gib. I. mihăescu
la „grandiflora"

NUVELE, i
EDITURA PENTRU
PREFAŢA PE N1C0LAE MANOLESCtf
i$ e *ı*
U T E R A T U R A
Ilustraţia copertei: ***Marcela Cordescu***
îîdiţîc îngrijită în redacţie de ION NISTOR

EXISTENŢA IMAGINARĂ A LUI GIB. I. MIHĂESCU

Este Gib. I. Mihăescu un autor durabil (măcar într-o parte a operei), sau uitarea de care se bucură astăzi apare îndreptăţită ? Cazul lui are asemănări cu acela al lui Cezar Petrescu 2 ecriitor de mare succes în timpul vieţii, el n-a reuşit să se păstreze la fel de viu şi în memoria urmaşilor, care-l ţin minte ca autor al unei unice cărţi, *Rusoaica.* Recitindu-1, am constatat Insă că *Rusoaica* nu e singura operă viabilă, că nuvelistul şi romancierul au creat un stil. Acolo unde s-a realizat, Gib. I. Mihăescu poate sta alături de Camil Petresou şi de Hortensia Papadat-Bengescu: în cîteva nuvele, în *Rusoaica,* poate în *Dotina Alba*. Numai că pentru a-1 redescoperi în acestea, trebuie să-1 ignorăm în celelalte. Gib. I. Mihăescu este unul dintre scriitorii care n-au nevoie de toată opera spre a exista, de *Rusoaica* şi de *Femeia de ciocolata,* pentru care opera în totul e stînjenitoare. El e, cu alte cuvinte, un autor nepotrivit pentru o monografie. Cu puţine excepţii, ceea ce a lăsat el însuşi în afara volumelor de nuvele nu mai poate fi citit; dintre romane, *Braţul Andromedei* e o carte de începător (ne- fiind o scriere satirică, ci obiectivă, tipurile sînt totuşi schematice şi caricate), *Zilele şi nopţile unui student întîrziat* — una aproape trivială. De vină e, mereu, mediocritatea conştiinţei artistice 1 scriitorului. **De l-am judeca Jupa ideea pe care bănuim că o avea despre literatură, Gib. I. Mihăescu ar fi un Romulus Dianu oarecare. Opera s-a împotrivit însă creacorului ei, înfrîngîndu-1 de cîteva ori: răspunzător scriitorul e numai de ceea ce e caduc în ea, nu de ceea ce e durabil, sau, cum spunea Gide, de partea scribului, nu de partea lui Dumnezeu...**

Deşi, ca şi Camil Petrescu, autorul *Rusoaicei* foloseşte aproape numai povestirea la persoana întîi, între biografia lui şi operă nu e decît rareori o coincidenţă şi doar primele nuvele de la *Luceafărul,*

Sburătorul sau *Gîndirea*[1] pot fi cu adevărat transcrierea unor întîmplări trăite de autor. Abia întors de pe front, debutantul continuă să fie obsedat de experienţa lui de război. O povestire recompune atmosfera din linia întîi: neliniştea apăsătoare a oamenilor aflaţi necontenit sub focul inamicului, viaţa în tranşee, locurile prăpăstioase, sterpe, cu pămînt „gălbejit" şi ciuruit de obuze ca solul lunar. Alta schiţează (cu o notă de trivialitate nu absentă nici mai tîrziu din nuvelele im- iportante ale scriitorului) portretul unui Sveik caricatural, tn *Rătăciţi* bănuim tema *Troiţei,* una din nuvelele cele mai bune din epoca maturităţii : un locotenent, un sergent şi un soldat se rătăcesc, pe un viscol cumplit, în timp ce caută să refacă o legătură pierdută. îi aduce înapoi soldatul — socotit prostul unităţii — loiîndu-se după cum bate vîntul. Mai caracteristice, pentru că pornesc de la nişte obsesii şi halucinaţii, sînt povestirile cu care Gib. I. Mihăescu începe colaborarea la *Gîndirea.* Se observă numaidecît în acestea măsura în care majoritatea personajelor scriitorului trăiesc în imaginaţie. Căpitanul din *Cei din urma,* înnebunit de frică, îşi sileşte compania la o retragere forţată, fără să ţină seamă de oboseala soldaţilor. Lui i-a intrat în cap că oamenii numai se prefac obosiţi pentru a încetini retragerea şi a se preda urmăritorilor, cu comandant cu tot, Un alt personaj, soldatul Mocanu, e persecutat de imaginea nevestei care se lasă cucerită de un neamţ. Povestirile se sprijină pe această tensiune : între real şi imaginar, între ceea ce se în- tîmplă cu adevărat eroilor şi ceea ce îşi închipuie ei că li se întîmplă. în *Retragerea,* din tensiunea acestor planuri, autorul scoate un interesant efect psihologic. Un soldat răzleţit de unitatea lui cere adăpost unei femei al cărei bărbat este şi el pe front. împrejurarea îl face să se gîndească la nevastă-sa, singură acum în ţara ocupată. în

[1] Am indicat în *Tabelul cronologic,* care urmează, toate datele pe care le-am crezut necesare informării cu privire la viaţa şi la opera (astăzi puţin cunoscute) lui Gib. I. Mihăescu. De aceea, cititorul va găsi în prefaţa propriu-zisa pagina curată, fără obişnuitul aparat critic. Se înţelege, aceasta e o simplă chestiune de procedare şi nu înseamnă că analiza prozei scriitorului e lipsită de o documentare riguroasă.

[1] Nuvela e încorporată apoi, cu puţine modificări, în finalul romanului *Zilele μ nopţile unui student întîrzi&t.*

mintea lui se produce o substituire de roluri, el devenind străinul primit în casă de nevasta lui. încercînd să siluiască pe femeie, are toată vremea în faţa ochilor chipul celeilalte, rezistenţa ei îl bucură — şi, fireşte, îl întăritä — slăbiciunea ei la un moment dat îi face s-o batjocorească cu cruzime, ca şi cum ar răzbuna necredinţa propriei neveste. Se înţelege, aceste povestiri, ca şi altele din epoca începuturilor lui Gib. I. Mihăescu, sînt încă stîngace, scrise mai ales rău, fără subtilitate, şi e îndoielnic că cineva ar fi putut bănui în ele înclinaţiile ulterioare ale autorului.

Cine cunoaşte biografia şi opera lui Gib. I. Mihăescu îşi dă numaidecît seama că există între ele o nepotrivire. Nu o disproporţie ca la Sadoveanu, unde opera copleşeşte orice experienţă anterioară, dar: o viaţă banală, lipsită de evenimente, se întîlne$te cu o operă plină de evenimente neobişnuite, senzaţionale, o viaţă în care căutăm zadarnic neprevăzutul, aventura, cu o operă permanent tentată de neprevăzut, de aventură. Să fie vorba de o compensaţie, de o revanşă a scriitorului asupra omului, a operei asupra vieţii ? Desigur, dar nu numai atît. Dacă un scriitor şi-ar scrie opera conştient, atunci intenţiile lui ne-ar fi de ajuns, dacă opera ar fi oglinda existenţei — transpunere, transformare, — atunci biografia ar explica creaţia. Dar noi ştim astăzi că o operă vie nu este o structură finită, analizabilă, ci un proces, o mişcare de&chisă, Ufl ΠρΟΓΐ între creator şi ceea ce el creează, altul decît o oglindire, altul decîţ o transfigurare : o transformare reciprocă. Expresie uneori, opera rămîne fundamental creaţie.

Aproape· toate nuvelele. Iui Gii>. I. Mihăescu cunosc· o tensiune între realitate şi imaginaţie, aproape toate au un conflict „psihologic". Cu alte cuvinte, ..în ordinea realului nu se în- tîmplă nimic, sau prea puţin, dar închipuirea personajelor dă neîn timpi ăriîor proporţii extraordinare. Tehnica de analiză poate fi, desigur, raportată la Dostoicvski, dar surprinzătoare sînt ecourile din Leonid Andreev, în urmărirea disproporţiei dintre . faptul care, declanşează procesul sufletesc şi procesul ca - atare, în *Reîntoarcerea* [J], Velovan se $eme. că Arina va muri (în urma unui avort clandestin) şi se visează vizitat de oamenii legii, interogat, arestat. în *Aşteptare,* Damian o aşteaptă pe Lelia, care vine de mai multe ori, fără să vină cu adevărat niciodată. .Personajele lui Gib. I. Mihăescu au, toate,

tendinţa de a se refugia în. vis, în imaginaţie, adevărata lor viaţă fiind aceasta, Şeful gării din *Semnele lui Dâmţ* aşteaptă cu acceleratul pe.Frosica, fata lui. Cum i se bate ochiul sţîng — semnul lui aducător de nenoroc — el e obsedat de ideea unei catastrofe, imaginaţia i se aprinde şi o vede pe Frosica murind în tren, trenul oprit în cîmp, pasagerii îngroziţi. în plin^ halucinaţie, el dă liber altui tren şi probabil catastrofa va deveni reală. Curios este că personajul nu se poate sustrage obsesiei lui; el se abandonează obsesiei, mai puternică decît realitatea. într-un roman cum e *Braţul Andromedei,* eroul ya fi de asemenea un visător, lipsit de simţ practic, cumpărîndu-şi, ca Miroiu al lui Sebastian (cu care are şi alte contingenţe), lunete, spre a se uita pe cer, sau construind un „perpetuum mobile". Lumea aceasta imaginară e mai adevărată pentru Andrei Lazăr decît lumea reală. în trei . din nuvelele remarcabile ale lui Gib. I. Mihăescu izbitoare este înainte de toate credinţa personajelor în plăsmuirile minţii lor, convingerea cu care le. iau drept realitate. în *întimplarea,* boierul Glogovan trece cu docarul prin pădurea dintre conac şi oraş, adueîndu-şi deodată aminte de zvonul că în pădure s-ar fi cuibărit nişte bandiţi. El îşi imaginează un atac posibil şi pe soţia lui, Fantoşa, căzînd victimă brutelor. Pentru Fantoşa,

care trăieşte într-un regim normal,' tulburarea iui Glogovan pare inexplicabilă,- ea luînd-o drept ceea ce era, o năzărire, întrebată cum s-ar comporta într-o astfel de împrejurare, răspunde cu o cochetărie care-1 scoate din fire pe Glogovan, pentru că el crede cu tărie în fanteziile lui. Lucrul cel mai neaşteptat acum se produce : bandiţii opresc docarul şi batjocoresc pe Fantoşa. *întâmplarea* nu este o nuvelă avînd ca temă gelozia (aceasta rămîne secundară), ci eventualitatea care se confirmă, obsesia care sileşte realitatea să i se supună. închipuirea personajului este atît de puternică, încît ea devine sub ochii • noştri adevărată. -Relatarea se 'menţine mereu pe aceste două planuri, frămîntarea lui Glogovan fiind pusă parcă într-o contradicţie Care o face absurdă cu liniştea nopţii în pădure, eu farmecul unei lune imense, pentru ca pînă· la urmă ceea ce * părea de domeniul irealului să devină real. Autorul analizează < degradarea 111 trepte a închipuirii, pînă la a lua formă realităţii. Ceea ee deosebeşte pe autorul *Rusoaicei* de Camil Pe- trescu sau de Hortensia Papadat-Bengescu sub raportiîl anali- - zei este că el nu analizează nişte cazuri de conştiinţă, adică felul în care realitatea se modifică în conştiinţe. Fie că e o gelozie, fie că e un complex de inferioritate, fie că e uri sentiment de ură, totdeauna punctul de plecare este la cei dinţii o stare sufletească sau de conştiinţă posibilă. La Gib. I. Mihăescu această stare iniţială e de obicci absurdă, scriitorul observând nu evoluţia de la normal la absurd, de la real la imaginar, ci, dimpotrivă, confirmarea absurdităţii de către realitate, modul ' in care obsesia atrage şi-^i creează o aparenţă firească. In *Visul* este o încordare a aşteptării eroului principal în stare să creeze realitatea, visul şi realitatea nestînd pe acelaşi plan, nici al- temînd, nici confundîndu-se : visul are întîietate asupra realităţii, el impune o realitate spre a se confirma. Doctorul Ca- lomfir şi-a pierdut nevasta, pe frumoasa Natalia Alexandrovna, în timpul războiului. După treccrea mai multor ani, **află în- tknplător de existenţa unei dansatoare celebre cu acest nume şi caută să se asigure dacă e vorba de una şi aceeaşi persoană. El ştie de un mic semn aflat puţin, deasupra genunchiului; dar**
nici unul dintre cei care au vazut-o dansînd pe Natalia nu 1-a remarcat. Doctorul va pleca prin urmare el însuşi s-o cunoască pe dansatoare. O găseşte şi nu are nici o îndoială ca e nevasta lui: i se

spune că oricine poate ajunge la ea propunînd unui intermediar o sumă oarecare de bani. Doctorul se zbuciumă între bucuria de a o fi găsit şi suferinţa de a-i fi descoperit decăderea, între dorinţa de a fi cu adevărat ea, cea căutată, şi dorinţa de a se fi înşelat. Dansatoarea nu-1 recunoaşte însă şi-i arată genunchiul fără semnul bănuit. Doctorul e zguduit, pricepînd brusc că totul a fost doar un vis în preajma plecării. Dar pentru a nu rămîne nesatisfăcută, dorinţa astfel amăgită o învie pe adevărata Natalia Alexandrovna sub chipul unei biete arătări în -zdrenţe: femeia îşi plătea virtutea. Şi de data aceasta doctorul ar voi să fie numai un vis, dar nu se mai poate : visul şi-a născut realitatea. înţelegînd ce *e în- tîmplă cu el, Natalia pleacă din nou, nu fără a lăsa pe spatele propriei fotografii (păstrată de el) semnul indubitabil al trecerii ei pe acolo. Doctorul va alerga în căutarea ei. Ne aflăm oarecum în situaţia de la început: doctorul decis să-şi găsească nevasta. Dar la început era numai un vis, căruia el îi dădea ascultare, acum visul a devenit realitate. In sfîrşit, în *Troiţa,* halucinaţiile dascălului Pălălaie, surprins cu alţi doi soldaţi de un viscol, într-o patrulare, ţin locul oricărei realităţi. Dascălul vede în dezlănţuirea naturii o încleştare a dracilor cu sfinţii. El are viziunea păirbuşirii imperiului ceresc în imagini de apocalips popular. Dascălul, al cărui nume chiar sugerează pălălaia închipuirii, şi tovarăşii lui dau foc unei troiţe ca să se încălzească şi, fiind atacaţi de lupi, cred într-o pedeapsă a Hristosului răstignit pe troiţa arsă.

Aici planul imaginar 1-a absorbit cu totul pe celălalt: personajul crede în fantezia lui pînă la a nu mai face nici o deosebire. Dar alteori — uneori în acelaşi timp — personajele nu se încredinţează CU totul viselor lor, **păstrează O rezervă, o îndoială chinuitoare de realitatea acestor vise. Nevoia de a visa se uneşte cu spaima că vbul se va spulbera. în *Frigul,* nevasta tînără a unui boier îşi aşteaptă iubitul, singură la conac, într-o noapte de iarnă. Frica de consecinţele gestului, urletul haite! de cîini pe care bărbatul străin îi amăgeşte spre a putea pătrunde în curte, iatacul răvăşit de patima îndrăgostiţilor se îa- tîlnesc într-o atmosferă de teroare surdă, prezenţa dragostei neputînd alunga neliniştea. Eroina e stăpînită de o angoasă, de obsesia Necunoscutului din jur, a Frigului de afară. In *Piaza,* Emanoil face o legătură iraţională între o pisică sălbatică ţi crudă, aciuată pe lingă casă, şi viaţa unui frate bolnav. Alungind**

pisica, fratele său moare, ca şi cum spulberarea închipuirii ar determina-o pe aceea a realităţii. Curios este că Emanoil se aşteptase oarecum la această urmare, şi-o închipuise posibila, şi iată că ea devine adevărată. Botoran din *Poarta de fier* îşi imaginează o noapte întreagă toate absurdităţile cu putinţă în legătură cu nevasta lui aflată într-un oraş străin, fiind a doua zi oarecum decepţionat că nu s-a întîmplat nimic. Plăcerea de a visa se uneşte mereu cu teroarea de vise, dar ea e dusă dincolo de orice îndoială raţională: încrederea personajelor în halucinaţiile lor merge pînă la aşteptarea înfrigurată a confirmării lor.

Putem acum vedea mai bine că înclinaţia spre visare e comună aproape tuturor personajelor lui Gib. I. Mihăescu. Ele îşi prelungesc în \is, în imaginaţie, existenţa, prefăcînd-o după iluziile, veleităţile şi aspiraţiile lor ascunse. Se abandonează închipuirii, dar mereu cu temerea că închipuirea îi va trăda 8 cred în visele lor şi se îndoiesc de ele. Obsesiile lor sînt mai puternice decît realitatea, dar niciodată personajele lui Gib. I. Mihăescu nu găsesc în obsesii liniştea : dimpotrivă, o nelinişte secretă. De aici provine tensiunea permanentă dintre real şi imaginar, dintre existenţă şi proiecţia ei în vis, dintre ceea ce sînt şi ce vor să fie personajele scriitorului. Pentru că fiecare s-a visat măcar o dată calif de o noapte al Bagdadului.

Dar nu este acesta chiar raportul dintre atorul însuşi şi opera lui ? Nu reprezintă pentru Gib. I. Mihăescu propria operă CGSft ce sînt pentru personaje construcţiile lor imaginare, tărîmul tuturor posibilităţilor, O *mie şi una de nopţi* ale lui ? Nu se visează el în fiecare din aceste nopţi, în fiecare operă, calif aî

Bagdadului ? Nici el nu trăieşte cu adevărat. Bolnav, scrie culcat, sprijinind foile de un carton ţinut pe piept: lipsa de „biografie" este evidentă. Ca Andrei Lazăr, e un pasionat de astronomie şi-şi umple casa de lunete spre a contempla cerul. Astronomia fiind mijlocul pasiv de evadare din existenţă, literatura va deveni mijlocul activ. El nu e, ca eroii lui, numai calif de o noapte, decît, poate, cînd stăpîneşte universul nesfîrşit cu privirea : în operă el îşi creează singur modul de a fi calif, după voie. Ceea ce pentru eroii lui e o întîmpLare fericită, uneori irepetabilă, devine pentru el putinţa de a fi calif de cîte ori vrea, pentru că el singur se dovedeşte în stare să-şi creeze O *mie şi una de nopţi* de libertate. Iinaginîndu-şi un univers, posedînd un univers, el se lasă condus de închipuire cu plăcere şi încredere, dar şi cu nelinişte, pentru că el ştie că la capătul puterii lui de a crea altc*$i alte lumi fabuloase, la capătul celor o mie şi una de nopţi, îl aşteaptă, ca pe Sheherazada, moartea. Desigur, moartea lui ca ins : opera îi supravieţuieşte. Nu pe Sheherazada, roaba lui, a iertat-o la urmă şahul, ci pe Sheherazada cea devenită poveste, cele o mie şi una de nopţi ale ei.

înrudit cu eroii lui în nevoia de visare, de creaţie, Gib. I. Mihăescu se deosebeşte de ei prin conştiinţa visului, a creaţiei. El singur ştie că tocul e o iluzie, o convenţie între el şi destin, între Sheherazada şi şah. De aceca autorul are o detaşare pe care personajele n-o au : acceptînd literatura ca pe unica şansă de a se salva, el se lasă conştient în voia iluziei, o împinge uneori dincolo de marginile admise. Opera lui Gib. I. Mihăescu este expresia acestei nevoi exagerate de libertate ; aşa se explică multele situaţii incredibile, loviturile de teatru, răsturnările, neprevăzutul. In *Zilele şi nopţile uui student întârziat,* scriitorul îşi comnipune o mască ideală : Mihnea Băiatul este el însuşi, într-o variantă perfectă. în general, reprezentîndu-se astfel, autorul se idealizează, trânsferînd asupra personajului, Ragaiac din *Rusoaica,* Sava Manaru din *La „Grand!flora*,* Mihail Aspru din *Donna Alba,* ceea ce lui îi lipseşte. Este şi aici o eliberare : virilitatea personajului şi aventurile lui satisfac setea de viaţă şi de aventuros a autorului. La nivelul de jos, literatura e pentru Gib. I, Mihăescu o simplă compensaţie. Excesele o lipsesc .de valoare. Jocul, orice joc, îşi are regula lui. Acceptînd sau refuzînd puterea ficţiunii, autorul trebuie să rămînă totdeauna în

afara ei. Este un substrat ironic, un umor Mi nuvelele cele mai bune, cu toate momentele dramatice,, cu tot patetismul. Cînd nu, mediocritatea conştiinţei estetice a autorului se răzbună. în *Tabloul* (ca să aleg un exemplu din volume), crima din iubire a lui Marius, ca şi complicata răzbunare a Arianei ar avea u n . sens dacă ar fi numai închipuite de Marius, nemţim plate. Autorul însă nu sc dezice de eroul lui dccît pe jumătate : scena omorului, înţelegerea mută a Arianei cu tabloul primului bărbat sînt motive de comedie luate în serios, şi nuvela capătă un caracter teribil de romanţios. în *Untul* (care a scandalizat pe E. Lovinescu, plină într-adevăr de trivialităţi), substratul ironic e mai evident, ca şi în *La „Grandiflora",* accasta iarăşi o nuvelă remarcabilă. începutul nu ne lasă să bănuim nimic : Sava Manaru, boiernaş într-un orăşel cu podgorii, e înşelat de nevastă cu un bun prieten, Ramură. Sava nu ştie, bănuieşte şi întinde o capcană lui Ramură. Scena are loc în grădina de vară *La 3JGra7zdiflora*[a] a domnului Alexandru Cocoşel. Sava, rămas singur cu Ramură, după retragerea cu subînţeles a amicilor, pretinde a fi discutat cu Sofica despre iubirea ei pentru Ramură. Sava spune min-ciuna şi aşteaptă cu tîmplele zvîcnind dc emoţie ca celălalt să tăgăduiască, să se mire. Dar Ramură tace, şi Sava înţelege... Nu numai el, ci şi alţi martori nevăzuţi ai discuţiei : gardul grădinii se prăbuşeşte trosnind sub greutatea prietenilor curioşi, ascunşi de partea cealaltă. Sub ochii celor doi, ies la iveală capete, spinări, se agită mîini, picioare, vălurind stinghiile rupte, apoi arătări cu obrazul ascuns în palme o rup la fugă prin bălării. Jignirea îl face pe Sava să se gîndească la o răzbunare grozavă : el îşi pune îll Cap Să-JÎ *înCOrilOW/t toţi* amicii care rîseseră de necinstea Soficăi, spre a le dovedi că toate femeile sînt h fel. Acum naraţiunea alunecă î« sensul obişnuit lui Gib. I Mihăescu : nevorosimila răzbunare a lui

Sava e o fantezie a personajului şi un mod secret de a se juca al autorului. Sava devine un Don Juan, căruia toate femeile îi cad la picioare. Fantezia lui se preface în realitate. Dar ultima cucerire, o tînără şi virtuoasă doamnă, se sinucide. Prin această spărtură, năvălesc apele neîncrederii: dacă există o singură femeie cinstită, atunci demonstraţia absurdă a lui Sava cade- de la sine. Obsedat de această posibilitate, Sava îl strînge de grt, într-o clipă de nebunie, pe Ramură şi se predă poliţiei, nu mai înainte însă de a trece pe la biserica cimitirului, pe pereţii căreia erau înfăţişate muncile iadului: o Evă ţinută de doi draci pe nişte pirostrii, ca să-i ardă locul plăcerilor şi al vieţii. Probabil scena este pentru personaj o consolare : din moment ce condiţia însăşi a femeii este să păcătuiască...

Dubla pornire a autorului — de a se încrede în ficţiunile lui şi de a le ironiza, de a le privi cu gravitate şi de a transforma totul în joc — duce la acest dublu caracter al operei: patetică şi ironică, serioasă şi satirică, *Rusoaica* şi *Donna Alba.*

***Rusoaica* rămîne cartea excepţională a lui Gib. I. Mihăescu. E mai puţin romanul aspiraţiei spre ideal şi mai ales un roman al aşteptării. Subiectul, plin de neprevăzut, este totuşi un pretext, pentru că interesul cărţii stă în materializarea unei tensiuni sufleteşti. Locotenentul Ragaiac şi-a luat în primire sectorul de frontieră de pe Nistru, avînd ordin să trimită înapoi pe refugiaţi şi să împiedice contrabanda. El e persecutat însă de imaginea Rusoaicei care trebuie să vină, Rusoaica visurilor lui. O rusoaică vine cu adevărat (o cheamă Valia şi e dintr-o veche familie), dar nimereşte în sectorul alăturat, al locotenentului Iliad, şi acesta se vede obligat de ordine severe s-o expedieze din nou dincolo. Ragaiac speră că fata va mai încerca să treacă, pune oameni pe urmele ei, aşteaptă, dar cînd Nistrul dezgheţat începe să tîrască sloiuri uriaşe spre sud, îşî dă seama că aşteptarea e zadarnică : Rusoaica nu va mai veni. Ce** *este* Rusoaica? **O** frumoasă fără carp şi **chip real, căreia imaginaţia lui Ragaiac îi atribuie pe rînd obrazul uneia sau alteia dintre femeile pe care le-a iubit sau le-a cunoscut în romanele ruseşti, al Nataşei, al Gruşenkăi, al Nastasiei Fiii- povna, al „copilelor enigmatice" ale lui Andreev. E vorba în primul rînd desigur de o obsesie sexuală a personajului. „*Rusoaica,* scrie G. Călin eseu, e un fel de Madame Bovary a virilităţii, întrucît sînt întrupate aspiraţiile oricărui bărbat fără vreun**

accident mai deosebit" ; şi: „Romanul nu zugrăveşte oameni, ci condiţia generală a bărbatului. Cu diferite măşti, toţi eroii din roman sînt nişte însetaţi de ideal feminin, pe care ideal fiecare îl înţelege în felul său şi-1 realizează asemeni." însă la fascinaţia vieţii, a experienţelor sexuale, se adaugă şi o fascinaţie a literaturii. Ragaiac, plecînd pe frontieră, îşi ia cu sine cărţile preferate şi se cufundă în lecturi sau în probleme matematice. Calculul infinitezimal îi dă nostalgia nesfârşitului. Visează iubiri cu zeiţele vechi, şi într-o ţigăncuşă păscînd capre bănuieşte pe Diana. De o chemare a vieţii şi de una a literaturii ascultă autorul însuşi: pentru el, pentru orice scriitor, a scrie echivalează cu o eliberare de existenţă prin altă exitenţă posibilă, dar totodată, construind un univers nou, deosebit de cel real, satisfăcîndu-şi m infinitatea şi eternitatea iui nostalgia de infinit şi de etern a vieţii, scriitorul are sentimentul creaţiei, al artei. Pentru el literatura înseamnă, desigur, un alt mod de a fi, dar înseamnă în acelaşi timp şi un mod de a crea. Aşteptarea lui Gib. I. Mihăescu are acest sens : ca eroul său, el aşteaptă în *Rusoaica* o femeie ideală, visează o aventură, o compensaţie pentru viaţa lui netrăităj cu alte cuvinte, aşteptarea e îndreptată, pe o latură a ei, către viaţă ; dar spre deosebire de eroul său (sau, în orice caz, într-o măsură mult mai mare decît el), romancierul mai aşteaptă în *Rusoaica* şi altfel, şi altceva, îşi aşteaptă propria operă necreată. Aşteptarea lui are, aşadar, şi o altă latură, îndreptată în afara vieţii, într-un spaţiu mut şi imens ca şi stepa rusească, în faţa căreia se umple de tristeţea necunoscutului sufletul lui Ragaiac. *Rusoaica* exprimă această tensiune dublă şi aici trebuie căutată valoarea ei inefabilă. Impresia uimitoare pe care romanul ne-O **produce mereu, la fiecare nouă lectură, nu se datorează, desigur, subiectului, ci putinţei de a face tensiunea palpabilă, de a o converti în aşteptare concretă. *Rusoaica* e o
dramă aşteptării. Structura chiar a cărţii c teatrală, Ragaiac, nu doar autorul, fiind un regizor. El .îşi compune spectacole, ᵛ pregăteşte punerea în scenă, studiază* efectele. Prinşilor le ţine o cuvîntare în mai mulţi timpi, urmărindu-le reacţiile cu cinism : le explică întîi cu bunăvoinţă şi răbdare că legile româneşti interzic călcarea graniţelor şi prevăd cutare pedepse, adăugind (în vreme ce chipurile ascultătorilor se destind, în vreme ce ei îşi recapătă glasul şi-şi**

corectează ţinuta, spre a arăta că n-au uitat că datorează'respect ofiţerului)» adăugind că închisorile româneşti nu pot face faţă însă - tuturor celor doritori să se stabilească în ele şi de aceea cei care trec graniţa clandestin sînt iertaţi de vina lor („mare mişcare de entuziasm în auditor") şi invitaţi politicos să se întoarcă pe unde au venit... Cea mai mare parte a cărţii are-această dramatică mişcare, bănu- indu-se mîna unui regizor. Un contrabandist, Serghie Bălan, îşi pune nevasta, pe Niculina, momeală pentru ofiţerii de grăniceri, ci să le cîştige prietenia. El crede totuşi că femeia păstrează o măsură, dar se întîmplă ca ea (cinstită altă dată) să-1 iubească cu adevărat pe Ragaiac, depăşind prevederile bărbatului ei. Ea continuă totuşi să facă jocul lui Serghie, spre surprinderea celuilalt, care nu-i înţelege exact gîndul. Dar iată că Niculina îl cheamă cu aproape tot plutonul să aresteze pe Serghie (care, simţind ceva, o bătuse), aşază cu mîna ei pe soldaţi la pîndă, trezind însă suspiciunile lui Ragaiac, care descoperise o ■ ieşire subterană a contrabandistului. Dacă intră în joc, e pentru că urmăreşte a trata cu Serghie readucerea Rusoaicei, a Valiei. Şi acum toţi aşteaptă reîntoarcerea lui Serghie, despre care Niculina susţine că e plecat. Ragaiac se află cu Niculina în casă, femeia prefăcîndu-se veselă, tropăind cam tare pe podele, scăpînd chiar, nişte lemne pe jos. Ragaiac ghiceşte că Serghie este de fapt în pivniţă şi că acesta e semnalul de liberă trecere. pe care i-1 dădea ea. Ca să-şi confirme bănuiala, o obligă pe Niculina să danseze goală în faţa lui. Niculina n-are ce face, dar e înspăimîntată că Serghie ar putea-o *vedea* printr-O reastră ascunsă (pe care însă Ragaiac ó ştia) şi ar putea s-o împuşte. Ragaiac se preface mai departe nepăsător şi spune

tare Niculinei (în speranţa ca Serghie va auzi) că doreşte pe Valia. Serghie pricepe, furia. lui se domoleşte şi probabil se furişează afară din pivniţă. Ragaiac, care a salvat-o astfel pe Niculina. şi a făcut totodată propunerea lui Serghie, crede partida cîştigaţă şi-se pierde într-o imaginară. conversaţie cu Rusoaica lui, pe care însă Niculina i-o citeşte în ochi. Geloasă, mărturiseşte lui Ragaiac că nu avea de gînd să-1 trădeze, ci numai să şi-1 oblige pe Serghie^ spre a-1 determina a^poi să accepte pe Ragaiac. Tulburat, Ragaiac mărturiseşte Ia rîndu-i că ştia dinainte că Serghie n-a plecat, dar că yoia să-i descopere vadul. Dar tocmai cînd, liniştită despre partea Valiei, Niculina e gata să-1 ierte, Ragaiac, cedînd unei cruzimi inexplicabile, îi opreşte elanul, suflîndu-i în ureche dorul lui *de* Rusoaica necunoscută. Niculina are o teribilă clipă, de revolţi, dar tocmai atunci răsună de afară nişte împuşcături neprevăzute (Ragaiac oprise ..pe soldaţi - să tragă în contrabandist) : Serghie Bălan e ucis de. o patrulă rătăcită din plutonul lui Iliad. Scena, în totul, e de o extraordinară putere dramatică.

Ceea ce se observă acum dintr-o dată în celălalt roman, *Donna Alba,* şi acesta un roman al aşteptării şi al aspiraţiei, este că autorul nu mai aşteaptă cu adevărat, că a prefăcut aşteptarea într-o convenţie, într-un joc. Dacă în *Rusoaica* opera era superioară autorului,, i se impunea, acum autorul îşi controlează opera şi o mişcă după voie. El are o „idee* : nu numai va sugera aşteptarea tragică, aspiraţia nerealizată, dar -va dezvălui neputinţa obiectivă, socială, a realizării idealului. *Donna Alba* este un roman satiric, şi el întreprinde parodia aşteptării într-o lume care trivializează în mod fatal once aspiraţie şi face inutil orice ideal :

2

„Don Quijote de pe Cerna de data asta nu s-a mai bătut cu morile de vînt. El a ştiut să ajungă la un liman cert μ glorios, care va da mai certă semnificaţie avînturilor lui de pînă acum, în goL Unde mai vedeţi ridicolul duios al nevoii lui de *a crea planuri himerice, care sâ se rezolve în* ***cadrul unor acţiuni . hilare ? Don Quijote de pe Cerna .a procedat, dimpotrivă, după o tactică. mai. restrinsă., dar mai sigură, fi-a com-***

"XVII

primat avînturUe, rezervîndu-se unui final incomparabil mai grandios, pentru că, pozitiv, Don Quijote a încălcat. în sfîrşit pozitivul, a ajuns la

hotarele realităţii, în care s-au închegat solid contururile instabile ale fantasticelor lui visuri de nebun"

Sub acest raport, *Donna Alba* e o critică a *Rusoaicei.* Despre ce e vorba ? Eroul, Mihail Aspru, dintr-o familie de boiernaşi provinciali (în copilăria şi adolescenţa lui recunoaştem pînă ta un punct copilăria şi adolescenţa autorului), are conştiinţa originii lui nenobile şi urăşte pe aristocraţii de sînge ca Georges Radu Şerban, Alba sau prinţul Raoul, voind în ascuns să-i imite. însă romanul nu e destul de obiectiv, şi atît ura eroului, cît şi tentativa lui de a cuceri pe Alba au ceva „teoretic®, forţat : el îşi subliniază cam prea des condiţia joasă, lipsa de maniere, de rafinament (care se moşteneşte). Din aceasta cauză, satira e superficială şi intenţiile autorului se strevăd mai peste tot, cînd nu sînt expuse de-a dreptul. Iată ce devine Rusoaica (ideea autorului fiind că vulgaritatea mijloacelor de atingere â idealului coboară idealul însuşi) :

„Acuma Donna Alba nu mai era pentru mine o formă de poveste, o candidă şi ideală întruchipare de vis; ea devenise deodată femeia palpabilă şi dorită; contururile lente şi prelungi ale trupului ei se tolăneau lasciv în gîndurile mele, ca încolăcirile leneşe ale norilor de ţigări care-mi încărcau necontenit de duminecă încoace văzduhul camerelor, cu toate că obişnuit nu fumam."

Figurile de aristocraţi sînt mai mult pitoreşti decît adînci : Georges Radu Şerban, cu faţa prelungă şi pergamentoasă, cu barba ascuţită căzînd pe piept, ca un voievod zugrăvit pe zidul unei biserici ; prinţul Raoul, care iubeşte cîinii de os vechi, ca şi el ; decăzutul Preda Buzescu, fratele celui pe care-1 iubise cînd va Alba şi posesorul corespondenţei ei, păstrînd în cea mai totală abjecţie şi ticăloşie o rigiditate de veritabil urmaş de domni. Toţi anticipează pe aristocraţii decăzuţi din *Scrinul negru,* unde însă ironia devine sarcasm şi caricatură fabuloasă.

Cu toate acestea, romanul se citeşte cu plăcere pentru dinamismul lui : ca şi în alte scrieri, există o urzeală poliţistă şi nu se poate tăgădui scriitorului talentul cu care înnoadă şi dez- noadă firele acţiunii. Aşadar, Mihail Aspru iubeşte pe Alba şi vrea s-o cucerească. Pentru realizarea scopului, el foloseşte tot ce-i stă la îndemînă, nedîndu-se în lături să înşele, să şantajeze, să spioneze. Devine secretarul particular al lui Georges Radu Şerban, bărbatul

Albei, muncind cu rîvnă spre a-i cîştiga bunăvoinţa, ajunge chiar avocat cu renume, prin tenacitate şi inteligenţă, descoperă urmele unei vechi legături a Albei şi obţine scrisorile ei, jefuind pur şi simplu pe posesor — şi acesta un şantajist ordinar — după ce-şi dublează identitatea şi se împarte între biroul lui Georges Radu Şerban şi o mansardă locuită de cocote, unind iubirea platonică pentru Alba cu combinaţii erotice foarte utile pentru a face ca această iubire să nu mai fie aşa de platonică. Dar o dată avînd scrisorile cu care putea infringe mîndria Albei, i le cedează fără condiţii (o iubeşte, în definitiv), ba chiar pretinde a fi vrut să-i dea o lecţie de onestitate. „Lecţia" are cel mai neaşteptat efect : Alba, cuprinsă de remuşcări, se decide să părăsească pe Georges Radu Şerban (între timp ea devenise posesoarea unei mari averi) şi să plece în străinătate. Mihail Aspru o ajută să-şi realizeze planul, văzînd cu groază cum o pierde, şi cînd el însuşi crede că nu mai e nimic de făcut, îndrăzneşte să vorbească Albei despre sentimentele iui. Şi Alba (nu e romanul o satiră a aspiraţiei ?) se lasă cucerită de atîta asiduitate şi devotament... Subiectul nu jtrebuie luat în serios, el fiind, evident, de domeniul fanteziei satirice.

NICOLAE MANOLESCU

\

TABEL CRONOLOGIC

1894 La 23 aprilie, se naşte la Drăgăşani Gib. I. Mihăescu.

1901—1918 Şcoala o începe la Drăgăşani. Liceul „Carol I" din Craiova. Facultatea de drept din Bucureşti. întrerupe şi pleacă pe front ca elev- ofiţer. Imediat după război practică pentru cîteva luni avocatura la Chişinău.

1919 An hotărîtor în cariera lui Gib. I. Mihăescu. Revenit în Bucureşti, continuă să-şi dea examene restante la Drept, folosind probabil (ca unii din eroii lui) uniforma jerpelită de fost combatant, pe care străluceau, ca simbol al unor răni grave şi imaginare, cîteva galoane de fir auriu. Nu-şi ia niciodată licenţa, împiedicat de vreun examinator nesusceptibil la galoanele „studentului întîrziat".

AL Busuioceanu îl aduce „de pe la un cămin studenţesc" la revista *Luceafărul* (apărută în capitală, după război, într-o a treia serie), unde Gib. I. Mihăescu citeşte o primă versiune a

nuvelei *Vederiia.* Impresie bună: „Ceva puternic şi cu totul nou, ce nu semăna cu nimic din proza românească" (N. Crainic, *Gib. L Mi- hăiescu, Gîndirea,* XIV, nr. 10, 1935). Debutează cu *Linia întîi (Luceafărul*, nr. 3—4, februarie 1919), urmată de *în tren* (nr. 13—14), *Cel din urma cîrd* (nr. 19), *Figurina* (nr. 20— 21). Abia în numărul 21 din 6 septembrie, Gib. I. Mihăescu e prezentat cititorilor de E. Lovinescu în revista *Lectura pentru toţi,* cu po- vostirea *Soldatul Nistor,* considerată uneori, în urma afirmaţiei lui E. Lovinescu, întărită de N. Iorga *(Istoria literaturii romaneşti contemporane,* vol. II, Ed. „Adevărul", 1934, p. 259), drept debutul scriitorului. Intră în redacţia ziarului *Ţara nouă.*

1920 în primăvară, ivindu-se neînţelegeri „între redacţia unde salahoreau ca simbriaşi ai scrisului şi între direcţia partidului cu respectivele piruete de opinii" (Cezar Petrescu, *Amintiri din- tr-o viaţa moartă, Gîndirea,* XIV, nr. 10, 1935), Gib. I. Mihăescu părăseşte, împreună cu prietenul său Cezar Petrescu, redacţia ziarului *Ţara nouă* şi Bucureştiul, stabilindu-se la Cluj. îi apare la *Hiena* (nr. 1, 20 iunie) schiţa *în vagon,* iscălită Gibe M., şi nuvela *Pe drumul gloriei* (nr. 10), reprodusă apoi în *Gîndirea* (I, nr. 18, 1922) şi *Cuvîntul literar $t artistic* (II, nr. 2, 1925).

Î921 După o colaborare fără urmări Ia ziarul *Voinţa* (ianuarie) din Cluj cu schiţa *Rătăciţi,* prefigurare a temei din *Troiţa,* devine colaborator statornic al *Gîndiriiy* la crearea căreia ia parte. Conducător (deocamdată) : Cezar Petrescu. Grupul e la început eterogen, iniţiatorii (între eî şi Gib. I. Mihăescu) solicitînd sprijin de la

Iaşi fraţilor Teodoreanu, lui Sadovean-u, Al. Phi- lippide, Demostene Botez, de la Bucureşti lui Ion Pillat, Ion Vinea, V. I. Popa, Emanoil Bu- cuţa ş.a.
Locuieşte împreună cu Cezar Petrescu „într-o casă rustică din fund de livadă, departe la marginea oraşului, dincolo de Someş şi de grădina publică — o casă ca pentru doi emigranţi, cu nostalgia podgoriilor natale" (Cezar Petrescu, *ibidem).*
Primele schiţe şi povestiri din *Gîndirea:* Cei *din urmă* (nr. 2), *Zi de primăvară* (nr. 3), *Retragerea* (nr. 4), *Un călător* (nr. 9). Semnează prima oară : Gib. I. Mihăescu. Tot la *Gîndirea,* sub diferite pseudonime, publică note, articole, recenzii, cronici dramatice: *Ziarul „Ogorul"* nr. 5, semnat: gib.) *Şt. O. Iosiţ — Traduceri în limbi străine a literaturii romane* (nr. S, gib.)» *Studenţi români la universităţile ungureşti* (nr. 9, gib.), *Metoda directă..., Autorul preferit... ?* (nr. 10, gib.), *A. Aulard asupra doctoratului în litere la Paris, O ediţie ilustrată a lui Flaubert„A patra dimensiune — Matisse* (nr. 11, gib.), *Teatrul Naţional din Cluj: deschiderea stagiunii* (nr. 13, g.m.), *Teatrul Naţional din Cluj: „Heidelbergul de altădată"* nr. 14, g.m.), „O *cerere în căsătorie de Cehov şiJGinerele domnului Poirier" de Augier şi San~ 4eau* cronici (nr. 15, gjii.).
1922 Cu o excepţie *(Eroilor lauri, Gazeta Ardealului;* nr. 6), publică numai la *Gîndirea. Schiţe* şi povestiri: *Ierni jilave* (nr. 17), *Soarele* (nr. 22—23), *Singuratici* (II, nr. 1), *Semnele lui Dănuţ* (II, nr. 3), *Reîntoarcerea* (II, nr» 5), *2n~ thnplarea* (II, nr. 7). Tot la *Gîndirea,* cîteva (mai ales) cronici dramatice : „*Hero şi Leandru" de Grillparzer* (nr. 18, g.m.), *„Manevrele de toamna" localizare de Paul Guşti* (nr. 18, g.m.), *Bibliotecile săteşti din Ardeal (nr.* 19, G. St.), *Un critic* (nr. 20), *„Vlaic η vodă" la Teatrul Naţional din Cluj* (II, nr. 1, G* Stegaru).
1923 în goana (Gîndirea, II, nr. 14).
1924 în *Gîndirea* publică versiunea a doua a *Vedeniei* (IV, nr. 15, 16) şi *Sfîrşitul* (IV, nr. 4), precum şi notele *Domnia tiribombei* (IV, nr. 3) şi *însemnări pentru timpul*

de azi (IV, nr. 5). în *Cuvîntul literar şi artistic,* schiţa *Vin nou* (24.XI).

1925 în *Gîndirea,* nuvela *Coşul cu tîrguieli* (IV, nr. 7) şi *Femeia de ciocolată* (IV, nr. 12—13 şi V, nr. 1), amplificată foarte puţin şi republicată ca roman în 1933, şi notele, semnate G. Stegaru, *Excursiile cabotine* (IV, nr. 9) şi *Maestre, bagi de seamă ?* (V, nr. 1). în *Cuvîntul literar şi artistic* (II, nr. 16) povestirea *Cea din urma noapte.*

Î926 în *Universul literar* (XLII, nr. 3) : *Troiţa,* iar în *Gîndirea,* două nuvele întinse : *Tabloul* (VI, nr. 1) şi *Uritul* (VI, nr. 6—8 şi 9—11). în *Viaţa romanească,* numerele 3 şi 4, apare nuvela *La „Grandiflora",* iar în *Ramuri (Drum drept)* (nr. 7—9): *Satârul*

Interviu la *Viaţa literară* (nr. 32) : „Prin temperamentul meu de moldovean mă simt înrudit mai ales cu scriitorii ruşi".

; 1927 **în** *Gîndirea : Aşteptare* (VII, nr. 3), *Frigul* (VII, **nr. 5). în** *Scrisul românesc* (nr. **1)** : *Amurgul.* **în** *Viaţa romaneasca* (nr. 6—7): *Toamna.*

1928 în *Gîndirea : Icoana* (VIII, nr. 4) şi *Pisica* (VIII, nr. 12). în *Scrisul românesc* (nr. 3) : *Poarta de fier.* Apare primul volum de nuvele, *La „Gran- diflora",* Craiova, „Scrisul românesc.". Cartea are cîteva cronici semnate de critici cunoscuţi : A1. Bădăuţă, în *Gîndirea* (VIII, nr. 2), Pom- piliu Constantinescu, în *Viaţa literara* (III, nr. 74), Al. Dima în *Datina* (VI, pp. 55—57), Camil Petrescu, în *Universul literar* (XLIV, pp. 276—279). Opinie foarte defavorabilă mai ales E. Lovinescu, *Istoria literaturii române contemporane,* vol. IV, „Ancora", 1928 (analiză, *Urîtul).*

în stagiunea 1927—1928 a Teatrului Naţional din Bucureşti i se joacă cu succes piesa *Pavilionul cu umbre* (cu Marioara Ventura). în volum, piesa se tipăreşte imediat tot la „Scrisul românesc", Craiova, 1928. Articol elogios de I. M. Sadoveanu în *Gîndirea* (VIII, nr. 3).

1929 *în Gîndirea* (IX, nr. 12), sub titlul *Domnul Cornoiu,* fragment din romanul *Braţul Andro- medei.*

Apare al doilea volum de nuvele, *Vedenia,* Bucureşti, editura „Cartea românească", colecţia „Gîndirea". Cronici mai puţine, între care din nou AL Bădăuţă în *Gîndirea* (IX, nr. 5).

1930 *în Gîndirea: Jucătorul* (X, nr. 5), *Piaza* (XT, nr. 8—9) şi *Rusoaica* (X, nr. 12) — ultima o primă formă a unor părţi din viitorul roman al scriitorului. *Braţul Andromedei,* „Naţionala

Ciornei", semnalat în foarte multe cronici, din' tre care : AL Bădăuţă, *Gîndirea* (X, nr. 5), I. Chinezu, *Darul vremii* (I, pp. 84—86), AL Philippide, *Viaţa românească* (XXII, pp. 145-^-147), Izabela Sadoveanu, *Adevărul literar şi artistic* (IX, seria II, nr. 488). începe seria de articole Ia *Curentul,* cu *Circenses* (nr. 793 din 5 aprilie), publicînd aproape săptă- mînal, pe diferite teme ale actualităţii politice şi juridice. O povestire, *Turneul,* tot în *Curentul,* nr. 808 din 20 aprilie.

1931 in *Gîndirea* (XI, nr. 6—8), sub titlul *Examene şi alte întîmplăriy* fragment din romanul *Zilele şi nopţile unui student întîrziat.* Nuvele : *Deits ex macbina,* în *Viaţa românească,* nr. 2, *Ora bunului rămas, idem,* nr. 6, *O prelegere de drept în aer liber, idem,* nr. 7—8 (fragment din *Zilele şi nopţile*...J, şi Filodor, în *Adevărul literar şi artistic* (nr. 560). în *Boabe de grîu: Monumentul* (nr. 6—7).

1932 în *Gîndirea: Plecarea* (XII, nr. 3). începe seria de articole de la *Calendarul* (1932—1933).

1933 Apare romanul *Rusoaica, bordeiul de pe Nistru al locotenentului Ragaiac,* „Naţionala Ciornei", primit excepţional de critică. Cîteva cronici : I. Chinezu, în *Gînd românesc* (I, pp. 273—275), O. Papadima, în *Convorbiri literare* (LXVII, pp. 942—950), Perpessicius, în *Cuvîntul* (nr. 2928, pp. 1—2), O. Şuluţiu, în *Azi* (II, pp. 865—867). Apare versiunea amplificară a

nuvelei *Femeia de ciocolată,* cu subtitlul „roman", ',„Naţionala Ciornei", „Rosidor", Scriere de duzină. Fără ecou.

în *Gîrtdirea,* povestirea *Mîna* (XIII, nr. 5). O schiţă satirică, *Surpriza,* în *Calendarul* (II, nr. 26).

1934 Apare romanul *Zilele şi nopţile unui student întîrziat.* Cronici : Ş. Cioculescu, în *R.F.R.* (I, nr. 10), acelaşi, în *Adevărul* (XLVIII, nr. 15.803), N. Ursu, în *Progresul cultural* (II, nr. 7) etc....

în *Familia* din Oradea, seria III, anul I, nr. 8, . fragmentul *Căutînd dreptatea* din romanul *Donna Alba.* Alt fragment în *Viaţa literară,* nr. 166. Un fragment din *Rusoaica* în *Azi* (III, nr. 3).

1935 în *Familia,* nr. 10, un nou fragment din *Donna Alba,* sub titlul *Galoane de rănit,* povestirea *împricinaţii,* nr. **4** (reluată, cu un mare episod în plus, sub titlul *Cel din urmă roman,* în *Gîndirea,* nr. 10, după moartea scriitorului, şi dat de revistă drept fragment dintr-un roman rămas în proiect, *Vămile văzduhului).* în *R.F.R.,* nr. 11, nuvela *Noaptea focurilor.* în antologia *Nuvele inedite,* Editura „Adevărul", nuvela *Visul.* Apare romanul *Donna Alba,* „Cultura românească", semnalat de numeroase cronici, între care : L. Boz, în *Viaţa românească,* nr. 7—8, I. Chinezu, în *Gînd romanesc* (III, nr. 7—8, pp. 373—376), O. Papadima, *Gîndirea* (XIV, pp. 433—434), O. Şuluţiu, în *Familia,* seria III, nr. 4. Un articol şi în volumul lui VI. Streinu, *Pagini de critică literară,* Fundaţia pentru Literatură şi Artă, 1938, pp. 148—153.

Moare la 19 octombrie. Necrolog (cu date biografice) în *Dacoromania* (VIII, pp. 505—506), *Adeverul literar,* nr. 777. Număr memorial *Gindirea,* nr. 10, decembrie 1935. Alte informaţii în *Buletinul cărţii româneşti* (III, nr. 2, 1931, ρ. 2), în Const. Virgil Gheorghiu, *Ultimele scrisori ale lui Gib. Mihâescu către ai lui, România literara* (I, nr. 4, 1939).

Pentru bibliografia operei, în afară de titlurile indicate pe parcurs : G. Călinescu, capitolul din *Istoria literaturii române*ᵧ. Fundaţii, 1941, şi, cu judecaţi modificate, capitolul din compendiu, Ş. Cioculescu, *Gib. I. Mihâescu, R.F.R.* (nr. 12, 1935), semnalînd unele lucrări dramatice nepublicate şi nejucate, P. Constantinescu, *Gib. 1. Mihâescu, nuvelistul şi romancierul, Vremea* (VIII, nr. 411), Ov. Papadima, *Gib. /.*

Mihâescu, Gîndirea (XIV, nr. 10). în legătură cu lectura şi reprezentarea piesei *Pavilionul cu umbre* există cîteva amintiri inedite ale lui V. I. Popa, pe care ni le-a pus la dispoziţie fiul acestuia din urmă şi o evocare a lui O. Han în *Astra*, II, 1* ianuarie 1967· Se înţelege, tabloul de mai sus nu-şi propune să epuizeze bibliografic opera lui Gib. I. Mihăescu, el rezul- tînd din investigaţii determinate de scrierea studiului. Orice îndreptare sau adăogire este binevenită.

K M .

NOTĂ ASUPRA EDIŢIEI

Prezenta ediţie în două volume constituie o selecţie a scrierilor reprezentative din nuvelistica lui Gib. I. Mihăescu. Majoritatea nuvelelor din volumul al doilea apar în volum pentru întîia oară, în aceasta culegere. Am cuprins în sumar şi povestirile publicate postum, Noaptea focurilor *şi* împricinaţii, *ultimele pagini ieşite de sub pana scriitorului, care, deşi se pare, fragmente din proiectatele romane* Vămile văzduhului *şi* Upercut *au valoare de sine stătătoare.*

Pentru alcătuirea sumarului nuvelelor rămase în periodice — din care am lăsat în afara selecţiei noastre un număr de peste douăzeci de schiţe şi nuvele — am cercetat. diverse reviste şi cotidiene unde a colaborat Gib. 1. Mihăescu sau în care au apărut articole şi cronici despre autorul Troiţei. *Dintre acestea, amintim :* Luceafărul, Sburătorul, Hiena, Gîndirea, Viaţa românească, Cuvîntul literar şi artistic. Familia, Ramuri (Drum drept), Boabe de grîu, Azi, Vremea, Revista Fundaţiilor, Universul literar, Adeverul literar şi artistic, Viaţa literară, Convorbiri literare, România literară, Gazeta Ardealului, Voinţa, Calendarul, Curentul, Cuvîntul, Adeverul *etc.*

Cuprinsul celor două volume a fost ordonat în două secţiuni: a) Din volume, *b)* Din periodice, *iar în cadrul acestor secţiuni scrierile au fost orînduite în or~ dinea cronologica a primei apariţii, renunţîndu-se în acest sens la unitatea vechilor volume, pentru a oferi cititorului o imagine clară a evoluţiei scriitorului.*

Pentru nuvelele publicate în volume am luat ca text de bază cele două ediţii apărute în timpul vieţii lui Gib. I. Mihăescu şi reproduse de noi integral: La „Grandifloi»a" *(Craiova, Editura „Scrisul românesc"s 1928), cu următorul sumar t* La „Grandiflora", Frigul, Urîtul, în goană, întîmplarea, *şi volumul* Vedenia *(Bucureşti, Editura „<Cartea românească[a], colecţia „Gîndirea", 1929), în cuprinsul căruia figurează nuvelele :* Vedenia, Ierni jilave, Sfîrşitul, Semnele lui Dănuţ, Scuarul, între porţelanuri, Troiţa3 Tabloul. *în vederea evitării greşelilor de tipar, s-a făcut colaţionarea acestor nuvele şi cu textul primei apariţii> efectuîndu-se, acolo unde a fost necesar, cuvenitele îndreptări. în cazul scrierilor care au văzut lumina ti- parului doar o singură dată, ne-am folosit pentru transcrierea lor de publicaţiile care le-au tipărit,*

îndreptările noastre în text au fost marcate prin croşete, iar greşelile evidente de tipar s-au corectat tacit; acolo unde au existat dubii, s-a înregistrat forma iniţială în subsolul paginii.

în transcrierea textului s-au respectat formele de limbă specifice scriitorului şi epocii, aplicîndu-se normele ortografice în vigoare. Am păstrat toate alternanţele care exprimau o realitate lingvistică.

Au fost unificate, însă, fiind folosite inconsecvent, formele: supt-subt-sub ; cari-care; or-ori, *păstrîn™ du-se cele curente :* sub, care, ori. *Am unificat, de asemenea, alternanţa pronumelor reflexive* să-se *la* se (să *străduia* > se *străduia,* să *aşeza* > se *aşeza),*

La sfîrşitul fiecărei nuvele am indicat data primei apariţii în periodice, iar în subsol s-au tradus expresiile din limbi străine şi s-au dat unele note explicative·

ION NISTCR

DIN VOLUME

1

IERNI JILAVE

în seara aceea de Ajun eram nespus de agitat. Cu îngrijorare fără de seamăn mă repezeam, după scurte popasuri, dintr-un colţ al curţii într-altul, scrutînd cerul cu

încordate priviri. Mai ales 111 miazănoapte îmi pusesem toată nădejdea ; de-acolo avea să vină mult aşteptatul nor de zăpadă. Mi-l închipuiam enorm şi alburiu, cu chip de om ; un Moş Crăciun plutind greoi sub povara darurilor pe căile văzduhului.

Era cu neputinţă pe-o vreme ca asta să nu se ivească, scuturîndu-şi barba de omăt, un cer atît de plumburiu şi potolit, e drept, dar atît de gheţos ! Numai fata din casă mă tot necăjea : — Domnule, poftim înăuntru, ai să răceşti... Fără îndoială că nici n-o luam în seamă. Insă cum ieşea cam des : „Domnule, îi spun cocoanei ajunsese chiar de pesuferit. Atîta nesimţire nu-mi mai fusese dat să văd : să se sinchisească aşa de puţin de norul cu ninsoare, cînd a doua zi era Crăciunul !

3

în fundul curţii, însă, salcîmul cel mare, străjerul nostru înspre hotarul miazănopţii, luase o înfăţişare prea fantastică în negura crescută pe nesimţite. Copacii mai scunzi şi toate uscăturile acelea informe ale arbuştilor din preajma-i conturau acum arătări din cale afară de stranii pentru ca pasul meu sa se

mai aventureze pînă acolo. Chiar aici, aproape de uşa bucătăriei, unde, de la tăierea porcului, se strămutase tot sufletul casei, susurul metalic al crengilor şi fantasmele negre, care creşteau spre mine, mă făceau să dau pas cu pas înapoi spre scara salvatoare. yioş Crăciun dăduse drum înainte-i la toate lighioanele stihiilor, ca să alunge pe cei ce-ar vrea să afle secretul închegării lui din baierele văzduhului.

Cu drept cuvînt mă gîndii că iscodirea mea mi-ar putea fi fatală ; poveşti bătrîne erau doar vechi mărturii despre îndrăzneţii prefăcuţi în' dobitoace, arbori sau stei, pentru că pîndise din loc ascuns minunile nepătrunse, ca să le fure taina.

Prudenţa mă sfătui că e timpul să intru ; atunci surprinsei în dreptul unuia din geamurile care tocmai se aprinsese primul fulg. îl văzusem ; nu mai putea fi nici o înşelare ! Venise din împărăţia neagră de deasupra, minusculul flutur degerat, se repezise în lumina geamului, spre a cădea orbit în întunericul de dedesubt. Uitai toate fantasmele şi toată înţelepciunea poveştilor străvechi şi rămăsei ca un haiduc la pîndă, în negură, cu ochii ţinta în mănunchiul luminos. Al doilea sol al fericirii mele nu se grăbea de loc. Ştiam însă să am răbdare...

— Domnule... Ia uită-te... vai de mine... unde s-a pitulat...

— T

aci odată, cobeo... că din pricina ta... fi-ţi-ar... caţa... *

j

—Aşa ?... Mă duc drept la cocoana...

îmi venea să mă iau după ea şi s-o apuc de coade. Şi rebegit cum eram, tremurînd tot, lacrămi de mî- nie, de frig şi de deznădejde îmi îngheţară în colţul *ochilor.*

Intrai în casă zdrobit. Şi numai marea pregătire din bucătărie îmi mai aduse inima la loc. Mirosul drojdiei de bere mă înzdrăveni, şi galbenul cocilor de cozonac, surîzîndu-mi galeş din formele creţe de tinichea, îmi potoli mînia...

Cînd ieşii într-un tîrziu afară, fulgi albi se vîn~ zoleau buluc în pătratele luminoase ale ferestrelor, roi de fluturi şi fluturaşi în vîrtej fără odihnă, eternă întrecere către sărutul mortal al flacărei înşelătoare. Dar lămpile erau departe, în dosul geamurilor aburite, şi micile insecte de gheaţă piereau cerneri-cer~ neri în noaptea vicleană în care se ascunsese frigul

Nu-mi venea s2 cred ochilor, şi multă vreme i-am privit neîncrezător ; dar cînd pe negrul de pretutindeni au început să răsară şi să se lărgească ostroave de albeaţă, n-am mai avut nici o îndoială. Nu bătea acum nici un pui de vînt, şi totuşi am auzit lămurit forfotul infinit al puzderiei de vietăţi, cu picioruşe de steluţă, cîntîndu-şi astfel din cer şi pînă în tină bucuria fără margini a vieţii.

Atunci n-am mai putut rezista bucuriei mele- Şi cu căciuliţa şi cu umerii îmbrăcaţi în solzişori de iie, ca într-o armură de argint, am năvălit înăuntru s

— Mamă !... mamă, n~auzL. mamă ?

— Ce pofteşti ?

—Ninge, mamă...

—Ninge, mamă, n-auzi ?...

— Să faci bunătatea să nu mai ieşi afară şt să te culci numaidecît.

A doua zi m-am trezit cu noaptea-π cap- Nu îndrăzneam să deschid ochii ; îmi păstram pentru tot mai tîrziu plăcerea de a fi orbit de albul coperişu- rilor prin geamul din dreptul patului.

Dar nu putui avea prea multă răbdare ; dezlipii pleoapele : dincolo de geam domnea încă întunericul· Căutam să deslușesc prin negură căciula de omăt a casei vecine. Dar nimic nu se putea distinge. Numai în . auzu-mi începuse să prindă răsunet un zgomot monoton, înfundat şi sinistru. Şi cu el o bănuiala amarnică îşi făcu loc în cămăruţele inimii mele.

Nu se poate ! Doar aseară nu s-a pornit cea mai zdravănă ninsoare ? Nu văzusem eu fulgii cu ochii mei ? N-am intrat eu în bucătărie cu umerii plini de zăpadă, de parcă

aş fi avut pe ei epoleţi grei de general, şi cu cuşma troian de nea... Fără doar şi poate ; de prea multă teamă, îmi vîjîie urechile...

Negurile se desluşeau pe îndelete, iar şindrila casei vecine se lămurea acum întunecată şi posomorita, cu lugubrele ei răni vechi de muşchi şi licheni. Nici urmă de zăpadă. Şi ropotul ploii vuia tot mai greu şi uniform, de parcă se prăbuşea încoace goana necurmată a unui regiment de artilerie.

In ziua aceea a fost petrecere mare 111 casa bătrânească. Se strînsese toate neamurile, cu tineri şi bă- trîni, iar lăutarii se răsuceau din şale ca foaia de hîrtie pe jăratec. Din cutiile afumate ale viorilor, cîntecele bătrîne ieşeau trase de arcuşuri ca minunăţiile trase de bagheta magică din cufăraşul fără fund al scamatorului.

• Vremi peste vremi, veacuri şi mai bine stăteau îngropate în sicriaşele mici şi sonore. Iar bunicul ne privea biruitor din ceaţa atîtor timpuri de demult şi povestea cu graiul lui uscat şi într-adins : . — ...Ehe, ce mai ierni, domnule ! îngropau casele troienii.! Veneau lupii pînă-n mijlocul tîrgului, Mi- aduc aminte o dată, pe-o zăpadă cum n-a mai fost,,.

Ascultam pe gînduri vocea lui acum molcomă şi pri- veam la copacii jilavi de afară.

— ...da' ce.,, ăsta e Crăciun ?...

Aerul compătimitor cu care mă învăluia mă făcea să mă cutremur ca de frig. De ce se uita bunicul tocmai Ia mine ?

în ochii lui stinşi şi blînzi citeam ca într-o carte cu poveşti triste că frumuseţea vremurilor se pregăteşte de ducă o dată cu ai lui. Iar nouă ne rămîneau Crăciunuri jilave, cu băltoace şi noroi.

Mult timp, după masă, am stat la geam, cu capaî în mîini, strivindu-mi nasul în sticla aburită. Cu neînţeleasă încăpăţînare ascultam monotonia ucigaşă a ploii, privind năucit cum repezi şi nesfîrşite suliţi tăiau văzduhul, de parcă oştenii arhanghelilor se puseseră să prăpădească pămîntul. O pasăre neagră se desprinse din stolul speriat de afară şi mi se aşeză pe cuget, învăluindu-1 tot în zbaterea aripilor întunecate. De ce tocmai cu mine începeau Crăciunurile posomorite, sar- bede, murdare ?

Dar pînă întru-noptat tot nu putui să tălmăcesc în împletitura încurcată a firelor de ploaie uriaşa şi nedreapta schimbare a firii. Pe stradă treceau drumeţii rari şi întîrziaţi. Un copil izvorî şi se pierdu în întu- nerec, sărind cu nepăsare într-un picior. Sărmanul, el nu ştia cărei triste soarte eram hărăziţi !

Seara petrecerea reîncepu, şi bunicul îşi reluă po-vestirile, pironind iarăşi numai pe mine privirile lui$_3$ care parcă veneau de departe, de foarte departe. în afară de părinţii mei, erau acum numai bătrîni Ia masă, şi-n mijlocul atîtor capete albe ca neaua Crăciunurilor deodată, mă simţeam nespus de stingher,

Ochi streini şi reci mă ţinteau ; mă simţeam înconjurat de necunoscuţi. Ei îşi povesteau nepăsători fericirea deodată, fericirea pierdută, pe care aveau s-o ajungă din urmă în curînd. Iar în locul ei şi-n locul lor, nimic decît noapte, ploaie şi frig. Mă văzui singur, cu totul singur, dibuind orbeşte într-o beznă fără sfîrşit. îmi fu frică.

— De ce tremuri ? mă certă mama. Ieri toată ziua mi-ai stat în frig. începui să plîng...

***Gîndirea,* Cluj, an. I, nr. 17, 1 ianuarie 1922, pp. 315—316.**

SEMNELE LUI DĂNUŢ

Cu mantaua pe umeri şi cu şapca roşie pe frunte, cum ieşea de obicei la serviciu, Grigpre Dănuţ dădu cîteva tîrcoale peronului îngust şi îngheţat. Era adînc pierdut în gînduri şi atît de atent i se ciuliseră urechile, că parcă se încăpăţîna să desluşească şoapta încurcată a vîntului istovit de cale şi rebegit de frig·

Firele de telegraf, despletite dintr-un stîlp înalt şi zgribulit, se înmănuncheaţi ca pe un gît de cobză pe ceştile înfieruite în triunghi, deasupra ferestrei celei mari, drept din mijlocul staţiei, şi ţineau monoton isonul jeluirilor răguşite ale cîntăreţului nevăzut.

Cele patru perechi de şine, aşternute pe dinainte şi întinse ca nişte coarde, reflectau în luciul lor tot gerul dimineţii de decembrie. Dincolo, magazia de mărfuri se strînsese în sine sub aspra povară a frigului· Pe rampă, candizi, parcă nişte ouă de furnici monstruoase, cîţiva saci dolofani aşteptau îngrămădiţi dinaintea singurului vagon din toată gara, căscat la mijloc ca o gură de uriaş decapitat, caraghios încremenită într-o supremă convulsie de lăcomie. Dealul din faţă, încotoşmănat în alb şi răbufnit ici-colo de arborii stingheri ca smocurile unei imense hermine, se apropiase atît de mult prin limpezimea roză a văzduhului, că parcă se mutase la cîţiva paşi doar, dincolo de cea din urmă şină.

Dar domnul Grigorc Dănuţ, şeful staţiei Bobeni, ou vedea şi nu auzea nimic din toate astea. Numai din cînd în cînd i se părea că de departe de tot, acolo de unde venea vîntul, un glas sfîrşit şi neomenesc cerea îndurerat ajutor. Şi ochiul sting, care dis-de- dimineaţă nu-1 mai slăbise din bătut, se pornea atunci să se zbată şi mai nervos în orbită, parcă ar fi vrut să sară din strîmta-i închisoare. Niciodată lui Gri- gore Dănuţ nu i se făcuse semne atît de amarnice ca-η ziua aceasta. Şi niciodată semnele nu-1 înşelaseră. Aşa-1

„persecutaseră" şi la moartea primului copil ; şi aşa îl amărîseră la moartea celorlalţi cinci, pe care-i petrecuse rînd pe rînd spre răzoarele în verzite, semănate cu cruci de lemn, ale micului cimitir din sat. Iar acum, fetiţa, Frosica, cea din urma a lui bucurie, trebuia să vina de sărbători din Craiova, de la pension, cu trenul de amiazi.

I se mai făcuseră, nu-i vorbă, domnului şef senine şi fără sa se întîmplc vreun necaz prea mare în casă. Dar în lunga obişnuinţă, el învăţase să ghicească bine, cînd aceste înfricoşătoare semnale, pe care destinul i le trimetea dintr-o depărtată staţie pierdută în veşnicie, aveau urmări negre, şi cînd erau simple glume de prost-gust, pe care vreun impiegat de-al lui Dumnezeu i le făcea, petrecînd pe socoteala uşoarei lui credulităţi.

Cele de-acum păreau însă din cale afară de insistente. îndărătnicia lor n-ar mai fi lăsat nici o îndoială în inima domnului şef că s-a petrecut ceva grav Frosicăi dacă cl n-ar fi simţit crescînd astăzi,
mai mult ca niciodată, indispoziţia cu *arc sc* dcjrcpta de vreo două-trei zile în şir. Miasmele bălţilor din marginea satului, care-i dusese la cimitir copiii, nu cruţaseră nici pe Dănuţ. Prea viguros ca sa-1 doboare de-a binelea cînd îl năpădeau, frigurile acestea îi le~ şuiau sufletul, îi paralizau voinţa, îi zugrăveau pe fondul închipuirii gîndurile cele mai sumbre. Şi Dănuţ nu ştia cui să atribuie presimţirile care-1 ro-deau astăzi : răului acestuia de baltă, care-1 încerca iarăşi, sau vreunei noi vitregii a soartei, ce se abătuse asupra copilei sale ?

Domnul şef curmă tîrcoalele printr-un mic ocol spre uşa deasupra căreia o firmă albastră lămurea cu litere ca zăpada ce domnea pretutindeni : „Şeful staţiei". în parg se lovi pîntec în pîntec cu impiegatul, subţirel şi mlădios, care-1 întîmpină într-iin nor de aburi calzi, cu o exagerată plecăciune din şale.

— Vine Călugăreşti ! spuse acesta cu o voce repezită, aproape neînţeleasă pentru vreun neobişnuit cu dînsul. I-am dat drumul de mult cliiar.

Şeful nu răspunse. Poate nici nu auzi. Figura lui trasă se strînse numai într-o strîmbătură de plictiseală şi nerăbdare.

Loloi, impiegatul acesta subţirel şi cu înmlădieri de trestie la fiecare vorbă, nu-i plăcea de loc. Parcă n-avea oase într-însul. în intimitatea gîndului, dar fără să împărtăşească acest mister doamnei Dănuţ, care era rea de gură, şeful îl poreclea „Sfredelul". Abia-i putea urmări vocea repede şi ascuţită ; ca şi prăjina-i de trup, în ochi, ea însăşi i se înfigea în auz ca un sfredel.

— De la Prundeni nu s-a anunţat nimic, continuă impiegatul, cu aceeaşi uşurinţă nepăsătoare. Mi se pare că acceleratul o să fie astăzi în întîrziere mare.

Dănuţ îl privea uimit. Bolborosi vag un cuvînt, pe care nici el nu-1 pricepu.

impiegatul înţelese că domnul jef Jiii-i bine dispus. Coborî treapta de piatră şi—i făcu loc. Apoi o luă grăbit spre magazie. Dănuţ intră încă nedumerit de vorbele subalternului său şi închise uşa după dînsul.

Căldura moale îl primi prietenoasă. Şovăi cîtva, privind, fără să înţeleagă, spre masiva tăblie a mesei de stejar, de sub fereastră, pe care aparatele de telegraf săltau domol în bizarul lor joc de gnomi» Dar ţăcănitul stăruitor i se vîrî în timpane, inervîndu-l cu aceeaşi încăpăţînată perseverenţă ca şi repedea clipeală a ochiului stîng.

îşi continuă atunci plimbarea fără preget, măsu- rînd cu paşi largi scîndurile albe, basoreliefate de vechime, buburoşate de bătături negurii, pe care praful se aşternuse ca pe nişte cicatrice. Prin încheieturile uşii din fund mirosul de varză acră, de usturoi, de drojdie de bere şi zgomotul înfundat al satirului pe tocător îi aminti din nou că în noaptea ceea e Naşterea Domnului.

„Poate n-are să fie nimic, se linişti eL Poate mi-a intrat vreun fir de praf sub pleoapă."

Se opri în faţa mişcătoarelor aparate de alamă, care de mult se zbăteau, parcă speriate de nebăgarea lui de seamă.

„îmi fac vedenii degeaba... Dacă s-ar fi îmbolnăvit iarăşi, mi-ar fi scris directoarea..."

Vroi s-o pornească din nou în plimbarea-i nesfîr- şită, dar simţi că tictacul micilor cilindre de alamă îi desluşea ceva. Apropie urechea şi începu să clatine afirmativ din cap.

— A-ha, da, Prundeni ?... a sosit ? pleacă! bun, poate să plece... staţia e liberă...

Poate că urechea-i obişnuită n-ar fi prins totuşi sensul ţăcînitului dacă el s-ar fi scurs cu iuţeala cu care vorbea impiegatul. Dar aşa rare, distincte şi repetate, cum se succedau, cuvintele acestea de metal nu se putu sa nu atraga atenţia lui Danuţ, pe care vestea primită îl mai lumină.

Se aşeză acum cu hotărîre la masă, apăsînd energic cu cele trei degete pătate de cerneală violetă mî- nerul rotund ca o castană turtită al trimiţătorului, Staţia e liberă. Trenul putea să pornească...

Ca printr-o abureală de vis văzu pe Frosica lui printre călătorii înghemuiţi ca scrumbiile într-un butoi de băcănie. Frosica ! Vine Frosica ! A pornit de la Prundeni. Peste treizeci-partuzeci de minute cel mult va fi aici. Aş ! Acceleratul face mai puţin de o jumătate ceas. Mai are de trecut doar prin două gări unde nu se opreşte.

Ochii lui se deschiseră mari de fericire, dar stîn- gul tresări acum în cîteva clipiri speriate şi dureroase. Apoi rămase holbat şi, prin căscătura lui exagerată, Dănuţ păru că zăreşte o găină cu gîtul tăiat zburătăcindu-se sălbatec pe podea.

„Hotărît că iar e bolnavă fata", gîndi el.

Şi pleoapa stîngă îi răspunse afirmativ de cîteva ori. Şeful rămase cu privirile încremenite la gîngă- niile de alamă, care parcă se dedeau de-a hupa pe-o scîndurică nevăzută. îşi trase şapca pe ochi, fixîn- du-le cu şi mai mare luare aminte pe dedesubtul cozorocului. I se păru atunci că numărul lor se îndoieşte ; pe urmă se triplă. Masa deveni întinsă cît o cîmpie acoperită toată de aparate telegrafice care săreau în sus, apoi se ascundeau ca nişte copii dră- coşi. Dănuţ se frecă la ochii ce-i ardeau. El îşi pipăi fruntea şi simţi pe ea picături de sudoare. I-era cald de tot, dar de undeva din corp i se răspîndea, în răstimpuri, de-a lungul mădularelor, un fior prelung şi neplăcut de umedă răceală..

Ochii stăruiau acum pe rotila pe care se învîrtea sulul turtit de hîrtie. în cuget i se lămurea Frosica, în tren, pe-un colţ de bancă, tremurînd de frigurile ei obişnuite, *cu* ochii mari *de* boală, cu otrajii traşi şi firavi, cu broboane de sudoare pe frunte. Călătorii o priveau compătimitori şi o întrebau dacă-i pot fi de ajutor. Dar fetiţa răspunde clănţănind din dinţii îngheţaţi : „Mai am puţin şi ajung la Bobeni, la tăticu".

Dănuţ se cutremură. O lacrimă i se strecură din colţul ochiului drept şi porni agale, făcînd un ocol spre colţul gurii, în vreme ce ochiul stîng bătea înainte, cu o regularitate sarcastică, tactu-i îndărătnic. Dar tablourile, care se perindară acum în mintea lui aprinsă de boală, fură din ce în ce mai curioase.

Un tremur nervos zgîlţîi corpul fetiţei, şi capul ei căzu moale pe un umăr. „Moare, daţi-i o luminare !^{c<} urlau pasagerii. Şi o forfotă se încingea în compartimentul strîmt, ochi curioşi apăreau pe după umeri întrepuşi, mîini înfrigurate cotrobăiau prin geamantane. Un muc de luminare se aprindea între degetele de ceară[1].

„Un doctor, un doctor..." Şi forfot şi ropot, atîta ropot, că Dănuţ n-avea de unde să audă răsufletul greoi al trenului de Călugăreşti, care înainta în staţia Bobeni rupt de oboseală şi de neobişnuita povara omenească din zilele de vacanţă.

„Un doctor, un doctor !" Forfoteala de cîteva minute de afară, de pe peron, fluierăturile de ţignal, şuierul locomotivei în urechile lui aveau cu totul un alt sens. Totul se petrecea în capul lui Dănuţ în plin cîmp şi-n trenul celalalt, de Prundeni. Un călător mai sperios trăsese semnalul de alarmă şi trenul se oprise în cîmp. „Ce este ? Ce-a întîmplat ?" „A murit o fată, un copil !" „O fată ?" „Da, o fetiţă de pension !" Călători apar speriaţi la ferestre. Cei de pe scări sar pornind în sus şi-n jos. Domnul conductor aleargă zorit printre curioşi. „Ce este, ce s-a întîmplat *Şl* zarva creşte într-una *dm* vagon în *Vigdti.* „A murit, o fată, un copil." „Bine, nu face nimic, o dăm jos la staţia următoare. Nu e caz de amendă, dar nu trebuia tras semnalul !" Lumea face loc, şi domnul conductor abia se strecoară printre înghesuiţi. „Unde-i, s-o vedem ?" Abia poate

ajunge în uşa compartimentului în care Frosica doarme somnul de veci, cu căpşorul ei blond rezemat pe perinuţa canapelei. „A ! o cunosc, spune domnul conductor. E chiar fata şefului de la Bobeni, unde o să ne oprim acum, Bietul tatsău !" Iar călătorii sînt foarte mişcaţi de această întîmplare. „Şi el o aşteaptă de Crăciun, bietul om..."

Uşa se deschise cu putere, şi impiegatul apăru în cadrul ei, energic şi important.

— Domnu' şef, gata ! îi dăm drumu.

Domnul şef tresări speriat. Ochii îi lăcrămau.

.— Ce, au şi adus-o, aşa de repede ?

Dar vorbele subalternului abia acum îşi făcură loc în pavilioanele urechilor aiurite. Se îngrămădiră acolo fără noimă şi-i încurcară firul gîndurilor de pînă acum.

—Dăm drumul, domnu' şef ? Prundeni cred că sunt în întindere. Ori vi s-a comunicat ceva de acolo... ?

Şi impegatul mişcă de cîteva ori nerăbdător uşa spre sine, privind curios la aburul ce năvălea dinlăuntru şi-l învăluia într-un nor de mister.

Danuţ zărea pe subaltern ca printr-o pîclă. Şi vorbele lui i se păreau din cale afara de curioase. Zadarnic îşi căutau vreun locşor de înţelegere în min- tea-i halucinată.

îl privea cu ochi din alte lumi. Şi curentul rece care venea de-afară prin întredeschizătura uşii şi care părea că se revarsă din însăşi persoana impiegatului îi strecura în trup un fior de groază. îi zîmbi ne- putin'cios, ca unui duşman *â cănii* lovitură vrei s-o parezi printr-un semn de prietenie.

Impiegatul crezu că a înţeles şi trînti uşa după dînsul, după ce şuieră cu vocea lui grăbită :

— Atunci anunţaţi dumneavoastră plecarea...

Dănuţ se mişcă pe scaun, ridicînd repetat din umeri, ca şi cînd ar fi vrut să aşeze mai bine mantaua pe spate ; apoi îşi propti bărbia în cei doi pumni > suprapuşi pe muchia mesei.

Un moment, nici un gînd nu mai trecu prin creierul lui golit deodată. Nici ochiul stîng nu i se mai clăti în orbită, şi el privi complect imbecilizat prin geamul translucid, înflorit de gheaţă, ferestrele din faţă ale trenului de Călugăreşti. Pentru el nu era decît acceleratul de Prundeni, oprit în plin cîmp«

Acolo era Frosica lui.

Acolo, căpşorul ei blond, de ceară, de păpuşică, sta rezemat de canapea.

Şi domnul şef nu îndrăzneşte să se mişte. Alţii au pentru el această grijă. Iar în mintea lui, succedarea tablourilor, curmată de venirea impiegatului, îşi reia de la sine firul.

„O dăm jos la staţia următoare. Nu e caz de amendă, dar nu trebuia tras semnalul ![fC]

Fluierături de ţignal, şuier lung de locomotivă, trenul se urneşte păcănind sacadat, mai întîi încet, apoi din ce în ce mai repede, ca şi toanele ochiului acestuia stîng, care au început iar. Paca, paca ; paca, paca, şi domnul şef priveşte paralizat ferestrele vagoanelor din faţă, care se perindează uşor, ocupînd lent şi fără încetare, una cîte una, locul celei dinainte.

Dănuţ tresare deodată, zguduit de un început vag de amintire. Ochii lui s-au mărit, ca şi cînd ar avea de obiectat ceva la această neoprită desfăşurare de lucruri. Dar nu ştie ce anume, (ι ferestrele vagoanelor trec înainte, lunecînd tot mai repede şi mai uşor. Ultima a dispărut, întrerupînd brusc depănarea fii* mului cu bizare forme omeneşti.

ι Şi acum trenul închipuirii lui Dănuţ zboară înainte şi duce spre staţia următoare, spre Bobenii domnului şef, un cadavru mic de copiliţă.

Corpul lui tresare zgîlţîiat de un tremur convulsiv. Pumnul de deasupra se lasă moale lîngă celălalt, capul se înfundă între degete, şi trupul lui se zbate în fră- mîntări domoale. Sughiţuri de plîns abia se aud de sub şapca roşie, înfundate şi reţinute.

Domnul şef plînge de-a binelea. Cel din urmă copil, din şapte cîţi a avut, seceraţi rînd pe rînd de miazmele bălţilor din dosul gării ! Şi doar de aceea o îndepărtase la şcoală, ca s-o scape de grozava otravă care plutea în văzduhul Bobenilor î

De mult o doborîse şi pe ea răul. Dar fusese mai tare decît boala. Şi iată, duşmanul nu se dăduse bătut; se pitise în corpu-i piăpînd şi sta la pîndă acolo, ne- îmblînzit şi hain. La pension o mai încercase o dată !...

Uşurată de lacrămi, memoria începea să prindă culoare în creierul lui Dănuţ ; îşi ridicase capul şi acum îl rezemase de mîna proptită în muchia mesei de stejar.

Prin picăturile de lacrămi, care-i rămăseseră îmbibate între gene, el îşi privea parcă în afară amintirile rumenite în minunate jocuri de curcubee.

...Doamna directoare trimisese scrisori disperate. Dănuţ ajunsese mai mult mort la Craiova. Dar şi de data asta fata biruise. O găsise chiar puţin înzdră- venită.

Acum, însă, fără îndoială că nu e de-a bună ! Dănuţ îşi ascultă bătăile ochiului mai curajos. Păreau o inimă de pasăre care se zbate fricoasă în mîfiâ care a prins-o.

îl stăpîni iarăşi mirosul de varză acră, de usturoi şi de drojdie de bere. Auzi apoi voci. Dar nu se strădui de loc să înţeleagă cuvintele. în urmă, din cuhnie[2], se porniră rîsete. Nevastă-sa rîdea cu impiegatul. Abia acum distinse : „Crăciun, domnişoara Frosica, petrecere, numai noi, vom petrece bine..."

Vorbele acestea îi făceau nespus de bine. Plănui sa se apropie de uşă şi să-şi încordeze obosita luare-a- minte.

Dar aparatele de pe masă se răzvrătiră violent într-o scurtă turburare, care contrasta vădit cu jocul lor liniştit de pînă acum. Domnul şef îşi ciuli iarăşi urechea. Şi înţelese clar acum din amestecătura sunetelor punctate cu cele accentuate mai lungit că acceleratul de Craiova tocmai trecuse prin halta vecină, Rîuşor, cea mai apropiată din cele două staţii dintre Prundeni şi Bobeni, în care nu se oprea niciodată.

Involuntar, Dănuţ apucă din nou castana turtită a trimiţătorului. Era gata să fărîme în linioare şi puncte întrebarea care-i venise aproape îndată pe buze : nu era o copiliţă moartă în accelerat ? Dar se opri după primul punct. I se păru o copilărie gîndul care-l lovise. De unde ar fi putut şti impiegatul de la Rîuşor lucrul acesta ? Şi pe urmă, dacă; s-ar

[2] **Bucătărie.**

fi oprit cumva în cîmp, n-ar fi fost oare anunţaţi Bobenii ? Adică nu... cum... dar nu, nu, toate erau năluciri copilăreşti...

— Halucinaţii ! mormăi domnul şef ca de obicei, cînd vroia să pună capăt tuturor gîndurilor negre care-1 asaltau cu furie ori de cîte ori ochiul stîng pornea să se zbată sub sprinceana stufoasă.

— Halucinaţii... Frigurile ăştia păcătoase...

Dănuţ se mustră iarăşi pentru slăbiciunea lui nesuferită, care-1 biruia totdeauna, facîndu-1 adesea sa uite tot ce se petrece în juru-i. îşi dădu din nou

puţin curaj sufletului hărţuit. Dar simţi că în fundul lui. tot a mai rămas o pată cenuşie. Semnele au fost astăzi mai puternice decît oricînd. Ceva, ceva tot s-a întîmplat.

Doar viziunea aceea a opririi trenului în cîmp fusese atît de limpede, atît de vie ! Parcă a fost un tren adevărat cel care s-a oprit dinaintea ochilor lui, nă- zărindu-i-se printre florile de gheaţă ale geamului.

— Hm ! ciudat, murmură Dănuţ. Parcă a fost un tren... *în carne şi-n oase*.. Pasageri, zgomot, ţignal, şuier... Hm, ciudat !...

Îşi trecu mîna pe frunte, împingînd uşor şapca pe ceafă. Apoi se scutură de cîteva ori, ca să-şi aşeze mantaua pe umeri. De-alături, din bucătărie, zvonul vocilor şi-al rîsetelor venea tot mai vesel, mai cres- cînd. Dănuţ se frecă la ochi. Stîngul parcă se potolise de tot. Îşi aminti de îndatoririle lui şi se aşeză la masă.

—Dar Călugăreştii aia, ce dracu' de-or fi întîr- ziind atîta !...

Şi ca lovit de-o neaşteptată paralizie, domnul şef rămase cu o mină întinsă în gol, cu ochii holbaţi, cu gura întredeschisă. Stîngul se porni năvalnic în zbaterea ucigătoare :

—Călugăreştii... nu cumva ? Nu, nu, fără îndoială că nu. Totul a fost un vis, o halucinaţie... nimic decît simple halucinaţii...

Dănuţ sări speriat de pe scaun. El îşi aminti că nu o dată, din pricina semnelor, i se întîmplase să confunde năzărirele sale cu realitatea. Porni ca dus de un vis hipnotic spre uşa din fund, dinspre bucătărie.

—Loloi, Loloi, domnule Loloi...

Ca prin ceaţă îşi amintea figura impiegatului, pri- vindu-l întrebător: „Dăm drumul, domnule şef ? Miercani sunt în întîrziere..."

Dănuţ se năpusti năprasnic asupra uşii încuiete.

— Loloi, Loloi, n-auzi, nu mai auzi...

—' Ce-i, frate, ce s-a întîmplat ? întrebă de dincolo de uşă glasul piţigăiat al doamnei Dănuţ.

—Loloi, unde-i Loloi ?

— A ieşit acum... mi se pare s-a dus la magazie...

— Cu neputinţă, cu neputinţă, îşi simţi Dănuţ buzele uscate şoptind de la sine.

— Dar ce e cu Prundeni, dragă ? se auzi din nou vocea piţigăiată a doamnei Dănuţ. Nu se mai anunţă ? Că uite, un sfert de ceas de cînd aţi dat drumul la Călugăreştii.

— Am dat dru...

Abia atît putu rosti Grigore Dănuţ. Şi se prăbuşi spre aparate, cu mîinile întinse, cu degetele răşchirate, cu ochii deschişi peste măsură, dar cînd îşi aminti că Rîuşorul şi vestise trecerea acceleratului, se lăsă moale pe scaun, apoi se rostogoli sub masă, insensibil, ca un maldăr inform de boarfe. Dincolo, în cuhnie, porni, în acelaşi timp, vesel, sunetul piuliţei. O dată cu el, doamna Dănuţ întonă o frîntură de cîntec... Degetele căzutului păreau să caute ceva în praful podelei. Se crispau pe nodurile scîndurilor, apoi apucau pulpanele mantalei de care trăgeau cu disperare. Pe urmă mîinile, amîndouă, se abătură ca zvîrlite de un resort asupra ochilor, astupîndu-i sub pumnii grei, ca în faţa unei privelişti fără de seamăn.

în închipuirea Iui Dănuţ începuse să se aprindă imaginea catastrofei. Din ce în ce mai clară, mai amănunţită. Văzu pe Frosica în vălmăşagul de călători, zguduită cu putere de cutremurarea grozavă a ciocnirii. O văzu izbită cu capul de fiarele vagonului, o văzu călcată în picioare, strivită sub greutatea sfărîmăturilor, tîrîtă sub osiile enorme. Văzu corpul ei plăpînd în bucăţi amestecate cu alte bucăţi de corpuri străine. Văzu foc» sînge, auzi urlete de jale şt izbucniri de explozii.

Zadarnic pumnii lui Dănuţ striveau sub ei ochii înspăimîntaţi. în adîncul lor imaginea devenea tot mai lămurită, tot mai înfiorătoare.

Şi printre ţipetele, printre gemetele de moarte, printre detunăturile fără seamăn care-i asurzeau acum capul, îşi făcea loc, din ce în ce mai stăruitor, ca un cîntec nespus de dulce, răsunetul de clopoţel al piuliţei. Apoi voci omeneşti şi iarăşi rîsete. Şi o bătaie vehementă în uşa dinspre bucătărie.

— Ce-ai cu Loloi ? Uite-1, a venit.

— Ce-a veţi cu mine, ' domnule şef ? Sa vin m birou... Dănuţ se cutremură ca dintr-un somn nesiîrşk de adînc...

— Copilul meu, Frosica ! bolborosi el, în vineţit de frig.

— Aţi anunţat, domnule şef, că au plecat Călugăreştii ? se auzi din nou vocea lui Loloi.

Dintr-o mişcare Dănuţ răsări în picioare. Vocea impiegatului îi măsurase dintr-o dată în gînd mărimea răspunderii.

— Aţi anunţat că a plecat Călugăreşti^ domnule şef ? să nu cumva...

— Am anunţat, minţi Dănuţ, fără să-şi dea seama, Am anunţat, repetă el, dumneata *n-ai văzui* c-am anunţat ?...

Şi ghearele i se înfipseră nemiloase J.li DCI' egata din care ieşeau minciuni atît de neruşinate.

— Omorîtorule, îşi şoptea el scrîşnind din dinţi amenin ţător, ca-η faţa unui duşman surprins în plină nelegiuire. *Cal aule,* ţi-ai omorît fata...

Şi de acolo, din depărtarea cîmpului înzăpezit, I se păru că aude bubuitura fără de seamăn a catastrofei, îi veni deodată s-o ia în goană nebună de-a lungul

tmiei, spre dezastrul care, cine ştie, poate în clipa aceasta se petrece în necuprinsul zării...

— Domnule şef ! domnule şef !

• Cine putea să-1 strige cu atîta stăruinţă chiar în momentul ăsta ! Dănuţ holbă ochii de groază şi făcu o mişcare spre dulapul cu imprimate din colţ. ' — Domnule şef, domnule şef... aţi ieşit, domnule şef ?;„■

— A... tu... dumneata eşti... Loloi...

— Eu, domnule şef... Cu cine vorbiţi, domnule *Şef ; ⅄ ·.*

Domnul şef priveşte îngrozit în juru-i. Corpul său 5-a plecat înainte, pasul i-e gata să se avînte.

— Vorbiţi cu cineva, domnule şef ?

Deodată, în capul lui Dănuţ se lumină ca ziua. Un gînd neaşteptat îşi făcu loc acolo şi Danuţ rămase năucit, neştiind dacă să-i dea luare-aminte sau mu I se păru că altcineva s-a aşezat în el însuşi şi vorbeşte în locu-i. Altfel, cum ar fi putut răspunde cu atîta sînge rece impiegatului din bucătărie ?

— Da, da, vorbeam cu cineva. Un individ. . ,— Un individ ?

. — Am surprins un individ... am ieşit puţin afară, şi cînd m-ara întors, am găsit un individ în birou...

Corpul lui Dănuţ tremură tot, din toate încheieturile. Sudoarea îi curge de pretutindeni şi vîrful limbii i-a ieşit afară prin întredeschizătura buzelor. Cum poate să vorbcască cu atîta siguranţă, cînd acolo Frosica lui moare, strivită sub sfarîmăturile vagoanelor ?...

Cum poare să se seu turc pe haine ji să se teama fc venirea lui Loloi î Cum poate să se gîndească la mî- ma oamenilor şi la pielea lui, cînd Frosica îşi dă duhul pe cîmpul de zăpadă ?...

Dar Loloi nu se mişcă din bucătărie ; el vorbeşte înainte cu doamna Dănuţ şi rîd amîndoi cu veselie. Fără să-şi dea seama cum, Dănuţ continuă :

— L-am găsit aici : trăgea cu urechea la aparat. Mi-a spus că vrea să mă întrebe cînd vine trenul de Prundeni...

Dănuţ turuia înainte, parcă o lecţie învăţată. Despre individul suspect pe care 1-a găsit 111 birou i se părea că i-e legata toată soarta.
Alintea lui se anina cu disperare de această intenţie subită, care parcă-1 uşura. I se părea că de aci va porni scăparea lui...
— De dimineaţă l-am văzut dînd tîrcoale...
— Mi se pare că 1-ani văzut şi eu... complectă impiegatul.
— Ce ? Ăla e ? se repezi Dănuţ, şi ochii îi străluciră.
— Nu era unul cu haine de oraş şi cu cizme
— Ah, da, da... acela era...
— L-am văzut...
— Da, da, da... acela... o mutră de... de... de bolşevic...
Conversaţia urmă, desluşind înainte semnalmentele individului. Iar în mintea sfîrşită a lui Dănuţ o nouă nădejde de bucurie începea să mijească, adusă de cea dintîi : dacă ciocnirea nu va avea loc, dacă Frosica va scăpa...
— Şi, la urma urmei, dă-1 dracului de individ, domnule şef ! Veniţi încoace : miroase atît de pofticios zeama de varză...
— Aştept să se anunţe Prundeni, răspunse scurt
Dănuţ şi se cutremură singur de *rcpcziciunca cu cm* răspunsese... Doamne, sfînta zi de mîine, scapă-mă de năpasta asta, scapă-mi pe Frosica ! începură să-i bîlbîie buzele.

Alături, sunetul piuliţei şi sunetul vocilor deveneau tot mai vesele, tot mai animate. Loloi se pare că spusese o glumă, că doamna Dănuţ dădu drumul unui rîs cu spasmuri, fără sfîrşit.

Rîsul acesta se vîrî în inima lui Dănuţ ca un pumnal. El văzuse iarăşi figura de ceară, mînjită de sînge, a Frosicăi, şi frigurile îl recîştigară...

—Domnule şef, ascultă colea, domnule şef, să rîzi să mori...

Şi Loloi începu să repete, întrerupt de zbucnirile de rîs ale doamnei Dănuţ. Dar domnul şef nu auzea nimic...

—N-auziţi, domnule şef...

— A-ha, ba da...

Şi domnul şef porni la rîndu-i o toană de rîs puternic, care i se păru că cutremură palida figură însîngerată a Frosicăi, care i se aşezase dinaintea ochilor.

Inima i se ghemui speriată sub coşul pieptului. Vroia să iese afară, simţea că se înnăbuşe. Dar îşi aminti că trebuie să rămînă liniştit înăuntru. Se apropie de geamul cel mare de deasupra mesei de stejar şi cercetă zarea miazăzilei. Dar într-acolo nu dom- nea[u] alt decît albul cel mai perfect şi liniştea cea mai deplină. Privind pieziş, nu putea să vadă decît cele patru perechi de şine, împreunîndu-se ca opt coarde pe un gît de liră. Sub sticlirea tremurătoare a gerului, părea că o mînă nevăzută le ciupe uşor, neauzit de uşor.

Alături, rîsetul, piuliţa creşteau de zor. Loloi bătea violent în uşă :

— Ascultă, domnu' şef, una nostimă de tot, domnu*

***Gîndirea*, Cluj, an. II, nr. 3, 16 mai 1922, pp. 46—51.**

ÎNTIMPLAREA

Docarul luneca acum ca o pată galbenă, fugară, prin noaptea codrului. De cum îi înghiţise pădurea, roatele încetaseră deodată să mai scrîşnească pe pietrişul drumului. Dăduseră de pămînt viu. Copitele celor doi cai voinici izbeau în plin, şi loviturile se succedau mai repede ; iar zgomotul lor părea de astă dată mai învăluit.

Luna, pe a cărei tovărăşie în plimbarea aceasta nocturnă mai ales d-na Glogovan pusese tot temeiul, întîrzia la întîlnire. Deasupra, pe fîşia de cer dintre cele două linii de

arbori, stelele ieşeau cu nemiluita din ascunzişurile negre. Bucuroase parcă de întîrzierea lunii, se lăsau pînă deasupra pădurii, în ghirlande de lumini. Se înghemuiau, se ciocneau între ele, stîrnind flăcări vagi şi momentane ; unele, mai îndrăzneţe, se pierdeau şi cădeau, lăsînd în urmă dîre de artificii; altele, mai sfielnice, abia scoteau ochiul de insectă din vizuinile tainice, închizîndu-l înspăimîntate, pentru a-l redeschide iarăşi, peste puţin, cu aceeaşi teamă tremurătoare. Şi necontenit spuzeau din veşnicie, forfotind tăcute şi strălucitoare.

Ea privea extaziată magica splendoare, urmărind cu multă luare-aminte jocul lighioanelor de foc, care îi părea atît de asemănător cu al lighioanelor pămîn- raliu. Şi era fericită să descopere, o dată cu minunea revărsării de aur, minunea ochilor ei, care puteau descifra atîtea lucruri de nepătruns pentru alţii în misterul hieroglifelor înstelate.

Alături, lăsînd moale frinele, Glogovan urmărea în gînd dialogul ce-l va avea a doua zi la oraş cu omul lui de afaceri. Trebuia să-i lămurească numaidecît o năstruşnică idee ce-i venise. Şi în dialogul imaginar el descoperea, la rîndu-i, cu uimire, la ce avuţii ar fi putut ajunge dacă lenea şi visătorul dintr-însul n-ar fi dominat spiritu-i de întreprindere.

De la un timp, însă, atît de mult bănet i se acumula în închipuire, că privi îngrijat în juru-i. Şi rămase multă vreme cu ochii aţintiţi în întunericul puternic, la copacii care, ca nişte uriaşi din mituri, păreau gata să-i primească 111 sutele lor de braţe întinse, sfîrşite în multiple şi stranii articulaţii. Cînd şi cînd surprindea în vreun desiş tainic închipuiri fosforice care îi rînjeau cu sarcasm. Alteori i se părea că îl urmăreşte cu stăruinţă magnetică un ochi fixat asupră-i. Şi o temere surdă i se strîngea pe îndelete în fundul sufletului, din adîncuri de necunoscut.

Deodată duse mîna la frunte, ca şi cînd ar fi vrut să prindă acolo ideea care îl năpădise. Cum de n-a putut să-şi amintească mai dinainte ? Bandiţii, ceata de bandiţi care se încuibase de cîtăva vreme în codrul Colibaşului !

Auzise chiar azi de dimineaţă povestea asta din gura unui ţăran, care tocmai se întorsese de la oraş. Dar nu prea dăduse

ascultare, căci de multe ori zvonuri la fel umblaseră pe socoteala bătrinului codru,
fără să fie adevărate. Şi *de buna seamă că* nici *acuma* nu era vreun temei în cele auzite. Doar pînă în seară, înainte de plecare, stătuse de vorbă cu atîta omenet: din sat şi nimeni nu-i mai pomenise de aşa ceva.

Glogovan îşi pipăi cu grijă revolverul, pe care nu-l uita niciodată în plimbările acestea de la conac la tîrg şi înapoi. Plănui chiar să întoarcă. Băgă de seama însă că au ajuns tocmai la drumeacul de cară ce taie calea mare drept în inima pădurii. Erau la jumătate de drum. Ori înainte, ori înapoi...

Nu fără vie stînjenire căută el la fîşia aceea îngustă de pămînt gălbejos pe care o făcea îmbucătura dru- meacului. Mai mult şi-o închipui decît o văzu, hurducată, buburosită de hopuri, tăiată în toate chipurile de urme adinei şi străvechi de căruţe, ascunzîndu-se chiar de la început pe după smocuri de arbuşti tineri, înfrăţiţi în împletituri de nepătruns, ferindu-se necontenit în ocoluri curioase şi îndoielnice, pierzmdu-se în nesfîrşitul lumii de mister şi legende înfricoşătoare, cu care oamenii locului îşi înspaimîntă ascultătorii seara, în jurul focurilor de la crame.

Dar pînă să se întoarcă de pe drumul umblat de fantasmele trecutului, caii repezi trecuseră de mult lugubra privelişte. Docarul zbura înainte în lumea de neguri. Tropăitul copitelor era acum aşa de repede, de regulat, că parcă nici nu mai exista pentru urechile celor doi călători. încolo, nimic, decît tăcerea profundă a stelelor, care se lăsaseră atît de în jos că puteai să vezi ramurile de vis ale copacului infinit, pe care se coborîseră în jerbi de chiciură. Nici cel mai mic zgomot, nici cel mai neînsemnat foşnet de frunză. Nici un sforăit de cal : se părea că zdravenele animale visau de asemeni, dormitau profund, mişcînd picioarele în goană automată.

Şi deodată, de undeva din pădure, ţîşni o lumină searbădă, poleind toţi copacii cu străveziul ei de vis, înfăşurînd trunchiurile în *scutece dc* Iiîrtîe argintata. Glogovan avu impresia copilărească că i se desface dinainte o imensă pădure cu pomi de Crăciun.

— Luna î şopti doamna Glogovan fermecată.

Lumina se mări şi acoperi totul în aur topit; stelele într-o clipă se urcară pe ramurile copacului infinit şi dispărură în muşuroaiele lor. Doar cele mai mari, mai greoaie n-avură timp şi rămaseră locului, pălite de lumina hipnotică.

Caii se înveseliră. în plină goană, se uitară cu înţeles unul la altul, înclinară rînd pe rînd din cap şi izbucniră într-un nechezat zgomotos şi puternic de rîs.

Acum drumul drept se lămurea pînă hăt-departe în lungul lui. Şi nimic, nimic neobişnuit nu se vedea într-acolo, pînă puteai cuprinde cu ochii.

Glogovan prinse să fluiere uşor printre dinţi un refren favorit. Lumina umplea tot mai mult şleahul, ca şi cînd ar fi vărsat-o cineva cu găleata. Dar îndată inima lui se poticni în piept. Colo, drept, sub un copac, izbit în plin de luna ce se şi ridicase deasupra pădurii, văzu o fantasmă nemişcată, ceva cu seamăn de om.

Pădurea se lăsa aci puţin în clin şi caii o porniseră nebuneşte. Tropotul lor era neregulat acum, paşii li se amestecase. Din cînd în cînd părea că-şi mai spun cîte ceva la ureche, aprobînd din cap sau ridicînd repetat botul rînjitor în semn de negare.

Glogovan le privea nepăsarea liniştitoare cu un singur ochi, iar cu celălalt sfredelea îngrijat depărtarea. Şi omul de-acolo creştea necontenit şi stătea tot aşa de nemişcat. Se apropiaseră bine de el: părea împietrit în ploaia razelor, şi de sub suman îi ieşea un capăt vînjos de bîtă. Cînd Glogovan văzu acest amănunt, nu se mai putu stăpîni : cuvintele se smuciră singure din gîtîej.

— Fantoşa, un om...

Fantoşa, întreruptă din visuri, privi nedumerită spre eh Şi trăsura trccu ca un virtej pe lîngă omul galben şi nemişcat.

Cînd fură departe de tot, Glogovan simţi ca trebuie să-şi lămurească exclamaţia.

— Ai văzut cît de nemişcat şi cît de galben era ? Parcă nici nu ne-a auzit...

— Probabil că era surd. Abia cînd ne-am apropiat de tot a întors Apul.

— Da, a întors ? Curios. Parcă era o păpuşă de ceară...

Tăcură. Apoi peste puţin înălţară amîndoi capetele, instinctiv. Parcă li se ridicase ceva apăsător de deasupra. Codrul se rărise deodată. Şi după puţin timp încetă. Glogovan respiră adînc.

Cerul se desfăşura acum imens, căptuşit de ţesătura subtilă a luminii pale. Luna suia încet-încet la deal, ca un paianjen săturat şi dolofan spre două-trei musculiţe de lumină ce se zbăteau să scape din împletitura vicleană ; în urma ei, searbăzi şi nemişcaţi, fără nici o izbucnire de viaţă, doi planeţi rămîneau fixaţi de rigiditatea morţii în colbul de aur.

— Fantoşa, acum trebuie să-ţi spun. Am trecut printr-un mare pericol. Ştii de ce am exclamat adineauri ?...

— Tot omul ăla, frate ?... Lasă acum... făcu ea plictisită.

— Ei, nu aşa... îmi pare rău... ascultă colea, ştii ce am auzit alaltăieri la oraş ? Că o bandă de hoţi s-a pripăşit iar în codrul Colibaşului.

Ea-l privi lung, întrebătoare. Dar cînd Glogovan vru să continuie, izbucni într-un rîs atît de puternic, că el rămase cu totul uimit.

— Atunci de-aia te-ai speriat aşa ?... spuse ea abia inteligibil prin cascadarea de neoprit a hohotelor. Vai, ce mai bărbat am !...

Glogovan dădu plictisit din cap ; ea tăcu şi-1 privi serioasă :

— O bandă de-hoţi, zici ? Aveai revolverul la tine ?

— Fără îndoială. Dar ce faci cu un rezolver contra unei bande de tîlhari ?...

— Cum ? Ştii că sunt tîlhari în pădure şi pleci noaptea la oraş ?...

— Uitasem. De dimineaţă am auzit pe Năstase al Maricăi. Dar de atunci nimeni nu mi-a spus nimic. Şi ştii pe Năstase... Abia pe la mijlocul codrului mi-am adus aminte, cînd am văzut că nu mai iese luna...

Ea rămase pe gînduri. Deodată începu să zîmbească şi se întoarse spre dînsul.

—- Ei bine, dacă ne-ar fi atacat ?...

Se scutură ca de un fior. Departe, drept înainte, luminile orăşelului se înmulţeau în constelaţii regulate ; Fantoşei îi

părea o bucată de cer peste care luna nu pusese încă stăpînire. Apropierea oraşului îi dădu chef de vorbă :

— Ei bine, închipuieşte-ţi că ne-ar fi atacat... tu cum m-ai fi apărat, viteazul meu Mihai ?...

Glogovan mişcă buzele fără să răspundă. Ea rămase iarăşi pe gînduri.

— în definitiv, adăugă la urmă, dacă erau mulţi, la ce ne-am mai fi apărat ? Le-am fi dat tot ce ne cereau, şi basta...

— Da, dar dacă ne luau docarul...

— Mergeam pe jos...

Şi după o nouă reflecţie :

— la-ş fi rugat frumos : „Domnilor tîlhari, sunteţi buni să ne conduceţi cu docarul pînă la marginea pădurii şi pe urmă puteţi să-l luaţi..."

— Hm, parcă stan ei să se uite la graţiile tale !

— Eu cred că da...

El întoarse brusc capul spre dînsa, dar ea, fără să-i . observe mişcarea, îşi sfîrşi gîndul:

— Ar fi fost o aventură nostima. Dar păeaţ de docar. Aveam însă ce povesti...

Glogovan privea neînţelegător la dînsa.

— Fantoşa, dar tu nu ştii ce vorbeşti...

. — Am spus, păcat de docar. Dar mă rog, spune, ce ar fi fost de făcut altceva ? Cînd curajosul meu soţ mă ia prin pădurea de tîlhari noaptea şi numai cu un pistol la dînsuL...

— Şi ai fi făcut graţii unor brute ?

— Viaţa înainte de toate... Apoi, schimbînd tonul numaidecît: Ia nu mă mai plictisi, te rog ; iar ai început cu prostiile tale ? Nu cumva eşti gelos şi pe hoţii de drumul mare ?...

— Şi dacă ei ar fi devenit mai... mai exigenţi...

— Cum mai exigenţi ?...

. El nu răspunse. Ea păru că gîndeşte. Apoi deodată β

— Vai, ce bădăran ! Dar asta e cu neputinţă. în sfîrşit, să lăsăm. Cu unu... un... ca tine este imposibil de glumit...

Tăcură amîndoi. Pe întinsul cîmpiei, case răzleţe su- rîdeau prietenos prin ferestrele roşii. De undeva, de departe, venea larma potolită a unui cor bărbătesc Glogovan lăsă caii la pas.

Părea cu totul preocupat de un gînd îndărătnic, căci încremenise cu ochii pe biciuşca înfiptă în toc, subţire şi lungă, parcă o închipuire.
Deodată se întoarse spre dînsa :
— Ei bine, şi dacă totuşi...
Ea nu răspunse.
— Admitem ca ne-ar fi atacat, reluă el încăpăţînat.. Şi că le făceai graţii, cum spui. Şi ei puneau ochii... Şi pe mine mă dezarmau, mă imobilizau...
— Dar încetează, pentru numele lui Dumnezeu l strigă ea, scoasă din sărite. Ai cîteodată... parcă n-ai fi crescut cu oameni...
— Ci ia răspunde, frate ! strigă el la rîndu-i aţîţat dc o invincibilă *curiozitate*. Mă rog, s-ar fi întîmplat... vorbim şi noi..,
— Alt subiect de conversaţie nu găseşti ? Ei bine, m-aş fi împotrivit, firește, ce mă tot întrebi ?..,
Dar atît nu putea liniști pe Glogovan, în eare închipuirea acum fierbea.
— Da, te-ai fi împotrivit ? Chiar asta ar mai fi trebuit, nici măcar să nu te împotrivești. Dar fetiţo, aceia-s bandiţi, ar fi fost mai puternici, te-ar fi învins.
— Ce-aş fi putut să fac ? răspunse ea neliniștită*
— Sigur ! urlă el atunci, *scos* de tot din ţîţmi. îi aţîţi, şi pe urmă ce-ai fi putut să faci ? N-ai fi făcut nimic, desigur. Ar fi fost o aventură, şi nimic mai mult, hai ? Am fi avut ce povesti, hai ?
—- Dar ce ai, dragă, de ţipi aşa, doar nu s-a întîm- plat nimic ?
—- Aha, nu s-a întîmplat nimic, cu asta scapi dumneata ; dar gîndul, gîndul...
—- Ce gînd, ce ţi-a venit ? Pentru Dumnezeu, nu mai ţipa, te rog...
Glogovan prefăcu vocea într-un scrîşnet de răutate 2
— Va să zică aşa, o aventură, nu ? Şi nimic alt decît o aventură... Ar avea ce povesti dumneaei cîîid hoţii ar... ar...
— Dar încetează odată, sau... Şi crezînd ca-1 îm- blînzeşte, muie tonul ; ...Cum poţi să-ţi închipui că aş putea povesti ceva dacă lucrurile ar ajunge pînă acolo?

— Ah...
A fost atît de puternic răgetul acesta al lui Glogovan, că ea s-a ferit îngrozită în lături.
—- Aha ! sforăi el apoi înfundat, cu ochii bulbucaţi de cea mai nemărginită indignare. Care va să zică, n-ai spune nimic, ha ?... am păstra amîndoi secretul... daca lucrurile ar ajunge pînă... pînă acolo... Foarte simplu, nu ? Ce simple sunt toate pentru ea... dar eu... eu... ce m-aş face cu acest secret ?... toată viaţa...
— T*aci* odată, ai înnebunit ? Uire, *mi* intrat *h*
oraş, ne facem de rîs.
Docarul trecea acum linia ferată. Fantoşa privea, aiurită de această neaşteptată izbucnire, spre stînga, unde felinarele gării invizibile, ascunse după o dumbravă de tufe, scăldau într-o lumină vie şinele multiplicate în curioase figuri geometrice şi se proiectau searbede pe un colţ ponosit de magazie. Alături, în penumbră, gheara imensă a unei macarale se ridica, fantastică şi ameninţătoare.

Glogovan, ameţit de asemeni, privea spre dreapta şi era privit la rîndu-i de departe, de undeva, din întunericul profund, de un ochi sîngeros şi duşman.

îndată copitele începură sa izbească mai repede, iar roatele prinseră să duruie pe piatră. Casele, la început grămezi sure-alburii, se desluşeau tot mai bine din întuneric, mai mari şi mai luminoase.

Glogovan tăcea ostentativ. O tăcere întreruptă de mîrîieli surde, de tuse seci, prefăcute. Fantoşa zîmbea dulceag. Lumina prietenoasă a ferestrelor îi alungase supărarea şi-i umpluse sufletul de bunătate.

— Tot mai eşti necăjit pe mine ?

îi răspunse o violentă scuturare din umeri şi un bombănit neînţeles. Ea prinse a rîde uşurel : dinţii îi luciră în negură. Apoi, cînd docarul apucă pe strada casei părinteşti, spuse deodată :

— Ei bine, poftim, m-aş fi omorît, na, eşti mulţumit acum ? Şi într-o pufnire veselă, sugrumată îndată : Ca la cinematograf...

Glogovan tresări mînios, privi spre ea mestecînd între dinţi o ripostă drastică ; apoi renunţă şi lăsă scîr- bit capul în piept.

Cînd se întoarseră peste cîteva zile la moşie, Glogovan avea la el două revolvere şi un pumnal, iar Fantoşa un revolver mic şi delicat, dar în stare să facă minuni, ascuns în poşetă. Pvczemată de tăblia din faţă a docarului, o puşcă uriaşă îşi scotea ţevile în văzul tuturor, aşa că, de la prima aruncătură de ochi, orice hoţ ar fi putut pricepe că are a face cu un docar armat.

La oraş, venirea lor provocase o zarvă nemaipomenită. Tatăl Fantoşei se supărase foc. Numai cu o noapte înainte, trei trăsuri fuseseră atacate, şi doi călători, care nu se lăsaseră jefuiţi, împuşcaţi. Se ceruse învoirea guvernului ca să se aducă armată. Glogovan Trebui să aştepte pînă ce pădurea fu curăţată ; abia după ce compania de soldaţi părăsi oraşul, primi şi el îngăduirea să se întoarcă.

Acum înaintau în trap repejor pe sub bolţile uriaşe ale pădurii. Deasupra, printre vîrfurile copacilor, ca printre două maluri dantelate, fîşia albastră a cerului curgea ca un pîrîu curat şi adî.nc de munte. Ici-colo, frunzişul crengilor se împreuna, astupînd albia de cristal. Dar îndată rîul îşi relua cursul, se lărgea, făcea im lac imens de azur, se îngusta iarăşi, şiroia înainte, conducînd parcă după mersul lui trăsura, ca un drum de ziuă al robilor.

. Cu ochii ţintă la el, Fantoşa îi urmărea sinuozităţile capricioase. Glogovan privea galbenul drumului bătătorit, crescînd ca undele în cercuri tot mai largi şi re- vărsîndu-se pe sub roate. De cum intrase în codru, vorba Fantoşei i se împlîntase iarăşi în coşul sufletului ca o lamă rece, chinuitoare :

„O aventură, şi nimic mai mult, aveam ce povesti !"

Şi, ca la un semn, atunci, amintirile care îl necăjeau obişnuit năvăliră buluc în minte-i. Cum, atît de des, o surprindea privind puţin mai îndelungat decît se cuvine în ochii convorbitorilor mai dezgheţaţi şi măi biini de gură. Cum ori de cîte ori o descoperea cerce- tînd cu grijă prin dantelăria perdelelor lăsate trecerea mai asiduă a vreuiiuia din foştii lui tovarăşi de petrecere prin faţa caselor. Şi era parcă un făcut cu trecătorii ăştia *tineri! Nu* era unul care 5ă DU întoarcă ochii şi să nu treacă în revistă ferestrele. în dosul privirilor scormonitoare, Glogovan le citea lămurit gîndul : „Aci stă ea !" Şi o ură oarbă îl cuprindea pe toţi aceşti iscoditori ai fericirii lui. Le hotăra în gînd răzbunare, pe care o împlinea prin nepoliteţi afectate, prin .porniri vehemente în discuţiunile de cafenea, prin dispreţul profund ce-1 lăsa să se întrevadă ori de cîte ori vorbea prin saloane despre unii din ei. Şi nu arare i se răspunsese pe acelaşi ton, nu arare se văzuse stricînd

prietenii pe care le socotise de nedesfăcut înainte sau ajungea să se descopere singur nedrept şi să regrete unele gesturi pripite.

De multe ori avusese explicaţii violente cu Fantoşa şi totdeodată, după ele, ajunsese la convingerea că e un biet caraghios.

Cînd o surprindea spionînd la ferestre, înainte ca el s-o întrebe, Fantoşa mărturisea :

— A trecut Jan, amicul tău. Ca întotdeauna, afectat şi foarte impresionat de propria lui persoană. îmi place mult să urmăresc pe imbecilul ăsta...

Glogovan îi căuta atunci atît de atent, atît de adînc în ochi şi în cuvînt, ca-i venea să se creadă un cîine care vrea să ghicească gîndul stăpînului. Cît de ascuns îi părea sufletul ăsta, cît de învăluit în atîtea valuri de mister, că o viaţă întreagă i-ar fi trebuit să le desră- şure, unul după altul, fără să ajungă a-1 dezgoli vreodată. Vedea aşa de bine cum îl minte acest suflet, cum îşi rîde de dînsul, cum îl înşeală sub ochii lui. Şi sta neputincios în faţa grozăviei acesteia, zîmbind prosteşte, rîzînd singur, fricos, galben, fals, în vreme ce ea se prăpădea de rîsul ei clar, sonor, rău, sănătos, văzîn- du-1 atît de „comic".

„Ar fi fost o aventură nostimă, am fi avut ce povesti."

Nu mai încape nici o îndoială că ea ar fi dorit această aventură, îşi spunea acum înfiorat Glogovan. Dar cînd gîndul începea să îmbrăţişeze scena care ar fi putut să se petreacă în întregimea, în brutalitatea ei, îşi părea lui însuşi mai stupid ca niciodată : „Trebuie să

 fiu nebun : cum pot să-mi închipui că ar dori aşa ceva ?" Zîmbea atunci înseninat şi-i arunca o privire prietenească. Dar era de ajuns să-i întîlnească profilul visător, pierdut în lumea străină de el, a gîndurilor, ca să-şi -spună numaidecît : „Dar poate ea crede că totul s-ar petrece aşa frumos ca-η romanele ei."

„Cum m-ai fi apărat atunci, Mihai, viteazul meu ?" O, asta vrea ea să vadă, asta o muncea pe dînsa ! Şi închipuirea lui Glogovan îl purta în lupte groaznice cu bandiţii fioroşi, îl vîra 111 cele mai teribile impasuri, îl dobora sîngerînd la

pămînt, ca de-acolo să vadă, în chinul ultimelor clipe, desfrîul cel mai nemernic, să audă rugăciunile cele mai laşe" ale unei femei fără ruşine, care cerea, în schimbul oricărei ticăloşii, graţia sa se întoartă, să aibă ce povesti în saloanele orăşelului, în privirile de lăcomie şi de admiraţie ale imbecilului de Jan şi ale celorlalţi imbecili.

Aproape să-şi plîngă de milă, Glogovan făcu sforţări desperate să scape de nemiloasele imagini.

—Curios ! spuse el tare, după ce privi înaintea şi în urma docarului. De un ceas de cînd mergem prin codru, şi nu ne-am întîlnit cu nici un car, cu nici o căruţă...

—Nu sunt toţi curagioşi ca noi, îi răspunse Fantoşa, privindu-l glumeţ.

—Rîzi, şi totuşi să nu ţi să pară curios, scumpa doamnă, că am putea avea şi azi oarecare surprize. Armata a plecat ieri, şi nu e exclus ca să găsim şi azi ceva de povestit...

Ea îl privi zîmbitoare, cu buzele strînse, cu bărbia mică tremurînd, gata parcă de răspuns, dar păstrînd vorbele pentru mai tîrziu, după ce el va fi spus tot ce mai avea în gînd.

Cum Glogovan tăcea însă, ea privi poznaşe în lungul drumului.

— Minai, un om ! strigă apoi deodată, imitînd exclamaţiunea lui din noaptea aventurii.

Glogovan se prefăcu că nu-i ia în seamă cuvin tul, temîndu-se de vreo păcăleală. Ridică totuşi ochii pe furiş şi observă într-adevăr foarte departe, chiar la îmbucătura drumeacului de cară, o pată albă, nemişcată, ceva ca o cămaşe de copil întinsă pe o cruce de speriat ciorile.

— Şi e nemişcat, şopti ea.

Ciudat, lui Glogovan i se păru că îngrijorarea din vorbele ei nu avea accentul glumeţ şi prefăcut dinţii.

— Sunteţi foarte neliniştită, nu ? întrebă el răutăcios. Vă simţiţi, desigur, 111 pragul aventurii pe care o visaţi atît...

— Se mişcă...

— Ce?

— A dispărut...

Glogovan ridica privirea şi văzu cămaşa ţărănească zdrenţuindu-se printre copaci, apoi pierind cu totul.

Figura ei, care pentru moment se întunecase, deveni iarăşi vioaie.

— Cum vezi, spuse ea, n-am noroc, n-am parte de aventură.

— Văd, eşti foarte dispusă, Fantoşa. Şi crezi că, cu spiritele tale vei da o nuanţă de glumă unor cuvinte care ţi-au venit 111 suflet, fără voia ta. Dar te înşeli...

Ea-l privi lung prin întreţesătura genelor. Apoi izbucni într-un rîs sonor şi silit.

— Cum, dragă, crezi tu oare cu tot. dinadinsul că aş dori o aventură de aceste, că aş dori să fim atacaţi de hoţi ?... Pesemne că nu eşti întreg, iubitul meu...

II privea înainte, lung şi stăruitor, şi faţa i se însufleţise *de* mult drag.

— Şi pe urmă, de unde ştii cum m-aş purta într-o astfel de împrejurare ? De vreme ce nu s-a întîmplat nimic...

f

— Nu s-a întimplat nimic, desigur, îi rupse atunci îndată vorba Glogovan, plesnind nervos frînele. Asta-i marele noroc, marele ascunzător al nepătrunsului. Dar dacă întîmplarea n-are de lucru şi într-o bună zi dezvăluie totul pe neaşteptate, atunci te sperii de ce-ţi arată. Nu s-a întîmplat nimic, zici ? Degeaba... a fost de ajuns să-ţi aud vorbele, ca să ştiu cum te-ai fi purtat... atunci.

Şi în ureche păru că-i răsună, cu sonoritatea de cristal a glasului ei, riposta aceea care îl făcuse cu cîtcva seri înainte să tresară de indignare şi groază : „Ce aş fi putut să fac ?"

Le auzea şi acum atît de clare cuvintele acestea, aşa cum auzea tropotul caiior şi rostogolişul roţilor, şi ele îi plesneau timpanele cu răutatea lor triumfătoare.

într-adevăr, ce ar fi putut face în faţa împrejurării irezistibile, mai tare decît voinţa şi puterile ei ? Glogovan nu găsea nici un răspuns la această întrebare, care îi părea uneori atît de stupidă şi atît de nefirească şi care îl muncea totuşi cu stăruinţa ei neîmpăcată şi corosivă.

„Ce aş putea să fac atunci ?" I se părea că în vorbele acestea ea a învăluit o bucurie ascunsă, curiozitatea vagă de a-1 vedea zdrobit de furie neputincioasă în faţa neprevăzutului teribil, înaintea căruia nu există putinţa de opunere.

Fantoşa îl privea, zîmbind compătimitoare, lăsîn- du-şi trupul legănat de hurducările şi destinderile arcurilor.

— Cît de copil eşti, spuse ea la urmă, ridicînd din umeri cu un aer neînţelegător. Ne certăm pe închipuiri ! Apoi, urmărind cu atenţie pe spinarea calului din faţă împletitura frînelor, murmură pe gînduri : Ai. desigur, mare dreptate. întîmplarea le dezvăluie într-adevăr pe toate. Dar pe noi ne-a cruţat pînă acum. Şi pînă cînd nu va veni să ne îmbrîncească, haină şi neînduplecată, pe unul de lingă celălait... nu ne e Îngăduit să... Cine ştie, poate atunci, cel care se arată mai plin de virtuţi acum se va purta mai nedemn... şi tocmai cel care se arată mai voinic va fi mai laş... Dar numai atunci ne vom putea încerca puterile...

Micşoră ochii, concentrîndu-i în aer, într-un punct fix, care se porni, modulîndu-şi goana după mersul cailor.

—Vom fi eroi ? Vom sucomba în faţa teribilei împrejurări ? Cine ştie ? E cutremurător şi într-un caz şi într-altul. Şi iată de ce trebuie să ne bucurăm că suntem departe de ea...

—Să ne bucurăm, aşadar, strigă el, şi hăţurile plesniră din nou deasupra spinărilor mobile ale celor doi cai. Să ne bucurăm de marea fericire că nu ştim ce ascundem fiecare în pielea noastră. Ura ! Trăiască ! Vino să te sărut, iubita mea, înainte de a te cunoaşte...

-— Poţi să fii ironic cît vei vrea. Aşa e, cum spun eu. Dacă Dumnezeu va fi bun cu noi, ne va ajuta să nu ne întîlnim niciodată cu *ca,* ne va ajuta să trăim ascunşi unul de altul. Deunăzi, numai am trecut pe aproape, şi tot., şi totuşi...

Fantoşa tăcu deodată şi ochii i se holbară.

—Uite-1 ! şopti ea înfiorată.

Glogovan ridică privirile. Un soldat scurt, dar grozav de pieptos, ieşise chiar din îmbucătura drumului de cară şi aştepta liniştit docarul.

—întîmplarea ! şopti în glumă Glogovan, dar simţi cuvintele ce mai avea de spus topindu-i-se în gît şi pipăi revolverul. Zîmbi totuşi cînd văzu pe Fantoşa strecurînd îngrijată mîna în poşetă.

—Staţi ! strigă soldatul, rîdicînd mînile în sus.

Era *descins.* Şl puşca din spate-î nu prea pa rea nulitărească.

Glogovan încetini mersul cailor.

— Opreşte, boierule. Cine sunteţi dumneavoastră şi unde vă duceţi ?

— Dar dumneata cine eşti ? întrebă el autoritar, trăgînd totuşi de hăţuri.

Soldatul răspunse cît se poate de prietenește :

— Apoi eu sunt post fix aici, c-avem ordin...

Şi pentru că Glogovan îi examina bănuitor îmbrăcămintea suspectă şi puşca de vînătoare din spate :

— Suntem miliţieni, din sat de la Meruşeni. Ne-a luat de la muncă, boierule, şi ne-au pusără prin codru să vedem cine trece.

— Eu credeam că eşti întîmplarea, glumi Glogovan cu jumătate de voce, privind încurajator la Fantoşa. Eu sunt proprietar aici la Glogovani, mă băiete. Ai fi putut înţelege doar de la început cu cine ai a face...

— Aşa ne-a dat ordin domnu plutonier de jan- dari, boierule, nu trebuie să vă supăraţi. Oricine-o trece, fie cine-o fi, să arate dovadă precum că cine este.

Glogovan îl examină încă o dată de sus pînă jos. I se păru că ochii miliţianului alunecă de sub privirile lui. Avea însă arma în bandulieră şi mîinile îi erau goale. Lăsă deci frîul şi începu să-şi cerceteze buzunarele.

— Păi, ce să-ţi arăt eu dumitale ? Vreo scrisoare... ceva...

Soldatul se apropiase de tot de docar. Glogovan despăturea o hîrtie timbrată, un act pe care-1 încheiase cu omul lui de afaceri.

— Să iertaţi, săru' mîna coconiţă, se adresă postul fix Fantoşei, cu o lucire stranie în ochi. S-a întors lumea pe *dos* de la război încoace. Hoţi, tîllian iii toate părţile. Mişună ca lighioanele...

Gura i se lărgi rînjitor şi ochii o măsurară fugitiv.

— Uite, aici, mă băiete ! îl întrerupse Glogovan. Asta e un act, cum să-ţi spun... un zapis...

Soldatul căută cercetător hîrtia desfăcută, întinzînd liniştit mînile spre ea. Şi dintr-o dată, dintr-o mişcare bruscă şi sigură, încleşta degetele voinice pe braţele lui Glogovan. îl tîrî jos dintr-o smucituia. Căzutul simţi numaidecît genunchiul banditului strivindu-i pîntecele sub o apăsare de neîndurat.

O şuierătură scurtă ; vreascurile pîrîiră parcă speriate. Apoi răsună o detunătură slabă, ca pocnetul unui pistol de copil. Glogovan înţelese că Fantoşa se apără de celălalt, de vlăjganul uriaş, îmbrăcat ţărăneşte, care ţîşnise pe neaşteptate din tufiş. Un capăt de frînghie îi zvîcni dinaintea ochilor, în vreme ce un pumn al soldatului îi cotrobaia pe dedesubt. Frînghia îl încolăci îndată peste braţe, peste pîntece, peste picioare, ca pe un pachet.

Fu trîntit în fundul docarului, care porni aproape în aceeaşi clipă. Şi tot în aceeaşi clipă, banditul care îl legase se aruncă dintr-un avînt asupră-i, căzînd peste el ca o pasăre de pradă.

— Vă dăm tot ce avem, şi cal şi trăsură, gîlgîi Glogovan înnăbuşit. Ce mai aveţi cu noi ?

Banditul nu răspunse. Docarul fugea cu o repeziciune uimitoare, hurdueîndu-se pe hîrtoape, pîrîind şi plesnind din încheieturi ca o haraba, lovind cu putere ameţitoare pe Glogovan în moalele capului. De sub picioarele hoţului, care-i sfîrşise de golit buzunarele, vedea nuiele lungi, înfrunzite, pleeîndu-se deasupra-i rînduri-rînduri, înălţîndu-se apoi cu aceeaşi grabă. Sus de tot, în nepătrunsul albastru, un nor alburiu părea că fierbe, învîrtindu-sc pc loc.

Un singur gînd mai dăinuia acum în capul lui Glogovan : „De ce nu m-au ucis de îndată dacă aveau gînd să mă omoare ?ct

Dar la o cotitură scurtă, capul îi fu izbit cu atîta putere de scîndura docarului, că şi gîndul acesta îi porni în vîrtej, ca şi norul de deasupra. Loviturile începură să urmeze apoi cu nemiluita, din ce în ce mai puternice, mai îngrozitoare, alungîndu-i orice gînd nou. Glogovan încercă zadarnic să se mişte din poziţia ucigătoare : banditul îl ţinea strîns în cleştele genunchilor.

Abia într-un tîrziu strînsoarea de fier se destinse.

— Acum poţi sa te duci dracului ! auzi el mor- măind pe soldat.

Şi înainte ca să apuce să se înspăimînte, fu repezit peste muchea docarului. Căzu pe spate, într-o groapă de bulgări sfărîmaţi, tari ca molozul. Cu puţin n-a fost să-i apuce piciorul roata din urmă.

Rămase cîtva înghemuit în groapa de bulgări aspri care i se înfigeau în piele. Privea uimit cerul nemaivăzut de albastru, pe care nouraşul învîrtitor se potolise şi se destăma uşor în fire de tort, ce se topeau 111 ameţitoarea nesfîrşire. Asculta cum tîmplele i se potoleau : scîndura docarului parcă-l pălea încă, dar clin ce în ce mai slab, mai alinător. Avea

impresia unui ecou care se pierde nccontenit prin sine însuşi în prăpăstii.

Cu cele din urmă zvîcneli ale capului, c fericire neînţeleasă îl năpădi deodată, de-a valma cu toate gîndurile care îi rămăseseră acăţate pe privazul cugetului cînd scîndura docarului îl izbise.

Asta a fost tot. A scăpat !

Frînghia cu care era legat nu fusese înnodată ; îşi aduce bine aminte. O va putea desface aşadar la prima mişcare. Bandiţii îl aruncaseră aci, atît de departe de drumul mare, ca să-! încurce prin codru. Pînă să dea acum de veste c-a fost jefuit, aveau destul timp să ajungă la bîlci, la Rîureni.

O mină izbuti în sfîrşit să se dcscurce de sub împletitura frînghiei, restul fu treabă de un minut.

— Fantoşa í strigă el biruitor, fiind sigur că ea trebuie să se afle aruncată la fel, pe undeva, pe aproape. Nişte hoţi aşa de grăbiţi şi de metodici, care n-avuseseră nici timp să-i omoare, numai de dragoste n-ar fi putut sta, fără îndoială.

„Aştia-s hoţi deştepţi, care îşi înţeleg meseria", gîndi Glogovan admirativ, vroind să înlăture orice posibilitate de replică cugetului său, întotdeauna nesuferit de îndoielnic.

„Dar dacă o fi aruncat-o 111 urmă ?"

Spre stînga, de unde veniseră, drumul se desfăcea în două : la dreapta cotea pe după troiene verzi de tufă.

Glogovan se lumină : fără îndoială, Fantoşa trebuie să fie chiar după acest tufiş.

înainte de a sfîrşi gîndul, a şi ajuns la cotitură, iar buzele îi frămîntau cuvintele de întîmpinare :

— întîmplarea, Fantoşa, ai văzut-o ? Ea a fost...

Dar abia acum se dumeri bine de ce hoţii l-au adus pînă aci. Se trezi într-un fel de luminiş lunguieţ şi umflat într-o parte, pe care se înnodau sumedenie de drumeacuri, poteci şi potecuţe. Şi toate dispăreau de la prima aruncătură de ochi, ascunzîndu-se după tufărişuri sălbatece şi abundente.

El strigă din toate puterile şi pădurea îi duse strigătul pînă în depărtări. Dar nici un răspuns nu veni de nicăiri. Porni aiurit pe drumul care i se păru mai larg.

Trecuse mai bine poate de un ceas de mers. Şl iată,

i s-a părut sau a văzut într-adevăr un vestmînr alb ferindu-se pe după un dos de copac.

— Fantoşa ! strigă din toate puterile pieptului. Nici un răspuns. O clipă, două : nici un răspuns.

— Fantoşa !

Şi iarăşi nici un răspuns. Nu poate fi ea. Doar distanţa pînă la copac e destul de mică. Şi cu toată vocea lui stîlcită, a strigat destul de lămurit, cum strigă şi acum : „Fan-toşa !" Şi nimic, nici un răspuns.

Totuşi, e cineva acolo, cineva care poate spune dacă docarul a trecut pe aci, ori nu. Glogovan ezită să se urnească, dar vestmîntul alb apare iarăşi de după copac. Stă cîtva nemişcat, ascuns pe jumătate, apoi porneşte. Şi inima lui se zbate acum ca un cîme sălbatec în lanţ la vederea zdrenţelor care înaintează.

O recunoaşte. Şi înţelege totul. Era de înţeles totul, de altminteri, numai din şovăiala ei de a se arăta.

Hainele sfîşiate de pe dînsa şi zgîrieturile adînci de pe faţă spun de-a fir-a-păr ce se întîmplase. Ea vine cu pas tot mai grăbit de ce se apropie de dînsul. Şi la oarecare distanţă, se opreşte, izbucnind într-un plîns zgomotos, puternic.

O fixează cu ochi măriţi, nemişcaţi, strivit de grozăvia, de elocvenţa spectacolului. Pieptul îi fierbe 111clocot, cîinele din inimă se frămîntă să smulgă cuşca din temelie. E gata să izbucnească, şi buzele pe care le strîngea cu desperare se mişca necontenit, ca unui copil căruia îi vine să plîngă. Dar nu poate articula un sunet, iar ochii căscaţi descopăr pe gîtul înalt şi alb o vînătaie adîncă. Se apropie. Se cunoaşte perfect tiparul unui deget gros şi scurt cu unghie voinică. Pe buza de deasupra, urma unui colţ de fiară musteşte roşie-întunecată, ca o picătură de vin negru.

Şi lupta îndîrjită, inegală, nedreaptă, între o femeie şi cele două sălbăticiuni de pădure, i se limpezeşte deplină, amănunţită. Un fior îl scutură, ca destinderea înfrigurată a clipei din urmă. Iar zbuciumul plînsului ei e atît de puternic, şi atît de sincer e accentul suspinelor ! Subţire şi firavă, o biată coardă omenească, tremuri nd sub apăsarea întîmplării

de nerostit. Furişe şi stîngace, Glogovan simte toropeala milei încropindu-i uşor-uşor sufletul.

Mîna lui o cuprinde mîngîietor, vorbe de alintare îi scapă nedibace printre dinţii încă strînşi. Cu cel dinţii cuvînt al l«ji, suspinele o năpădesc şi mai furioase, se îngrămădesc fără noimă 111 fărîma de trup, o înnăbuşe.

Apoi se opresc deodată ; ea îl priveşte mirată, neînţelegătoare, uimită prin ceaţa lacrimilor. Vorbele lui sunt atît de bune acum, sunt ale unui părinte bun care îşi mîngîie copilul.

Dar în dosul lor, Glogovan simte îndată curiozitatea mușcîndu-i sufletul. O mîhnire subită îi căşunează acolo, în adînc. Ce-1 privesc pe el cele întîmplate, de vreme ce ea s-a purtat astfel ! Ce-a fost s-a petrecut fără voinţa ei, e ca şi cînd n-ar fi fost nimic.

Şi totuşi e ceva, acolo, înlăuntru, care vrea să ştie totul pînă la ultimul amănunt. Poate, desigur, pentru a nu mai rămîne nici o îndoială, nici cea mai mică umbră de îndoială că voinţa ei a rămas curată, că e profund răzvrătită, pînă în cea din urmă fibră, împotriva împrejurării oarbe şi triviale prin care a trecut. Dar atît, şi nimic mai mult. întrebările pornesc aşadar indiferente, ascunse în cuvintele cele mai frumoase, cele mai prieteneşti.

Iar răspunsurile ei se feresc la început, în ocoluri largi, concentrice, care se string din ce 111 ce mai mult apoi, pentru a-i zugrăvi în sfîrşit totul în cîteva semne de aprobare, în cîte\'a gesturi de groază.

Căci scena luptei o reface el, aducînd, din creierul răvăşit de nebunie şi curiozitate, bucăţică cu bucăţică, toate faţetele cu putinţă într-o astfel de împrejurare, Ea nu face decît să nege uşor din cap, sau să încuviinţeze prin imobilitatea sfîşietoare a privirilor a doua oară înspăimîntate.

Pînă în clipa din urmă, cînd ghearele brutei i s-au înfipt în gît, a rezistat cu toata puterea furiei şi a tinereţii. Degetele apăsau însă atît de tare, intrau atît de încet şi atît de sigur şi de adînc în carne, că mînile ei bîjbîiau degeaba în aer. Şi atunci, în faţa clipei din urmă... a fost peste puterile ei..: Genunchii i

s-au împleticit de Ia sine ; şi, cu cel din urma pic de cuget, a crezut ca, prefăcîridu-se moarta...

Aci Fantoşa s-a oprit, privindu-1 rătăcită... El a înţeles însă îndată gîndul care a oprit-o. Căci povestea era ajunsă la cea din urmă raspîntie. Ea putea continua „şi astfel, banditul a renunţat atunci"...

în ochii Fantoşei scînteia stranie s-a aprins şi mai mult: ei sunt acum două diamante care varsă focuri de lumini. Glogovan aşteaptă înfrigurat, cu privirile legate de buzele ei.

— Ş-atunci ? întrebă el.

—Atunci... răspunde ea... şi izbucneşte iarăşi în plîns.

Sinceritatea aceasta ar trebui să-i placă lui Glogovan : ci înţelege că ar trebui să-i placă, şi totuşi figura lui exprimă acum dezgustul cel mai deplin. Ea vede şi-şi acoperă faţa cu amîndouă mînile : maşinaliceşte, cuvintele de mîngîiere izvorăsc iarăşi din glasul lui ; dar amîndoi înţeleg bine cît sunt de nepotrivite, de falşe şi abia pot să ascundă mînia surdă care se înfăşoară în ele, ca într-un văl transparent şi zdrenţuit.

—Să lăsăm, Fantoşa, e stupid să mai continuăm, înţelegi, e scîrbos. Tu nu strici nimic, biată femeie, şi te-ai purtat cum trebuie... dar e aşa dezgustător, că nu mai putem continua...

Soarele apunea parcă la marginea pădurii şi părea printre copaci o grămada imensă de jărăgai topit, scăzînd pe nesimţite, ascunzîndu-se pe îndelete în pămînt.

Porniră atunci într-acolo, căci conacul era chiar la apus de codru. El mergea acum repede, stâpîn pe puteri nouă, neaşteptate.

—Să lăsam, să lăsăm, e aşa de scîrbos ; ce puteai, la urmă, să faci ?... între moarte şi viaţă... ar trebui să fiu nebun ca să-ţi pretind...

Ea se aţinea după dînsul, şchiopătînd, împiedieîn- du-se de buturugi, alergînd să-1 ajungă şi scîncind ca un copil care a fost pedepsit.

— ...Vom povesti, desigur, cum am fost atacaţi... aruncaţi în mijlocul pădurii... dar încolo nimic, înţelegi... Fantoşa... absolut nimic... Numai noi doi... vom şti... ai făcut totul, tot ce se putea... dar în faţa morţii... oricine... dar

nimeni, nimeni nu va şti, şi asta e de ajuns... ei vor asculta poveştile noastre înflorite... căci trebuie să povestim, sa inventăm... şi vor crede... ne vor crede doi eroi... şi noi ne vom uita unul la altul şi vom surîde...

De bună seamă trecuse de mult, foarte de mult de miezul nopţii, căci lor li se părea vecie de cînd umblau prin întunericul de moarte. Parcă se îmbătaseră ele oboseală : călcau strîmb ca doi beţi, se împiedicau la fiecare pas, se izbeau unul într-altul, se răzleţeau, pentru a se ciocni iarăşi.

—Vom rîde că i-am înşelat... înţelegi ?... şi nimeni nu va şti că minţim... aşa de sfruntat, nimeni, decît tu... care-mi vei zîtnbi atunci... cu zîmbetul tău, cu zâmbetul acela al tău...

Se opri deodată în loc, apueînd-o brutal de mînă. Şi o privi cu toată puterea ochilor lui, în cele două pete mari pe care le făceau ochii ei în noapte, ca două pete dc cerneală..,

— Şi cine îmi va spune atunci... dacă tu-ţi vei rîde de ei... sau... sau de cel care nu va mai şti ce să mai născocească...

Ameţită cu totul, ea nu înţelegea nimic. Privea ne-dumerită, lipsită de orice pricepere, spre tavanul foşnitor al peşterii de frunze prin care se tîrau de atîta vreme. O zgudui cu putere :

— Ascultă, asculta ce-ţi spun...

Ea se lăsa moale în mîinile lui, ca un pachet de boarfe. O împinse scîrbit, şi ea îngăimă plîngător, abia auzit :

— Cînd se mai sfîrşeşte ?

Ce să se sfîrşească ? Codrul ? Noaptea aceasta neagră ? Ar putea oare să se sfîrşească vreodată ?

— Niciodată nu vom mai ieşi din pădurea asta, ştii tu ? Ea va ţine mult, mult de tot, totdeauna, oricît s-ar sfîrşi copacii, oricît s-ar face ziuă... înţelegi tu ? De-acum va fi veşnic noapte şi codru...

Dacă ar fi fost cît de puţină lumină, ea s-ar fi speriat desigur de mărimea exagerată, de privirea sticloasă a ochilor lui. Dar oricît îi despărţea[u] pentru un moment gropile, rădăcinile şi ierburile în- cîlcite, ea bîjbîia după el prin întuneric, se ghemui a într-însul înfiorată şi zăpăcită. Nimic din ce vorbea Glogovan nu-i intra în urechi.

O secundă încă de apăsare, şi totul s-ar fi oprit aici. Tot, chiar şi zîmbetul acela al ei, zîmbetul acela al cărui înţeles adevărat numai el îl va şti... totdeauna, toată viaţa...

— O secundă numai, Fantoşa... dar tu, tu n-ai avut tăria să mergi pînă la capăt... singură n-ai avut tăria...

Rămase iarăşi locului, treimirînd, apucînd-o de mînă. Ce înseamnă învălmăşeala asta în gîndurile lui ? O pădure... docar... hoţi... ea a fost... a fost siluită... de ce nu şi... ? cine ar putea şti dacă... hoţii sau...

Glogovan nu mai poate asculta mai departe glasul acesta sălbatec, revoltător, care îi şopteşte de-acolo, dinlăuntru. El scutură din cap cu energie. Aşa ceva e cu neputinţă ! Doar ea a făcut totul..,.

Tot corpul îi tremură apucat de friguri... Trebuie să fie curat nebun... Dar e monstruos... dar voinţa ei a fost fără prihană, fără pic de prihană... dar ea a rezistat pînă la cea din urmă clipă... o singură clipă mai mult de apăsare, şi totul, totul ar fi fost stins, orice zîmbet... şi pe gît stă încă urma degetului scurt şi gros şi noaptea e neagră... codrul... cine ar putea bănui...

— Du-te, Fantoşa, fugi...

Dar ea se înfige într-însul, i-e frică de codrul negru cu miros muced de peşteră, şi atingerea lui numai îi mai aduce aminte de viaţă...

O împinge înainte, şi grumazul ei alb parcă străluceşte. în ochii lui e atît de strălucitor, că-1 orbeşte şi distinge perfect urmele degetelor patrate. Uite, şi pe ceafa... Cine ar putea bănui în împletitura aceasta de degete, de vînătăi... Şi gîtul străluceşte ca un zîmbet... neînţeles, viclean, rău... toată viaţa...

Mina i se întinde, dar tremură aşa de tare şi e aşa de grea... cu neputinţă s-o ridice. Şi degetele, cum îi tremură !...

„...ca o leoaică... a luptat ca o... şuieră acum ascuţit vocea lui înfiorată şi prelungă ca un vînt ce trece pe departe, dar astea toate nu pot şterge colţul... colţul fiarei pe buză... acolo... Ei nu vor şti nimic, dar eu... Semnul... mic şi groaznic..."

— Fantoşa, ce-ai făcut ? Auzi, ce-ai făcut ?... izbucni în cele din urmă, cu toată puterea glasului, izbutind, în sfîrşit, să frîngă în coate cele două mîni, amorţite parcă de ger... Cum ai lăsat...

Şi tot în aceeaşi clipă, ea strigă, oprindu-se deodată :

—Mihai, ai văzut...

în oprirea-i bruscă, el s-a izbit cu putere de dînsa, împingînd-o cîţiva paşi înainte...

—Mihai... o vezi ?... lumina...

—Ce-ai făcut cu mine, cu liniştea mea ? bolboroseşte Glogovan greoi, neştiind ce să facă cu mîinile care i se bălăbănesc în aer fără rost.

Şi deodată ea dă un ţipăt lung, sfredelitor, un chiot nesfîrşit de bucurie.

—E chiar la noi, Mihai, conacul, uite !... lumina din turn... uite ferestrele noastre...

S-a năpustit, oarbă, înainte : zadarnic îi pun piedici împletiturile de ierburi, zadarnic crengi tinere i se pun de-a curmezişul, zadarnic tufişuri ghimpoase o trag de haine înapoi. El o urmează maşinal, zdrobit ; mîinile i-au căzut de-a lungul corpului, şi acum el e copilul care o urmăreşte docil, biruit.

—Suntem la noi, Mihai, la cuibul nostru...

Au ieşit la lumină. Căci faţă cu noaptea neagră în care au bîjbîit pînă acuma, lumina stelelor e o adevărată feerie. între cele două braţe ale codrului, negre, greoaie, întinse la nemărginire, catapeteasma cerului străluceşte de podoabe, şi Glogovan priveşte aiurit risipa de candele pe bolta giganticului templu.

Ochii lui caută uimiţi la Fantoşa. I se distinge aşa de bine figura ! Ea merge cu paşi mari, regulaţi, siguri, şi din *cc* în ce mai grăbiţi. Şi s-a făcut atît de înaltă acum ! O priveşte lung : pe faţa ei e cea mai deplină seninătate... Dumnezeule, ea zîmbeşte...

Codrul e în urmă de tot. Pe fondul nopţii, conacul cu acareturile lui se desemnează ca o turmă som- uoroasă de

bivoli antideluvieni. Două ferestre strălucesc prietenoase pe silueta unui turn : ε camera lor de culcare,..

Dar ochii lui Glogovan clipesc acum străini de orice-înţălegere : acolo, ***înăuntru,*** el bîjbîie necontenit în noaptea înfiorătoare a codrului nesfîrşit. Iar dinain- te-i, zîmbetul vesel al Fantoşei, ce se tot întoarce să-l îmbie, parca sare din loc, în zboruri scurte, amăgitor şi zglobiu, ca o libelulă.

Gîndirea, **CLUJ, AN. II, NR. 7, 5 NOIEMBRIE 1922, pp. 29—39.**

ÎN GOANĂ

Cînd trebuia să plece noaptea „de serviciu", domnul Take, birjarul, îşi aştepta copila afară, pe banca de la poartă, mîngîindu-şi favoriţii rari şi cărunţi. Domnişoara Letiţia venea totdeauna fără nici cea mai mică întîrziere de la magazinul din Lipscani, unde slujea. Ochii lui slăbiţi o desluşeau desprinzm- du-se din razele soarelui, ce se topea stors de viaţă în nourii roşiţi ai asfinţitului ; o măsurau umeziţi de mîndrie în înaintarea ei zveltă şi graţioasă ; apoi, cînd era* aproape, se încruntau deodată, căutînd la ceasornicul cît o tărtăcuţă, pe care mîna' lui uscată îl scotea numaidecît din brîul roşu al uniformei de birjar. Niciodată n-o primea fără ceasornicul acesta.

Ca de obicei, şi-n seara asta fata se prefăcu că nu-i vede mişcarea. Trecu înainte cu capul plecat, cu buzele strînse. Nu-şi dădeau seară bună. Abia după ce auzi trîntindu-se uşa casei, bătrînul se sculă cu un geamăt uşor şi se îndreptă spre caii înhămaţi gata. La masă îl pofti doar mirosul bucatelor încălzite. îmbuca rar şi zgomotos, trecîndu-şi ades mîneca antiereului albastru "pe sub nasul borcănat si repezit 111 sus. Apoi ieşi, mestecînd încă, lacom, cu bucata de pîine în mînă. Necontenit tăcut, se opri pe prispă ca să sfîrşească de înghiţit, apoi se îndreptă spre caii cu care începu în sfirşit să vorbească, sfătuinau-i prietenos să-fi ronţăie mai repede grăunţele.

Palidă şi gravă, domnişoara Letiţia privea în urma bătrînului. Ascultă pe gînduri conversaţia cu animalele, apoi sunetul sec pe care-l făceau încheieturile trăsurei zgîlţîite din loc, paşii apăsaţi ai cailor, hîrş- căitul roţilor, izbeai a porţilor ca de cetate, răsuci tul cheii grele de fier.

Se ridică atunci înaltă şi liniştită şi sfîrşi cu repede îndemînare treburile gospodăreşti. Cînd dădu drumul lui Bălan, un cîine cît un viţel, dulăul alb ca neaua făcu un salt

uriaş, vestindu-şi nopţii, din trei lătrături triumfătoare, libertatea.

Se întoarse în odaia de culcare şi începu să se dezbrace fără nici o grabă, privindu-se în oglinda dulapului din faţă, tăiată de-o lungă crăpătură încovoiată. Rămase goală de tot, contemplîndu-şi printre genele întreţesute imaginea schilodită de oglinda stricată. Apoi deodată, coborînd speriată ochii 111 negura din pătratul ferestrei, tresări brusc şi, tot aşa de sprintenă ca Bălan scăpat din lanţ, ajunse dintr-un salt în tindă şi dintr-un altul dincolo, 111 „casa mare", odaia de preţ, unde nu intră decît musafirii cei mai de seamă.

Lumina lămpii cu picior şi abajur de porţelan umplu îndată încăperea, încărcată ca o prăvălie de marchitan.

Domnişoara Letiţia cotrobăi în olanul spart al sobei şi trase afară un şnur cu o cheiţă. Deschise apoi una din lăzile mari, roşii, cu chip de turcoaică pe capac. Scoase un plocat[3] păturit de deasupra şi începu să arunce pe jos cămăşi, fuste, bluze, făcu un vraf de vestminte femeieşti. Şi, înfrigurată, începu să se gătească în faţa oglinzii cu ramă de nuc vechi, aplecată deasupra patului coperit de macat roşu, pe care se înălţa, pînă în tavanul scund, un maldăr de perine albe şi de cergi multicolore chitite în patru.

Peste puţin, în casa mare a domnului Take stătea o cocoană de o eleganţă cum nu fusese dat bătrînului birjar să ducă în trăsură vreodată. Era aşa de gătită şi atît de mîndră, că nici chiar fără voalul des pe care-l puse la urmă de tot peste ochi, n-ai fi cunoscut în ea pe domnişoara Letiţia.

Fata stinse lampa şi ieşi repede în ograda. Şi, ca de obicei, Bălan răsări din întunericul nemărginit lîngă ea, de parcă în clipa aceea s-ar fi înfăptuit din negură. Dar o vorbă poruncitoare îl ţinu departe de vestmintele foşnitoare. Domnişoara Letiţia merse pînă la un colţ al gardului şi, cu

---

[3] ***Plocat*** *y* ***plocadă***, ţesătură de casă din lină vopsită, folosită ca învelitoare sau aşternut.

[3] Probabil ***frişca,*** nuia, vergea.

[3] In mitologia greacă, zeul războiului, corespunzător zeului Marte la romani.

[3] ***Vibrion*** *3* tip de bacterie de **formă** cilindrica,

degetele înmănuşate, des-' prinse din cuie două scînduri ; se strecură prin spărtură, şi după ce porunci din nou lui Bălan să se îndepărteze, trase pe dinafară scîndurile la loc cu o mişcare atît de sigură, încît ai fi spus că totul s-a petrecut ca-η poveşti ie cu hoţii vestiţi, la apăsarea unui buton electric.

Domnişoara Letiţia o luă repegior la drum şi-n urmă-i casa domnului Take ramase pustie, îngropată ca un cosciug uriaş în mormîntul de întuneric al nopţii, prin care Bălan sărea ca un duh alb, necurat.

Ai zice că bojdeuca domnului Take e cu totul izolată de restul mahalalei. şi-n dreapta, şi-n stingă, şi-n faţă doar grădini cu pometuri, locuri virane, un fund de cimitir, pustietăţi. Mergi mult pe şosea pînă să dai de alte case mărunte, tot aşa de răzleţe, cucuiate pe bătături umflate de ηκϋϋώυϋί\ *înecate îll* bălării *SJ.U* jupuite de verdeaţă.

Dar despre partea asta nu prea punea multă grijă domnul Take cînd îşi lasă noaptea copila singură acasă. Zaplazul era înalt, poarta avea încuietoare solidă, iar casa, drug voinic. Şi unde mai pui pe Bălan ? Apoi cu bani nu-1 ştia nimeni, şi doar o trăsurică şi o pereche de cai avea. Iar ce agonisise pentru zestrea Letiţiei era dosit la loc bun, de nici chiar fata nu avea habar. Pe urmă, numai vara îşi făcea de lucru după asfinţitul soarelui. Se ştia : sîmbăta, dumineca şi alte vreo două zile din săptămînă, pe alese.

Nici domnişoara Letiţia nu ducea grijă că sta aşa departe de oraş : staţia tramvaiului era destul de aproape. Tar de singurătate nu ştia cum să mulţumească lui Dumnezeu î

în tramvai, pe bancheta atît de puţin potrivită cu vestmintele ei, sta ca pe spini. Căci acolo unde pornise, o aştepta iarăşi, pentru a nu ştiu cîtea oară de trei luni încoace, împlinirea frumosului şi mistuitorului vis al copilăriei ei de vrednică fiică şi nepoată a domnului Take birjarul şi a vestitului pe vremuri Ghiţă vizitiul : un automobil gata de ducă. Şi-n automobil, domnul Popleanu, fără de care visul ar fi continuat să ramînă numai vis şi acum, din ce în ce mai chinuitor, iar în lada cu turcoaică pe capac nu s-ar mai fi aflat, neştiută de nimeni, comoara ce creşte într-una ca-η poveste : o întreagă garderobă de cocoana mare.

De doua, şi cîteodată de trei ori pe săptămînă, domnişoara Letiţia îşi vedea visul cu ochii. Căci ba- trînul niciodată nu se abate din program, fie ploaie, vijelie, trăsnete sau cc-o fi. Cînd a spus că face noaptea de serviciu. înţelege sa nu se întoarcă acasă înainte de revărsatul zorilor, şi daca n-a făcut nici o treabă pînă atunci, tot ştie el un tren cu foarte mulţi pasageri, Ia o oră cînd vin puţini camarazi în Gara *de* Nord.

Domnişoara Letiţia a aflat toate acestea din rarele lui momente de destăinuire, cînd îşi dă drept pildă viaţa de muncă grea şi cinstită :

„...bagă bine pe urechi fată ! Că de bine, de rău, am agonisit cu ce să-mi duc pustia de bătrîneţe pînă Ia sfîrşit şi fără muncă. Dar e păcat de vremurile astea, că se cîştigă mai uşor ca înainte. Şi-mi scurtez viaţa noapte cu noapte, să mai pun deoparte şi pentru tine... că, de, noaptea e dever mai bun ca ziua... altfel, ce crezi, că mie nu mi-ar place să dorm lîngă tine şi să-ţi ţin de urît ?...

D-aia să iei aminte, să iei aminte şi să nu te muşte şarpele, c-a fi amar de mîndreţele tale : bucăţele te fac..."

De obicei doar după ce se abate pe la dugheana din colţ a lui Cinzacă, domnul Take deschide vorba cu fiică-sa.

Şi mai mult decît atît nu are să-i spună. în schimb, cînd muşteriii îl uită în vreun colţ de stradă sau cînd aşteaptă clientul în faţa vreunui local de petreceri, e cu mult mai vorbăreţ. în gînd îşi vede copila căpătuită la casa ei, iar pe genunchii lui o grămadă de nepoţei. Şi domnul Take îşi mîngîie fericit nepoţii, le spune glume şi păcăleli şi rîde fericit.

— Da, ori de ce ţi-aduseşi aminte de rîzi aşa cu poftă, nea Take ? îl întrerupe vreun camarad din şirag, care s-a dat jos de pe capră ca să se mai dezmorţească.

Domnul Take tresare :

— Ce-i treaba ta ? Apoi o întoarce : A, iacă, mă gîndeam aşa... mă gîndeam că păcătos e Bucureştiul ăsta... că mare putreziciune-i în el... că o să dea Dumnezeu o căldură mare de trei ori pe cît a fost astăzi şi o să topească smoala după jos şi o să fierbem toţi în smoală şi în catran ca dracii...

— Şi d-asra rîzi dumneata ?

— Ce pricepi tu, bă ? se înflăcărează domnul Take. Ai văzut muierea care s-a dat jos cu musiul ăla din birja mea ? Aia e muierea altuia, care şi el, de n-o fi cu a altuia sau cu a ăstuia de umblă cu ca, stă acas' de-şi plînge şi-şi blesteamă zilele şi blesteamă tot şi o să ne ajungă, bă, blestemul, că scoatem banul din păcat... Şi nu pă noi, bă, da' pă copii, ba şi pă nepoţii ăi mititei... că acolo te loveşte Dumnezeu... şi ce strică ei, mă, drăguţii de ei ?...

Şi domnul Take priveşte încremenit în firida uriaşă de alături, deasupra căreia un felinar colţuros luminează cuvintele mari, negre, scrise cu smoala din închipuirea lui : „Intrare la tunel".

— Banul cu păcat e banul dracului... C-am ajuns noi, birjarii, mai rău ca geambaşii de foniei !

— Nu ti teme, dom'le Take... Ş-apoi de ţi-e lehamite, de ce nu stai acasă ? N-ai decît să faci ziua meserie cinstită.

Venea rîndul bătrînului să privească uimit pe convorbitor. într-adevăr, la asta nu se gîndise. Apoi izbucnea deodată :

— Mă, da' prost eşti, mă. Hă, da[5] eu n-am burtă să mănînc ? Mă, da' eu n-am fată de îmbrăcat ? Adică am strîns destul, hai ? şi am bănet ascuns ? De unde ştiţi voi, mă, că am strîns destul ?

— Da' nici nu m-ani gîndit, dom'le Take.

.— Veniţi, mă, de mă jefuiţi, hai, veniţi, mă, cînd fac de serviciu noaptea. Am bani ascunşi, ai ?

— Nu, domnu Take, nu sameni de loc...

— Bătu-v-ar Dumnezeu şi Maica Precista ! Le-ar place numai lor să ia cîte un sutar cursa, cum a ajuns acum de s-a făcut şi bietu birjar om... Şi eu să stau acasă, hai, c-am îmbătrînit ?... bătu-v-ar să vă bată...

Camaradul se întoarce grăbit, alungat dc blesteme, pînă la trăsura lui. Iar domnul Take, abia după ce-şi răcoreşte bine mînia, se întoarce şi el pe nesimţite cu gîndul la Letiţia, pe care o vede dormind adînc, cu părul negru, mai lucios — cum spune adesea — ca lacul trăsurii, revărsat pe perina albă.

...e-he, pentru ea le face astea... o vede Dumnezeu şi-o ştie şi nu le-o mai trece la catastif... că după partea lui...

Domnul Take n-apucă să-şi săvîrşească gîndul. Sosind în goană de după cotitura străzii, un automobil s-a oprit brusc drept în pieptul cailor. Tot corpul bătrînului tremură de furie.

— Nu treci, mă, prin cai ? Hai... omorîţi-mă, omo- rîţi-mă, bătu-v-ar Ăl-de-Sus'... omorîţi-mă, cu zestrea fetii cu tot...

Ochii i s-au oprit plini de duşmănie pe cocoana din automobil, cu faţa acoperită de un voal des ; se vede, unde trage cu atîta zor de mîneca pc domnul burtos de lîngă din sa, care şopteşte atunci ceva şoferului. îndată maşina o ia înapoi, duduind năprasnic» apoi îşi .întoarce botul spre bulevard şi porneşte bufnind supărată, ţipînd sălbatcc, săltînd cu putere pe cei dinăuntru.

I s-a părut domnului Take, sau capul acoperit de voal s-a mai întors o dată spre dînsul înainte de a dispare după colţ ? Domnu Take ridică nepăsător din umeri.

—- Hm, mă uitai cam rău la ea...

Seară de august înnăbuşitoare şi senină. Calea Victoriei în plină sărbătoare. Localurile gem de lume şi aruncă văpăi prin ferestrele uriaşe. Tropotul regulat al cailor, şuietul lin al automobilelor, strigătul ţigănuşilor cu gazete, rumoarea mulţimei de la ora nouă. o întreagă polifonie zgomotoasă, stridentă, barbară pătrunde adine în auzul domnişoarei Letiţiâ, 6 111-fioară neîntrerupt şi, crescînd, o aţîţă, îi iuţeşte paşii» îi pică foc în sînge şi veselie 111 glas. Domnul Popleanu o conduce prin valurile de lume, ca un bun cîrmaci obişnuit cu acest imens cadril jucat din instinct de toţi trecătorii, care defilează unii în faţa altora în două şiroaie nesfîrşite, se întorc din drum cu ocoluri meşteşugite, îşi fac loc fără să se privească, se strecoară printre trăsurile în goană cu uşurinţa unui peşte într-un rîu limpede.

Nicăieri un automobil liber. Nici măcar o trăsură. E sîmbătă seara, şi toate mahalalele s-au revărsat spre inima oraşului. Ajunseră fără noroc pîna-n dreptul Ateneului. Domnul Popleanu e deznădăjduit : timpul trece ca de obicei, iar la ora doua domnişoara Letiţia ţine morţiş să fie acasă.

în sfîrşit, un automobil gol. Domnul Popleanu ridică impunător braţul cu degetele răşchirate şi strigă cu putere.

Dar şoferul nu-l ia în seamă, şi maşina trece înainte uşoară şi iute ca o năluca.

— S-au făcut de-o obrăznicie fără pereche bandiţii ăştia î izbucni el furios, conducînd mai departe pe fată. Dar tocmai atunci, dinspre Poşta Veche le veni în auz tropăit de cai. Se opriră din nou şi aşteptară pînă ce birja intră în fâşia puternică de lumină de la „Athenee Palace".

De pe buzele domnişoarei Letiţia scăpă abia auzit un ţipăt speriat. Pe capra trăsurii, înalt şi mîndru în livreaua srrînsă pe corpul sfrijit, cu figura încadrată de favoriţii lui cărunţi şi marţiali, domnul Take îşi conducea caii, ţeapăn ca un general.

— Liber, birjar ?

înainte ca domnul Take să-şi plece ochii, voaleta domnişoarei Letiţia, strînsă pe bordul pălăriei, căzuse într-o smucitură.

— Liber, conaşule !

Letiţia se gîndise de mai multe ori la putinţa unei astfel de împrejurări ca să nu-şi alunge cu toată energia dorul năpraznic, ce-o năpădi, de a se pune pe fugă. Birja se oprise, şi ea înţelese lămurit că singu- ml lucru ce-i râminea să-l facă e să se urce, prefă- cîndu-se nepăsătoare, în trăsură şi să tacă din gură tot drumul. Dar picioarele îi înlemniseră. Unul din cai întoarse capul spre fată şi păru c-o examinează cu luare-aminte : era Harap.

— Să ne urcăm, dragă.

înciudat de zăbavă, domnul Take coborî din nou ochii spre ea.

Şi ciudat. Căutătura lor obosită şi stinsă o învioră deodată, o făcu să se avînte zveltă ca o ciută pe perinele trăsurii.

— La „Flora" !

Roatele se învîrtiră brusc, birja se urni, clătinîn- du-le capetele. Avu deodată atunci credinţa că tată- său a priceput totul, că o duce departe de ochii lumii, să-i ceară socoteală, teribila socoteală cu care o ameninţase de atîtea ori.

— La ce te gîndeşti, Lulu ?

Lulu ! Aşa-i spunea întotdeauna domnul Popleanu. Cuvîntul acesta parcă o mai linişti puţin ; ar fi vrut ca el să-1 rostească mai tare, să-1 ţipe la urechea birjarului.

Cu dinţii strînşi, privi pe Popleanu prin colţul genelor : se temea să n-o întrebe ceva, să-i ceară cu insistenţă vreun răspuns. Şi plănuia cum să-şi prefacă vocea. Cum să-i facă semn să înceteze, li păru rău că nu l-a vestit mai dinainte, nu, de bună seamă, şoptindu-i că birjarul i-ar fi tată, dar o cunoştinţă, un vecin...

însă domnul Popleanu începuse o poveste foarte veselă, căci rîdea singur din toată inima, după fiecare cuvînt. Iar domnul Take nici nu visa cît de aproape se găseşte de copila lui. El îşi conducea caii înainte, fără să privească nici în dreapta, nici în stînga. Din cînd 111 cînd răcnea cite un „hep" prelung, care pătrundea ca un cuţit în urechile Letiţiei. Şi era cu desăvîrşirc înduioşat. Statura domnişoarei din birjă, aşa, „prea pe măsura" fiică-sei, îl izbise dureros în suflet. Nu văzuse el cum se codea biată fată ? Ştia ea ce-o aşteaptă la „Flora" aceea, trăsni-l-ar Dumnezeu pe ăl de-a scos-o ! „Nici acum nu s-a dezmeticit, mititica ; şi el, i-auzi cum îi mai toacă, tocălia dracului ! Dar ea nu-i răspunde, nu-i răspunde de loc. , Ha, ha, ha, asta-i bună, nu-i răspunde tîlharului ! Ce-ar fi he, he, he, să nu mai \'rea să intre în local ? Aş duce-o gratis acasă, pe cinstea mea... He, Take, dacă-ai face tu una ca asta, multe ţi s-ar ierta..."

Bătrînul se opri puţin clin gînduri să mai dea un strigăt cailor. Apoi îşi dete şapca pe stingă, el se lăsă pe dreapta şi continuă :

„...E gătită bine, pare de oameni ajunşi. Dar vezi dumneata, cît e de cu stare, tot se codea... Fim ! şi cu faţa înfăşurată ca turcoaicele. I-e ruşine, păi... Bieţii părinţi, adică ce bieţii ?... tată e ăla care-şi lasă copilul de capul lui ? Cine ştie pe unde o mai fi şi el înfundat ! Porcu..."

— Hei, dobitocii le, ai adormit ? strigă din fund deodată domnul Popleanu. Mînă mai repede, eşti beat, sau ce dracu ai ?...

Domnul Take tresări şi plesni hăţurile deasupra cailor.

— Ba dobitoc eşti tu, răspunse el, dar nu tocmai aşa tare ca să audă cei din trăsură.

Căci aşa răspundea totdeauna domnul Take muşteriilor săi cînd intra în conflict cu ei. Era cel mai bun mijloc pentru a-şi satisface şi amorul propriu rănit şi a nu pierde nici cursa începută.

„Al dracului, e zorit să-i faca seamă mai repede ! S-a supărat ! Ho, zurbagiule, că tot a ta e, nu ţi-o ia nimeni ! se răsti la el în gînd.

Crezi că o să-mi pierd eu bunătate de cursa pentru o de-ald-aia ? Las', că le ştiu eu, nu ti teme !"..

„Hm... bag seama că nu-i vine de. loc să-ţi răspundă... Te pomeneşti c-o fi vreo drăcie, cum mă gîndii eu întîi. Să ştii că fuge nebuna şi ne lasă pe amîndoi cu buzele umflate... Atît ne-ar mai trebui... o jumătate noapte pierdută... Nu te da, boierule, stai că te ajut şi eu..."

Domnul Take simţi deodată cum reînvie în el birjarul din tinereţe, şfichiul plesni scurt asupra cailor, hăţurile se încordară. Harap sforăi cu înţeles. Trapul deveni regulat şi repede, mîngîind urechile cu ritmul lui sacadat. Trăsura luneca acum prin ninsoarea lu- nei ca sania pe zăpadă. Aerul proaspăt al şoselei biciuia feţele celor trei, umplîndu-le plămînii cu umezeala lor înviorătoare.

— Bun ! lac-aşa, birjar ! Bravo ! strigă domnul Popleanu.

Măgulit de elogiu, domnul Take întrecu orice aşteptare. Birja era automobil, nu altceva. Copacii foşneau : şoapta lor de mătase pătrundea lin în urechi, armonizînd tropotul şi clopoţeii abia auziţi ai cailor. Toţi teii păreau că plîng lacrămi de parfum, iar luna se luase după trăsura domnului Take, cu surîsul ei încremenit de veci.

Din sufletul domnişoarei Letiţia zburase acum orice grijă : şi-n dosul voalului, ea surîdea — un zîmbet fix şi de neînţeles, ca şi al lunei — surîdea unei închipuiri bizare. O Letiţie de-o şchioapă, cu rochiţa pînă deasupra genunchilor, bătînd fericită din manile mici, nemaiputînd de rîs şi tolanindu-se pe perinele aceleiaşi trăsuri în care se afla acuma ; dar o trăsură nouă-nouţă, cu postav albastru şi

necîrpit şi cu lacul orbitor de lucios. Tar pe capră, acelaşi domn
Take, însă cu ochii scînteietori şi fără fir cărunt în favoriţi, ocolind de mai multe ori curtea înainte de a pleca la serviciu şi privind rîzător peste umăr la bucuria fără margini a copilului.

Domnişoara Letiţia fu surprinsă de închipuirea aceasta, care-i apăruse pe neaşteptate şi nedesluşită, ca imaginile lucrurilor în oglinda apelor verzi şi stătute din jurul maidanelor natale. Părîndu-i fără rost, ea privi spre şiragul de trăsuri ce veneau dinspre Bă- neasa, încrucişîndu-se cu a k>r. Din ele se ridicau cîntece dc dragoste, hohotiri vesele, chicotiri de femei. Un bărbat tînăr, ridicat în picioare, strigă dintr-una : „Uite, luna fuge spre Calea Victoriei, hai s-o ajungem !" Dar se înşela. Luna se zorea spre „Flora", şi, ca dovadă, cînd birja domnului Take se opri, rămase şi ea nemişcată pe cer.

Miezul nopţii trecuse, mesele începeau să se golească, grădina se deşerta. Un domn grăbit strigă spre bătrînul care dormea dus, m fundul trăsurii : „Liber, birjar ?" Dar domnul Take era greu de somn. El sforăia de zor cu gura întredeschisă şi stambă : cu chipul lui palid şi zbîrcit, cu fălcile scobite sub favoriţii rari, părea răpus de o istoveală năprasnică, vecină cu moartea.

Alte trăsuri veneau, se umpleau de lume, porneau, în depărtare, la bufet, muzica militară cînta marşul de plecare. Orchestra localului tăcu şi ea. încetul cu încetul liniştea deplină cucerea şirurile întunecate ale copacilor aliniaţi. Doar ferestrele clădirii de petreceri seînteiau desfrînat în noapte, cu ochii cle beţiv.

Să fi tot dormit trei-patru ceasuri, cînd **cojii** nul Take tresari zgîlţîiat cu putere.

— Ha, cine-i ?... A, da ! Gata, boierule... unde ?...

—Nu c boierul, moşule. Sunt eu, un chelnăr, m-a trimis boierul să-ţi ţiu de urît cu sticlele ăştia.

— Sticle ? Ce sticle ?

— Ziafet, moşule, o facem lată, cinci sticle şi ţigări...

Domnul Take se întinse zdravăn, căscînd zgomotos. Chelnărul destupă o sticlă şi turnă într-un pahar.

— Moşule, vin d-ăsta n-ai mai băut de cînd eşti !
Bătrînul muie buzele în lichidul roşu şi spumos ;
le plescăi tare şi dădu paharul de duşcă.
— Straşnic vin... Bravo boier ! Băă... da' ce 1-a găsit ?
Asta nu mi s-a întîmplat de cînd sunt. Te pomeneşti că visez...
— Nu visezi, moşule, ce dracu ? Eşti treaz ; da* nu ştiu dacă-ăi rămîne tot aşa î
— Mă, da' cum i-a venit aşa... şi cinci, nu glumă, cinci sticle.
— He, he, ce 1-a găsit ? Să fi fost eu în locul lui, îţi dam cincizeci, nu cinci,
— Dama ?
— Mă moşule, moş eşti, dar te-apucă alte ălea cînd ai vedea ce-am văzut eu.
— Strugure, hai ? ha, ha, ha... Ei, să trăiască şi să le fie de bine, se gîndiră şi la mine.
— Păi vrură de mult să te cinstească. De cîte ori nu mă trimeasără să văd ce faci ?
— Oleu !
— Zău aşa, venii de cîteva ori afară : ziceau că te-ai sculat ?
— Ei, săracu, vezi 'mneata, vreau să mă cinstească, dar nici din somn nu mă sculau. Ăştia-s de neam, bă ! Păi adică de ce nu m-ar cinsti ? Ştii tu cum i-am adus ? Se cutremura caldarîmul. Păi eu i-am aruncat-o în braţe, mă, cu caii mei... păi ştii ru ce docipali... că nici nu-i răspundea întîi, da'unde mi-am întins hrişcă[1]... Aoleo... i-am turbat... Să fi văzut pe
urmă dama, cît era de mută întîi, fugea pe urmă 111local de nu se mai putea ţine boierul. Eu-s birjar, bă... ca-η vremile vechi...
— Aşa e, se poate. Da' mie tot mi-era necaz că mă trimete la dumneata. Ai dracu'... parcă simţiseră, că-i văzusem la secret...
— Secret, ce secret ?...
— Secret, găurica uşii din dreapta : asta-i secretul meu, că la a din faţă se uită doinnu Iancu chelnărul ζ eu sunt picolo, ajutorul lui...

— Ce spui, mă, şi zi ai văzut toate cum s-au în- tîmplat ?

Prima sticlă căzu goală la pămînt. Băiatul, puţin afumat şi măgulit că poate povesti astfel cu un bă- trîn, prinsese chef de vorbă. Camera localului, canapeaua de după paravan, mîncările şi băuturile comandate fură descrise de ştrengar cu multă amănunţime.

—...Acuma noi avem miros de copoi. Cum simţim că se îngroaşă gluma... gata, nu vezi picior de-al nostru pe-acolo : cu ochiul la secret. Moşule, ce să-ţi mai spun, eu cred că asta era fată, fată curată, de... că prea avea un trupuleţ şi o piele albă...

Domnul Take se cutremură. Ochii i se pleoştiră, şi o favorită i se lasă în jos. El îşi aduse aminte de trupuleţul şi pielea albă a Letiţiei. Dar băiatul nu-1 lăsă să meargă mai departe cu gîndul.

— Moşule, straşnic vin. Hait, ridică paharul şi ciocneşte colea deasupra capului. Să trăiască boierul î

— Las', c-aşa-i trebuie, ce caută noaptea pe stradă dacă e fată ?... bombăni domnul Take, luat prC2 repede, şi ridică paharul : Să trăiască boierul"... Lasă, să trăiască ! Că ele strică, mă, ele îi scot din minţi ; am şi eu o fată... da... he he...

Domnul Take se opri deodată, cumpănind în minte că nu e locul să vorbească de Letiţia. Şi, supărat, trase de duşcă două pahare.

Vinul puternic şi viclean îşi făcea efectul pe nesimţite. Ochii le sticleau ; vocile se îngroşaseră, mişcările deveneau nesigure. Şi vorbele curgeau din Ce în ce mai "greoaie, mai triviale în convorbirea aceasta grotescă dintre un chelnăr şi un birjar. într-un tirziu picolo se plictisi.

—Moşule, ştii ce, eu mă duc să-mi mai arunc o data ochii la secret.

Atunci un gînd neaşteptat miji în creierul bătrî- nului.

—Hai bă, s-o văd şi eu la sicretu tău !

Spuse cuvintele acestea într-o doară, dar deodată pofta nebună să vadă, să audă, să pipăie, să simtă de aproape se

întinse în corpul şubred şi istovit ca o flacără într-o moviliţă de vreascuri uscate.

— Mă ! Merg şi eu cu tine...

— Fugi de-acolo, moşule, vrei să ne prindă patronul ?

Dar bătrînul nu mai vrea să ştie de nimic acum. Dorinţa i se înfipse atît de repede şi totuşi atît de adînc în cuget, că zadarnic îi înşira celalalt toate pie- decile cîte erau într-adevăr "şi cîte le putu născoci, ca să-1 potolească.

— Mă, niţăl, n-auzi, niţaluş de tot, uit-atîtica...

Gura i se lărgise şi buza de jos îi atîrna tremurătoare. Ochii îi ieşeau parcă din orbite, şi la lumina neprecisă a felinarului, întreaga figură prinsese o înfăţişare stranie, strigoiască. La început rugător, se porni apoi să ocărască, să suduie, să amenințe ca va intra în local, va merge la domnul cu fata să-i spună de secret.

— Lasă, moşule, nu te înfuria, vroi să-l potolească celălalt. Eu te iau, dar mi-e frică sa nu-ţi vie dracii pe acolo...
— Hai mă, să mai văd şi eu o dată la viaţa mea ! Că pe urmă cruce i-am pus...
— Bine, moşule, hai, dar vezi că mai rămîne o sticlă. Ascunde-o bine, că o dată te pomeneşti fără ea...
Bătrînul, care pornise, se opri clătinîndu-se :
— Fără ce, mă ?
— Fără sticlă...
— Cine s-o ia mă ?
— Ei, n-are cine... ba sa zici bogdaproste că n-ai să rămîi şi fără trăsură, întregi picolul, mulţumit că a găsit cu ce să sperie pe bătrîn. Aici e la şosea, moşule, şi-n tufişele ăştia, Doamne fereşte ! E, dacă am găsi pe cine să lăsăm afară, ar fi altă poveste... Da' poţi să mergi, moşule, doar n-o fi dracu aşa de negru cu dumneata...
Domnu Take făcu nehotărît un pas înapoi.
— Mă, eu n... nu mai merg.
— Hai, moşule...
— Doamne fereşte ! Eu... o... tră...sură... am, băiete, şi-at'ta zestre am p...pentru fii-mea. Dă-e dracu' de mu...mu...ieri goale şi de boieri... B...b...bi...ne le face !...
Bătrînul înghiţi o dată în sec. Apoi strigă după băiatul care se îndrepta spre scările localului :
— Mă, dacă te duci, mai cere una... două... ştii tu... spune că pentru mine... şi destupă, mă, p-asta d-a rămas... cum mă laşi aşa ?
...Cînd se întoarse picolul, domnul Take moţăia în trăsură.
— Moşule, păcat că 11-ai mers! Acum s-o ii văzut... E beată turtă, moşule... şi cîntă... şi-l sărută, şi iar cîntă, şi iar îl sărută... şi-i doar în cămaşă...

— în cămaşă... ha, ha, ha !

— Şi are un păr, moşule, de-i ajunge la genunchi. Da' e tot plin de şampanie. Şi s-o vezi cum se trîn- teşte pe canapea şi dă din picioare şi strigă : Vino... vino... vino..."
Şi moşul imită :
— ...„vino... vino... vino"... ho... ho... ho.«
— Şi joacă, moşule, uite-aşa...

Băiatul începu să sară prosteşte, făcînd gesturi obscene. Bătrînul îl întovărăşea, zgîlţîindu-se în trăsură...

— Ia mai desfundă, bă, una.

— Moşule, auzi... moşule !

— Aud, bă...

— Şi strigă pe tat-său...

— Pe tat-său... hi, hi, hi... pe tat-său, ha, ha, ha, ho, ho, ho...

— Moşule, hei, moşule... moşuleee... trage înainte...

Domnul Take tresări speriat din somnul adînc, privind uimit ziua mare din juru-i. Un automobil clocotind ca o căldare se înfigea în fundul trăsurii, voind parcă s-o urnească din loc.

— Trage înainte, moşule...

— Ho, bă, ce te-ndeşi aşa, vrei să-mi spargi trăsura ?... Hai, sparge-o, sparge-o mă, fire-ai...

Şi pe cînd el apuca grăbit hăţurile, potolind caii, care se zbuciumau în loc neliniştiţi, un chelnăr sosi în fugă, întinzîndu-i bătrînului două bilete de cite o mie de lei.

— A spus boierul că poţi să te duci, mojule..·

Bătrînul privi nedumerit biletele, le apucă neîncrezător. Şi după ce le strecură în buzunar, izbucni recunoscător cu gura plină :

— Să-l ţină Dumnezeu şi Maica Precista...

Făcu cruce mare şi, parcă tot temîndu-se să nu fie vreo glumă, sări repede peste capră şi, înainte de a se aşeza, agită frînele. Caii porniră.

Mergeau domol în răcoarea umedă a dimineţii. Prin tufişuri păsările se sfădeau în graiul lor sau rîdeau în triluri minunate, parcă adierea ce-i venea bătrînului împotrivă ar fi scuturat o pădure întreagă cu clopoţei. Şi domnul Take se simţea mai fericit ca niciodată.

— Doamne iartă-mă, dar dacă n-ar mai fi şi d-ăştia, ai putea pune un ban deoparte pentru o zestre ? Tai vaca s-o mănînci. Fără moartea ei, poţi tu trăi ? N-a lăsat tot Dumnezeu aşa ?

Din urmă, automobilul ajunsese birja şi trecu pe lîngă ea cu iuţeală de rîndunică. Bătrînul abia avu timp să ducă mina la căciulă. Dar ochii lui urmăriră cu multă recunoştinţă voalul ce flutura tot mai mic în zare.

Caii, lăsaţi în voia lor, mergeau cuminţi, legănîn- du-se. Iar domnul Take gîndea :

„Azi e duminecă, biata Letiţia doarme şi ea mai mult, săraca..."

***Ginâirea*, BUCUREŞTI, AN. II, NR. 14, 20 FEBRUARIE 1923, PP. 180—186.**

VEDENIA

I

De cînd intrase în Bulgaria, regimentul înainta în aceeaşi formaţie de luptă : avangarda cu vîrf şi cap, apoi grosul coloanei.

Dar molima cea grozavă avea la rîndu-i strategia ei. Puţin îi păsa de vîrf şi cap ; era prea îndîrjită să-şi piardă vremea doar cu cîţiva. Lăsa deci să treacă toată avangarda şi se năpustea nemiloasă asupra grosului. La fiecare kilometru cădea cîte un soldat. Şi rîndurile se rupeau îndată, spăimîntate în jurul proaspetei victime a duşmanului nevăzut. O lăsau zvîrcolindu-se în praful drumului, pînă cînd ambulanţa, păzită de ariergardă, ajungea la „înălţimea" lovitului de soartă.

Iar regimentul şerpuia înainte pe şleahul întortocheat şi unduios sub pîcla moleşitoare a soarelui. Soldaţii, cocoşaţi sub raniţe, îşi zvîrleau picioarele ia întîmplare spre dreapta şi spre stînga, înaintînd prosteşte, privind cu încăpăţînare cercurile de lumină, pe care astrul violet al nămiezii le întindea şi le destindea pe spinările verzi ale camarazilor din faţă, ca şi cînd O mînă nevăzută le scria acolo destinul cu litere în- cîlcite de foc.

Şi tuturor urechea le era atentă înăuntru ; acolo era inamicul. Acolo, sub pielea fiecăruia se pitise, de cînd intraseră în ţara blestemată. Şi ei păşeau înfricoşaţi şi neînţelegători, părîndu-li-se nebunesc să se afunde tot mai adînc în împărăţia Necuratului, în căutarea cu orice preţ a unui duşman cu chip omenesc, cînd adevăratul duşman deschisese de mult lupta şi nimic ηu-l putea face să dea îndărăt.

Regimentul, poposit la poalele unei pădurici rare, îşi întinsese corturile mărunte sub cortul nesfîrşit al înserării de iulie. Carele trenului de luptă fuseseră aşezate unul lîngă altul, parcă în linii de bătaie şi mare parte dintre soldaţi îşi găsiseră culcuşul printre roate. De dincolo de tabăra căruţelor se auzeau ca de departe nechezăturile cailor şi înjurăturile vistavoi- " lor. Dincoace, soldăţimea pedestră, doborîtă de drum, zăcea întinsă în aşternuturi de iarbă şi de neguri, cu raniţele sub căpătîi. De undeva, de sub o căruţă, ajunse pînă în frunzarul înjghebat în pripă şi fără coperiş, între pereţii

căruia căpitanul Naicu, moleşit de deliciul cizmelor trase, sorbea pe patul de campanie ultimele fumuri ale muculuí de ţigare :

Străinei ca mine nn-i... mai...
Decît puiul cucului...

Cîntecul ieşea de sub roate plin şi tihnit, revăr- sîndu-se asupra regimentului ca o tragică resemnare.

Domnul căpitan îl primi în auz fără luare-aminte, căci era furat de priveliştea stelelor, cum soseau din adîncimi de nemărginire una după alta, ca nişte militari la datorie, ocupîndu-şi locul ştiut în constelaţii, ca în nişte curioase formaţiuni de manevră. începuseră să se înghesuie acum cu duimul, ca soldaţii în cîmpul de instrucţie, dimineaţa. Se aşezau în linie, în linii de grupe, prin flanc cite una, în trăgători... Colo, unele parcă au rupt rîndurile şi au pornit în pas alergător, pălind în negură ; dar un ofiţer mai strălucitor le cheamă brusc, şi îndată prind lumină, revenind din întuneric şi aliniindu-se. Un adevărat cîmp de exerciţii cerul ăsta ! Şi cîtă strălucire, ca-n zilele frumoase de pace şi de paradă ale primelor două galoane !

Naicu priveşte acum o stea răzleaţă ca o strajă chiar pe muchia neagră de deal, ce taie pe la mijloc intrarea frunzarului, şi-şi aduce aminte santinela de la poarta din dos a cazărmii, pe unde venea la serviciu, de cînd se însurase. Cu pîntecele cald încă de ceaiul aromat, cum numai doamna Naicu ştia să prepare, cu ţigara în colţul gurii, lovind bărbăteşte pă- mîntul jilav cu toată talpa cizmelor împintenate, domnul căpitan trecea mulţumit de sine, răspunzînd cu un deget onorului santinelei şi gîndind cu plăcere la înjurăturile pe care avea să le distribuie părinteşte în ziua aceea, făcîndu-şi poftă de mîncare, în vederea pilafului fără pereche, de curcan, făgăduit de Aurelia.

Amintirea aceasta, pornită într-o doară dintr-un fir de cuget, se mări deodată, umplîndu-i tot corpul de o amărăciune dulce, care creştea supărător de plăcută, trecînd peste orice zăgaz. Cîntecul de sub căruţe încetase şi, curios, tocmai acum primele lui cuvinte i se înfipseră în urechi, izbindu-i cu atîta putere timpanele, de parcă vîntul trîntea un rînd nesfîrşit de uşi :

Străinei ca mine nu-i
Decît puiul cu-cului-decît-pui-u-l cu-unu-culni.

Mai departe domnul căpitan nu ştia ; dar repe- tînd necontenit acest început de strofă pe toate variaţiile melodiei, îşi simţi ochii umezi; gîndul la Ar- sene lăutarul şi la aperitivele pe care le lua în grabă la Panaioti, cu amicul Sbierea şi cu amicii ţivili : „Dar ştii, mai repede, că mă aşteaptă Aurelia cu pilaful !"

După ce se zbătu amarnic în pieptu-i cîtăva vreme, jalea începu să se ogoaie, dar amintirile veneau acum buluc ; toată viaţa lui casnică din ultima vreme şi toate petrecerile de la Panaioti, cu sau fără Aurelia, îi năpădiră gîndul. Cîtă larmă şi cîtă veselie ! Mai cu seamă cînd el, vestitul Naicu, dădea drumul renumitei lui „cutii cu păcăleli". Hohotea lumea toată, tot oraşul, numai că-şi aducea aminte de „mistificările" lui, săptămîni, ba chiar luni întregi, după ce le săvîrşise. Şi ce e mai interesant, pînă şi duşmanii lui nu-şi puteau ţine rîsul...

Cum a fost cu plutonierul... Tot la Panaioti, desigur. în ziua aceea a surprins trei din amicii cei buni la masă cu cîţiva dintre cei nesuferiţi. Rîdeau cu o poftă fără margini, însă cum au simţit pe Naicu, s-au potolit pe loc. Oricare om, cu cît de puţină inteligenţă, ar fi putut bănui că este acolo vorba de dînsul : cu atît mai mult domnul căpitan. I-a măsurat deci dispreţuitor, pe sub sprîncenele încordate, apoi s-a îndepărtat la altă masă. Şi n-a apucat să se aşeze, că rîsul obraznicilor s-a pornit cu şi mai mare furie.

— De ce rîdeau nemernicii ăia aşa tare, Braşcuîe ? a întrebat domnul căpitan la ieşire pe prietenul său doctorul, cu care avea acelaşi drum.

— De tine era vorba.

— Ce?

— Rîdeau de tine...

— Cum ?

—Vreau să zic de farsele tale, de aia din urmă, cu plutonierul...

— Cum rîdeau ?

— Ce te-nfurii, măi í... făceau haz de ele... că d-aia sunt farse, să rîdă lumea...

— E-he, he, he... da, da ! se potoli domnul căpitan. Pai sigur... bietul Năstase..,

— Care Năstase ?

— Cum care Năstase ? Plutonierul. Se cam supărase el, da' ii-a îndrăznit !... pe urmă s-a bucurat şi el... doar nu-şt putea permite... mă-nţelegi...

A doua zi s-a dus drept la masa celor ce rîsesera în ajun şi a întins prietenește mîna „nesuferiţilor*, spre hazul general şi mai cu seamă al doctorului Braşcu, care se tăvălea pe banca de stejar a bodegii, tot bodogănind :

— V-am spus eu ? V-am spus eu ?...

— Ce-ai spus tu, bă, nepricopsitule ? 1-a întrerupt atunci domnul căpitan, puţin cam neliniştit dinaintea acestei noi izbucniri de veselie. Stai să le-o spun eu !..,

Rîsul a întrecut atunci orice aşteptare. încurajat, Naicu a început să povestească anecdota cu plutonierul, dar nici el nu înţelegea cum zgomotoşii ascultători îl mai puteau auzi în neînfrînata larmă, de hohoteau cu atîta voioşie ! Lua de multe ori frazele de la început, accentua cîte un cuvînt celui care i se părea că nu-l putuse prinde, şi pe urmă, cînd izbuti să sfîrşească, după numeroase repeţiri şi explicaţii, izbucni la rîndu-i într-un hohot formidabil, deşi, la drept vorbind, nici pînă la urmă nu păru dumerit de ce se prăpădeau atîta cu firea, cînd farsa cu plutonierul nu era tocmai una din cele mai straşnice ale lui.

Cînd povesti la prînz doamnei Naicu nostima în-tîmplare, cu icniri de haz nestăpînit, înnăbuşite în şervet, ca de obicei, femeia nu prea păru deopotrivă de încîntată. Ba de astă dată chiar îl sfătui să se ferească de *astfel de prieteni* nesiguri.

Auzind-o, domnul căpitan rămase la început cu totul contrariat. Dar îşi aminti c-o ameninţase la rîndu-i s-o păcălească în curînd, glumind pe socoteala cărţilor ei lugubre cu morţi şi cu draci, cu care-i umpluse tot podul, şi-a mesei de chemat spiritele, pe care doamna]Naicu o punea aproape în fiecare seară ia încercare, fie de avea, fie de nu avea musafiri. Şi gîndul acesta 1-a liniştit pe dată, făcîndu-1 să zîm-bească cu înţeles pe sub mustăţi.

Cu ochii pierduţi în nemărginita împărăţie a stelelor, domnul căpitan îşi aminti cu multă plăcere de curioasele gusturi ale soţiei sale, care se uita ziulica întreagă trîntită pe sofa cu „romanul" în mînă, cînd treburile gospodăreşti n-o chemau la bucătărie ; apoi de competinţa ei spiritistă şi de regularitatea cu care se ducea sărbătorile la biserică, de pomenile ce făcca întru sufletul celor duşi, ca vrednică nepoată a maicii Minodora, stareţa Mănăstirii dintr-un Lemn ; de toate ciudatele obiceiuri, care nu se prea potriveau cu tinereţea ei, dar care mulţumeau de minune pe domnul Naicu, „ca unul, monşer, ce sunt asigurat de vreun atac dinspre flancul ăsta, la vîrsta mea, care numai tînăr nu putem zice..."

Totuşi, în îndoita sa calitate de păcălici şi de om cu învăţătura serioasă, domnul căpitan nu s-a putut să n-o supere în vreo două discuţii întîmplătoare cu cîteva replici „peremptorii, monşer", pe care le găsi răvăşind în fundul memoriei sale, unde le uitase de cînd îşi terminase studiile secundare.

— Ce mai la deal, la vale ? Am să-ţi aduc, doamnă, o carte de geologie şi una de astronomie, ba, pardon, de cosmografie... adică stai, îmi dai voie... din fiecare cîte una... şi ai să vezi dumneata, acolo, cum stau lucrurile ăştia...

într-un rînd, domnul căpitan fu chiar atît de acerb făcînd pe ateul, că ea izbucni în lacrălllL El nu ştia cum s-o potolească, dar îndată ce pacea se reaşeză între ei, simţi o lighioană mică, furioasă şi încăpăţînată, că s-a strecurat în suflet. Atunci plănui să-i tragă „o păcăleală gigantică, monşer Sbierea, să i se pară că într-adevăr a văzut pe dracu !" Şi trei ani de zile, domnul căpitan îşi munci imaginaţia fără milă, căutînd un lucru grozav, „ceva ca la teatru, o scenă neobişnuită, o sperietură teribilă, cu o bruscă revenire la realitate, o *mistificare* cum nu s-a mai pomenit ! înţelegi, monşer Sbierea ?", dar totul fu în zadar. Puterea sa inventivă nu găsi ceva pe placul lui, şi teribilul plan îi dăinuia şi acum în minte, tot sub forma unor nehotărîte umbre lipsite de tăria amănuntului.

Hotărît, în noaptea asta domnul căpitan era osîn- dit să nu poată dormi de loc. Cerceta acum un alai de steluţe ce izvorau grămadă şi necurmat de după culmea dealului din

faţă. Gîndul său ordonat, obişnuit numai cu coloana de marş şi cu linii de plutoane pentru defilare, nu se putu împăca de loc cu această harababură, care-i aminti o gravură din cărţile de şcoală cu fuga evreilor din Egipt. „Trebuie să fie drumul robilor !" socoti domnul căpitan şi fu foarte bucuros că a nimerit văzînd cingătoarea de lumină înfăşurînd toată culmea cerului.

„Ce frumoasă armată în *derută*gîndi el mai departe, amintindu-şi retragerea lui Napoleon de la Berezina. Domnul căpitan oftă cu tristeţe, căci amintirea înfrîngerilor lui Napoleon îl întrista totdeauna. „Uite-l şi pe el, îşi spuse, oprindu-şi privirile pe Vega... Ba nu, parcă ar fi celălalt !" se încurcă apoi, cumpănind între puterea de lumină a Vegii şi a lui Altair.

Strălucirea celor două stele, una împăratul şi cealaltă marele său general, în puzderia de steluţe, tîr- şindu-se umile în praful de lumină al drumului ceresc, cum se tîra oştirea napoleoniană în prăfuirile de viscol pe nesfîrşitele drumuri înzăpezite ale Rusiei, se- mana în cugetul domnului Naicu imaginile cele mai sumbre. Şi rînd pe rînd defilară pe sub pleoapele zadarnic închise regimente 111 debandadă, decimate de holeră ; populaţii nesfîrşite în exod, urmărite de ciumă şi de toate furiile cerului şi iadului; suverani învinşi, refugiindu-se prin cele mai înfricoşate paragini ; jale, blestem şi moarte pretutindeni, şi totul o goană fără preget şi fără frîu, o goană nebună, dezmăţată ; iar în urmă, profilîndu-se pe imensitatea cerului, o gigantică vedenie în văluri negre, împinsă de suflarea tuturor vînturilor. Ochii lui Naicu fixează îngroziţi vedenia, şi ochii vedeniei fixează pe domnul căpitan. Ea se apropie ameninţătoare, dar iată, ochii ei ficşi au început să clipească ; are ceva din Anton, namila de ordonanţă cu priviri de guşter, pe care a lăsat-o acasă lingă doamna Naicu.

—Să trăiţi, domnule căpitan î

—Antoane, tu eşti ?

Domnul căpitan a deschis brusc ochii, şi jumătatea de deasupra a corpului s-a răsucit drept în sus, iar vocea i-a pornit exact în acelaşi timp :

—Ce-i cu tine, bă, ce cauţi aici ?

Dar degeaba şi-a frecat mai apoi ochii cu stăruinţă ; Anton n-a fost decît o \'edenie, iar domnul căpitan a început să se închine :

— Asta a fost aia... cum 11 spune Aurelia... te... telepatie. Doamne, iartă-mă !...

Foarte mîhnit că s-a molipsit de la nevastă-sa, domnul căpitan îşi aminti cum dînsa îi explicase că acel care-i apare astfel de departe în închipuire *S2U* trebuie să fi murit în momentul acela, sau face îm- potrivă-i o vrajă, un jurămînt sau orice alt lucru vrăşmăşesc.

Fără voie, atunci, îşi făcu din nou loc în mintea lui acea curioasă apropiere — la care de cele mai multe ori refuza să gîndească, atît i se părea de absurdă — între două fapte cu totul deosebite, s-ar fi părut, dar care poate aveau o strînsă legătură între ele.

Era pe vremea dinaintea plecării de acasă, şi domnul căpitan nu putu să-şi reamintească această epocă, fără discursurile lui înfocate ; fără plăcerea vanitoasă pricinuită de iacramile doamnei Naicu, cînd el zugrăvea cu multe amănunte, înzorzonate de cuvintele patriotice obişnuite, grozăvia luptelor ; fără dimineţile acelea, cînd, trezindu-se în zori ca să plece la cazarmă, o găsea ţinîndu-l încleştat, parcă i-ar ii fost frică să nu-1 scape ; fără, în sfîrşit, toate aceste amintiri carc-i încropcau sîngele cu o moleşcală dulce, îl făceau să-şi lipească molatec pleoapele şi-i întindeau gura într-un plescăit de plăcere.

Observase însă că-ŋ ultimele zile, cu cit se apropia despărţirea, cu atît doamna Naicu nu se mai prăpădea cu firea ca la început.

Pe urmă amintirea unei mese chiar în ajunul plecării îl înciuda cu totul. Ea îl rugase atunci să-i schimbe soldatul cel vechi cu Anton, pe care îl trimitea cîteodată de la cazarmă să mai ajute prin curte. Domnul căpitan se cam împotrivise la început, căci îi părea rău să ia în campanie pc Ion, cel vechi, soldat cam plapînd, în locul lui Anton, care era voinic şi putea să înfrunte cu tăria lui de bivol toate greutăţile.

Dar dînsa stăruise atît de mult, aratîndu-i că se va simţi prea singură cu lon; aci, la marginea oraşului, că Anton e mai puternic, mai vrednic şi nu fuge noaptea după drăgostenii, cum de atîtea ori fusese prins celălalt, încît la sfîrşit îl înduplecă. Ea îi sări atunci deodată de gît? lucru neobişnuit, care-1 puse numaidecît pe gînduri.

Deveni îndată ursuz, şi pentru întîia oară baga de seamă cît de frumoasă şi, mai cu seama, cît de tînără e doamna Naicu.

înfăţişarea ei ceva înăltuţă, cu rochia din ziua aceea plesnind sub apăsarea sinilor şi sub mlădierea coapselor, cu chipul alb pălit, sub cununa răvăşită a părului castaniu, pieptănat ca pentru casa, cu gîtul parcă puţin îngroşat şi zvicnind de sănătate, toate acestea, îi amintiră că ea mai avea mult pînă sa împlinească treizeci de ani, pe cînd el, chiar în toamna aceea, avea să serbeze jubileul unei jumătăţi de secol. Şi turbureala ochilor ci prin at

jurul superi şi roşul
sub pieliţa obrajilor

mat ce începuse să i se aprindă
şi-11 jurul grumazului, la dogoarea castronului uriaş, îl făcură să-şi aducă aminte cu ce discretă nepăsare — ca şi cînd nimic nu s-ar fi întîmplat — se îndepărta de dînsul ori de cîte ori avînturile lui tinereşti prea pripite se schimbau 111 părintească niîn- gîiere.

Umilinţa acestor amintiri îi împinse tot sîngele spre frunte ; şi sîngele acesta se umplu de otrava atîtor gînduri rele care zac firesc în cugetul oricărui om ce pleacă a doua zi la război. Şi se umplu mai ales de otrava gîndului că dacă acum se întîmplă astfel, ce-i mai rezervă anii de mai tîrziu, cînd va fi un biet civil bătrîior, cînd va schimba sabia sonoră cu surda cadenţă a bastonului pe pavaj ?

Dar tocmai atunci intrase Anton cu cratiţa fum,e- gîndă pe tava de metal. Un vlăjgan spătos, cu mişcări greoaie ; doi ochi mici, verzui, sub o frunte strîmtă şi smolită; două urechi mari şi blegi, legate printr-o gură de broască, deasupra căreia abia mijea o bucăţică de nas. Fu de ajuns numai să revadă această apariţie zoologică, pentru ca toate bănuielile

să se risipească pe dată, ca iazmele nopţii la cîntarea cocoşului.

Acum chiar, aducîndu-şi aminte de această înfăţişare, domnul căpitan zîmbi, şi zîmbetul se transformă într-un oftat de plăcere cînd îşi simţi fruntea în fierbinţeli mîngîiată de o dulce şi umedă -răcoare. Zor cu zor, dimineaţa umpluse cazanul nopţii cu roua ei de sîneală de un albastru atît de străveziu, că lui Naicu i se păru o tunică de general cu pieptul plin de minunea stelelor dinspre ziuă ca de nişte nemaivăzute decoraţii, tăiat în două de ledunga drumului lacteu, sub funta de jos a căruia strălucea ca o floare de diamant marele ordin al luceafărului matinal.

Impozantul vestmînt al împăratului împăraţilor stîrni în aducerea lui aminte atîtea visuri de tinereţe, atîtea planuri croite în cele mai purpurii nădejdi, la masă, seara, în jurul lămpii, în colaborare cu întreaga familie, cea de demult, cînd mustaţa încă nu-i mijise şi baioneta şcoalei militare încă nu fusese preschimbată în sabie, că durerea îl năpădi iarăşi cu puterea de la început. Zgîrcindu-se într-o parte, cu oasele zdrobite, voi atunci să adoarmă cu gîndul la Aurelia, cercînd să şi-o închipuie pe care parte s-o fi odihnind în ceasul de acum. $i de astă dată izbuti într-adevăr să adoarmă, închizînd însă în clipirea de plumb din urmă rîn jetul satisfăcut al ν is ta voiului de acasă...

— Do-omnul căpitan Naicu la domnu colonel !

Strigătul acesta, care-i răsună şi acum în ureche ca detun area finalului unui cîntec de triumf, umplea de o nesfîrşită bucurie inima căpitanului. El stătea mîndru, radios, cu pieptul scos afară pe capra primii] ui furgon din convoiul ce alerga spre Corabia în trap nebun, stîrnind salve de praf in urma.

—Mînă, Banciule, nu te încurca, mină, că ne ajunge holera din urmă !

Şi Banciu, ca să facă plăcere d-lui căpitan, ples- căia frînele deasupra cailor, îndemnîndu-i cu chiuituri de horă. Iar domnul căpitan se vedea în faţa colonelului :

— Spune drept, mă Naicule, aşa e că ţi-e frică de holeră ?

— Ca la orice om, domnule colonel.

— Iacătă, şi eu sunt om şi nu mai mi-e frică !... Dar mie nu mi-a fost frică nici de dueluri ! Şi eu zece am avut, nu unul...

— Domnule colonel, par... am onoare să vă cer pardon, dar nu mi-a fost frică de nici un duel...

— Calomnii, Naicule, ştiu eu ! Mi-am închipuit că tu cu adevărat ai fost curagios. Dar nu ştii ?... gura lumii... ! Şi de aceea m-am gîndit că tu, fiind mai tare de suflet, tot e mai bine să trimit pe Sbierea...

— Unde să-1 trimiteţi, domnule colonei ?

— La noi, la cazarmă, la partea sedentară... Bietu Năstăsescu a murit, am primit telegramă aseară...

— A murit ! ? î

Vestea aceasta neaşteptată a umplut dintr-o dată de lumină tot sufletul domnului căpitan. Şi o clipă lumina aceasta s-a rătăcit şi-11 ovalul larg deschis al ochilor săi, dar aşa de repede, cum se luminează deodată în puterea nopţii un rînd de ferestre, ce se sting apoi nu- maidecît. Dar ochiului de colonel nimic nu-i scapă...

— Iţi face plăcere, Naicule ?

— O, domnule colonel, cum puteţi \-orbi astfel ? Biet' Năstăsescu, ce 0111 de treabă ! Dar de ce să trimiteţi pe Sbierea, domnule colonel ?... Zău aşa, ce ţi-e şi cu soarta omului... Mai în siguranţă ca el, ce se cre- deaj cînd am plecat 1101 îllCOaCC...

— Păi aia zic şi eu ; ori acolo, ori aici, tot aia e, aşa că ori tu, ori Sbierea...

— Eu-s mai vechi ca el, dom'...

— E, cîteva luni acolo, *n-are* importanţă. Şi am băgat de seamă că el e mai fricos ca... adică el e cam fricos...

— Domnule colonel, am nevastă tînără...

— El are una bătrînă, săracu ! Eu să fiu ca tine, i-aş ceda locul. Ai arăta, dînd această dovadă de virtute şi curaj, Naicule, că toate mişeliile scormonite împotriva ta sunt ceea ce sunt, adică mişelii...

— Vai, domnule colonel ! Cine v-a spus că Sbierea e fricos ? Eu cred că s-ar supăra dacă i-aş ceda pe temeiul ăsta.

— Dacă a rămas numai pe asta, dragă Naicule, apoi găsim noi alt temei, care să nu trezească susceptibilităţi. Va să zică nu primeşti partea sedentară ! Bravo, Naicule ! Te felicit în numele regimentului...

— Domnule colonel ! abia mai putu bîlbîi domnul căpitan, lăsîndu-şi moale mîna în palma vînjoosă a colonelului, care i-o apucase pe neaşteptate şi i-o scutura cu bărbăţie. Domnule colonel... eu pentru patrie aş face totul. Dar mă gîndesc : am eu dreptul oare să trec peste nevastă-mea ? Ce va zice ea cînd va auzi ?

— Te va felicita !

— E, domnule colonel, nu mai sunt femeile alea.

-— Se mai găsesc, se mai găsesc...

—Domnule colonel, vă rog, domnule colonel... Nu vezi, nu vedeţi dumneavoastră ce mai femei sunt în ziua de astăzi ? E-he, pe vremuri... vă rog, domnule colonel... nu mai departe, chiar pe vremea noastră, aşa e, domnule colonel ? phii, ce mai femei ! ca-n poezie : „Du-te la oştire, pentru ţară mori !" Dar acum... fiţi milostiv, domnule colonel, sunt om bătrîn, aproape vîrsta d u m nea voastră...

— Diii, hi, hi... bidiviii... chiii pe el, mă !... chiui deodată Banciu cu atîta putere, că se treziră toate cîm- piile Bulgariei, zările se mişcară chiuind la fel, şi un stol de ciori îşi luă zborul de pe mirişte, cuprins de cea mai zgomotoasă panică.

— Zii, Banciule !

Domnul căpitan se uită beat de fericire în urmă şi văzu carele celelalte înaintînd vijelios prin norii de praf din ce în ce mai groşi către sfîrşitul convoiului, de parcă patruzeci de sfinţi Ilie şi-ar fi hodorogit ha- raba lele pe tărie.

„...Al dracului colonel... pe toată lumea o sîcîie aşa, dar încolo, băiat bun... Cum ajung la Corabia, trîn- tesc o telegramă Aureliei... Ce surpriză pe biata femeie !... Ba nu, mai întîi trebuie să întîlnesc pe Sbierea. Ce mutră acră pe el cînd o afla ! Şi mai ales cînd m-oi grăbi să-l informez că el era preferatul." (Aci domnul căpitan nu se putu stăpîni sa nu rîdă uşurel în fundul gîtlejului.)

— Dar, ori de ce te-ai îngălbenit aşa, Banciule ?

Banciu nu-1 auzi. Domnul Naicu îl privi lung, cu ochii crescuţi de-o neaşteptată mirare. Pe faţa neclintită a sergentului, coloarea frunzei de toamnă tîrzie părea că se aşterne tot mai întunecat. „Soarele trebuie să fie pricina !" încerca să explice acest bizar fenomen domnul căpitan. Dar cel de alături tresări deodată sub zgîlţîiala unui puternic fior.

Ochii domnului Naicu se zgîiră de-a binelea, şi turul pantalonilor săi alunecă pe luciul băncii, cît se poate mai departe de sergentul vizitiu.

— Nu cumva eşti bolnav, Banciule ?...

— Eu ? Ferit-a Dumnezeu, domnule căpitan î Am stomac de piatră.

S3

Pe bucuria de la început a lui Naicu se lăsase un zăbranic. Ce-ar fi să te pomeneşti cu el deodată zguduit de crampe şi podidit de vărsături ! Şi-1 închipui numaidecît apucat de disperarea morţii, cuprinzîndu-1 în braţe şi gemînd milogeşte : „Scapă-mă, scapă-mă, domnule căpitan !..." Dar întoarse brusc resortul gîndului, impunînd închipuirii să nu mai lase în încăperea ei decît pe doamna Naicu. Ce surpriză pe ea cînd va primi telegrama !... Şi domnul căpitan se puse cu toată îndîrjirea să potrivească în minte chipul doamnei Naicu, fericită de surpriză. Totuşi, i s-a părut, sau Banciu s-a mai cutremurat o dată ? Doamne, ce-ar fi...

— Mă Banciule, nu glumi şi spune sincer, băiete, ai ceva sau n-ai ?

— Ferit-a Sfîntul, domnule căpitan ! Apoi, făcînd semnul crucii cu codelia biciuştii : Doamne fereşte şi apără să-mi mai intre şi asta în cap...

Şi pentru a goni ideea asta supărătoare, pe care domnul "căpitan n-avea alt de lucru decît s-o înteţească cu întrebările lui de cobe, se puse din nou să chiuie :

— Di... hii... hiii, hi, hi... hi... mînă, mă !...

Dar n-apucă să sfîrşească bine, că sări ars deodată, cu ochii căscaţi de groază, cu răsuflarea scurtă, repede şi greoaie.

— Ţine frîiele, dom' căpitan, că m-a tăiat...

Şi înainte ca Naicu să se dezmeticească, se aruncă peste speteaza caprii în harabaua goală şi începu să se vaite, tăvălindu-se pe scîndurile jucăuşe.

— Banciule, ce mi-ai făcut ? gemu domnul căpitan, cu inima sfîrticată, abia nimerind huţurile care-i săltau la picioare.

— Sărăcuţ de maica mea ! sărăcuţ... răspunse sfî- şietor sergentul.

— M-ai omorît, Banciule, m-ai omorît...

Lăsă frîu liber de tot cailor, croindu-le coapsele cu iuşca atît de furios, că goana se dezlănţui turbată. Dar prin larma hodorogelii, ţipetele sergentului continuau să-i străpungă timpanele cu aceeaşi usturime :

— Aolio ! Cum mă frige, mămulică, Doamne !...

Frişca domnului căpitan se porni acum ca ploaia asupra cailor, care se zvîrliră orbiţi de mînie în golul zării, de- a dreptul peste cîmpuri, făcînd să sară hara- baua de parcă ar fi luat-o în zbor.

Moartea ştia însă şi ea să zboare, şi goana aceasta dezmăţată n-o putea lăsa de loc în urmă. Crudă şi amenin ţătoare, el o auzea necontenit în spate, frămîn- tînd fără milă şi zăbavă pe sărmanul Banciu.

— Nu te mai văd eu, măiculiţă, nu te mai văd eu, măiculiţă...

Cînd va sfîrşi cu sergentul, va veni rîndul lui. Şi domnul căpitan întoarse cu grijă capul, ferindu-1 apoi îndată într-o parte, ca şi cînd ar fi şi văzut luciul coasei fatale în scînteiala soarelui dogoritor. Dar năluca se stinse repede, şi-n urmă-i, pe coasta repe- gioară pe care se lăsase, el văzu uimit, rostogo- lindu-se spre dînsul în vijelia de praf ca într-un nor misterios, cele patruzeci de care, nesfîrşit şi sinistru convoi al morţii.

— Aaa... oh... de ce m-ai lăsat tu, Doamne ? porni iarăşi urletul lui Banciu spre înălţimile scăldate în soare.

Cînd ajunse în inima tîrgului, domnul căpitan începu să ia la rînd toate cafenelele, căutînd pe amicul Sbierea, care încă mai zăbovea în Corabia.

îl găsi strivit într-o îmbulzeală de gură-cască, urmărind cu faţa congestionată şi cu fruntea perlată de sudoare o importantă partidă de ghiulbahar.

— Se bate un bucureştean şi cu un grec de-aici dat dracului ! îl lămuri, plin de admiraţie, Sbierea.

Naicu se ridică în vîrful picioarelor ; din cercul omenesc strîns coz în jurul mesei rotunde nu văzu ieşind decît două perechi de mîini, ce alergau, se fereau, se ascundeau, apoi apăreau iarăşi, fugă- rindu-se ca două perechi de brabeţi îndrăgostiţi. Deasupra tablelor, degerele se strîngeau şi se deschideau convulsiv, apucînd din fugă şi aruneînd cu mişcări

8* experte de zaraf lemnişoarelc rotunde, ca pe nişte ruble de argint abia desfăcute din fişic.

Abia putu să-şi scoată prietenul clin îmbulzeală. Se aşezară amîndoi la masă în colţul celălalt al cafenelii.

— Fac cinste ! declară Naicu.

Şi aşteptînd comenzile, vorba îi luă domoala, pur- tîndu-i prin oraşul unde-şi duseseră amîndoi viaţa şi unde avea să se întoarcă acuma Naicu ; pur tîndu-i prin tabăra peste care sufla duhul groazei, unde Sbierea trebuia să se prezinte peste două-trei zile.

Pe urmă gîndurile li se înstăpîniră în cuget. Lui Sbierea i se urî repede cu ele pesemne, căci chemă chelnerul şi ceru ziarele de dimineaţă. Dar Naicu îşi lăsă uşor-uşor capul spre umărul sting sub povara lor dulce. Pe figura lui plină de un fel de duioşie rîzătoare, rareori trăsăturile se schimbau 111 acea înfăţişare mocnită pe care o ia cîmpul luminat cînd un nouraş fugar se aşează între el şi soare.

Va să zică, a scăpat de holeră ! Domnului căpitan îi venea să chiuie de bucurie, cum chiuia Banciu pe cimpiile Bulgariei. Ce s-o fi făcut el, săracu ? îşi aminti, scuturat de un puternic fior, şi se miră cum a avut tăria să mai ţină hăţurile

în mînă cînd Banciu, lovit de boală, s-a aruncat în fundul harabalii. Dar omul pălit de spaimă parcă-şi mai dă seama ? Una şi bună ştia el atunci : să se vadă cît mai repede pe mina doctorilor.

îşi aminti apoi cînd Sbierea a venit mai întîi la spital să-1 vadă. L-a primit scîncind ca un copil.

— Dragă Sbierea, sunt pierdut ! Să tclegrafiezi tu Aureliei...

Hohotele de rîs ale acestuia, tari şi distanţate ca nişte pocnete, îi răsunau şi acum 111 urechi.

— Ce tot trăncăneşti acolo ? în loc să zici bogdaproste că ai scăpat şi c-o să te duci la partea sedentara...

— Dragă Sbierea, a răspuns el atunci, poţi să te bucuri după pofta inimii că ai să mă moşteneşti în curînd. Dacă nu m-a apucat pînă acum, n-avea grije, mult nu mai e...

— ...Ştii c-ar fi o idee ?

Şi vocea lui Sbierea plesnea iarăşi în hohote scurte ca o petardă de scîntei.

— Ce dracu de eşti aşa fricos, măi Naicule ?

Cu vorba aceasta Sbierea ştia că închide la moment văicărelile sedentarului.

— Aici nu e vorba de frică, aici e vorba de holeră ! bîlbîise acesta, înghemuindu-se pleoştit pe un scaun.

La plecare, Sbierea îi adresa totdeauna aceeaşi întrebare de îmbărbătare :

— Ei, telegrafiez nevesti-ti că vii ?

Naicu sărea atunci speriat de pe scaun, cu ochii holbaţi de spaimă şi de rugăminte :

— Sbierea, să nu faci una ca asta. Te rog, Sbierea, pe prietenia noastră !

— Lasă, măi, să scriu femeii...

— Să ştii ca dacă-i scrii tu, eşti ucigaşul meu. Cum telegrafiezi, cum m-apucă...

— Ei, cum aşa mă ?

— De asta sunt sigur... Am băgat de seamă. Cum apuci să te bucuri dinainte...

— Hai atunci să-i scriu c-ai murit, că poate aşa nu te mai apucă...

Rămas singur în odaia goală, proaspăt văruită, a carantinei, gluma lui Sbierea îi răscolea ca o trîmbă de **Λ** înt todte gîndurile negre. Şî-o închipuia primind telegrama cu vestea morţii, o vedea desfă- cînd-o cu mîna tremurîndă, apoi dînd un ţipăt groaznic şi clătinîndu-se să cadă. Anton sărea atunci din bucătărie, şi ea se prăbuşea în braţele lui de fier. Dar atingerea braţelor acestora **o** deşteaptă dintr-**o** dată, ea deschide ochii mari, mari, şi ochii aceştia nu mai au nimic din expresia groazei de adineauri. Ei privesc atît de dulce spre Anton, că gura de broască a lui se deschide mare, gata s-o înghită. Capetele lor se plecă unul peste altul...

De la masa jucătorilor unde mulţimea chibiţilor sporise aproape îndoit, se auzi deodată, în tăcerea generală şi-n tăcerea înfiorătoarelor gînduri care munceau pe domnul căpitan, răsunetul sonor al unei palme bine aplicate şi potrivite din plin. Acestui răsunet îi urmă aproape imediat un altul identic, ca un ecou, care fu înghiţit însă de tărăboiul drăcesc izbucnit pe dată. Grămada privitorilor păru un moment că fierbe într-un cazan. La mijloc mai ales era un zbucium fără seamăn, căci necontenit cercul dinafară se lărgea şi revenea la loc, pentru a plesni apoi în nenumărate locuri. Şi vociferările curgeau grindină :

—Nu lăsa pungaşul !

—Ba grecu e escroc !

—Unde mi-s banii ?

—Domnule... am pus doi poli...

—Asta-i hoţie...

Din scaunul lui, Sbierea ţîşnise ca dintr-un resort. Şi paşii îi porniră automat şi repezi spre valma tot mai aprinsă, aşa cum instantaneu gura porni să-i păcănească de la sine cletunătoare :

—Bagă-i pumnu în gît... Care-i ala ? -

Naicu privi un moment nedumerit straşnica încleştare. Sărise şi el în sus, dar cînd văzu că grupul s-a desfăcut 111 doua tabere duşmane, printre care Sbierea păşea apăsat şi scrutător ca zeul Ares[1] înainte de luptă, întoarse capul plictisit, se înfundă iarăşi în pluşul moale al canapelii şi întoarse privirea spre fereastra uriaşă, afară. Dar de pe urma

încăierării, în sîngele său rămăsese o vie agitaţie, care turbură de astă dată cu totul viziunile lui negre.

Domnului căpitan i se întîmpla acum un eveniment cu totul neaşteptat: pentru întîia oară în viaţa lui îşi simţea sufletul. Pînă azi nu ştia de el decît din auzite, din rarele emoţii pe care le avusese în Sfaţa superiorilor, din rarele certuri, din rarele temeri instinctive de moarte sau de ziua de mîine, din unele clipe de spaimă prin care trecuse. Dar în toate aceste rînduri, el şi cu sufletul lui făcuseră una şi aceeaşi persoană.

Acum însă simţi în păreţii trupului sufletul acesta ca pe o fiinţă alta, care crescu deodată spăimîntă- toare şi-l muşca cu dinţii, îl zgîria cu unghiile, voia parcă să-l sfîşie într-o parte, da, da, acolo, în stînga capului, să-şi facă loc, să ţîşnească afară, pentru a se distrăma ca fumul în libertatea cerului.

Cum nu s-a gîndit pînă acuma ? Care, care a fost motivul ei să-l oprească ? Că i-a fost frică de singurătatea casei din marginea oraşului ? Dar în toamna şi-n iarna trecută, cînd regimentul i-a fost mutat vremelnic tocmai în fundul Moldovei, cum de-a stat doar cu Ion şase luni întregi ? Cum, răspunde, cum ? Răspunde, cum ? cerea socoteală din clocotul sîngelui răsculat pînă în cele mai profunde zăcăminte sufletul domnului Naicu, frămîntîndu-l fără milă, ca holera pe Banciu, în căruţă.

„Phii... auzi, domnule, ce canalie !... Şi cum făcea pe mironosiţa!..."

Sbierea care se întorcea radios ca un învingător, îl întrebă :

— Ei, ai văzut cum i-am potolit ? Şi pe urmă în şoaptă, la ureche : Amîndoi sînt pungaşi...

Naicu îl apucă de braţ şi ceru socoteala din picioare :

— Să mergem, Sbierea !

— Unde mergem ?

— Ia, aşa, haidem, te rog...

— Haide, telegrafiază nevesti-ti că...

— Aaa...

Spre profunda mirare a lui Sbierea, Naicu se aşează iar pe canapea. Ochii i se luminaseră parcă de-o licărire de mare inspiraţie, cum prietenul de atît amar de vreme, Sbierea, nu-şi amintea să-i mai fi văzut vreodată.

— Ce e cu tine, măi ?

— Sbierea, nu-mi spuneai tu să-i telegrafiez c-am murit ?

— Ei şi ?

— Nimic ! Haid...

Şi aruncînd banii consumaţiei pe masă, domnul Naicu o luă înainte.

— Ce-i, mă, unde te duci ? Ce ţi-e ?

Pînă la poştă, lui Sbierea i se păru că amicul Naicu bate rău de tot cîmpii. Cînd acolo ticlui pe pupitrul de scris telegrama către nevastă-sa, crezu chiar că a înnebunit de tot. Căci vîrful condeiului, pe care domnul căpitan îl mînuia înfrigurat, ca sub ameninţarea holerii, lăsă aceste urme curioase :

„Căpitanul Naicu încetat din viaţă astăzi, 25 *iulie, făcîndu-şi datoria în mijlocul holericilor din compania sa"*

Şi dedesubt semnătura : *„Sbierea".*

— Dar eştî nebun de legat, Naicule ! Ce e cu tiil£ ? Rupe hîrtia, nu te las s-o dai ! Te rog, şterge iscălitura...

— Sst, făcu domnul Naicu cu aceeaşi lumină profetică în figură. Ssst ! Păcăleala !... Ştii, pe care o coc eu de mult neveste-mi... de trei ani... Ţi-am povestit eu ţie odată...

Cînd ieşiră pe poarta oficiului, Naicu se opri surprins, parcă dinaintea unei cunoştinţe neaşteptate, îi apăruse închipuirea caraghioasă a soldatului Anton. Atît de schimonosit era năsucul acela cît un neg pe dovleacul de cap şi atît de respingătoare namila greoaia de trup, că domnului căpitan îi fu ruşine de pripeala lui.

— Ei, haidem acum, ce mai stai ? îl îndemnă plictisit Sbierea.

Naicu încă mai cumpăni o clipă dacă să oprească sau nu telegrama. Pe urmă mustăţile lungi şi blonde i se zburliră ca două păsăruici prinse de ploaie şi, dedesubtul nasului cocoşat, rîsul său porni scurt şi triumfător ca o trîmbiţare de cocoş :

— Mă, ce mai *mistificare !* Nici aracu η-a mai pomenit una la fel... Acuma e trei după amiază. Peste un ceas, mult două, ea o primeşte. La cinci am pornit-o şi eu. Iar la trei noaptea, Sbierea, înţelegi ? pfff, va vedea o vedenie în carne şi-n oase. Sbierea í auzi tu ? strigoiul bărbatului ei ! hahahaha... spune, Sbierea ?... dacă aşa păcăleală a mai trecut prin cap cuiva ? la toţi... ha, ha... da, la toţi... hohoho... de la regiment să le-o povesteşti... ha, ha, ha... Cea mai strașnică farsă pe care am făcut-o vreodată...

II

Cînd doamna Naicu primi telegrama, la început nu i-a venit să creadă. A rămas cu sufletul golit, apoi a început să tremure şi faţa i s-a îngălbenit deodată. Degetele lipsite de orice putere au scăpat alba scrisoare a morţii, care pluti fluturînd veselă spre pă- mînt. Picioarele i se îndoiau ; dacă n-ar fi fost soldatul s-o susţină, aşa ca în teribila închipuire a domnului căpitan, s-ar fi prăbuşit pe pavajul colţuros din curte.

De atunci n-a mai ştiut nimic de sine. Nici n-a văzut rînjetul lacom al ordonanţei cînd a cuprins-o în braţe şi a purtat-o pînă în casa, aşezînd-o pe pat. Nici n-a văzut pofta desfrînată cu care i-a desfăcut bluza, lăsînd-o în cămaşa decoltată ; nici 11-a simţit arsura buzelor lui unsuroase atingînd umărul ei. Căzuse în cea mai adîncă nesimţire.

De la şase seara, cînd a primit vestea, şi pînă după miezul nopţii, a rămas ca ruptă de viaţă. Soldatul, care venea din cînd în cînd s-o vadă, ar fi putut crede că a murit de-a binelea dacă umflarea înceată a pieptului nu ar fi dovedit zvîcnirea ne- curmată a vieţii.

Atunci a început să-i pîngărească trupul cu ochirile lui poftitoare. Mai ales ridicarea ritmică a sinilor îi rătăcea mintea. Părul despletit, lung, castaniu, se risipise în valuri încîlcite pe albul cearceafurilor, fusta subţire desemna aţîţător conturul rotund al pulpelor şi şoldurile pline.

A privit-o mult timp aşa ; apoi, într-un tîrziu, a tresărit la o mişcare bruscă a corpului înţepenit. Atunci s-a strecurat pe nesimţite afară.

Ea a deschis ochii mari, căprii, oprindu-i mirată 111 împletitura de zugrăveli aurii a tavanului. Pe urmă s-a mirat şi

mai mult văzîndu-se trîntită în pat, singură ; şi-a adus aminte pe dată de amarnica veste. A înfundat capiii în perne şi a început să plîngă inn ă buşit.

Afară o lumină slabă licărea în odăiţa soldatului. Anton urmărea cii degetul şirurile depeşii, silabisind greoi. Cînd sfîrşi, rînjetul de broască îi tăie din nou figura în două.

— Care va să zică, acum e acum ! bolborosi el. De ce n-am avea şi noi dreptul adică...

Dar vorba nu avu tăria să urce pînă-n culme suişul pe care se avîntase gîndul.

însă ideea, care i se deschisese acolo, în minte, îl făcu fără voie să izbucnească într-o hohotire năstruşnică de rîs. Ferestrele zornăiră speriate parcă de zgomotul acesta teribil, ieşit din pieptul lui herculean. Şi-n puterea nopţii, în curtea lungă şi pustie, hohotul acesta înfioră liniştea deplină cu izbucnirea lui, ca un răget de dihanie în singurătăţi.

Ea-1 auzi de acolo, de sus, din odaie. Suna atît de nepotrivit cu starea ei sufletească, încît i se păru deodată straniu şi înfricoşător. Suspinele încetară. Inima începu să-şi iuţească bătăile ; un fior o zgudui din creştet de-a lungul trupului. Simţi plutind în jurul ei un duh de ameninţare.

Acum domnea o tăcere apăsătoare în odaie. Flacăra lămpii pîlpîia trist şi bîzîitul ei monoton se ştergea uşor, confundat cu liniştea de moarte.

O scutură un tremur. Aştepta cu înfiorare hohotul să se repeţe. Şi numai tîrziu prinse să se liniştească. Atunci tristeţea o cuprinse în mrejile dulcei sale amărăciuni.

întîi gîndul i se acăţă de o întîmplare uitată din copilărie, pe care nici acum n-o înţelegea lămurit. Dar amintirile aruncate aşa de departe se întoarseră grămadă şi se văzu în preajma războiului, ascultînd povestirile domnului căpitan despre măcelurile din Kirkilise şi Adrianopol.

Domnului căpitan Naicu îi plăcea mult s-o vadă îngrozită de isprăvile războinice băsmuite seara cu o crudă plăcere, adăugind toate floricelele stilului oratoric-patriotic, unicul din care-şi încherbase educaţia şi viaţa sa ostăşească.

Dorea războiul cu înverşunare la un pahar de vin după masă ; ba chiar după mai multe pahare se înfuria rău contra celor ce nu „ne trimet mai repede să facem pace în Balcani".

Dar, ca şi odinioară cînd era vorba de părerile lui de ateu, ea nu aproba de loc astfel de dorinţi. Ideea că ar putea muri curînd o deznădăjduia cu atît mai mult cu cît discursurile lui războinice i se păreau adevărate cobiri, iar încăpăţînata lor repetare, un semn sigur că nu va scăpa, ca unul ce-şi doreşte moartea cu atîta îndărătnicie. Gîndul acesta o neliniştea într-una, o făcea să închidă ochii noaptea tîr- ziu de tot şi o trezea totdeauna cu cîteva ceasuri înainte de faptul zilei, în dimineţile acelea, spre mirarea lui, Naicu o găsea ţinîndu-l încleştat în braţe, tocmai pe ea, atît de pudică în intimitatea vieţii lor de căsnicie.

Atunci veniră zilele mobilizării.

Cînd clopotele bisericilor anunţară războiul, ea avu cîteva dezlănţuiri de plîns. încetul cu încetul numai se potoli. Observase că şi el e cam uluit de război, cu tot eroismul de care dăduse dovadă înainte, cînd luau vinul după masă. Ba de la un timp, domnul căpitan bătea chiar bine de tot în retragere.

— Nu de altceva, frate, dar nu vezi ?... holera asta păcătoasă ! Aşa însemnează să mori ca un adevărat erou pe cîmpul de onoare ? Trebuie să lupţi, i-auzi ! cu vibrioni[1] şi cu tulumbe ! Mă rog, te duce la moarte, ca vita la tăiere... Şi ce moarte, domnule !... ce moarte ! ! Unde e eroismul ?

Din clipa aceea se sili să nu mai izbucnească în faţa lui. Se străduia din greu să nu pară întristată.

îl încuraja, îl copleşea cu o samă de drăgostenii femeieşti, mai deseori copilăreşti, căci, cu toţi anii ei maturi, era departe de a fi o femeie. Uneori se prefăcea chiar veselă. Ba, cînd îi schimbase soldaţii, îi sărutase cu un adevărat avînt de bucurie.

Şi nu fu si-se prefăcut avîntul acela ! Căci puţin îi păsa de va rămîne cu Ion sau cu Anton. Dar chiar în dimineaţa aceea, o bătrînă slabănoagă, cu faţa de ceară şi zbîrcită ca stafida, cu nasul încovoiat în jos şi cu bărbia încovoiată în sus, un curat chip de vrăjitoare, se tîrîse pmă-11 curtea domnului căpitan, sprijinindu-şi corpul tremurînd tie un toiag. îi spusese că e mama lui Anton, că n-are decît un copil, ca-n război o să moară şi acela şi că o roagă să înduplece pe domnul căpitan să-i lase feciorul în ţară, vistavoî în curte. Dar cînd văzuse că Aurelia nu-i răspunde, preocupată de propria ei durere, începuse să plîngă, să se zvîrcoiească, s-o ţintească ameninţătoare cu ochii ei de vrăjitoare.

Căzuse în genunchi, făcînd mătănii pînă-n pămînt, blestemînd pe cei care îi vor lua flăcăul şi amenin- ţînd cu acatiste pe la mănăstiri, 111 urma cărora duşmanii copilului şi cei ce nu vor să-i dea o niînă de ajutor aveau să îndure ispăşiri groaznice. Şi vocea ei uscată şi scîrţîietoare zugrăvea atît de înfiorător şi cu atîta amănunţime pedepsele lui Dumnezeu şi ale iadului abătute peste omorîtorii lui Anton şi peste cei care-1 duc la moarte, că doamna Naicu, speriată de izbucnirea aceasta de bocete şi de blesteme, hotărî să nu se Lise pentru nimic în lume pînă nu-şi va îndupleca bărbatul să schimbe soldaţii. întreaga ei copilărie petrecută 111 fumul de tămîie, alături de IM" tuşe-sa stariţa, îi aducea o grămadă de pilde, care de care mai înfricoşate, de unde se dovedea vădit ca ziua puterea de neînlăturat a teribilelor acatiste.

\

De bună seamă ea nu povesti domnului căpitan nimic din cele întîmplate ; era sigură că dînsul avea să rîdă de temerile ei copilăreşti şi va da în brînci, afară pe poartă, pe bătrînă. însă cînd el primi în sfîrşit să-i schimbe, în urma atîtor argumente, născocite de dînsa în locul celor adevărate, nu se putuse stăpîni să nu-i sară de gît fericită că aşa, fără ca el să

ştie, îl ferise de la o primejdie pe cît de înfricoşătoare, pe atît de sigură.

Plecarea fusese tristă. Ca să-1 încurajeze, se silise să pară mîngîietoare, curagioasă, veselă. După ce se depărtase însă în trapul calului spre cazarmă, cînd dispăru cu totul în praful drumului, fusese cuprinsă de aceeaşi sfîrşeală ca şi astăzi la primirea telegramei şi nu avusese tăria să meargă la ieşirea din oraş a regimentului, pe la podul de peste Olt.

De atunci vremea o petrecuse urmărind cu inima strînsă coloanele gazetelor în care erau trecuţi cei morţi.

îndoi numărul rugăciunilor cu tîlc înţelese numai de dînsa — cheie a vieţii cu care o înzestrase în mare mister mătuşe-sa stariţa — şi reîncepu cu şi mai mare ardoare să cerceteze, cu măsuţa ei văpsită în negru şi fără cuie, viitorul acesta neliniştitor, ce uneori i se părea că se deschide dinainte-i ca un abis năprasnic, ascuns sub pajişti smălţuite şi momitoare, în care piciorul înaintează fără grijă.

în toată această vreme, Anton părea că-şi face serviciul cu vrednică şi supusă credinţă. Se învîrtea în jurul ei liniştit şi greoi, muncind totdeauna fără să scoată un cuvînt, ca un animal credincios.

Se bizuia mult pe dînsul, în singurătatea aceea, corpul lui de taur şi ideea că el o veghează cu recunoştinţă erau chezăşii puternice că n-avea a se teme de nimic.

Iar zilele treceau astfel monotone şi pustii, pînă ce vestea groaznică îi căzu în mîini...

Bună parte din trecut i se perindă acum prin minte. Apoi, cînd nu mai avu ce să-şi reamintească, viitorul îi apăru deodată nesigur, şters, gol...

Să se întoarcă la mătuşe-sa ?...

în închipuire prinse să i se zugrăvească chilia de mănăstire, cu lăzi lungi, ascunse în velinţe moi, drept scaune şi paturi, iar pe pereţi cu scoarţe multicolore, în care un sfînt Gheorghe de arnici strălucitor ucidea un balaur la fel, sau o barză ciugulea rîme din rîu. Printre ele, de asemenea, icoane vesele de metal, sau mohorîte, afumate şi nedescifrabile din lemn sfînt, adus de la Sfîntu Munte. Dar maica Minodora,

zgîrcită din şale şi cu umerii obrajilor ascuţiţi, nu mai avea s-o ducă mult...

Şi Aurelia se vedea chitind scoarţele moi în lăzi şi aşezînd deasupra oalele smălţuite de pe poliţe şi tava cea mare, de argint, şi cuţitele cu miner de os dăltuit de pe mese şi filigenele [4] scumpe şi toate celelalte lucruri ale bunicii. Şi se vedea cu lăzile închise, în căruţe mici de munte, luînd-o pe un drum lung, întortocheat şi numai praf, un drum ce parcă tot ocoleşte şi nu mai ajunge niciodată într-un loc anume. Dar care e locul acela ? Drumul întortocheat s-a întors de la sine, iar căluţii cu urechile blegi trag înapoi căruţele mici, cu lăzi mari cît nişte coşciuge de popi groşi, spre aceeaşi poartă boltită pe care o părăsiseră cu puţin înainte. Şi maica Aurelia se întrezăreşte în costumul negru, privind prin ferestruica chilioarei cum ani după ani se scurg trijti, pustii, greoi...

---

[4] ***Filigean, filegean,*** **CEAŞCĂ (TURCEASCA) DE CAFEA, FĂRĂ TOARTĂ ŞI CU SUPORT.**

[4] In textul de bază apare ***festinului***, probabil dintr-o gre- şală de tipar ; îndreptarea s-a făcut după periodic.

[4] ***Uimitor*** (lat.). **146**

[4] **Fluture mare care zboară numai în amurg ; cînd e prins, scoate un sunet ascuţit ca ʋŋ strigăt.**

[4] **Viclean, perfid.**

in odăiţa lui, Anton privea cu ochii tulburi nestatornicia flăcării mohorîte a feştilei. Lumina se desprindea cercuri-cercuri din sîmburele fără astîm- păr al focului de luminare, încununîndu-i capul într-o aureolă mobilă şi sîngerie. Zadarnic însă se proiecta pe vagile proeminenţe ale figurei primitive ; zadarnic părea că se mistuie sub straşina stufoasă a sprîncenelor aspre : era cu neputinţă să răzbată prin pielea de ciubotă ca să fecundeze vreun gînd în creierul opac. Stereotip, memoria reproducea doar dialogul acela dintre el şi Ion, cînd venise să-1 schimbe :

— Mă băiatule, să nu faci ca mine, că tot ca mine o păţi...

– ?

— ...te goneşte şi pe tine repede-repede...

— Ce să nu fac, frate-meu ?

— De ce crezi, tu, bă, că cocoana ţine morţiş să rămîi în locu-mi ?

— He, he... tu să trăieşti, băiete... păi mămuca e meşteşugărească mare... păi cînd ţi-o face ea de... lasă, nu mai şti şi tu...

— Prost eşti, mă,... tot ca mine, frati-meu...

Şi-n necazul lui fără margini, că era luat în război, tocmai el, care se obişnuise atît cu ideea rămînerii în ţară, Ion începuse să-i înşire vrute şi nevrute, înţelese şi neînţelese, strecurîndu-i în cap cu ocoluri din ce în ce mai puţin largi, pe care, în şiretenia lui ţărănească, le socotea foarte trebuincioase pentru o mai zdravănă convingere, ideea că, fără doar şi poate, cocoana ţine să rămînă oo ordonanţă tînără, voinică şi mai cu seamă îndrăzneaţă, nu cu un molo- man, cum s-a arătat el să fie şi cum îi părea rău acum c-a fost.

— Crezi tu, bă, că la cocoane d-ăştia cu pielea subţire şi cu vopsea pe ochi nu le trage inima mai bine la un flăcăiandru, colo voinic, de ţară, decît la un moşuleţ hodorogel ? Pai tu ştii, bă, povestea cu ciobanu şi cu nevasta *arindaştdui ?* Ia ascultă colea...

Anton a ascultat poveştile celuilalt, lăsîndu-se în voie furat de tîlcurile viclenei anecdote. Dar gîn- dul ascuns nu i-1 pricepu Anton. Căci Ion, ştiindu-1 cel mai nătărău din companie, gîndea aşa, să-1 împingă la vreo nătîngie boacănă, care să-i grăbească reîntoarcerea.

Cine l-ar fi crezut pe bleg spunînd la judecată că el 1-a îndemnat ?

Rămas singur, mormanul de carne la început şovăi. Dar făptura stăpînei, atît de plăpîndă pentru dînsul, se aprindea ca o flacără tot mai vie, um- plîndu-i tot ce putea fi imaginaţie în capul enorm.

Luarea-aminte pe care Aurelia i-o arăta, grija de nu-i lipseşte ceva, glasul prietenos în întrebări, ıı ı porunci, în vorbele de toate zilele sfîrşiră a-1 lumina pe deplin. Avea dreptate Ion. Unde s-a mai văzut atîta duh de blîncleţe la o căpitănească ?

„E tinereţea, Anton flăcăule, care cată tot tinereţe

O dată năluca aceasta căşunată, nimic n-o mai putea dezrădăcina ; căci în strimta încăpere a creierului nu mai era loc şi pentru vreun alt gînd precumpănitor. Totuşi, nimic n-ar fi putut să-1 hotărască a fi mai îndrăzneţ şi cu altceva decît cu ochii rotiţi spre dînsa mai mult pe furiş. El ştia una şi bună ; femera, cînd 1 s-a făcut de dragoste, cade de la sine, ca poama. Şi aştepta, în cea mai deplină siguranţă, coacerea deplină a fructului.

„He, cînd i-o veni năbădăile... mă strigă ea singură..."

în seara asta însă boldul poftei păru să-i dea ghes mai cu îndrăzneală ca de obicei. Dar o adiere poltronă de înţelepciune, la urmă de tot, îl sfătui încă să nu se pripească. El o ascultă rînjind : „Acum trebuie lăsată să-1 jelească niţel, creştineşte..."

...Dar dacă n-o fi murit, şi Sbierea s-o fi grăbit să-i vestească sfîrşitul, fiindcă boala îi păruse prea grozavă pentru ca doctorilor să le mai rămînă vreo nădejde ? Atunci Dumnezeu i-1 va lăsa, căci credinţa i-e atît de limpede, încît

îi poţi vedea tăria ca lespedea de piatră printr-un rîu de munte. întocmai ca la Avraam, mîntuirea va veni la urmă. Se poate chiar ca zorii zilei de mîine să-i aducă lumina vestei celei adevărate, că totul n-a fost decît o halucinaţie, căreia Dumnezeu, în marea lui bunătate, a dat-o pradă în noaptea aceea, pentru o mare încercare a sufletului şi a credinţei. Doamna Naicu întoarse uşor capul la măsuţa de noapte, şi mîna ei se îndreptă tremurînd spre hîrtia mototolită acolo. O desfăcu cu încetineala degetelor ei slabe : Ce-ar fi ! Ce-ar fi dacă slovele ar fi dispărut dintr-însa ! Dumnezeule, ce minuni nu împlineşti tu în nestrămutata ta bunătate !

Ea desfăcu hîrtia, şi literele dispăruseră într-adevăr. Erau numai nişte socoteli cu creionul. Dar minunea trai numai un moment, numaidecît apoi îşi aminti că socotelile le făcuse chiar ea de dimineaţă pe hîrtia aceasta de caict, care nu aducea nimic cu o telegramă. Totuşi, unde putea fi telegrama ? De ce nu e lîngă ea pe pernă, pe aşternut sau pe jos ?

Se ridică într-un braţ şi privi cu luare-aminte în jurul patului, pipăi pe sub plapomă, pe sub dînsa, în groapa pe care trupu-i o făcuse în salteaua moale. Dar nimic, nici o telegramă ! E doar mosorul cel alb, cu care se jucase pisica, iar dincolo, o cîrpă, o batistă. Doamne ! dacă ar fi astfel ! Dacă a fost numai o încercare a nepătrunsului ! Al cui era doar rîsul acela aşa de puternic, în noapte, pe care. 1-a auzit îndată după deşteptarea ei ? Nu-1 cunoştea al nimănui dintre cei dimprejuru-i. Aşa de puternic nici Anton nu putea să rîdă ; şi el nu rîdea niciodată...

Doamna Naicu clătină capul cu tristeţe. Era prea obişnuită cu astfel de aţipeli ale cugetului în plină ziuă şi-n plin lucru gospodăresc ca să nu se teamă ca tot ceea ce-i trecea acum prin gînd nu era[u] decît tot deşarte năluciri.

Şi se lăsă totuşi dusă de ele, fiindcă îi rămîneau singura mîngîiere.

O, dacă ar fi fost un război de adevărat, cu gloanţe şi cu obuze, cel puţin l-ar fi adus rănit î Cu ce iuţeală ar sări din pat, ar trezi soldatul, l-ar trimite în oraş după medicamente î

Şi se vedea grăbită în jurul patului, dîndu-i primele îngrijiri ca o soră.

Sau dacă e mort — şi cînd mosorul gîndului se opri aci, îşi simţi sufletul inundat de o intensă lumină, ca şi cînd tavanul ar fi crăpat în două şi prin poarta deschisă a cerului ar fi văzut tronul dumnezeiesc — dacă e mort, de ce nu vine sufletul lui s-o scape din aceste nelinişti, ca în cărţile cu minuni şi taine, cu care umpluse podul ?

„Hai, vino şi tu, e atît de bine aici unde sunt eu !...[tc]

Şi *atunci* durerea ei, pe care o simţea tare ca o piatră ascunsă în dosul acestor gînduri, s-ar muia deodată, s-ar topi ca ceara unei luminări. în sînge i-ar alerga numai flacăra veselă a bucuriei, căci sfîn- tul duh i-ar arăta, ca şi lui Pavel călătorind spre Damasc, minunea adevărului etern şi singur adevărat. însă nu s-ar grăbi să urmeze de îndată pe domnul căpitan ; ar mai zăbovi cîteva zile pentru a lăsa timp şi bietei ţărîne de trup să se dea bucuriei pentru zdrobitoarea bucurie a sufletului. Ce uimitoare şi totală schimbare, din jalea cea mai crunta, la bucuria cea mai sfîşietoare !

De ce nu vine sufletul lui ?

Şi-l închipui mai întîi ceva abstract, o suflare uşoară adiind prin cameră, o formă străvezie, înfiri- pîndu-se alături de dînsa, şoptindu-i cuvinte dulci şi armonioase ca o muzică, sau cu tîlc adînc, cum răspund spiritele de obicei prin masa cu paharul mişcător. Pe urmă şi-l imagină din ce în ce mai concret, aşa cum era el cînd trăia, chiar în uniformă, însă fără viaţă, palid, cu ochii ficşi, goi de expresie, sticloşi. Icoana aceasta o înspăimîntă.

Vroi s-o alunge, dar gîndul nu-i dădu acum pace. Desigur, avea să-i apară ca pe patul morţii, asemenea unuia care se stinge de holeră. Cu ochii în fundul capului, ca două găuri negre, cu obrajii scofîlciţi, cu buzele supte, cu pîntecele scobit, cu picioarele lungi şi aduse, cu degetele închircite.

Se cutremură. Din nou îi răsună în minte hohoti- rea puternică de adineaori. I se părea că vede pe bărbatu-sau alăturea, un holcric muribund, rîzînd sălbatic, privind-o

dezmăţat, gata s-o apuce cu mîi- nile lui ca nişte gheare. Şi la fiecare mişcare a vedeniei ea auzea trosnituri seci de oase.

Simţi trupul muiat în sudoare fierbinte 51 în sudoare îngheţată. în locul luminii dumnezeieşti, senzaţia pustiului o înecă cu totul. Rămăsese încremenită pe marginea patului, strînsă ghem, temîndu-se să facă cea mai mică mişcare, cu ochii ţintiţi într-un gol al odăii în care părea că stăruie încă vedenia îns- păimîntătoare a holericului.

Pe urmă o idee mîntuitoare o întări. îşi aduse aminte de Anton soldatul. Nu era singură ! Vlăjganul acela uriaş o va apăra de toate iasmele iadului. I-a făcut atîta bine ! Şi-n gîndu-i văzu uriaşul cu pumnii pietroşi sarindu-i în ajutor. Dar o întristă de tot imagina ce i se năzări atunci : pe Anton alungind umbra bărbatului.

— Doamne, ce prostii ! vroi să zică tare, dar abia se auzi printre buze, ca să alunge vălmăşagul haotic şi deznădăjduit de gînduri. Doamne !

Dar oricum va fi să-i apară bărbatul, nu va striga după ajutor, nu-1 va izgoni.

Numai să vie umbra aceea... şi ea va găsi destul curaj ca să întîmpine minunea, adevărul...

„Dar Anton o fi dormind ?"

Se gîndi să se ridice din pat, să privească pe fereastră. De va fi lumină, îl va chema să se Culce sus, în antreu. Vroi să se ridice ; distanţa de la pat la fereastră i se păru însă o veşnicie şi renunţă.

Prinse totuşi de veste că lampa începuse să pîlpîie. Se isprăvea gazul. Gîndu-1 că ar putea rămîne pe întuneric întrecu toate spaimele de pînă acum.

Trebuia să cheme ordonanţa. Se sprijini în coate pe perini. Şi ochii îi căutară fereastra.

Rămase înmărmurită. AcoJo, în dosul geamului, lumina palidă, ce răslrîngea lampa, se stinse, mîngîia un cap aproape şters în negură, un cap gălbejit ca de mort. Avu doar timpul să-i vadă o gură uriaşă, rîzînd cu toţi dinţii, şi doi ochi atît de lucitori, că parcă rîdeau şi dînşii. încolo nu mai putu să vadă nimic.

Căzu pe perini cu ochii măriţi de groază, ţinîn- du-şi suflarea. Flacăra lămpii pîlpîia rar şi apăsat, avea din cînd în

cînd tresăriri grăbite, împroşcări subite de lumină, apoi slăbea iarăşi necontenit, făcînd pe nesimţite loc întunericului.

Din gîtlejul ei scăpă de-abia auzit, aproape nearticulat, slab ca şi lumina ce se stingea pe îndelete, ceva, un cuvînt, un nume :

—Anton...

Apoi, ca şi cînd ar fi prins curaj numai la pomenirea acestui nume, nevoia de a striga o cuprinse deodată. Şi începu să urle, întîi puternic, apoi, obosind, din ce în ce mai slab.

—Anton ! Anton... Anton...

Pe urmă îşi vîrî capul în aşternut, ca şi cînd ar fi vrut să* se ascundă. Zgomotul inimii, pornită într-o bătaie deznădăjduită, fără frîu, trecînd prin puful pernelor, îi venea la ureche puternic, uriaş, ca larma unui mai care bătea surd din adîncul pămîn- tului. în ropotul acela abia putu să distingă scîrţî- ind uşor uşa antreului, paşi înnăbuşiţi, apoi uşa ca-merei. Cineva intrase. în urmă nu mai auzi nimic. Secundele treceau ca anii. Atunci începu să urle din nou :

—Anton, ajutor î Anton !

Strigătele răsunau prelungi, horcăite.

— Anton, Anton...

Drept răspuns, două.mîini puternice o apucară de umeri, o întoarse cu faţa în sus. Ea închisese ochii., şi acum strîngea tot mai tare pleoapele, apăsîndu-le una într-alta, parcă ar fi vrut să le contopească. Şi glasul îi horcăia, înainte, fără înţeles, ca un gramofon neoprit.

— A...ttt...n...

Atunci simţi deodată pe gură un săruţ re^e, acru, lung, neisprăvit. Strînse buzele şi repetă doar în fundul gîtlejului numele acela care nu se auzea de astă dată decît ca un geamăt stins, de animal ucis.

O mînă puternică zvîrli plapoma de pe dînsa numaidecît. Apoi corpul îi fu strîns, strivit aproape de alt corp, uriaş, tare, aspru şi încleştat ca un trup de tuci. Abia acum înţelese că nu un duh se abătuse asupră-i. Şi prinsă de un curaj neaşteptat, avu puterea să strige încă o dată, cu o năvală de disperare, numele ordonanţei, deschizînd pleoapele.

Alături de dînsa, Anton, cu buzele aduse într-un rînjet lacom şi îndobitocit, cu ochii sticlind de nebunie, cu liniile obrazului încordate de spasmul biruitor al faptei care trebuia în sfîrşit să se împlinească, o strîngea cu furie, înfiorat de poftă, gîfîind.

îl văzu într-o singură deschidere de pleoape, aplecat deasupra ei, cu dinţii laţi şi cu parul tuns scurt, începînd jos de tot pe fruntea îngustă de un deget. Buzele groase şi lipicioase se tîrîră pe pielea fină ca o atingere de melc, braţele musculoase aveau puteri de minghinea ; răsuflarea încinsă o pălea în obraz ca o dogoare.

Avu un gest de surpriză, apoi de dezgust şi îndrăzni o clipă să reziste. Dar omul era prea zdravăn, şi în strînsoarea lui, împotrivirea se topi cu un ţipăt slab, neputincios, scîrbită, goală de sufletul prăbuşit deodată într-o adîncime necunoscută, într-o beznă fără fund.

III

îndată ce convoiul de care ajunse în curtea cazărmii, domnul căpitan scoase ceasul :

— Fa lumină, Năstrapă !

Un chibrit pîrîi pe cutie şi o luminiţă plăpîndă pîlpîi suflată din toate părţile de iazmele întunerecu- lui profund, umed şi ploios.

— Două jumătate fix. La cîte ţi-am spus că ajungem ?
— La două jumătate, să trăiţi !
— Este ?
—Este !
— E, păi vezi ? Aşa ştiu eu să conduc marşurile ! Şi pentru asta, vezi tu, tocmai pe mine s-au găsit să mă dea la partea sedentară. Zi ţară românească şi taci !

Trîntind un bobîrnac în cozorocul chipiului, domnul căpitan sări ele pe capra şi porni să numere căruţele, dînd semnalul de adunare tuturor cărăuşilor. Cînd fură toţi în juru-i, domnul Naicu se simţi dator să spuie cîteva glume, la care gradaţii rîseră neobişnuit de zgomotos. Apoi, rupînd rîndurile, îi porni pe fugă la culcare şi-o luă agale, fericit peste fire, spre gardurile din dosul cazărmii. De-acolo o potecuţă îl scotea de-a dreptul la poarta cimitirului nou, mai făcea pe urmă la stînga, nici cinci minute de drum, şi gata, „cuibul dragostei noastre", cum îi plăcea să spună adesea Aureliei cînd vorbeau despre căsuţa lor.

El trecu pe lingă sentinela de la poarta din fund, care-l primi cu întrebări aspre şi scurte, şi-şi aminti steaua răzleaţă de pe cerul bulgăresc, ce-i umpluse tot sufletul de dorul vieţii de acasă. Aşa că, după ce dădu parola, domnul căpitan tot mai găsi pentru soldatul încotoşmănat în şubă două glume în taşca sa cu pozne şi o ţigare în-tabacheră. Pe urmă se lăsă dus de cărăruia şerpuitoare la vale, în adîncul oceanului de întunerec, a cărui răcoare burniţoasă îl înfrigura de plăcere, amintindu-i aşternutul cald şi moale ce-l aştepta la cîţiva paşi.

Cuibul dragostei domnului Naicu era răzleţit cu vreo cîteva zeci de metri de ultima casă a oraşului — o .potcovărie pitică — şi mic, ca orice cuib. Aşezat în fundul curţii, n-avea decît trei camere : la dreapta, dormitorul, la stînga, salonaşul, la mijloc, sufrageria, cum ii ziceau în timpul celor două mese, căci restul zilei lua denumirea de antreu. Cum intrai pe poartă, în dreapta curţii înălbea în noapte magherniţa cu bucătăria şi odăiţa soldatului ; în stînga se ridica, parcă în coate, scheletul legat cobză în fire de viţa sălbatecă al unui soi de pavilion.

De cum ajunse în dreptul gardului de stacheţi, pe Naicu îl miră cele două dreptunghii de lumină ne- hotărîtă pe care le

zugrăvea spălăcit în noapte ferestrele odăii de dormit. Ai fi zis reilexul lunei dacă noaptea n-ar fi fost mai întunecată decît chiar iadul aşa cum i l-a descris o dată doamna Naicu, după o carte cu litere chirilice şi cu coperte albastre, înstelate cu aur. Şi domnul căpitan nu-şi mai putea ţine rîsul, gîndind ce mai drac o să apară din iadul acesta la fereastra Aureliei.

„Ori că ceteşte pînă la ora asta, ori a luat obiceiul să se culce cu lampa micşorată !"

Se apropie de maghernița soldatului, bătu uşor într-un ochi de geam, chemîndu-l pe nume, cu glasul scăzut.

— Antoane, băi Antoane ! m', n-auzi ?

Desfăcu uşa şi intră înăuntru. Bîjbîi spre pat, tîrşind picioarele ca să-l deştepte.

— Drepţi, măgarule !

Dar cînd văzu că patul e gol, se supără :

— A plecat după dragoste, lua-l-ar mama dracului ! Las', că vorbim noi mîine, boier Antoane !

Bănuiala cea urîtă, pe care, de cînd dăduse telegrama şi pînă acum, domnul căpitan o alungase cu atîta convingere şi dezgust, îi păru acillîl CU dfîSăvîf- şire absurdă. Era un aer atît de stricat în odăiţa vista- voiului, că rise din inimă de această stupidă bănuială.

Descinse sabia uşor, ieşi apoi în vîrful picioarelor, şi rîsul îl podidi iarăşi, gîndindu-se că şi pentru Anton, ca şi pentru toţi din oraş care i-au aflat moartea de la poştă, el nu e nimic mai mult, nici mai puţin decît un strigoi, un veritabil strigoi. Mai ales întîlnin- du-l aşa în noapte, cine nu şi-ar face cruce şi n-ar stupi dinainte-i : „Piei, drace !" ?

Aci însă veselia i se mai ogoi puţin, socotind că unora dintr-înşii, bunăoară unei brute ca Anton, le-ar putea trece prin minte să se apere cu reteveiul, ba — mai ştii ? — chiar cu vreo armă de foc de astfel de apariţii imateriale. Crezu deci nimerit să reducă de tot partea întîi a programului de păcăleli pe care-l potrivise pe drum şi se apropie cu mişcări îngrijite de fereastra din stînga.

Se ridică în vîrful picioarelor şi privi doar cu un singur ochi, ca să-şi descopere cît mai puţin figura. Din colţul stîng al geamului nu se vedea decît o parte a patului mare, pentru două persoane, partea în care ea doarme de obicei. La început

nu putu să observe nimic, dar unul din cele din urmă spasmuri ale lămpii muribunde îi arătă tocmai ce vroia sa vadă. Chiar în margine de tot, în cămaşă, cu plapoma aproape căzută, ea se ridica încet într-un braţ, privind cu ochi mari, mari, îngroziţi, ceva în stînga patului, unde deocamdată Naicu nu putea să vadă nimic.

„Ce-o mai fi şi asta !"... gîndi domnul căpitan, aşteptînd o nouă izbucnire a lămpii.

„Nu cumva i se fac arătările... să ştii c-am nimerit-o..."

Cînd lampa se umplu iarăşi de lumină, Naicu era cu ochiul la pîndă ; Aurelia scotea un picior din aşternut. Căpitanul se piti repede şi aşteptă. — Oare m-o fi văzut. ?...

După cîteva minute, bătu în colţul ferestrei uşor şi rar : una, două, trei. Repetă apoi ciocăniturile de trei ori, prăpădindu-se de rîs.

„Ce-o fi pe inima ei, sărăcuţa î Mare păcălici eşti, măi Naicule l[cc]

Un miaunat apropiat de pisică făcu pe fantomă să-şi întoarcă speriată capul. Putinţa venirei neaşteptate a lui Anton îi aminti din nou că trebuie să sfîr- şească repede.

Se agăţă de cerceveaua ferestrei şi-şi propti picioarele în ieşitura de jos a zidului, căutînd cu vîrful cizmelor o bază solidă, ca să fie cît mai nemişcat. Pentru a-şi da o înfăţişare cu totul mormîntală, găsi nimerit sa depărteze buzele una de alta, lăsînd vizibil cele două şiruri de dinţi.

„Ce-o să rîdă Sbierea !"

Şi-şi fixă ochii, pe care se silea să-i ţie cît mai nemişcaţi, asupra soţiei sale.

De astă dată putea să cuprindă cu privirea tot patul. Nu observă însă nimic distinct, căci lampa era acum liniştită. Dar obişnuindu-se pe încetul cu semiobscuritatea dinăuntru, desluşi cele două corpuri întinse unul lîngă altul ; cu greu se puteau recunoaşte în amănunt, în negura crescîndă.

Nevastă-sa, tot aşa de dezvelită, cu cămaşa sfîşiată, aproape goală, privea atît de îngrozită spre fereastră, că ochii îi păreau două găuri de hîrcă ; de bună seamă îl văzuse.

Şi-alături, într-o rînă, cu faţa spre ea, un bărbat spătos, enorm, pe care nu-i fu greu să-l ghicească. Anton, hidos în

umbra tot mai deplină dinăuntru, dormea adine, şi horcăiturile lui lugubre se înţelegeau din convulsiunile largi şi încete ale pieptului.

Domnul căpitan îi privea năuc ; în uimirea lui, buzele îi rămăseseră dezlipite şi dinţii rînjeau fioiO5 în noapte ; era cu mult mai straniu decît voise să pară. Lampa, care acum răspîndea fişii bizare de lumină prin despărţiturile maşinii, mai licări o dată, ca şi cînd ar fi zîmbit văzînd mutra celui înşelat, apoi se stinse, coperind cu valuri de negură nelegiuirea dinăuntru.

Domnul Naicu n-a sărit din locul unde era ; mai degrabă a căzut. Acum se luminase deplin.

Furia îl năpădi deodată ca un torent brusc. Să-1 înşele c-o ordonanţă ? Nemaiauzit ! Şi primul gînd îi fu ia revolver. Se învîrti pe loc în tocuri şi-o luă în trap vijelios spre magherniţa din faţă... Dimensiunile pronunţate ale pîntecului său nu-1 lăsau însă să fugă cum ar fi dorit; oricît întindea piciorul, săriturile rămîneau tot scurte şi ştiftorii cizmelor băteau calda- rîmul în aceeaşi cadenţă repede şi îndesată. Dar cînd fu la cîţiva paşi numai de uşa bucătăriei, îşi aminti că lăsase numai sabia şi chipiul acolo, iar tocul revolverului, agăţat de-o curea trecută pe sub epolet, nu putea fi decît obiectul acela dureros ce-1 tot lovea în şold de cînd se pusese pe fugă.

Atunci, fără să se oprească, făcu o curbă largă, pe care avîntul luat în goană o întinse chiar pe lîngă portiţa de la drum, şi, revenind cu faţa spre casă, continuă să alerge în acelaşi buiestru mărunt, potolind cu o mină năbădăioasa agitare a tocului de revolver şi cu alta silindu-se să scoată din el arma răzbunătoare, sistem „Steier", cu opt focuri.

întîmplător, însă, aproape de scară, poticni şi se prăbuşi lat pe brînci. Arma îi sări din mînă şi căzu atît de apropiată de ochiul drept, că, cu tot întunericul, văzu gura ţevii îndreptată ameninţător spre dînsul. Un moment, ochiul omului şi gura armei se priviră fix în tăcere. Ochiul mărit, înspăimîntat, bulbucat de groază, rostogolindu-se nervos în orbită, în aşteptarea înfrigurată a clipei teribile ; gura mică de oţel, nepăsătoare, nemişcată, mută, parcă ironică in muţenia ei. Un moment, cît o veşnicie, de slăbiciune, de totală lipsă de voinţă ; un moment în care domnul căpitan, cu tot pericolul apropiat

şi decisiv, nu putu să faca nici cea mai mică mişcare, ca şi cînd pămîntul de care se lipise îi supsese brusc orice energie. Dar momentul acela trecu, şi mai trecu unul, încă altele, şi gura ţevii rămase liniştită, căci piedica era pusă.

Cînd îşi aminti de acest lucru, văzu cu uimire că acum putea să-şi mişte în voie şi mîna şi piciorul, cu toată durerea ascuţită ce-i creştea în genunchi, de parcă i-o scurgea cineva acolo printr-o tulumbă. Se sculă făcîndu-şi cruce şi înjurînd printre dinţi. Cînd vroi să ridice arma, durerea fu atît de crîncenă, că şovăi şi se aşeză gemînd pe cimentul primei trepte, întinzînd cu multă greutate piciorul de cvincvagenar, din care parcă tot sîngele şi toată măduva se scurseseră în genunchi, unde ardeau cu flăcări chinuitoare.

Spaima prin care trecuse, durerea crîncenă şi furia care se întorsese în sufletu-i cu şi mai mari puteri clocoteau ca apa fiartă în capu-i, apăsînd cu atîta putere în ţeasta ţuguiată, de-o simţea ridicîndu-se ca un capac de oală. Şi-n aburul vînzolelei în care i se zbăteau creierii trecu ca o scînteie zguduitoare ideea că ea, 111 timpul acesta, ar fi putut trezi pe Anton, şi că el poate îl pîndeşte acum de după uşa antreului, gata să-1 atace pe la spate.

Domnul căpitan se simţi nevoit deci să se tîrască din nou pînă la revolverul rămas în ţărînă şi să revină la locul de odihnă, năbuşindu-şi cu eroism de martir ucigătoarele dureri. De astă dată se aşeză în aşa fel pe scară, cu piciorul îndurerat să fie întins cît era de lung pe cimentul rece şi înviorător al treptei, iar pieptul şi faţa să fie uşor îndreptate spre uşa de unde ar fi putut ţîşni inamicul neprevăzut. Cu toate că revolverul se contura solid în pumnul string doiUllul Că~ pitan nu se simţea de loc la îndemînă. Dacă primul glonţ îl scapă pe bandit, ce se face el cu piciorul zdrobit ? Drace, cine 1-a pus să se repeadă aşa, ca dezmeticul ? Lucrurile astea se fac pe îndelete şi cu
plan, ca la război. Ce folos dacă dobori inamicul şi cazi şi tu ? Dar poate nemernica n-a sculat pe bandit. Sau dacă 1-a trezit, măgarul a convins-o că a fost doar o părere a ei şi-a potolit-o. „Dă-le, Doamne, gîndul ăl bun ! Ţine-i, Doamne, pin' mi se alină piciorul !...

Domnul căpitan uitase că era ateu şi făgădui lui Dumnezeu cu jurămînt că n-are să-i omoare nici el dacă-i dă viaţă. Şi pentru a dovedi acest lucru celui către care se întorceau acum gîndurile lui, îşi de- monstră singur, izbutind să se convingă uşor : întîi, că mai sunt pe lumea aceasta tribunale, procurori, comisari de poliţie, care sunt gata oricînd să-şi ia asupra lor sarcina de răzbunători ai onoarei ultragiate, aşa că el tot nu rămîne în pagubă ; în al doilea rînd, că nu e exclus nemernicii dinăuntru să se fi pus 111 defensivă, gata să respingă, pe moarte sau viaţă, orice atac dinafară. „Ori, ca să-ţi expui viaţa, pentru o ordonanţă şi pentru o femeie care se dă unei ordonanţe, înţelegi, Naicule, că nu-i de demnitatea ta..."

Nu mai rămîne îndoială, aşa va face î Uite, piciorul a început să se potolească. Cum se va linişti de tot, cum va porni la procuror, să-i arate decăderea femeii acesteia, noroiul murdar în care se bălăcărea cu complicele ei, şi-apoi s-o alunge cu dispreţ în noapte ca pe-o netrebnică. Să se ducă la ţară, la Anton... şi mîine, poimîine, cînd s-o sătura de ea, s-o alunge şi bruta... „şi să te vedem, madam Naicu, atunci cum mai dai cu spiritu..."

Dar aproape imediat, un alt şir de idei îi lipi din nou de cimentul treptei piciorul care începuse să se agite; căci îi veni numaidecît în minte scandalul, şoaptele lumii, multiplele poveşti scornite în asemenea împrejurări, hoiiotirea imensă a întregului oraş. Un ofiţer şi-a prins nevasta cu vistavoiul, şi drept pedeapsă... s-a dus să-şi deştepte prietenii, să-i aducă martori pentru divorţ. Un ofiţer !

Şi-i veni în minte mutra contractată a lui Sbierea, gata să izbucnească într-o explozie de veselie :

„Da-i trăseşi o farsă, măi Naicule, de nu s-o mai gîndi în viaţa ei la vedenii. Păi de ce n-ai tras, iubitule ? doar aveai revolver. Toţi te-ar fi aprobat dacă-i curăţai. I-auzi ! Pe cînd tu-ţi periclitezi viaţa în ţări străine pentru patrie, ea te înşală cu propria ta ordonanţă, c-o deşcă idioată, cu un tîmpit, o scîrbă, pe care puteai s-o baţi de cincizeci, de-o sută, de şaizeci de mii de ori pe zi, fără să-ţi ceară nimeni socoteală ! Un imbecil, un scelerat... un... un... un... o... un incult

(exclamă în sfîrşit, nemaigăsind alte invective)... Şi unde mai pui că erai în dreptul tău... legea nu-ţi făcea nimic... Halal căpitan !... M-ai făcut de rîs ; nu-mi trebuie prieteni ca tine, eşti nedemn de-un adevărat militar."

Şi-l văzu batjocorind vechea lor prietenie în faţa camarazilor, istorisind cu izbucniri de rîs, în hazul general, povestea cu farsa cea grozavă, la care se gîn- dise trei ani de zile. Şi-o dată cu veselia lui Sbierea, domnul căpitan mai auzi şi hohotele ascultătorilor, ale tuturor acestor ofiţeri bătrîni şi tineri, oh, mai ales ale acestor secături de ofiţeri tineri, care-şi băteau joc totdeauna de farsele dumnealui ; nu se sfiau să-l ia peste picior ori de cîte ori făcea vreo stîngăcie la cîmp, la şcoala de regiment şi şopteau pretutindeni că e un moş-teacă şi c-o să putrezească tot căpitan.

Dar ce-l făcu să salte numaidecît de pe scara de piatră, uitînd şi dureri şi tot, fu de fapt vocea piţigăiată a lui Scăişteanu, a nesfîrjitului ăluia de maior, cu care avusese o gravă neînţelegere pe vremuri.

„V-am spus eu de atunci. E un laş ! De ce n-a îndrăznit să mă provoace la duel, doar îl insultasem ?

V-am spus : e militar şi nu îndrăzneşte să tragă un ioc de armă. E un fricos V

Fricos ! El, fricos ? Asta nu ! Nu se bătuse în duel pentru că era împotriva unor astfel de mascarade. Dar avea să dovedească acum iui Scăişteanu că era un mincinos. Avea să dea un exemplu să meargă pomina. Doar nimeni nu s-a mişcat în camera nelegiuiţilor, deşi a trecut atîta timp ; cu siguranţă, nemernicii n-au habar de ce-i aşteaptă. Iar durerea din picior a trecut ! Domnul căpitan o simte. cum se depărtează din genunchiul înflăcărat, du cînd cu ea şuvoaie de furnici ce se răspîndesc de la gleznă pînă la şold. De bună seamă dorm duşi !

Domnul căpitan vedea acum numai sînge dinaintea ochilor, o băltoacă mare de sînge, şi-n mijlocul ei, două corpuri lipsite de viaţă, ciuruite de gloanţe. Vedea sînge şi nu se înspăimîntă de loc. Mai mult chiar, forţa închipuirea ca tabloul să fie şi mai sinistru.

Hotărît, grav şi neînduplecat, fără să mai dea răgaz o clipă gîndului, se ridică, potrivind şi mai bine revolverul în scobitura pumnului. Băgă atunci de seamă că piedica rămăsese tot pusă.

„Doamne, da' ce ţi-e, Naicule ? se mustră. Te-ai prostit de tot. Zi, dacă *te* ataca găliganul, *ma* curăţa cu revolver cu tot..."

Ţăcănitul metalic al limbii mici de oţel îl preveni că trebuie de acum să umble cu multă luare-aminte. Urcă deci scara cu grijă şi se bucură că nu şovăie de loc. Uşa antreului era neîncuiată ; o crăpă uşor, fără zgomot, cît s-ar strecura prin deschizătură. Dar nu pătrunse pînă ce urechea încordată peste fire nu-J asigură că nu e nimeni în dosul ei.

Statu o clipă în loc, ca să se orienteze în *be'zită* adîncă dinăuntru. O luă apoi binişor spre dreapta, ţi- nîndu-şi suflarea. Dar în bîjbîiala de orb dobori, fără voie, un scaun greu de pluş. Bufnitura şi vuietul pre- lung şi jalnic al mobilei căzute îl sperie şi-1 dădu doi paşi înapoi. îşi ciuli urechile ; dinăuntru se auzi ceva ca o mişcare grăbită, întretăiată de cîteva scîrţieturi ale patului şi înnăbuşită îndată. Pe urmă nimic. El mai aşteptă totuşi cîtva, şi zgomotele venite din dormitor parcă-1 domiriră de-un lucru, mărindu-i curajul...

„Prima condiţie, să-ţi dai seama de poziţie şi să ştii unde-i inamicul·'...

„Dar dacă s-or fi deşteptat tocmai acum ?"

Şi pe urmă, ca şi cînd şi-ar fi răspuns la propria întrebare :

„Tocmai ! De ce m-oi fi codind atîta ? Repede, Naicule, acum e acum... pînă nu se pregătesc."

Ajunse la uşă ca împins de-o voinţă străină, pe care nu şi-o cunoştea. Cînd puse însă mîna pe clanţă, avîntul zbură tot aşa de repede precum venise. Dacă bestia o fi luat obiceiul să doarmă cu toporul sub căpătîi şi acum îl aşteaptă în dosul uşii, gata să pocnească orice cap şi să reteze orice mînă s-ar strecura prin deschizătură ? înfiorat, parcă ars de minerul lucitor de alamă, domnul căpitan trase brusc mîna şi se dădu înapoi :

„Ce era să fac ?"

Ezitarea aceasta îl supără însă îndată.

„Asta e pură copilărie, Naicule. Caraghioslîc. Hai ! înainte !"

însă nu făcu nici un pas, căci un mare gînd îl opri la timp.

„N-ar fi mai bine pe fereastră ? Aah... perfect ! Cum nu te-ai gîn..."

Se-ntoarse în loc şi făcu iarăşi, plin de hotărîre, un pas :

„Nu r

Î0

115

Ca o lumină vie, neaşteptată, îi . veniră în minte revolverele celelalte pe care le lăsase la plecare atîr- nate de panoplia din dormitor... „Să ştii că mişeii ie-au cumpărat cartuşe..." Şi imediat îşi înfăţişă pe cei doi complici, unul la fereastră, altul la uşă, cu armele întinse, cu degetele pe trăgaci.

„S-au pregătit ei, canaliile, pentru orice întîmplare neaşteptată... Au prevăzut ei totul, nici nu se poate altfel... Km... Ce e de făcut ?..."

„...în orice caz, pe uşă sunt mai ferit... hm... mare comedie..."

„...La urma urmei, îmi fac datoria de soţ şi militar. Deschid puţin, trag şi plec. în furie, omul nu ştie unde trage."

Ah, deşiratul de Scăişteanu, cu rîsul lui de berbec ! De înţeles să aibă ceva cu Naicu, dar ce-i făcuseră lui ăşti doi oameni, de ţinea cu orice preţ să fie omorîţi ?

„A tras brambura şi-a fugit : un glonţ a nimerit prin tavan. N-a stat nici să vadă de i-a nimerit ori ba. Şi cînd s-a întors cu autorităţile, ordonanţa dormea liniştită în bucătărie, cocoana făcea pe adormita, speriată din somn în odaie la ea !"

înţelese că trebuie să facă o mişcare disperată, hotărîtoare, fie ce-o fi. S-o sfîrşească la un fel. Ori îi răpune ca pe nişte sceleraţi, cum meritau, ori... ori...

Nu îndrăzni să cugete m'ai departe.

„De, domnule, scăpai eu de la război bine, frumos... Hm... Cine dracu m-a pus să viu tocmai noaptea ?..."

Şi cu revolverul într-o mînă, cu cealaltă întinsă spre clanţă, el sta tot mai nedecis dinaintea uşii de nepătruns. Tot felul de presupunei-i, de noi hotărîri, de concluzii, de noi procedeuri se încrucişau în capul lui7 se învălmăşeau ca vînturile într-o casă pustie.

Cea mai de seamă preocupare era să se convingă că acei dinăuntru dorm duşi, că nevastă-sa 1-a socotit drept o simplă închipuire, că, văzînd că nu mai apare, a adormit din nou, că acum în urmă patul n-a făcut zgomot decît fiindcă s-a mişcat în somn.

Curînd însă firul gîndului se schimbă repede ; îşi închipuia pe Anton profitînd de nehotărîrea lui, sărind fereastra, atacîndu-1 pe la spate. într-un rînd chiar îi simţi răsuflarea adiindu-i ceafa şi—1 bănui în urmă-i cu toporul ridicat, gata să-i crape ţeasta. Nici n-a ştiut cum s-a întors pe loc, nici n-a ştiut cum şi-a potolit degetul, să nu scape un foc spre uşa cealaltă, pe unde intrase.

Alteori i se părea că aude şoapte dincolo, în dormitor. Trăgea cu urechea la gura cheii, vroia să surprindă vreo nouă mişcare a patului, o sforăitură, un semn cît de slab.

Dar nimic nu venea dinăuntru, şi nimicul acela, liniştea aceea de moarte i se părea nefirească, voită, îl făcea să tremure, îi îndoia genunchii.

Ce n-ar fi dat să se sfîrşească totul într-un minut, într-o clipă, să se trezească deodată la celălalt liman al faptei, al

neprevăzutului prin care trebuia cu orice preţ să treacă. Şi se vedea acolo, pe limanul acela îndepărtat cît o veşnicie ; uşurat, liniştit, fericit. Şi limanul îi surîdea atrăgător, îi lumina şi mai mult grozăvia prăpăstiei dintre dînşii, îl chema la el pe deasupra abisului negru, îi picura iarăşi în clocotul dinăuntru ideea renunţării.

Dar peste toate frămîntările ameţitoare de simţi- minte, vocea de berbec a lui Scăişteanu domina totul, se lămurea din ce în ce mai piţigăiată, stîrnea un întreg hohot de rîs, hohotul uriaş al tuturor ofiţerilor dintr-un regiment, îl făcea să întindă tot mai mult mîna tremurătoare spre mînerul lucitor de alamă, care rîdea necontenit în noaptea ce parca se spărsese, nesuferit, ca un ofiţer tînăr...

!0*

117

în cele din urmă îl încleştă în degetele parcă de paralitic şi se sili să-1 apese. Izbuti chiar. îl apăsa însă încet, aşa de încet, ca sub puterea unei voinţe străine, şi minerul îi juca uşor în mînă şi ceda tot mai mult, împins de forţa aceasta nesigură de hipnotic.

Dar cînd vîrful lui sfîrşi de descris întregul sfert de arc, pentru ca uşa să poată fi deschisă — uşa rămase nemişcată. Căci acum domnul căpitan o trăgea spre el cu o înverşunare aşa de grozavă, că pumnul în care ţinea clanţa se făcuse tot aşa de tare ca metalul, ce-1 ţinea Într-insul. Şi secundele treceau iar greoaie, şi domnul căpitan era tot la marginea prăpăstiei, şi prăpastia era tot aşa de mută şi de înfiorătoare în mutismul ei.

Dar dacă uşa e încuiată ? se luminează deodată domnul căpitan. El ar putea, desigur, foarte uşor să vadă dacă e încuiată sau ba, dintr-un singur brînci numai. însă tocmai pentru că-şi dădea seama cît de uşor ar fi fost să se convingă de adevăr, o trăgea şi mai vîrtos spre dînsul. Pentru că, mă rog... dacă uşa e încuiată, atunci totul e de prisos. Şi e iremediabil pierdut. Ca să-i deştepte tot el, poruncindu-le să deschidă şi dîndu-le astfel tot timpul să se înarmeze, asta e treabă de gelos prost, nu de militar... „Dacă e vorba pe-aşa... mai bine... ah î ! !... da... da... da.., cum dracu nu m-am gîn..."

Lucru foarte uşor, foarte simplu şi foarte raţional. Ia uite, domnule, cît timp pierdut degeaba !... Se întoarce bine, frumos la cazarmă... buun... scoală soldatul cu bagajele... buun...

„Mă Stane, mă, cum dracu vin gardurile astea din dosul cazărmei, că de două ceasuri mă-ncurc prin ele şi nu ştiu să ies..." Ori : „Am nevoie de bagaje", ori... în sfîrşit, găseşte el pînă la cazarmă... „Buun..." „Hai cu mine, Stane, ia baga jele[Î4]... „Buun...[tt]

Se face că rămîne puţin pe drum şi-l îndeamnă s-o ia înainte, după ce-l învaţă să-i strige din curte pînă-i scoate afară...

„...bagă de seama, el doarme sus în antreu, tu sX strigi de-afară şi să baţi tare în uşa antreului... da' să nu pui mîna pe clanţă pînă nu vine... pînă nu se deşteaptă să-ţi deschidă, că te-a luat mama dracului... îmi strici uşa, măgarule, că voi nu ştiţi să umblaţi..." In sfîrşit, îl mai dăscăleşte el pe drum... „Buun... Acum toate-s bune..."

Nici Sbierea, nici Scăişte'anu. nici nimeni nu va şti ce s-a petrecut în noaptea asta. Şi acum nu mai e nevoie de nici un tămbălău. Căci, mă rog, afară de tămbălău, ce-ar mai ieşi din afacerea asta ? „Uşa e încuiată cu siguranţă, spun eu ! Nu se poate, domnule, doi amanţi să nu se închidă pe dinăuntru ! Va să zică, dacă încep să fac scandal, le dau viaţa cu propria mea mînă... doi contra unu... şi chiar de n-ar fi uşa încuiată, acelaşi lucru !"

Un vălmăşag, gloanţe trase de pomana, mahalaua sculată... rîs de lume...

în timpul acestui raţionament, vîrful minerului de alamă pornise să se ridice tot aşa de uşor precum se lăsase.

„Dar dacă ei m-au văzut ?"

Vîrful minerului se opri.

„Aş, ea crede c-am fost vedenie ! Altfel, ieşeau ei, făceau ei ceva... mistreţul sărea pe fereastră... Şi scaunul cînd a căzut... de ce n-au ieşit atunci ? Poate cred c-a fost altcineva, sau dracu ştie... La urma urmei, rîzi tu de mine, boier Antoane... da' să vedem cine-o rîde la urmă. Eu tot vă prind. Dacă nu azi, mîine, dacă nu mîine, poimîine... Am... Dar

chiar în noaptea asta îţi găsesc eu vreun nod. Şi-o să-ţi trag o bătaie... o bătaie... mamă, Doamne."

Vîrful minerului, care m făcea nici o mişcare pîna ce domnul căpitan nu calcula totul pînă la ultimul amănunt, s-a întors uşor în poziţia firească. Şi cu toată siguranţa-i că uşa e încuiată, nu i-a dat drumul pînă ce n-a simţit că druguşorul mobil a pătruns complect în gropiţa lui. Atunci a început să se îndepărteze încet, metodic, de-a-nderetelea...

„Cît mai pe nesimţite..."

Dar în retragerea aceasta nu se poate mai strategică, domnul căpitan constată cu surpriză că mobilierul antreului se distinge cît se poate de clar în negura de astă dată cu totul trăsoită...

„Hait ! m-a apucat ziua..."

Şi dacă în antreul acesta neluminat se poate vedea astfel, dincolo, în camera de culcare cu două ferestre mari spre curte, cu două spre cîmp şi cu transperan- tele ridicate, trebuie să se distingă totul perfect.

„Afară, la fereastră, în curte..." aude domnul căpitan răsunînd cu putere în conştiinţa sa comanda de atac. A răsunat atît de puternic, încît a tresărit singur, părîndu-i-se că vine de undeva de alături, sau de afară... Nu, nu ; e vocea conştiinţei domnului căpitan, care nu se dă bătută şi cere răzbunare... „încet, încet, căpitane... nu grăbi ! O singură, o mică, o cît de mică privire din colţul geamului... un singur ochi fugar..." „Doamne, dumnezeul-dumnezeilor mei... de-ar dormi, Doamne... doar să-i văd în pat pe-amîn- doi strînşi ca nişte porumbei... nu-ţi cer mai mult, Sfinte tare..."

Afară, lumina albastră-spălăcită a unei dis-de-di- mineţe noroase şi umede de vară izvora din ea însăşi ca un început de lume. Era ceva atît de turbure în- tr-însa, că domnul căpitan se simţea la fel de turburat, infinitul îl privea parcă dintr-un ochi nehotărît şi fioros de beţiv.

„Doamne... Dumnezeule..."

Tîrşifldli-ji spâtele lipit de părete, domnul căpitan se lăsă, treaptă cu treaptă, spre colţul ferestrei apropiate. Sîngele îi aleargă vîrtej în tot corpul şi inima i se zguduie în piept să se rupă, dreapta i-e una cu revolverul şi vinele umflate ale capului dovedesc cea nîai hotărîtă hotărîre. Iar buzele rostesc

cu atîta stăruinţă numele lui Dumnezeu, de parcă ar fi ale doamnei Naicu rugîndu-se pentru dînsul :

„Isuse Cristoase... Sfîntă Născătoare de Dumnezeu !"

Ea-şi dădea seama de tot ce se petrecea în juru-i, vroia să facă o mişcare cît de mică, oricare ar fi fost aceea ; vroia să strige, să blesteme, să plîngă, să facă în sfîrşit ceva, un lucru pe care-l avea încă nelămurit în minte, dar pe care cineva ascuns într-însa îi spunea că trebuie să-l facă.

O ruşine fără margini îi dogorea obrajii, o scîrbă adîncă, nesfîrşită, nimicitoare îi pustia simţirea, îi îneca gîndul, îi poruncea să reacţioneze şi nu-i arăta cum. Timp îndelungat ea nu putu să facă nimic : stătea nemişcată, căci muşchii îi refuzau orice ascultare şi corpul i-era încercuit în legături nevăzute de plumb. Şi ea era îngrozită de lipsa asta de mişcare, ca un muribund în semiconştienţa agoniei.

Dar pe Anton nu-l mira liniştea ei ; căci ce putea alt să creadă decît c-a biruit-o cu sălbăticia tinereţii sale. Izbînda îi picurase licărirea ei tainică în ochiul de şoarec. El înţelegea doar că — oricum — cucoana se sfieşte să-şi arate mulţumirea, şi cum alte mîngîieri nu-i mai puteau trece prin cap, socoti cel mai nimerit s-o lase deocamdată în pace.

Se retrăsese în partea cealaltă a patului şi, ameţit de fericirea primitivă a animalului satisfăcut, adormise repede. Stătea alături de dînsa doborît ca un bou trăsnit, şi respiraţia-i greoaie făcea un zgomot dezgustător prin gura larg deschisa.

Desigur, numai horcăiturile acestea lugubre şi ca-raghioase, suflînd pe mii de tonuri, putură s-o trezească din nemişcare ; zgomotul lor enervant de trîm- biţă sparta îi zgîria urechile, îi ucidea simţirea. Erau atît de oribile, atît de jicnitoare, că i se păreau o continuare a violenţei de adineaori ; atît de dezgustătoare, că o murdăreau înainte, o înnăbuşeau, o ameţeau.

Simţea nevoia aerului curat, a răcoarei de afară. Vroia să fugă în noapte, să se lase plesnită de vîntul întremător, biciuită de ploaia curăţitoare.

Se ridică uşor într-un cot, privând cu teamă şi ură pe omul de alături. I-era frică să n-o simtă, să nu-l deştepte. I se părea un demon crud sub puterea căruia căzuse, spionîndu-i mişcările sub masca somnului.

Şi se ridica, ţintindu-l tot mai încordată, tot mai îngrozită, aşteptînd dintr-o clipă într-alta o mişcare a lui, a mîinii lungi şi musculoase, a labei lătăreţe, pe care o şi vedea desfăcînd greoaie degetele colţurate şi solide.

Continua să se ridice totuşi, încurajată de nemişcarea lui : piciorul se întindea tot mai mult şi degetele atingeau podeaua.

Dar atunci cineva ciocăni în geam ; o dată, de două ori, de trei ori. Trei ciocănituri rare şi încete, nespus de încete. întîia parcă nici n-o auzise, se îndoia chiar dacă a fost în adevăr ; a doua însă şi a treia mai ales au fost atît de clare, cu toată încetineala lor, că nu mai putea fi vorba de nici o înşelare.

Doamna Naicu s-a uitat cu teamă la geam ; rămăsese pe jumătate ridicată şi piciorul continua să stea întins spre covor. Nu putea fi decît o pasăre ; o pasăre alungată de burniţă şi vînt, care s-a adăpostit pe prichiciul ferestrei. Ce alt putea să fie ? Şi îşi în- cordă privirile, să surprindă 111 negură capul şi ciocul pasării rătăcite. Dar pasărea a ciocănit iarăşi, una, două, trei, şi ciocul şi capul ei nu s-au văzut de loc,

Şi-a întors atunci numaidecît ochii spre omul de alături. Se aştepta să-l vadă rîzînd răutăcios şi cu înţeles în somnul lui prefăcut. Dar omul acela dormea adînc, şi răsuflarea lui profundă, ca şi faţa lui liniştită arătau cea mai deplină nesimţire.

Dar bătăile se repetară iarăşi, şi ea simţi un fior de-a lungul corpului. Era într-adevăr cineva acolo ? Dar cine putea fi ? Şi noaptea aceea neagră ! Nicicînd ferestrele nu cuprinseseră un negru mai vîrtos în cadrele lor i Nu, la fereastră nu era nimic altceva decît noaptea cea grozavă, care o oprea. Era sufletul ei slab, care şovăia în faţa beznei de nepătruns, vechea teamă de întunerec născocind piedeci închipuite, ca s-o ţintuiască aci, în patul josniciei. Niciodată nu va putea să înfrunte bezna aceea î înţelese lămurit acest lucru, şi acum, mai mult decît oricînd, îşi văzu sufletul atît de fricos, atît de neputincios, atît de mic în slăbiciunea lui laşă, ca se îngrozi şi de dînsa. Era nevoit atunci să rămînă aci lingă omul acesta, să sufere zgomotul tot mai aspru, tot mai răguşit al somnului său, s-o surprindă alături deşteptarea lui, la care

abia îndrăznea să gîndească ! Şi privirea aceea neagră, posomorită, cîe criminal, a celor două ferestre despre curte, fixînd-o pe sub sprîncenele căzute ale draperiilor î Ea vroi atunci să tragă aşternutul căzut, singurul adăpost ce-i rămăsese, să se acopere, toată, să se ascundă, sa se înnăbuşe η colo, să plîngă într-una, amarnic, fără sfîrşit.

Dar în mişcarea aceasta, ochii ei întîlniră din nou fereastra. Şi rămase iarăşi pe jumătate ridicata, cu mîna întinsă în gol, cu faţa crispată de cutele groazei nemărginite. Acolo la geam un om, o umbră, o vedenie !

O vedenie î Lampa îi arăta aceasta lămurit înainte de a se stinge definitiv. într-o sforţare neobişnuită, supremă, de om care-şi dă duhul, lampa îi desluşi o figură vagă de spirit, asemănătoare cu a celui mort de curînd. Duhul lui bărbatu-său ! Rîdea aşa cum rîdea în viaţă şi totuşi cum rîdeau şi desemnurile acelea stranii, care reprezentau moartea în cărţile ei.

Recăzu pe perină, zdrobită, sfîrşită, moale. Alături, Anton bîi >ii două vorbe 111 somn, forţate, greoaie, fără tîlc. Apoi se înecă, şi horcăiturile încetară deodată.

Ea nu auzi însă nimic, căci urechile îi vîjîiau, şi în vîjîitul haotic nu distingea decît un tropăit mărunt, cadenţat, îndepărtîndu-se tot mai mult; ea-1 asculta înde ărtîndu-se, şi creşterea îndepărtării lui o uşura,
0 liniştea ; dar ropotul începu să crească din nou, şi ea-1 simţi apropiindu-se necontenit, măsurat, repede, înfricoşător. Apoi încetă brusc.

Pe urmă nimicul, tăcerea, o tăcere înfiorătoare. Căci acum nu mai auzea nimic decît vîrtejul timpanelor ei, nu auzea decît însăşi tăcerea aceea de moarte bîzîind necurmat şi monoton în pavilionul urechilor.

Mult timp, cu suflerul reţinut, ea ascultă îngrijată şoaptele de descurajare ale tăcerii aceleia ; ele erau atît de variate, atît de bizare, scormoneau în creierul ei plăsmuiri atît de fantastice, atît de înspăimîntă- toare, că o cutremurau, îi aduceau sufletul la buze.
1 se părea că în tăcerea aceasta se urzeşte ceva ascuns, ceva care o va pierde. Şi fără voie, gîndul îi zbura acum la omul de

alături ca la un refugiu ; dar ea voia să îndepărteze acest gînd supărător, care o durea ca o rană şi care apărea totuşi necontenit, ori de cîte ori jocul închipuirilor bolnăvicioase lua proporţii de temut.

în cele din urmă, gîndul acesta uşurător, ideea că Anton e alături rămase. Ea nu mai avu puterea să o alunge, căci din nou porniră să vie din antreu zvonuri nelămurite, nesigure de zgomot, ca ecourile vagi ale unor rumori nespus de îndepărtate. Apoi deodată un zgomot asurzitor, nemaipomenit de asurzitor, un zgomot de scaun în cădere, prelungit de vibrarea plîn- gătoare de coarde a sîrmelor somierii. Un răsunet atît de amar, atît de jalnic, că trezi din somnolenţa lui de lucru nemişcat dulapul cu hainăric dinăuntru. Dulapul trosni din încheieturile putrede de mobilă veche, mănăstirească, şi trosnetul ajunse în urechile ei ca un oftat dureros de suflet bătrîn şi apăsat, un trosnet cobitor şi trist, ca şi pustiul pe care-1 prevestea.

Ea avu atunci o tresărire bruscă, care cutremură patul şi care-i puse din nou inima pe goană. Pe urmă încremeni locului, trăgînd cu urechea la uşă, de unde continuau să vie într-una, fără de srîrşit, ca într-un curent necurmat de unde eterice, noi vibrapuni infime, subtilizate la neant, de zgomote neînfăptuita poate, izvorîte toate din însăşi părerea ei bolnavă. Dar pentru ea ele veneau de acolo şi numai de acolo, ca aduse de necontenita suflare a unei adieri de presimţire. Pentru dînsa ele existau într-adevăr şi nu puteau să însemne decît plimbarea uşoară a unei fantome, tîrcoaieie stăruitoare ale aceluiaşi duh necurat prin locurile pe unde a trăit.

Ea-i ghicea plimbarea lui de neauzit în dosul uşii de lemn, îl urmărea ocolind casa, zburînd în văzduhul de păcură, picrzîndu-se în spaţiu, reîntoreîndu-ss iarăşi 111 dosul uşii de lemn, neputincios şi slab.

„Neputincios şi slab." Ea repeta aceste două vorbe în fundul conştiinţei sale, căci ele o întăreau, îi dau răgazul judecăţii, o făceau să cumpănească proporţiile pericolului care o ameninţa. îşi reproducea în minte arătarea de la geam, îi găsea tot mai multe asemănări cu figura celui mort, se- ngrozea din nou de rîsul acela sarcastic şi ameninţător, îşi reamintea de rîsul celălalt, al primei vedenii, ce apăruse acum

o bucată de timp, cînd lampa accasta, care sc stingea eu âtîta greutate, începuse să dea primele semne de moarte. Şi ea, care crezuse pe urmă că acolo fusese numai Anton ! Căci nu mai încăpea nici o îndoială acum ; amîndouă ară- tarile de la geam nu puteau fi decît una şi aceeaşi. Rîsul lor identic de spăimîntator o spunea lămurit. Ea însă chemase în ajutor pe Anton, şi umbra mortului venise să se răzbune.

Şi cît de deosebită era umbra aceasta de celelalte, de viziunile ei din trecut, de acele răsfrîngeri ale propriei sale conştiinţe, de acele palide proiecţii emanate în juru-i din creierul suferind, ca dintr-o copilărească lanternă magică.

Cele de acum nu puteau fi simple întruchipări searbede şi inexistente, provenite din jocul bizar al vechilor şi straniilor ei visuri. Dimpotrivă, ele aveau o proprie viaţă, viaţa de dincolo de mormînt, de existenţa căreia nu se îndoise niciodată şi care totuşi acum, cînd pentru întîia oară i se arăta într-adevăr, în toată măreţia şi grozăvia ei, o uimea, o înfricoşa, îi umplea sufletul cle-un amestec confuz de admiraţie şi spaimă, îi da aci senzaţia triumfătoare a cărturarului în faţa găsirii întîmplătoare a adevărului, aci prăbuşirea lăuntrică a bîntuitului mistic dinaintea apariţiunei în lumini de fulger şi-n detunături de trăsnet a unui arhanghel pedepsitor.

Era atît de profundă noaptea aceasta, şi încolo, în afară de ea, nimic nu mai era dincolo de uşă, dincolo de ferestre, dincolo de ziduri ; curtea, cîmpul, pot- covaria pitică, oraşul, tot, dispăruseră ; peste tot era o mare de întuneric, de valuri negre, o mare agitată, mută şi rece, peste care în văzduh de neguri plutea acel înger al morţii. Şi marea creştea cu furie, apele ei negre ţîşneau prin crăpăturile uşii, acopereau po- deaua, băteau 111 marginea patului ca într-un ţărm, vreau s-o smulgă ca pe-o sfărîmătură de naufragiu,
s'-0 ducă *departe,* s-0 piardă *în* frămîntarea spumelor întunecate.

Cine putea şti pedeapsa ce-i pregătea duhul de afară !

Ea sc cutremură, căci începea să simtă pe şira spinării senzaţia rece a apei. Şi fără voie, se trezi tră- gîndu-se pe nesimţite spre mijlocul patului, înfiorată de mormîntul

mişcător şi umed care o cerea. Se retrăgea uşor, temînd ce! mai mic zgomot al somierei, înnebunită, necontenit... tot mai mult, spre omul acela, împinsă într-una către dînsul de instinctul care adună laolaltă, în faţa năpastei apropiate, pe cei deopotrivă ameninţaţi. El stătea acolo nemişcat şi tăcut, că liniştea aceasta a lui o speria cumplit. De ce horcăiturile lui, care-i zgîriau urechile la început, încetaseră aşa de brusc ? Ar fi vrut acum să le mai audă încă, dorea ca ele să izbucnească din nou, ca o uşurare a auzului ei năucit de tăcerea grozavă, împestriţată cu atîtea zvonuri ciudate.

În tîrîrea-i necurmată, ea trecuse de mult mijlocul patului, şi corpul ei se opri deodată de-un alt corp, enorm, un stăvilar moale. Avu chiar impresia a ceva uşurător, prietenos, a unui liman salvator. Căci acolo, atît de aproape unul de altul, ea simţea căldura lui plăcută strecurîndu-se tot mai înviorătoare prin membrele amorţite de vîntul nimicitor al groazei ; primea ca o adiere binefăcătoare de sănătate respiraţia lui ritmică şi potolită.

Ea-i umplea nervii pe încetul de senzaţia biruitoare a vieţii, îi încolţea adevărul ca sîmburi luminoşi în noaptea creierului ei pustiit de vedenii.

Şi o clipă putu să aibă o mulţumire ascunsă, un avînt negîndit de recunoştinţă pentru cel pe care-1 scîrbise atît ; o simplă pornire prietenoasă înnăbuşită în germen ; apoi o reculegere imediata, un moment de spaimă, ca acel ce descoperă într-însul semnul unei boli fără leac. Căci nările ei începeau să se umple de mirosul acru de sudoare al celui adormit, şi-n aşternutul moale, de-o umeziciune caldă, viciată, corpul ei se afunda tot mai mult, şi ea credea că se înfundă pe încetul în noroiul unei mlaştini adînci. Limanul mîn- tuitor nu era decît o înşelare, un simplu ostrov moale de humă neînchegată, în oceanul nesfîrşit de întuneric. Şi ea ar fi vrut să se scuture, să se ridice, să scape acestui smîrc mincinos ce-o cucerea uşor cu hleiul Iui infect şi lipicios.

Atunci distinse, în noaptea ce-şi pierduse tăria, minerul lucitor de alamă al uşii mişeîndu-se uşor. Distinse perfect

acest amănunt, căci privirile ei aveau acum puteri de pasăre nocturnă ; se lăsa atît de uşor, că ar fi trebuit o vecie ca uşa să fie deschisă, ca şi cînd ar fi fost apăsat de mina slabă de fluid a unui spirit supranatural. Dar mînerul încremeni deodată, şi uşa rămase pecetluită în cadrul ei.

Ea fixa înnebunită uşa care trebuia să se deschidă dintr-un moment într-altul ; dar clipa aceea întîrzia tot mai mult şi nebunia îşi făcea loc tot mai mult în noaptea cugetului ei.

Poate e doar o părere a ochiului bolnav de spaimă. Nu putea fi adevăr, căci adevărul stătea dincoace, lingă dînsa, şi el era un om în carne şi-n oase şi putea să spulbere cu o vorbă aceste minciuni. Ce putea fi mai omenesc ca adierea răsuflării lui liniştite, ca mirosul sudoarei lui acre !

Ea se înghemui atunci în bărbatul de lîngă dînsa şi chiar îl chemă în şoaptă, pe nume, de cîteva ori. Numai ochiul lui putea spune dacă mînerul stă drept sau înclinat.

— Anton, Anton !

Gîndul lui e atît de sănătos, că nimic nu poate să-l înşele. Şi corpul lui e atît de voinic, că nimic nu ar fi în stare să-l înspăimînte.

—Anton, auzi, mă auzi ?...

Dar ea nu îndrăznea să-l cheme mai tare ; ar fi vrut ca el să se deştepte doar la aceste şoapte, şi totuşi simţea o teamă nelămurita de clipa cînd se va trezi.

îi şoptea numele înainte. Dar tăcu şi începu să tremure la o mişcare a lui.

Apele faptului de ziuă izbeau acum fereastra 111ritm de valuri, limpezind-o de funinginea nopţii. în odaie lucrurile se deşteptaseră ca dintr-un somn profund, căci acum se găseau toate la locurile lor. Toate, toate se aflau aşa cum aţipiseră în întunerec ; pînă şi cele mai mărunte începuseră să se vadă. Numai minerul lucitor de alamă stătea aplecat în jos, ca în cărţile ei degetul poruncitor de moarte...

— Anton...

Vîrful minerului păru c-o porneşte uşor în sus, dar brusc îşi reveni.

— Doamne, sunt nebună ! Anton ! Anton !

Şi-l înlănţui deodată cu putere, ca aprinsă de do- rinţi.

Dar ochii i se întoarseră numaidecît magnetizaţî spre mînerul vrăjit, care acum porni să se ridice de la sine, rîzînd de spaima ei cu luciu-i de metal.

— Anton, înţelegi odată, deşteaptă-te !...

îl zguduia cu putere şi-l strîngea tot mai tare, supărată parcă de nesimţirea lui.

Soldatul scoase cîteva gemete nearticulate, deschise ochii alene, tresări brusc, păru că-şi aduce aminte de locul unde se află şi, simţind corpul acela dulce înfigîndu-se într-al său, simţurile i se răzvrătiră, îl cuprinse ca pe-un fulg şi-l strînse cu putere la pieptul lui de taur.

Ea i se* dădu cu tot sufletul ei uşurat deodată, şi fiorul fierbinte de plumb topit pe care i-l strecura în trup, îmbrăţişarea lui încleştată o făcea atît de fericită, că-i venea să rîdă aproape de lumea aceea copilărească de fantome.

Şi-n înlănţuirea lor, ei nu vedeau vedenia ameninţătoare, care apăruse în cadrul ferestrei înălbite, pregătind cu mişcări socotite grozava' răzbunare.

***Gîndirea,* Bucureşti, an. III, nr. 15, 20 aprilie 1924, pp. 373—386 ; nr. 16, iulie 1924, pp. 405—414.**

SHRŞITUL

Se lăsă pe banca grădinii publice, ca după o fugă zdrobitor de lungă, fără răgaz şi fără ogoire, ca atunci cînd te alungă din urmă o spaimă de moarte. Şi totuşi nu fugise de loc. Iar ochii nu arătau cît de puţin expresiunea aceea minunată de mirare şi de nebunie pe care le-o dă groaza. Dimpotrivă, ochii lui mari şi copilăroşi păreau acum uscaţi şi scurşi, iar pleoapele pleoştite îi dau o înfăţişare de plîns.

în vreme ce se ştergea cu batista de sudoare, buzele îi şoptiră de mai multe ori : „în sfîrşit !" Şi chiar mai tîrziu, cînd gîndurile îi zburară departe, buzele şopteau la fel : „în sfîrşit, în sfîrşit !<

Era îndată după prînz, şi grădina nu prea era populată. însă pe băncile răspîntiei umbroase de alei tot se odihneau cîţiva. Uneori, un pas rar şi legănat de femeie făcea să-i crească privirile. Dar îşi spunea nu- maidecît : „în sfîrşit !" şi ochii reveneau la loc, ca sub vraja unui cuvînt sibilic. Iar pleoapele se

pleoşteau din nou, şi cearcăne de tristeţe se lărgeau tot mai mult în jurul ochilor scurşi.

131

Cei de pe băncile alăturate nici nu-1 vedeau. Unul îşi lăsase capul pe dunga răzămătoarei pentru a da drum înainte pîntecului rotund ; altul, cu capul într-o mînă şi cu cotul pe-un genunchi, desemna cu bas-

tonul cercuri şi litere 111 pietriş ; a! treilea zîmbea în gol ; iar o domnişoară se prefăcea indiferentă şi-şi întorsese puţin spatele, crezindu-se fixată de toţi patru.

Bîrnea era cel mai tînăr şi mai elegant dintre toţi ; chiar poate singurul elegant. Şi domnişoara, lui, de bună seamă, vroia să-i atragă luarea-aminte cu atitudinea ei indiferentă şi înţepată. Dar Bîrnea urmărea îndobitocit pe pietriş jocul umbrei dantelate, pe care alergau de colo pînă colo, în continuă adiere a sălciilor, pete micuţe de lumină, ca boabe de argint-viu.

îşi aminti că acum două săptămîni urmărise, tot de pe banca aceasta, tremurarea aceleiaşi broderii de umbră şi lumini, îndobitocit de aceeaşi povară, care astăzi îi împinsese pasul încoace. Dar atunci mişcă- toarea privelişte îi adusese aminte picăturile de strălucire pe care soarele după-amiezelor le stropea prin invizibilele găurele ale transparentului în odaia părăsită, pe tapetul vînăt al peretelui din fund, pe tăblia divanului şi chiar pe picioarele şi pe hainele lor. Uneori chiar pe obrazul palid al Madei. El vroia să şteargă cu un sărut pata de lumină, dar pata abia după nenumărate sărutări se muta pe umărul rotund şi ne-gricios, şi de acolo, cu mari sforţări, gura lui lacomă abia putea s-o alunge pe tăblie.

Acum două săptămîni a fost de ajuns atîta — amintirea aceasta numai — ca „hotărîrea" lui nestrămutată să-i fugă din minte ca şi o pată de lumină. „Dacă va veni, ei bine..." şi-a zis atunci. Şi vedenia ei a şi apărut de după boschete, aprinsă de gîndul care-1 ardea. S-a apropiat cu mersul ei rar şi legănat şi cu zîmbetul ei supus şi stăpînitor. S-a aşezat alături de dînsul şi i-a pipăit mîna. Abia atunci el a înţeles Cu frică şi bucurie că-i ea într-adevăr. Şi-a văzut pe gîtul ei o pată de lumină... şi-n grădina

publică nu mai era nimeni afară de dînşii ; iar pata de lumină rîdea cu hohot pe gîtul negricios...

Bîrnea se cutremură şi gemu. Domnul care scria litere pe pietriş ridică puţin capul, îl măsoară pe fugă şi se cufundă iarăşi în calculul arhimedic. Domnişoara, plină de cel mai adînc dispreţ, se întoarce de tot cu spatele.

Bîrnea fixează rondul de boschete care acopere portiţa pe unde a venit. Şi se simte atît de sigur de sine, atît de hotărît, că amintirea care I-a făcut să geamă îl face acum să rîdă. Priveşte în direcţia portiţei şi-şi şopteşte vesel şi totuşi furios de surîsul sigur de izbîndS. pe care-l preghiceşte pe buzele celei ce va să vină... cînd va fi la trei paşi de bancă : „O ridicare militărcască, un pas milităresc, ferm, hotărît şi repede... şi nimic, nici o privire în urmă... o tărie de războinic"...

...Petele de lumină au dispărut de tot de pe pietriş, broderia de umbră s-a destrămat, pe băncile răspîn- tiei s-au mai aşezat doi trecători şi o bonă cu copilul. Dinspre boschete nici un adevăr, nici o arătare ; ba întru tîrziu de tot un servitor, cu un coş gol şi cu papuci ce plesnesc supărător pe alee, împroşcînd pietricelele.

Bîrnea răsuflă adînc şi şuierător. Pe figura lui, o încordare de temut. Se ridică şi porneşte. Şi nimic milităresc în ridicarea, în pornirea, în pasul lui. Grumazul şi spinarea-i sunt acum covîrşite de-o povară neasemuit mai grea decît cea care îl doborîse pe scîndura verde şi vîrtoasă.

In cafenea parcă s-a spart un obuz, atît c dc mare înecul de fum. Prin ceaţă se aud clinchete de cuţit în pahare, zumzet molcom de discuţii, străpuns arareori de-o comandă sau de-un răspuns categoric de chelnăr, game de rîset... Prin norul de tutun becurile

înseileaza încolacituri de foc —, rîme luminoase în borcănaşe de cristal. în fund, domnişoara de la casă, cu pieptănătura neagră, încercuită de-o diademă cît o coroană, conduce cu gesturi suverane serviciul *de* pe tronul de sticle colorate şi pocale uriaşe. în răstimpuri oblăduie mesele cu privirea furişă şi ispititoare.

— Un coniac !

Bîrnea e la al zecelea. Iar Gogu Gorăscu îl măsoară a rîs.

— ...de două săptămîni ?

— De două săptămîni.

— Şi n-ai mai văz ut-o tu de-atunci ?

— De-atunci...

— Tu, Bîrnea ?...

Un domn s-a apropiat de masa lor ; a cerut voie să ridice ziarul înfăşurat pe-un beţişor şi, fără să aştepte răspunsul, a pornit cu el, fluturîndu-1 ca pe un steag.

— De două săptămîni zici ?...

Gorăscu izbucneşte într-un rîs subit şi sonor, pe care-1 continuă fără nici o modulare şi-1 opreşte tot aşa de brusc. .

— Imposibil, Bîrneo...

— De-ai putea vedea cît senin e în sufletul meu !... Sunt liber, liber, liber, scumpule ! Numai de aste două săptămîni mi-a fost teamă ; dar ele au trecut aşa de lin, aşa de alină tor, ca un rîu potolit... Acum s-a terminat ! Acum pot striga : liber, liber, liber !

— Şi ea n-a mai venit în grădină... ca atunci...

— N-am mai aşteptat...

— Ţi-ai ridicat şi bagajul ?

— Cufărul, tot... împachetam chiar în toiul discuţiei... Le-am şi adus ; sunt sus, aici, la hotel...

«— Şi acum radeschizi procesul ?

— Ce ? Procesul s-a terminat...

___ j

— Nu ştii ? Sentinţa era de două luni definitivăm Mai rămăsese transcrierea...

— Şi ai transcris ?

Bîrnea priveşte cu ochi rătăciţi spre domnişoara de la casă, pe care reflexul borcanelor de sirop o scaldă în purpură şi vis. în revărsarea aceasta roşiatică, cum seamănă la ochi cu Mada 1 Parcă ar fi în serile lor de iarnă, cînd dădeau drumul beculuí cel roş.

— Cu siguranţă că n-ai transcris... spune drept—

— N-ai avut curaj... aşa e ?

Bîrnea se scutură ca de-o ispită. Şi parcă împinsă de voinţa lui, domnişoara de la casă şi-a ridicat ochii deasupra reflexului purpuriu, în lumina mare şi adevărată a tuturor becurilor celorlalte, albe. Este o alta şi nu seamănă de loc cu Mada... şi e frumoasă, şi sunt atîtea altele frumoase... şi mai frumoase...

— Am transcris...

— Ai... Minţi !... Şi Gorăscu dă iarăşi drum rîsu- lui său sonor şi scurt : Minţi...

— Băiete, un coniac...

Bîrnea priveşte cu ochii larg căscaţi uşa împătrită de la intrare, învîrtindu-se necurmat pe pivot. Are răstimpuri momentane de repaos, pentru a porni iarăşi în jurul ei. Şi la fiecare nouă învîrtitură, cîte-o figură necunoscută şi banală e aruncată înăuntru ca dintr-un automat. Bîrnea urmăreşte cu luare-aminte apariţiunea acestor făpturi nocturne, care păşesc toate la fel, aruncînd priviri scrutătoare asupra meselor, zîmbind cînd au găsit pe cine căutau sau încruntîn- du-se nemulţumite şi pierind iarăşi între aripile vîn- turătoarei de la intrare. Şi simte vag că această forfotă începe să-1 îngrijoreze. Iar Gorăscu s-a pus cu tot dinadinsul să-i scoată cu cleştele adevărul dintre buze...

— îţi spun că am transcris, înţelege-mă odată...

—Pe ce-ai tu mai scump ?...

Răspunsul şoptit al lui Bîrnea nu mai lăsa nici o îndoială. Gorăscu s-a tras îndărăt, lipindu-se de speteaza scaunului, şi-1 priveşte cu ochi speriaţi. Bîrnea îl măsoară înciudat, şi ochii lui cresc de asemenea...

— Nenorocitule, ce-ai făcut ?

— Ce trebuia să fac de mult, abia mai răspunde Bîrnea, căci doar ultimele cuvinte se aud groase de bas ; primele n-au fost decît conturate de buze...

Bîrnea tușește acum ca să-și potrivească glasul, apoi adaugă :

— în sfîrșit... s-a dus... Băiete, un coniac am zis,

Și tăria și regularitatea cuvintelor din urmă îi dau curaj...

Dar ochii lui Gorăscu îl privesc tot mai speriați și parcă și mai mult el se lipește de speteaza scaunului. Iar ochii lui Bîrnea au devenit de asemeni neobișnuit de mari.

— Dar tu, tu tot o iubești...

— Am transcris, îți spun...

— Tot o iubești...

Bîrnea izbește cu pumnul în masa.

— Am transcris !

Cei de la mesele vecine și-au întors capetele, și el îi privește uimit, apoi rugător, parcă și-ar cere iertare.

Celălalt îi dă răgaz un timp. Bîrnea încearcă să se strecoare din impas, însăilînd întrebări nereușite pe teme indiferente. Dar cînd îl socoti deplin recucerit de calm, Gorăscu își vîrî din nou colții.

— Atunci de ce te mînii așa ?

— Nu mă mînii, dar sunt plictisit de tot, de comedia asta...

— Acum de ce vorbești așa îmbufnat ?...

— Ți-am spus : de plictiseală... dar, vorba ta, putem vorbi și mai domol. M-ai surprins însă cu întrebările tocmai cînd admiram picioruşul acela... uite colo, sub masă, unde lasă acum chelnerul serviciul de ceai... Ea nu-i tocmai, tocmai... dar uite ce picior...

— Mai frumos era al Madei.

— Ascultă... știi...

Cele două șiraguri de dinți ale lui Gorăscu au apărut în întregime dintre buzele despicate de rînjetul ironic... Pieptul celuilalt răsufla ca foalele.

— Zici că ai transcris... de ce mai ești gelos ?

Dacă n-ar fi rostit cuvîntul din urmă, pumnul viguros care începuse să se încleștеze s-ar fi și lăsat cu greutate de ciocan 111 creștetul schilavului cicalitor.

— Gelos ? ! ? Ah...

— Firește. Dacă n-o mai iubești, de ce te mai superi ?

Bîrnea îl priveşte neînţelegător.
— în orice caz... nu pot... să dau voie cuiva să fie obraznic...
— Ce te mai interesează pe tine ?
— Dar nu înţăleg ce te interesează pe tine ?
— Mada acum interesează pe toată lumea...
Degetele lui Bîrnea se string convulsiv ; ochii îi fierb. Pe Gorăscu îl vede parcă departe, departe de tot, dincolo de fundul sălii... Altfel, ştiut e că i-ar face capul una cu tabla de marmură a mesei.
Celălalt înţalege că mînia e gata să se spargă şi intervine grăbit :
— De ce te superi ? Şi rînjetul ironic îi dezgoleşte iarăşi şiragurile de dinţi... O iubeşti... O iubeşti... Te-am pus la încercare...
— Minţi... înţălegi ? bolboroseşte celălalt răguşit, cu ochii holbaţi. Datoria mea însă...

— Nici o datorie, ce datorie... S-a dus acum... Presupunem că astăzi m-aş fi întîlnit cu Mada şi..,

— Ce ?... Unde ? !

— Indiferent... Presupunem pe stradă...

— Nici o presupunere... unde ?

— Vai î cum o mai iubeşte...

Gorăscu se opreşte speriat el însuşi de atîta îndrăzneală. Şi acum se privesc amîndoi, răsuflînd adînc şi greoi, ca doi luptători care au încetat un moment trînta, pentru a reîncepe îndată, spionîndu-şi mişcările, căutînd pe furiş unde ar trebui să apuce, stăruind să ghicească intenţiile adversarului.

— Va să zică nu eşti chiar aşa de liber, dădu Gorăscu în clipa oportună lovitura de graţie. Vezi, te-ai grăbit cu transcrierea.

Covîrşit sub puterea loviturii, Bîrnea, puternicul Bîrnea, lăsă capul pe mîinile proptite în masă. Şi din pieptul protivnicului porni rîsul sonor al triumfului. Un rîs totuşi în care revenea necontenit o notă falşă, ţipător de falşă... Lui Bîrnea nu putu să-i scape : Canalia, nu arată aşa de îneîntat de constatarea lui, cum vrea să pară !

— Nu ! izbucni el totuşi din nou, atît de puternic, că **privi** singur spre mesele vecine, să vadă dacă nu-şi întorc iarăşi zecile de capete spre dînsul. Şi, înstrunînd glasul : Nu, nu, nu... nu-mi pasă... Du-te... Duceţi-vă la dracu... Auzi, abia a aşteptat, nemernica... abia... Dar ce mă privesc pe mine toate acestea...

— Ei, măi... nici n-am întîlnit-o, dragă, ce te porneşti aşa ?... Am spus : presupunem.

— Ei şi ? ce-mi pasă mie ?

— Mă rog, răspunde-mi lămurit : o mai iubeşti sau nu, ai transcris sau nu, putem... să-i... s-o... să-i facem curte, sau nu ?,..

— Cine ?
— Noi, ăştia, ăştelalţi...
Pentru a lua înainte mîniei, pe care o simte iarăşi gîlgîindu-i în gîtlej, Bîrnea izbucneşte el de astă dată într-un rîs voinicesc şi vădit exagerat. Şi exagerarea aceasta, ca şi mînia însăşi, ca şi notele falşe pe care le ghiceşte şi în rîsul lui, ca şi, adineaori, în rîsul celuilalt, îl cutremură din nou de sus pînă jos.
— Dragii mei, primiţi binecuvîntarea mea. Duce- ţi-vă dracului cu ea cu tot, dragii mei. Repeziţi-vă la ea ca o haită de lupi... Ce mai mă pri...
— Bîrnea, ia seama ce spui.
— Tu n-ai văzut că eu jucam teatru, măi ticăloşiile ?
— Teatru ?
— Am vrut să-ţi... am vrut să vă studiez laşitatea şi nemernicia... Abia ai aşteptat... abia aţi aşteptat... voi toţi, că tu singur n-ai să ai noroc, asta ţi-o spun eu... abia aţi aşteptat să... să... şi v-aţi şi repezit... Toţi, toţi...
— O iubeşti... o iubeşti.
— Ia nu mă mai plictisi !... Du-te şi... Ce tot mă întrebi... Spune-i ei ; şi... şi... ai să vezi cum o să te dea afară...
Şi Bîrnea începu să rîda, cu o putere fără seamăn şi de astă dată cu toată sinceritatea, căci o amintire i se luminase în minte...
— Crezi ? făcu Gorăscu jicnit. Ei bine, îţi voi dovedi contrariul...
— Fio, ho, ho... ho... ho... ho... Lasă altuia misiunea asta, dragul meu.., Phfff... o să te dea afară...
— E vorba, dragă Bîrnea, tu nu mai ai nici un amestec...
— Da, eşti liber, pfff.*. încearcă... ha... ha... ha... ha... ho... ho... ho... ho...
— Pentru ultima oară te întreb, făcu Gorăscu livid, sculîndu-se de pe scaun şi întinzînd mîna.
— Şi eu pentru ultima oară îţi răspund... cluar acum pleci direct acolo, nu ? ho... ho... ho... mare dobitoc eşti, scumpul meu... o să te ţin minte toată viaţa... Cum mă încerca el să vadă... pfff... dacă e liber... pfff... să fie dat afară... Ha... ha... ha...

Gorăscu mai zise ceva, dar totul fu înecat în hohoti- rile lui Bîrnea. Cînd ajunse la uşă, el trimese un sărut celui rămas, şi dinţii i se dezghiocară din nou.

Cînd fu singur, bucuria lui Bîrnea se ogoi îndată. In locu-i, simţi aceeaşi indispoziţie de la început bîn- tuindu-i sufletul ca o adiere de teamă.

Privea necontenit uşa, şi uşa se învîrtea necontenit. Ce prieten nou va mai ţîşni de afară să-l întrebe dacă e liber să-i curteze nevasta ?

Un domn, cu cioc alb încîrlionţat la vîrf şi cu ochelari, a ieşit din vînturătoare, s-a oprit să scruteze sala, apoi a întîlnit privirile lui Bîrnea şi a început să-I fixeze cu o ardoare neobişnuită. A pornit spre dînsul, şi Bîrnea îl priveşte uimit. Şi teama de la început îi adie şi mai pronunţat în suflet. Ce-o mai fi vrînd şi ăsta ?

Dar aproape de el, domnul şi-a coborît ochii de miop, a părut că se dumireşte, a îngînat iertare şi a luat-o printre mese, cocoşîndu-se cercetător şi cerîn- du-şi necontenit iertare. Iar teama din sufletul lui Bîrnea s-a prefăcut acum într-o jale amarnică, zbu- ciumătoare. Dinaintea ochilor lui se desfăşurase într-o clipă covorul de nisip al unui pustiu întins, nemărginit. Nisip, nisip şi gol, numai gol...

Uşa sc învîrtea fără repaos.

Noaptea e albă, şi totuşi nici stele, nici lună, nici zăpadă, nici felinare. Trebuie să fie însă grozav de tîrziu de vreme ce s-a închis şi cafeneaua. Bîrnea îşi simte capul cumplit de greu. Ceva imposibil parcă i-a vîrît mîna prin pălărie şi-l trage de păr, conducîndu-L Distinge lămurit pătrăţelele bazaltului prin negura alburie. De unde dracul o fi venind luminiştea asta, doar mai e mult de tot pînă la ziuă ?

De la o vreme nu vede decît un singur pătrăţel. Îşi urmăreşte cu atenţie vîrfurile ascuţite ale ghetelor, în- cercînd să-l apuce sub talpă, dar pătrăţelul aleargă înainte uniform şi de neprins. înteţeşte pasul ; pătrăţelul se grăbeşte, Se opreşte în loc ; pătrăţelul stă şi el. Zădărnicia aceasta îl irită nespus. într-adevăr, ce rost mai are mersul ăsta, cu un cap ca plumbul, care cu greu se mai ţine să nu se rostogolească pe pătrăţelul d^

bazalt. A... poarta e închisă la grădina publică ! Ce dracu caută el pe-aci, doar de două săptămîni s-a mutat la hotel ?...

Gorăscu î Ce speţă de imbecil ! Ce deşirătură osoasă şi fantomatică ! Ce gură lipicioasă şi ce dinţi de ştiucă ! Ce piele galbenă de pelagros. Imposibil î Imposibil ! Şi-şi aduce aminte rîsul, obişnuitul rîs plin de venin al Madei : „închipuieşte-ţi cine ni-a cerut înaintea ta... Un prieten intim a! tău, pe care-1 surprind şi acurî privindu-mă pe furiş, căci atunci cînd îl privesc în faţă face încă pe ofensatul î închipuieşte-ţi pe Gorăscu... O... cînd mă gîndeam că buzele acelea lipicioase, care abia se desfac de pe dinţi, s-ar fi putut lipi de ale mele... Ah, aer... aer../[4] ,Şi rîsul veninos se pornea din nou la aceste cuvinte, şi lui îi făcea atît de bine rîsul acela cînd nu îndrepta spre dînsul limbele-i ascuţite de şarpe.

De o săptămînă de cînd umblă *pe* Străzi. Pe ea n-a văzut-o niciodată. Pe Gorăscu, de mai multe ori... Dar ce-au a face unul cu altul... „Aş înţelege Prundeanu... O, da, ăsta ar fi cu totul altceva... Şi apoi cu ce admiraţie vorbea Mada despre dînsul î...

Insă Prundeanu are atîtea pe capul lui... Şi Prundeanu e un atît de bun, un atît de devotat prieten../'

în seri tîrzii de nesomn şi-1 închipuie pe Prundeanu sărutînd-o. Ea se înfioară şi se mlădie ca un lujer sub suflarea patimei. Şi ochii lor negri încrucişează scîn- teieri de văpaie neagră. Nimic mai grozav, nimic mai arzător decît focul negru ! Doi demoni frumoşi, doi demoni negri în lupta patimei demonice.

Bîrnea ar suferi îngrozitor în faţa acestei privelişti dacă un zîmbet nu i-ar înveseli buzele la alăturarea apariţiei scheletice a lui Gorăscu de minunatul tablou.

Dar toate nu-s decît fantome de insomnie. Orice cuget rece nu poate vedea decît cea mai desăvîrşită imposibilitate a acestor apropieri. Mada, amanta chiar a lui Prundeanu ? Mada, lăsîndu-se trecută ca oricare alta pe răbojul cuceririlor nenumărate ale unui zvîntu- ratic ? Mîndria ei fără seamăn 11-ar ceda nici celor mai năvalnice atacuri ; afară numai de i s-ar dezgoli trupul doar din albele vesminte ale miresei.

O, desigur, aşa da. El însuşi, Bîrnea, n-ar avea nimic de spus atunci. Soţie a lui Prundeanu, după ce a fost a lui ! O, desigur, desigur... Şi, poate, cine ştie... poate sub impulsiunea amintirii tîrzii... Doamne, Doamne, Doamne, ce gînduri... Ba asta chiar cu siguranţă... Mîndria Madei nu se va lăsa zdrobită de mîndria celuilalt... mîndria Madei nu se va lăsa pînă nu va zdrobi mîndria celuilalt. Va fi o luptă titanică între aceşti zei geloşi de puterea şi frumuseţea lor... Şi el, Bîrnea, complicele... Căci altfel ar fi fără sens... El reprezintă acum trecutul ei, el face parte integrantă din persoana ei... pentru a-I intimida pe PrundeânU, ea va trebui neapărat să se refugieze în trecutul ei... Iar el, Bîrnea, obiectivul furiei geloase a celui care n-a ştiut să fie decît obiectiv de furioase gelozii.

Cu siguranţă, aceasta va fi... Binecuvîntată fii tu mîndrie a Madei, mîndrie blestemată de atîtea mii de ori !

Şi lui Bîrnea îi vine să moară de rîs văzînd mutra stupidă a lui Gorăscu...

El nu adoarme pînă spre ziuă, căci în închipuirea lui aţîţată el vede corpul brun al Madei, în amurgit, confundîndu-se cu desenurile covorului de culoarea cafelei, aşternut pe uriaşul divan cu tăblie. El crapă uşor uşa şi intră cu fereală, căci acum este *amantul.* Şi mîngîierile lui aduc din nou pe pielea ei fiorul renăscut al senzaţiilor iarăşi cunoscute...

E atît de delicios tabloul acesta, că pe Bîrnea îl podidesc lacrămile cînd zorile îi descoperă fără milă, spre păretele opus patului de hotel, a cărui somieră scărţiitoare o chinuieşte de-o noapte întreagă : o canapea jupuită, un dulap vopsit proaspăt în negru, un la- voar de metal cu lighean alb, o găleată de lături, o pată de ploşniţă strivită drept în mijlocul tapetului cojit.

A făcut plata mestecînd încă, a tras de duşcă cele două pahare, cît mai rămăsese în sticlă, şi s-a îndreptat spre garderobă, fără să se uite într-acolo. Numai cînd a ajuns în dreptul lor, a salutat surîzător, privind pe Mada pe sub sprîncenele aduse straşină, şi a ieşit. Ar fi dorit să mai rămîie şi să mai bea. Greşise însă. A crezut că ei chemaseră chelnerul ca

să plătească, şi ei îl chemaseră dimpotrivă, ca să mai comande. Trebuia să iese înaintea lor. Va să zică, Mada,,.

Insă cu care dintre ei ? Grija şi graba lui Gorăscu de a o servi ; comenzile şoptite numai de dînsul la urechea chelnerului; bateriile reînnoite necontenit şi aşezate pe scaun alături de el ; poruncile date Iăutari- lor unguri ; cîntecul acela monoton ca pusta : „Cum iubesc eu, nu iubeşte nimeni", la care ţinea atît şi care fusese repetat de vreo cinci ori ; privirile triumfătoare şi totuşi prieteneşti pe care i le trimetea, ca şi cum i-ar fi spus : „Vezi, m-ai provocat, acuma...", toate acestea ar fi putut să-1 facă să creadă că moluscă asta este orînduitorul destinului [1]. Dar e de necrezut.

Prundeanu nu era. Ceilalţi... care dintre ei ? Bră- descu, Stroilă, actorul acela şi cellalt, cum îi zice, cu nume greu... Mehtupciu... toţi şterşi. Nu se poate, nu se poate. Deşi fiecare ar fi avut mai mulţi sorţi decît Gorăscu. Nu, nu... Fosta doamnă Bîrnea a ieşit pentru domnul Bîrnea. Acesta este avertismentul, primul avertisment : Un prim avertisment poate fi dat şi-n to- vărăşia unui Gorăscu... „O, ho, ho, madam Bîrnea, fostă madam Bîrnea, treceţi, treceţi mai repede peste avertismente, mai repede, mai repede... Ajungeţi Ia pedeapsa cea mare... deveniţi doamna Prundeanu sau doamna cum veţi voi..."

„...şi pe urmă... cînd şi *celalalt* — de-al doilea — va trebui pedepsit, deschideţi cutia trecutului... Ha, ha, ha, doamnă Prundeanu, sau, poftim, chiar doamnă Brădescu... atunci cînd mă veţi găsi numai pe mine acolo, \Tă voi servi la rîndu-mi cu amintirea acestui prim avertisment. Ha, ha, ha, madam Brădescu sau chiar Stroilă... atunci... atunci... hi, hi, hi, vom putea să măsurăm în pace cît de teribile sunt pedepsele domniei- voastre..."

Bîrnea se plimba agitat prin întunericul trotuarului. Intrarea restaurantului împlîntă în noapte un cuţit de lumina roşiatică, aî *cănii* vîff SC îtlCOVOilie d<? *W'h1* zidului opus.

La fiecare învîrtitură a uşii împătrite el tresare... a ! o pălărie rotundă, dar singură ; a ! o pălărie de damă, dar nu-i a Madei ; a ! un chipiu... Distanţa pe care o parcurge de la un cap la altul, în plimbarea sa, ferind necontinit tăişul cuţitului însîngerat, se scurtează din ce în ce de la un timp, şi cu cît se scurtează, cu atît pasul său e mai repede şi mai nervos. Iar uşa stă uneori neînvîrtită vreme îndelungată.

Printre acoperişurile înecate în negrul cerului, fâşii înstelate s-au lăsat parcă jos de tot. Cerul oraşului sfîşiat de paratrăsnete : constelaţii rupte, o cale lactee zdrenţuită, lumina îngheţată a unui planet, cu un ochi de mort căutînd să ghicească fundul străzii !

Dar uşa se mişcă iar... a, nu î un picol cu capul gol, poate pentru a chema o trăsură.

Dumnezeu ştie cît vor mai întîrzia aceia acolo. La urma urmei, ce-1 interesează pe dînsul ? Chiar Gorăscu, fie ! De ce nu ar porni-o acum încet spre hotel, cîntînd ? Nepăsător şi *tare.* Iar ea, ieşind să privească scrutător şi în zadar, ca şi planetul din ceruri prin funduri de întunerec, prin colţuri de ulicioare, prin ascunzişuri de firide. Să plece î Nimic, decît totala indiferenţă : nimicirea complectă, în gînd, a fiinţei ei. Aceasta este pedeapsa cea adevărat şi unică. Restul, laşitate şi decădere. Oricît s-ar ascunde de dînsa, pentru a nu-şi descoperi — urmărind-o — curiozitatea, care-1 distramă ca pe o cîrpă. Acum la ce o mai fi dînd tîrcoale pe-aici, cu un vagabond lihnit unei case îmbelşugate ?... Cînd ea întîrziază, pentru că ştie că e aşteptată... O, cu siguranţă că ea ştie ; acum ca şi într-alte dăţi...

Bîrnea şi-aminteşte cum totdeauna, în toate 5upă~ rările lor, ea prevedea cu o precizie matematică orice mişcare, orice hotărîre a lui. Cum o auzea mîncînd singură în urma certurilor lor grozave ; cum privea prin gura cheii şi zărea masa doar cu un tacîm... şi cum, *mirabile dictu* în ziua cînd pornea de la serviciu spre casă hotărît să se împace, găsea două tacîmuri.

De unde ştia ea intenţia lui ! De cîte ori n-a prelungit supărarea cu o zi sau două şi de cîte ori n-a scurtat-o la fel ? însă oricînd, la termenul sortit şi numai la acela, a găsit două tacîmuri pe masă...

O privea atunci uimit, înspăimîntat, şi ea rîdea cu dinţii aceia atît de albi, prin buzele cărnoase de coral ; iar părul îi cădea în şuviţe negre şi creţe pe figura neagră de vrăjitoare...

Bîrnea priveşte încremenit spre păretele restaurantului şi vede doi ochi negri sfredelind zidul şi vede două şiruri de dinţi dezlipite în rîs sarcastic.

Aude clar în noapte : „Mai aşteaptă, mai aşteaptă !" Dar el nu e dispus decît la concesii mici.

Bine, va mai aştepta pînă ce uşa împătrită se va învîrti încă o dată. Dacă nici atunci... Şi uşa se în- vîrteşte, el trăsare şi inima i se zbate de-1 doare... Ies alţii, oameni străini, necunoscuţi bucuroşi, rîzători, senini...

„Mai aşteaptă, mai aşteaptă !" Şi ochii din zid clipesc batjocoritori.

„O, acuma nu... numai pînă la întîia învîrtitură..."

Şi uşa se învîrteşte necontenit, grupuri vesele ies, unii cîntă. Pi coli mici pier în noapte, de unde scot ca dintr-un imens garaj trăsuri, cu vizitii negri ; pi- colii, ca nişte maimuţe sprintene, stau pe scară într-un picior şi, drept în faţa uşii învîrtitoare, bufnesc înăuntru, iar uşa se învîrteşte cu furie oarbă în urma lor. Şi alte grupuri ies, şi alte cîntece se aud, şi vorbe de dull şi strigate : „Angela, Aflgglâ..."

Cine o fi Angela aceasta ?... o fată bună, desigur, la fel cu celelalte, cu nume ca celelalte. Ce i-a trebuit

lui o Madă, un nume aşa deosebit, aşa bizar, aşa pervers ? Mada... Cum au alţii parte !...

Şi Bîrnea se plimbă agitat, cu capul vîjîind de gîn- duri, aşteaptă hotărît de plecare orice nouă învîrtitură a uşii, şi aşteaptă.., şi aşteaptă într-una... căci doi ochi prm zid l-au pironit pe loc.

în sfîrşit, iată-i î întîi Mada. Apoi Gorăscu. Apoi ceilalţi. Şi Mada rîde zgomotos. I-a văzut o clipă pe muchia pumnalului roş înfipt în întunecimea străzii. Pe urmă, pumnalul fioros cu vîrful îndoit de casa dimpotrivă, a dispărut ca vrăjit. Fuseseră deci ultimii în restaurant !

în locul pumnalului au rămas cele două şiraguri de dinţi rari, nocturni, ai felinarelor. Rîsul lui Gorăscu. Strada rîdea cu rîsul lui Gorăscu. Şi rîsul acesta se prelungea peste întregul oraş.

Iar Mada răspundea cu o poftă fără de seamăn rîsului acestuia. Ceva desfrînat şi falş în rîsul ei. Iar Bîrnea parcă era tras cu o aţă de rîsetele acestea, căci el era tîrît, cu toată încăpăţînarea lui de a rămîne, după dînşii, spre celălalt trotuar.

De ce s-au oprit la răspîntie ? Ca să rămînă doar cu unul singur ! Bîrnea simte că se înfurie ; nu pe ea, desigur, ci pe el însuşi, pentru că a lăsat să-i scape o tresărire. Ce-1 privesc pe el toate acestea ? Să se întoarcă pe loc şi să dispară în noapte, să-şi înnăbuşe în inimă curiozitatea. Şi atunci va fi „tarele". Ei, fie ! să vadă numai cu cine rămîne. Atît, şi nimic mai mult. „A, uite, cu Gorăscu ! Deci, stînga împrejur..."

...Din cîţiva paşi săltaţi, Bîrnea ajunge din urmă pe cei doi. Cu răsuflarea reţinută şi sărind în vîrful picioarelor, Ca o panteră sau ca un apaş fugărit, căci simte cum i se răsucește în inimă, usturător ca focul, cuţitul cel roşu de la intrarea restaurantului, redus la miniatură. Cei doi apucaseră pe aleea principală a grădinii publice, abia luminată. El se avîntă pe că- Î2

,

răruia laterală şi paralelă, înecată complect în beznă. Acum poate să audă tot... să audă tot, tot... iar paşii lui nu se aud în iarba cărăruie!... iar dacă dă în vreo groapă, ei n-au dccît să

creadă că un şobolan s-a speriat de apropierea lor, sau vreo nevăstuică a căzut de pe cracă.

O vede privind prin desişul ce-i desparte. Şi o vede zîmbind, iar Gorăscu tace ; Gorăscu e în partea cealaltă, iar ea întoarce capul necontenit încoace, spre desişul dintre alee şi cărăruie, şi zîmbeşte. Vrăjitoarea, ştie că el este aici... Vrăjitoarea ştie. „Poţi să-l şi săruţi acum, şi nu voi crede, nu voi crede, vrăjitoare..."

Gorăscu scînceşte. Bîiguie ceva, parcă ar cere de pomană. Nemernicul prea vorbeşte încet. Totuşi, se aude distinct : „...credinţă... iubire tăcută... chin ne- sfîrşit... crudă..." Oricît ar vorbi de încet, oricît s-ar preface, degeaba... Cu siguranţă că ea i-a şoptit să înceapă : vrăjitoarea ! Cum rîde, cum rîde la aceste cuvinte atît de caraghioase. Dar degeaba ! Rîsul e mai mult o batjocură decît o plăcere. Zadarnic se preface. Ea nu mai poate iubi, ea nu mai poate rîde decît a batjocură... „Eşti cochetă... ucigaşă"... Ba nu : „Rîs ucigaş... gură ucigaşă"... Ea rîde acum cu toată pofta, trezind din somn păsări nocturne, care pornesc fîlfiind greoi la rîsul ei de vrăjitoare. Iar copacii ascultă vrăjiţi. Sau parcă ar rîde cu frică. Căci uită-te în lumina îndoielnică : Gorăscu pare o fantomă. Dumnezeule, ea-l priveşte cu frică. însuşi el, Bîrnea, simte un fulger de spaimă cum îi ia sufletul în zigzag ; Gorăscu parcă se lungeşte, şi din faţa lui nu se văd decît dinţii.

Sunt acum în dreptul unui bec searbăd, ascuns in vrejuri. Şi el i-a luat deodată mîna şi-a sărutat-o brusc deasupra cotului, dedesubtul mînecii scurte. Ah î Buzele, care abia se dezlipesc de pe dinţi, au atins-o. Acum Bîrnea e străbătut de un curent brusc de scîrbă.

Dar e cu putinţă aceasta ? Sau ea vrea să împingă prefăcătoria pînă la absurd !

Ea s-a întors în loc înfuriată, şi figura lui lunguiaţă ia o înfăţişare de paiaţă, Dumnezeule ! de cadavru... Şi vocea lui plîngătoare se tîrăşte parcă pe jos în noapte, de departe, are

intonaţii atît de jalnice, atît de sinistre, că parcă ar fi bocetul unui milog într-o vorbire străină.

El desigur îi face o declaraţie, este poate cea dinţii, dar parcă ar cerc de pomană. Sau, Dumnezeu ştie, parcă ar ameninţa. Şi e noapte, şi-n grădina publică nu-s decît ei trei ; încolo, nimic, tăcere întreruptă doar de depărtate şi prelungi ţignale de gardişti, de ţipete de pasere în somn, de foşnetele de mătase ale copacilor mişcînd reflex în vis.

El i s-a pus în drum, şi orice mişcare face ca să înainteze, el i-o taie cu insistenţele lui, cu braţele lui uscate şi lungi, care se bălăbănesc de-a curmezişul oricărui gest, oricărei voinţe a ei.

Bîrnea se tîrăşte ca un şarpe prin ierburi şi aşteaptă momentul hotărîtor. Şi ochii lui s-au oprit asupra băncii pe care a aşteptat-o atunci, la început. Căci ochii lui Gorăscu de mult luaseră direcţia aceea. El era aşa de aproape de dînsa, că Mada îşi ferea faţa în mîini şi ameninţa răguşită :

— Am să strig, am să strig... lasă-mă... asta niciodată, niciodată... atîta obrăznicie...

Bîrnea tremura ca o trestie în vînt. încă n-a sosit clipa ; el tremură şi-şi simte muşchii aprinzîndu-se de forţă, ca de ceva dulce, ameţitor de dulce, beţia succesului aproape, măreţia gestului neaşteptat, apariţia lui din tufişuri ca a vechilor cavaleri în legende. Şi se bucură dinainte de figura strîmbă a lui Gorăscu la vederea lui, şi la strîmbătura aceleiaşi figuri, o clipă după aceea, cînd pumnul liberator se va lăsa ca un ciocan pe capul de mort.

— Lasă-mă odată... mizerabil... mizer... oameni buni, mă omoară... mă omoară... veniţi... aaah !...

Gorăscu o apucase de coatele care se împotriveau bărbăteşte şi o trăgea spre dînsul, iar buzele boţite şi sărutînd în aer îi căutau gura pe care ca o ferea disperată, trîmbiţînd subţiratec cîte un chiot scurt, ascuţit. Puţin apoi, ea-i scapă şi fugi mărunt, împiedecîn- du-se în rochii. „Gardist ! Gardist ! Ajutor !" strigă atunci din toată puterea plămînilor. Cînd Gorăscu fu gata s-o ajungă, ea se întoarse pe neaşteptate şi-1

lovi cu toată puterea palmelor ei mici, care se repezeau dezordonat în aer. El își ferea capul, groaznicul cap de meduză, într-o parte și într-alta, și vîrîndu-1 cu o ultimă energie în ploaia loviturilor, o apucă bărbățește, frîngîndu-i mijlocul și potopindu-i capul răsturnat pe spate în sărutări. Ea se zbătea însă țipînd de moarte, și el o împingea necontenit, aproape o tîra, spre bezna tufișurilor. în palida luminiște, un strigoi fura o fecioară pentru împărăţia lui neagră.

Bîrnea se avîntă. Și strigătul lui de luptă fu atît de puternic, că cei doi se desfăcură îndată. Gorăscu se îndreaptă din șale, furibund și vărsînd flăcări prin ochi. Ea răsuflă grăbită și pieptu-i minunat se zbătea atît de nervos, că amîndoi simţiră că s-ar lupta pentru el pînă la răpunerea cea mai desăvîrșită.

— Cum îţi permiţi... gemu Gorăscu, întinzîndu-și ghearele de strigoi.

—Nemernicule !... urlă Bîrnea, agitînd pumnul.

— A... Bîrnea... făcu ea slab, însă atît de mirată, că pumnul lui vitejesc căzu în jos, fără putere.,.

Și rămaseră cîteșitrei tăcuţi și ruşinaţi.

Doar trei lacrămi avură timp să se prelingă pe ochii ei ; însă o singură smucitură a capului fu de ajuns, și pe retină nu rămase decît poleiul celei mai reci mîndrii...

— Eram întîmplător pe aici... crezu Bîrnea că trebuie să rupă tăcerea, dar i se păru atît de stîngace această explicaţie, că nu mai putu adăuga nici un cuvînt.

Iar ea își arăta dinţii în lumina fermecată a becului de sub vreji.

— Mă plimb ades la ora asta... își recăpătă el curajul... cînd...

Pe buzele ei flutură trecător, ca o strigă [1] prin faţa lămpii, un zîmbet de răutate :

— Noi... glumeam...

— Atunci... seu... scuzaţi.

— Mă rog... Haideţi, domnule Gorăscu... *Bonsoir,* domnule Bîrnea...

El nu găsi nici un răspuns la această urare şi, mirat la culme, îşi dădu seama că s-a luat după dînşii fără să vrea. Mergea chiar alături de Gorăscu şi-şi fră- mînta creierul ca să găsească o singură vorbă. Dar în mintea lui, pe care o cotrobăia zadarnic aşa de bine, încît parcă o şi vedea injectată de sînge ca un creier pe-o tarabă de măcelar, nu descoperea decît o singură idee : să plece cît mai neîntîrziat.

însă nu găsea ce să pretexteze pentru despărţire, iar un nou şi simplu „bună seara" simţi că l-ar vîrî în pămînt.

îl ajută ea cînd, la ieşirea din grădină, se aflară în lumina puternică a unei vitrine :

— Bună seara, domnule Bîrnea...

Gorăscu o privea tot aşa *de* încremenit ca şî Bîrnea. Ea întinse mîna acestuia din urmă, şi surîsu-i straniu de pe buze se lărgea tot mai mult şi devenea tot mai straniu. Colţii lui Gorăscu se arătară ascuţiţi şi răi.

Bîrnea îi sărută vîrful degetelor şi îngăimă iarăşi, fără să-şi dea sema :

— Nu face nimic... te... vă... conduc pînă acasă...

Şi pentru că ea începuse să rîdă batjocoritor, crezu iarăşi că trebuie să dea o explicaţie.

— Mă întorc cu Gorăscu...

Ea rîse atunci cu tărie, şi dinţii ei albi de şoricei parcă muşcară întunericul...

— Numai dacă domnul Gorăscu va vrea...

— Dar nu ne-am certat... n-am ştiut că-i el... n-am ştiut că sunteţi dumneavoastră cînd am intervenit.

Ea rîse atunci cu hohote, şi ochii îi sclipiră ca la o pisică. Insă nu mai adăugă nimic şi se agăţă de braţul lui Gorăscu... în cruzimea rîsului acestuia din urmă, Bîrnea începu să înţeleagă ceva vag, dar se feri să meargă pînă la capătul celălalt al gîndului. „Aş î imposibil..." Totuşi, o nelinişte violentă îi prinse corpul ca un început de friguri.

Cînd fură în dreptul casei, ea se ridică pe prima treaptă, cotrobăi prin poşetă şi-i întinse lui Gorăscu cheia.

— Deschide dumneata, te rog ! Şi din"nou, provocatoare : în sfîrşit, domnule Bîrnea, cred că ai să-rnî răspunzi la salut...

— Sărut mîinile, doamnă... şi, îngrozit şi sungaci, făcu o glumă proastă, adresîndu-se lui Gorăscu : Ia dă mai repede, frumosule... nu vezi că doamna e obosită ?... şi crezu că „frumosule" e îndestulător pentru a îndepărta din capul ci orice glumă de prost-gust. Nu nimereşti cheia ? adăugă Bîrnea, prins subit de-o poftă de vorbă ce nu-şi a\7ea izvorul decît în prefăcuta întîrziere pe care Gorăscu o punea la potrivirea cheii.

Cum sta aplecat, lui Bîrnea îi venea să-1 izbească o dată pentru totdeauna. întinse mina şi întoarse butonul de la intrare : lumina scăldă vie cele trei siluete, iar Gorăscu trebui să sfîrşească...

Cînd se ridică, era aşa de hidos, că Bîrnea interveni din nou :

— Trebuie să fii şi tu grozav de obosit. Parcă ai fi o sperietoare de ciori...

Dar chiar lui însuşi nu-i plăcu tăria propriilor expresii. Mada strîmbă din nas.

Ea continua să stea cu spatele la Gorăscu, şi-n ochii ei ficşi Bîrnea ghicea o hotărîre care se înfiripa tot mai cu putere şi care-1 înspăimînta... „Aş ! imposibil !..."

— S-a deschis ? păru ea că se deşteaptă din gîn- duri. E... bună seara, domnule Bîrnea, spuse de astă dată energic şi—í apucă mîna.

— Noapte bună, doamnă !... şi apucă la rîndu-i de braţ pe Gorăscu : Hai, boierule !

Dar ea, fără să se mişte, încruntă sprîncenele, şi figura îi luă acea înfăţişare de răutate răzbunătoare pe care i-o cunoştea. Ochii lui Bîrnea, ochii lui Gorăscu o străpungeau

pînă-n moalele creierului. Ea nu-i observa însă, căci rămăsese cu privirea în vag. Şi amîndoi ceilalţi aşteptau înfiguraţi sentinţa. Deodată ea avu o tresărire, şi ei tresăriră la fel :

— Bună seara, domnilor !

Şi răspunseră două şuierături adînci, una de ciudă, una de izbîndă. Bîrnea rînjea ; în sufletul lui se făcuse senin şi *totuşi* rînjea. I se părea totul uşor în juru-i şi tot aşa de uşor îi scăpară şi cele cîteva cuvinte fatale :

— Lasă pe al'dată, dragă Gorăscule, *cartea* aceea ! Ştiam că n-are să ţi-o dea... astă seară cel puţin...

— Cartea ? întrebă Gorăscu uimit.

Abia acum ea văzu rin jetul celui dinţii. Era aşa de cu înţeles, atît de ironic şi dovedea atîta siguranţă de sine, că ochii îi scăpărară.

— Ah, da, cartea... şuieră atunci, şi Bîrnea îi văzu parcă limba de şarpe ieşindu-i ca o flacără dintre buze. El tremură dinaintea prăpăstiei pe care cu un singur cuvînt şi-o deschisese... Atunci, domnul Gorăscu rămîne ! complectă Mada, apăsînd pe fiecare cuvînt. Şi era ceva răguşit în vocea ei, ceva sălbatec în figura contractată de ură şi mîndrie.

— Prin urmare, aştept, se agăţă Bîrnea de ultima nădejde.

— Veţi aştepta mult, clocoti gîtul ei. Am de vorbiţ cu dînsul. Ţi-e somn, domnule Gorăscu ?...

— Vai, doamnă...

— Doar ţineai aşa de mult să-mi vezi apartamentul !... Şi se mistui în negura coridorului, fără să mai zică nici un cuvînt lui Bîrnea.

El ţinea încă strîns de braţ pe Gorăscu. Şi zdrobit din nou de întorstăura neaşteptată a lucrurilor, uluit, îngăimă iarăşi prostește :

— Stai mult ?

— Te rog ! Te rog ! făcea Gorăscu, smulgîndu-se din strînsoarea voinicească.

Ea reapăru în cadrul uşii, şi Bîrnea văzu în ochii-i o privire turbure de femeie beată.

— Destul, ţeastă de catîr, destul cu gluma !... strigă atunci cu disperare şi dezgust.

— Poftim, domnule Gorăscu, răspunse ea poruncitor, fără să-l privească.

Cu un gest de dispreţ, ca şi cînd i l-ar fi aruncat, el împinse cu atîta putere pe Gorăscu, că acesta se Împiedecă de treaptă şi căzu.

—Pardon ! Şi cu un rîs ca un ţipăt de copil : Leproşii le !...

— Nu face nimic... adio ! bîlbîi leprosul, ridicîn- du-se repede, rînjind mehenghi [1] şi dispărînd.

Uşa cea mare reveni atunci pe ţîţînele ei, gravă, greoaie, neînduplecată. Trosni sec şi rămase neclintită, ca o veghetoare desavîrşită : mută, invincibilă, neîngăduitoare. Bîrnea o privi lung şi i se păru curios cum nu-1 mai recunoaşte ; doar de cîte ori nu a deschis-o ! Atunci deodată îi veni în minte antreiaşul din dosul ei, cu cufărul cel mare rezemat de părete, apoi camera tuturor fericirilor, divanul cu tăblie, paravanul care acoperă patul alb ca spuma, măsuţa de metal de lîngă soba de teracotă, unde ea aprindea maşina de spirt, masa mare din mijloc, unde pregătea ceştile cu figuri chinezeşti pentru ceai... Şi văzu în decorul intim dinţii lui Gorăscu, îl văzu gol, sărind ca o maimuţă înnebunită prin sanctuarul acesta albăstrui ; iar ea privindu-1 prin încheieturile paravanului, îngrozită de încăpăţînarea ei, mînjită, scîrbită.

Ea nu ştie ce face, gîndi Bîrnea. Ah... dacă pleca Ia timp, dacă nu-i însoţea aşa stupid pînă la uşa casei, ah... dacă gura asta... el nu intra, desigur...

Se năpusti pe trepte, asupra uşii.

— Mada, ce faci... Mada, oricare altul...

Dar înainte de a-şi repezi greutatea corpului asupra uşii-grele de stejai*, îşi dădu seama că orice strigăt al lui nu putea fi decît un nou îndemn. Poate ea n-a vrut decît să rida pviţin de dinsul* iar Gorăscu stă acum cuminte într-un colţ... Poate că ea se bizuie încă pe aşteptarea lui afară, de care e sigură...

Şi totuşi de unde poate şti el ce se petrece înăuntru !

Furia îl năpădi din nou impetuoasă ; o simţi pornind din piept, apoi ridicîndu-se ca o apă în clocot spre moalele capului, pe care îl simţi ridicîndu-se gata să plesnească în mii de bucăţi. Nebuna ! Doar ea a văzut din grădină cine e Gorăscu... cu siguranţă, nemernicul se grăbeşte... el ştie că oricît de mică întîr- ziere... şi ea ezită încă să strige... mîndria o pierde... Ah, comedia asta trebuie să se sfîrşească...

—Deschide ! Deschide !

Şi corpul se prăvăli cu tăria unui berbec antic asupra porţii de cetate. Dar aceasta nici nu se clinti. El însă nu simţea nici cea mai mica durere şi avea impresia că trupui-i e tare ca piatra. Dar uşa îşi bătea joc de această tărie.

Atunci se năpusti la ferestre. Şi prin încheieturile obloanelor văzu întuneric. O ! întunericul acesta îl plesni în frunte şi i se răspîndi în tot corpul ; orice lumină de cugetare se stinse şi pumnii loviră cu sete în geamurile care căzură în ţăndări zîngănitoare.

—Ajunge ! Destul cu farsa... urlă atunci din toţi plămînii. Destul cu prefăcătoria asta, nu-i adevărat... imposibil...

Şi izbi din nou cu putere în oblon, repetînd mecanic aceleaşi cuvinte. Dar loviturile nu făceau decît să vibreze dunga neagră dintre aripele de lemn, ca o înfiorătoare lance a întunericului. Atunci cineva îl atinse uşor pe umeri. „O, ho, ho, gardistul ![w] Şi coborî răpus privirea, căci gardistul îl recunoscuse şi-l saluta respectuos. Martorul tăcut al fericirii şi dezastrului său ! Doar e mai nimica toată de cînd se întor-

ceau înlănţuiţi de la teatru, şi bătrînul înfăşurat în neguri îi primea cu un zîmbet şi mîna la chipiu...

Plecă grăbit, împleticindu-se, şi din momentul acela nu mai înţălese nimic.

Se trezi cu totul tîrziu într-una din despărţiturile uşii turnante de la hotel. Era ameţit, capul îl durea şi pricepu că foarte multă vreme se învîrtise pe loc, o dată cu micul compartiment al uşii învîrtitoare. îl cuprinse atunci frica şi-o luă la goană pe scări în sus, urmărit de-o groaznică stafie.

In cuşca lui, portarul îşi făcu cruce.

***Gîndirea,* Bucureşti, an. IV, nr. 4, 1 decembrie 1924, pp. 97—108.**

ÎNTRE PORŢELANURI

Rămîneau mult timp, după masă, în sufrageria mică şi întunecoasă, în care becul ardea şi-n timpul zilei. Uitai dacă afară e noapte sau lumină. Oricînd, afară, trebuia să fie noapte.

Păreţii, pînă mai sus de jumătate, erau îmbrăcaţi în stinghii înguste de nuc lustruit, pe care se sprijinea policioara lungă ca o cingătoare, cu glastre de flori străine şi ciudate. Cum puteau trăi florile acelea în odaia în care, singur soare, lumina doar globul mat al lămpii, cu lumina puhavă şi rece ? Sau izbutiseră ele oare să înlocuiască soarele cu lumina moartă a globului mat ? Erau nişte plante tîrîtoare şi ofilite, ce-şi trăgeau jalnic tijele din cutiile şi glastrele lor, pentru ca florile să privească cu ştearsa lor culoare de ochi bolnav, Doamne ! felurile bălţate ce se perindau la masă sau oamenii care veneau de afară, din soarele mare, aducînd în ochi şi pe haine ceva din bucuria lui fără sfîrşit !

Artemie le închipuia ca într-o sală de spital, de unde, în cele din urmă, ieşeau să nu se mai întoarcă... Şi-n locul lor veneau m cutiile cubice, ca pe nişte tărgi, condamnatele cele nouă, neştiutoare şi rîză- toare. Gîndul lui de moşier, zburdînd în voie sub un uriaş cer liber, se răzvrătea contra acestei schingiuiri lente şi crude ; florile cu culori sarbede îl înţelegeau şi priveau la el cu trista lor simpatie.

Avea de odaia asta ascunsă o frică instinctivă, ca de orice sală de spital. Masa mare, pătrată, care se putea lungi

într-o parte sau într-alta ; divanul uriaş, coperit cu chilim [5] oltenesc ; bufetele de modă veche, greoaie, din acelaşi nuc lustruit şi somptuos ; scaunele cu şezătoare de piele neagră, basoreliefată ; porţelanurile strigător de albe ; tacîmurile ; paharele de cristal existente pentru ochi doar prin conturul lor ; totul îi făcea impresia de ceva greu, lucios şi totuşi putred, bolnav, tînjitor. Totul îi părea acoperit de pojghiţa luminii acesteia artificiale de glob mat, aşa cum îi părea coperit de praf şi duhoare de benzină tot oraşul ăsta, aşa după cum erau ascunşi sub un strat de fard toţi obrajii fetelor dintr-însul ; aşa după cum se stingeau sub masca lor, de-un palid alb de muribund, minunaţii obraji de odinioară — din cîmpurile depărtate — ai Elenei acesteia, cu care stătea acum ceasuri întregi după masă în sufrageria tivită cu lemn de nuc lucios, în lumina ceţoasă şi mole- şitoare. De ce albeaţa asta de porţelan, de ce această pietrificare albă şi sinistră a minunatului corp, care vibra odată la cea mai nesimţită vibrare din juru-i, ca firele lungi din nesfîrşita zare de ierburi, de unde venise să se oprească aici, în cetatea de asfalt !

Se hotăra adesea în drum spre Bucureşti să nu mai tragă la dînşii, cu toată supărarea ce i-ar fi pricinuit o lui Mina. Se

---

[5] SCOARŢĂ ÎN FLORA TĂ>

[5] *Gheridon,* MĂSUŢĂ ROTUNDA CU UNUL SAU TREI PICIOARE.

Vorbeau lucruri cu totul străine de ei : se fereau să vorbească de ei. Artemie îi spunea numai de Elenuţa şi iarăşi de Elenuţa. Iar Elena asculta de obicei, asculta cu ochii aceia mari pironiţi pe dînsul. Lui Artemie i se părea [u] atît de mari şi atît de grei, că nu putea înţălege cum se întorc într-o parte sau într- alta, la răstimpuri rare, fără ca să cadă din orbitele exagerat încercănate. Din cînd în cînd i se părea că lucesc de-o flacără umedă, ca şi cînd cineva ar fi aprins o luminare în făptura de porţelan. îi vorbea mult de Elenuţa şi avea impresia că zdrobeşte astfel,

[5] *Orion,* constelaţie situată în regiunea ecuatorului ceresc

hotăra chiar să-i spună sincer, răspicat : e ceva ameţitor în sufrageria aceea şi-n toată casa cu perdelele veşnic lăsate şi cu veşnica lumina electrică. E ceva de noapte fără zi, un fund de mină sau mai bine o peşteră su stalactite — candelabre — şi cu stalagmite de porţelanuri şi gueridoane [1]. Dar se gîn- dea ca Mina are să rîda prea puternic, cu toată înfăţişarea lui robustă şi temută în veşnic neastîmpăr. Are să rîdă prea batjocoritor de comparaţii aşa de stupide. Avea să-1 tragă de mînă, după sine, la hotel, să-i încarce calabalîcul în trăsură, să-1 arunce şi pe el deasupra, ducîndu-1 astfel prizonier, ca un părinte care nu ştie multe pe-un copil fugar.

Cobora hotărît din vagon şi călca şi mai hotărît prin şiroaiele de lume ce se scurgeau printre trenuri spre ieşire, în penumbra marilor coperişuri de geam afumat de deasupra peronului.

Dar afară, în faţa şoferului, şoptea automat adresa lui Mina, şi automobilul, peste puţin, îl lăsa cu inima ticăind dinaintea uşii cu geamuri verzi, albastre şi portocalii, străbătute de jos în sus şi de sus în jos de săgeţi negre de fier, ca poarta unei cetăţi misterioase.

După masă Mina pleca totdeauna grăbit, clocotitor, împins de şuvoiul violent al sîngelui sau neastîmpărat. Se arunca în marea agitată a oraşului cu plăcerea înotătorului, care singur caută vultorile. Se amesteca în gîlcevile cetătii cu patimă şi făcea politică din necesitate fizică, fără ca vreo cange a pescuitorilor de partizani să fi izbutit să-1 fixeze. Lui Artcmie nu-i rămînea nimic de făcut în Bucureşti : îl descosea pînă afla toate cîte îl adusese încoace, îi lua apoi din mînă toate hîrtiile şi pornea singur prin ministere, bănci şi instituţii, ca să-şi servească amicul, lăsind pretutindeni în urechile celor din urmă-i ecoul vocii lui sonore şi nepotolite 51 în suflet îngăduitoare prietenie,

Iar Artemie încremenea pe jiknl de piele neagră, cu ochii pierduţi în atmosfera minerală. Elena se ridica înaltă pe scaunul ei şi se tolănea, minune de sculptură, pe divanul lat, cu scoarţe româneşti ; atunci carnea de pe dînsa se cutremura, şi lui Artemie îi era teamă ca păpuşa de porţelan

să nu se spargă. Şi gîndul îi scăpa departe, peste cîmpuri, la Elenuţa lui cea mică, făptură umană şi firească, cu vorbă sănătoasă, cu rîset sprinten, cu vagi creţuri pe fruntea uşor pălită de soare, cu roşul vieţii în obraji. Şi atît era de ajuns ca un fior de mulţumire să-l străbată şi un zîmbet de siguranţă să-i arunce departe teama aceea nelămurită, pe care femeia din faţă i-o picura în suflet şi-l ţinea înlănţuit de speteaza scaunului. Respira atunci din adînc şi-şi mişca mini le. Se ridica în picioare şi făcea cîţiva paşi în jurul divanului. Şi în adînc îi murea un chiot de bucurie că e liber, liber, liber. Iar femeia întinsă pe-o parte, pe divan, cu mini le — goale pînă-n rădăcini — sub cap, cu şoldul de deasupra izbucnind de exagerata voluptate, cu piciorul dedesubt ieşind pînă peste genunchi de sub capotul plesnind de întinsoare, îl urmărea cu ochii adînc uimiţi de brusca îndrăzneală, compătimindu-l cu un zîmbet şters şi totuşi atît de sever pentru acest biet simulacru de libertate.

Şi Artemie revenea la jilţul de piele, cu capul plecat, cu privirea umilită.
moleculă cu moleculă, înfăţişarea aceea mîndră şi severă, tolănită dinainte-i într-o risipă de linii atît de perfecte. Şi îndată simţea cum,f moleculă cu moleculă, ceea ce credea că a zdrobit se refăcea într-o potrivire şi mai desăvîrşită de contururi, umbre şi lumini.

Cînd revenea Mina din oraş, cu toate treburile aranjate, să-i ia la plimbare, şi cînd da iarăşi de mirosul rece de praf şi de benzină de pe străzile asfaltate, Artemie se simţea grozav de caraghios. îi era ruşine de ea ! Ce înseamnă această supunere oarbă şi această privire de cîine umilit ce-i arătase tot timpul după- amiezii, şi ce însemna acea înverşunare cu care-i vorbea de Elenuţa, ca şi cînd s-ar fi ferit în dosul ei, a micii Elenuţa, de un pericol imens şi nevăzut ce-l ameninţa ? Exista într-adevăr acel pericol şi-şi da ea, Elena, seamă că el există ! Vroia într-adevăr să se joace cu pericolul acela, şi o curiozitate nebună o împingea să vadă pînă unde se întinde marginea jocului ? Sau era numai o închipuire a lui, o greşită vedere, şi ea a observat această închipuire şi rîde de

prostia lui cu hohotele luminilor nesfîrşite ce izvorăsc într-un a din ochii şi din zîmbetul ei ?

Se gîndea la toate acestea, iar Mina rîdea cu multă bucurie. El a terminat toate treburile lui Artemie, dar actele nu i le dă în mînă decît peste trei-patru zile, ca să nu plece. Şi rîde cu atîta poftă cînd îşi aminteşte unde a ascuns actele, că şi ceilalţi doi nu se pot stă- pîni să nu se molipsească de rîsul lui.

Iar Artemie îşi pare tot mai caraghios la rîsul acesta, care parcă-l luminează ca o faclă necruţătoare în întunericul unde se ascunde. Cu siguranţă că Elena η-a putut ceti nimic în gîndul lui şi, la urma urmei, ce să cetească, Doamne ! ce să cetească ?

Globul electric îşi vărsa lumina parcă într-un şuier fin,

Faţa de masă întinsă şi curăţită de vase scînteia sub lumină ca un cîmp de zăpadă. Cu coada ochiului, Ar- temie o vedea întinzîndu-se pînă la nemărginit, auzea clinchet de clopoţei şi se vedea încotoşmănat în blănuri, în fundul săniei, lunecînd spre conacul părinţilor Elenuţei. Era un frig atît de pătrunzător atunci, că totul se închircise pe cîmpie. Copacii zgribuliţi se cocoşaseră de tot, ca nişte bătrînei ce nu mai dau cu degetele îngheţate de fundul buzunarelor ; iar alţii, cu crăcile lor încurcate, păreau că-şi vîră braţele în mîneci, cătînd c-o mînă căldura celeilalte. Sania, ca solniţa aceasta de mică, luneca pe luciul polar, căci Ar- temie, deşi într-însa, o vedea de departe printr-un ochi mare, negru, tăcut, printr-unul din ochii care-1 privesc acum lung şi atît de coprinzător, că parcă-1 înghit în cuprinsul lor. Ochii care vorbesc, aud, cîntăresc. Aşa cîntăreau şi atunci între bietul lui cuvînt molatec şi căutat şi între verva îndrăcită, cu repeziri şi volburi de cataractă a lui Mina.

Sunt cîţiva ani de-atunci. Lui Artemie i-a fost de ajuns că ea a zîmbit lui Mina o dată mai mult decît lui, ca să vestească numaidecît, cu glas zvîcnit, că a doua zi va străbate tot cîmpul de zăpadă spre miaza cealaltă, pînă la conacul Elenuţei. Elena zîmbea neîncrezătoare, vrînd parcă să-1 îmbuneze cu minunata apă întunecată ce-i izvora din ochii ei. Dar el a plecat hotărît...

Şi plecarea asta ani întregi a binecuvîntat-o în urmă.

Găsise lîngă Elenuţa o fericire aşa de tihnită, atît de potolitoare, că trecutul se aşeză în inima lui, chiar de la început, ca pojghiţa drojdiei sub limpezimea de sticlă a vinului bătrîn, Iar fardul din ce în ce mai gros

al Elenei, rochiile ei din ce în ce mai excentrice, decolteurile din ce în ce mai îndrăzneţe, nepăsarea-i din ce în ce mai afectată cu care lăsa să-i scape văzute

 aţîţătoare dedesubturi îl îndemnau sa chiuie de cumplita bucurie şi-1 făceau să strige de crudă durere.

în măsura în care-i îmbăta minţile norocul văzut cu ochii, în măsura aceea îşi plîngea prietenul în gînd şi cu greu

se stăpînea să-1 îndemne a fi mai cu luare- aminte. Dar putea să arunce cu pulberea tulburării în inima aceasta atît de dreaptă şi atît de voioasă ?

La orice nouă venire la Bucureşti, găsea pe Elena tot mai gînditoare, mai absentă, mai străină. Rămînea cu dînşii ceasuri întregi fără să scoată un cuvînt, iar gîndul îi rătăcea. Lui Mina puţin îi păsa de gîndnl acela, dar Artemie îl vedea plutind mişel peste capetele lor, trecînd prin zidari, şerpuind scormonitor întunecate ascunzişuri.

Iar într-o seară chiar o surprinse, la un colţ îndepărtat de stradă, despărţindu-se de cineva, care apoi dispăru repede în negurile ce-1 înfăşurară prieteneşte, ca pe tot ce poate fi rău. Elena nu văzu pe Artemie în graba cu care se aruncă în trăsură ; dar el fu sigur că Mina e pierdut. Indignarea îl cotropi de data asta cu atîta tărie, că nu mai găsi în drum nici un zăgaz... Porni să ceară socoteală Elenei.

O găsi în aceeaşi sufragerie, tolănită pe aceeaşi sofa, cu mîinile sub cap, cu ochii departe, aşteptîndu-i cu masa pusă. Nu făcu nici o mişcare la venirea Iui ; păru că nici nu-1 simte. Şi asta îl îndîrji şi mai grozav. Se vedea desigur încă în braţele din care abia scăpase. Şi închipuirea lui privi în închipuirea ei, pentru a vedea mai bine pînă unde poate să meargă nemernicia acestei femei. Şi rămase îngrozit. Căzu pe scaun şi rămase îngrozit. Văzu piciorul acela care ieşea de la jumătatea pulpei de sub rochie, gol tot; văzu tot corpul acela, acum învorvorit, strălucind de goliciunea sinilor, a şoldurilor, a coapselor ; aruncînd sub puterea luminii electrice, undeva, într-o încăpere străină, nc- cunoscută, puterea albeţei de piscuri înzăpezite sub revărsarea soarelui. Şi se cutremură tot de atîta risipa de alb. Fugi repede afară şi, rătăcind zănatec prin camere, împiedecîndu-se de covoare, de blăni aşternute, care rînjeau cu dinţi de fiară, de perinuţe cu harapi negri, îmbelciugaţi, ceru iertare lui Mina pentru nelegiuirea ghidului rău. Şi înainte de a se întoarce Mina din oraş, fugi la gară.

Cine-1 ţine pe scaunul acesta ? Ea niciodată nu i-a spus să şadă sau să rămînă ! Totdeauna el a rămas de la sine şi a ţinut-o de vorbă. Şi conversaţia a durat ore, s-a lungit uneori

pînă spre seară, el vorbind în- tr-una, ea ascultînd necontenit cu cei doi ochi neobişnuit de mari, în care scînteiază două diamante negre.

Tăcerea ei rîde şuierător şi biciuitor. Artemie se opreşte speriat de vorba-i fără sfîrşit şi se scoală. Ea nu-1 ţine, nu-1 opreşte, nu-i spune nici un cuvînt. Numai flăcările negre îl urmăresc cu lumina lor drăcească. El se apropie de uşă şi vrea să găsească cuvîntul de despărţire. Dar nu-1 găseşte, şi flăcările iadului îl aduc la loc. Da, a observat el bine : cînd a pus mîna pe mînerul uşii, ele au crescut parcă o secundă, însă şi-au revenit îndată. Şi el se trezeşte iarăşi pe scaun, şi ghiceşte din nou rîsul formidabil care se zbate în corpul acela mare, imobil.

S-a isprăvit ! Nu mai trebuie să rămînă nici o îndoială ! Şi el începe o poveste veche, cu soţia unui prieten bun, care 1-a strîns cîndva de mînă pe sub masă, şi 1-a mai strîns o dată şi încă o dată. Şi pe urmă l~a chemat la dînsa, cînd prietenul cel bun era dus departe. Dar el a ştiut să reziste pînă la urmă,
cu toată înverşunarea de amor propriu rănit a ne-credincioasei.

Aici flăcările negre cresc ca adiate de-un spirit straniu. Artemie rîde în sufletul lui ; a dat, în sfîrşit, lo- vitura care trebuie ; ea cunoaşte acum că limbuţia aceasta şi încremenirea pe scaunul sufrageriei nu sunt decît un mod de a pierde vremea în oraşul pe care-1 dispreţuieşte şi din care Mina nu vrea să-i dea drumul decît peste cîteva zile.

Şi Artemie începe o banală prelegere asupra prieteniei. Cu siguranţă, cel mai puternic sentiment. Mai puternic decît amorul chiar, asta ţinînd seamă numai de mărimea sferei fiecăruia : cea dintîi cuprinzînd pe cel de al doilea..·

Ea-1 priveşte necontenit, şi-n figura ei parcă s-a schimbat ceva. Buzele parcă i s-au boţit puţin a zîm- bet, dar zîmbetul nu vine niciodată. Piciorul de de- dedesubt parcă i-a tresărit de oboseala statului într-o rînă şi parcă i-a ieşit şi mai «mult la iveală de sub tivul capotului de culoarea tabacului.

El şi-a pierdut firul vorbei şi nu ştie de unde să-1 ia. Dă încurcat într-o parte şi într-alta, apoi o ia razna de unde se nemereşte. Şi oda închinată prieteniei devine ditiramb.

Iar zîmbetul ei creşte.

L-a întrerupt. I-a spus ceva. El n-a auzit nici un cuvînt lămurit în înflăcărarea discursului. Dar vorbele ei i-au căzut cu zgomotul unor lăzi rostogolite în urechi. Şi ea a repetat în vîrful bazelor boţite tot aşa de încet, ca şi la început :

— Spui că n-ai sacrifica un prieten bun unei femei...

— Nu, răspunse solemn Artemie, întrerupmd-o.

—...frumoase, întregi ea.

—Oricît de frumoasă.

Ea-1 privi pe sub sprîncenelc prea crud îmbinate dc

creion, şi roşul artificial din umerii obrajilor se întinse peste tot porţelanul figurii. Apoi izbucni deodată în rîs ; pe urmă tăcu brusc, şi gura îi încremeni într-un rictus curios. însă ochii continuau să rîdă, şi lumina lor creştea.

Artemie, jignit de această neîncredere, complectă şi el 111 gînd, gîndind la Elenuţa cu obrajii fragezi şi cu decolteul uşor umbrit de tuşul soarelui :

„în orice caz, nu pentru o pictură."

Şi o privi răutăcios, mulţumind în sine că a izbutit în sfîrşit să-şi bată joc de dînsa, fără ca ea să ştie, ceea ce, după socotelile lui, dovedea un şi mai straşnic dispreţ.

Urmă tăcere lungă.

Ochii ei încetaseră să rîdă. Incandescenţa eternă a globului păru că pîlpîie de cîteva ori, făcînd să adie prin odaie aripi suprafireşti. Florile zăceau acum cu tijele întinse, istovite. Bufetele posomorite îşi arătau prin cristaluri măruntaiele strălucitoare de veselă şi argintărie. O muscă, rătăcită cine ştie cum, se îndărătnicea împotriva geamului de la uşă, dornică de libertate şi de lumina camerii vecine.

Artemie şi-o închipui neînţelegătoare în faţa transparenţei sticlei, care pentru ea era una cu aerul libertăţii. Şi totuşi sticla înşelătoare şi solidă o arunca înapoi în camera otrăvită.

Artemie simţea dincolo de păreţii aceştia văzduhul uriaş : auzea surd, adus de vinele zidurilor, şuvoiul zgomotelor de afară. Acolo era lumea, mişcarea, femei, huiet, veselie şi lumină de soare. Şi toate uşile erau despchise pînă acolo. Şi totuşi el nu se mişca din locul acesta, din celula de sticlă invizibilă în care îl fixa... el singur n-ar fi ştiut să spună ce anume...

Musca tăcu, izbucni iarăşi, apoi tăcu, definitiv învinsă ; groaza lui crescu atunci peste margini. Ditirambul prieteniei apăru iar pe buzele lui, monoton ca zbîrnîitul muştii ; pasul i se desfăcu de-a-ndărătelea spre uşă.

Ea-i spuse numai un singur cuvînt: „Vino !" Nici poruncitor, nici rugător, nici slab, nici puternic. Ii spuse atît de firesc acest cuvînt, că el pierdu orice şir. Şi cum rămăsese îngrozit, cu ochii căscaţi, cu gura căscată, cu mînile întinse ca spre apărare, ea repetă :

— Vino !

Luni întregi n-a mai dat Artemie prin Bucureşti. Iar cînd a trebuit să se ducă, hotărîrea lui de a nu mai trage la Mina nu mai cunoştea margini. S-a oprit într-adevăr la un hotel şi s-a ferit pe străzi să întîlnească pe prietenul cel mai bun. Ha, prietenul cel mai bun ! Lui Artemie i-e ruşine de uşurinţa cu care alătura aceste cuvinte. însă, spre seară, fără să vrea, s-a oprit în faţa uşii cu geamuri colorate şi cu săgeţi de fier. A sunat. Ea 1-a primit tot în sufragerie, tolănită, cu braţele goale, smulse din capot pînă la rădăcini, cruce sub cap. Nici nu s-a mirat de ce nu şi-a adus bagajul, nici nu 1-a întrebat de ce n-a mai dat atîta vreme pe la ei. Nici n-a rămas surprinsă de venire, nici n-a zîmbit. O cută nu i s-a mişcat pe obraz.

încurajat de această linişte, Artemie s-a înseninat. Va să zică, totul s-a uitat, ca şi cînd n-ar fi fost nimic. Şi el începu să rîdă şi ceru lămuriri despre Mina. Şi vorbi numai de dragostea lui pentru Mina şi de dorul ce-1 avea de dînsul.

Ea îl privea la fel ca înainte. Părea că nu-1 mai ascultă nici cu ochii. Părea că ascultă pe altcineva care-i vorbea în interior. Şi numai după ce acel altcineva sfîrşi de spus, ea clipi de plăcere, ca şi cînd ar fi aprobat pe vorbitorul ascuns ; apoi, ca şi în trecut,

îl *întrerupse brusc* numai *cu* atît .·

— Lasă astea, vino.

îi spuse astfel cu acea linişte poruncitoare căreia era cu neputinţă să te împotriveşti.

Se auziră într-un lîrziu uşi bubuitoare, paşi precipitaţi, şi un Mina furibund, cu ochii sălbătăciţi, cu părul încîlcit, cu vorbe de mînie groaznică, năvăli înăuntrul sufrageriei fără un pic de sînge în obraz, şovăind şi căzînd ameţit pe cel dintîi scaun de care se împiedecă.

— Mina ! strigă Artemie, care sărise de mult departe de divan şi privea cu îngrijorare pe cel intrat în chip aşa de neobişnuit.

Dar Mina îl privi cu ochi tulburi, aiuriţi ; i se părea parcă nespus de ciudat că întîlneşte o astfel de apariţie în acest loc şi la această vreme.

— Mina, mai bîigui slab Artemie.

Dar Mina întoarse capul neînţelegător, apoi privi spre Elena ; păru că se deşteaptă din îndobitocire, se năpusti asupra ei, o smulse cu o mînă, oricît era de mare, şi o tîrî după sine în odaia alăturată. Şi multă vreme păreţii vibrară ele blesteme, de urlete, de gemete.

Cînd uşile trîntite din nou cu furie, una după alta, vestiră că furtuna se îndepărtase, ducînd acum pe uliţi mînia ei tunătoare, Artemie intră alături. Elena era desigur întinsă tot pe o sofa, şi zîmbetul ei era mai luminos ca niciodată. Aproape rîdea, iar ochii luaseră o strălucire parcă de nebunie.

— Vino, îi şopti ea cînd păru că-1 vede, peste puţin.

El ezită, dar ea repetă :

— Vino.

Şi înlănţuindu-1 în moliciunea braţelor, ea rîse acum de-a binelea. Iar Artemie, tot mai neînţelegător, stătea ameţit de moliciunea caldă a statuiei, pe care te aşteptai s-o simţi rece şi colţuroasă ca piatra.

— Era aşa de galben şi aşa de desfigurat ! şopti el cu înfiorare. Eu am crezut că te zdrobeşte.

Ea surîse de plăcere nesfîrşită Ia auzul ultimului cuvînt. Şi răspunse, după un timp, pe gînduri:

— Nu mă zdrobeşte...

Artemie se cutremură. Ea îl simţi şi se uită lung şi luminos la dînsul. Apoi rîse :

— O, ar dori atît de mult... Apoi, scoborînd tonul, ca şi cînd ar fi avut de făcut o mare destăinuire : Dar... trece de puterile lui. L-am văzut de multe ori gălbenindu-se şi mai groaznic, luînd înfăţişarea crimei... A ridicat chiar cuţitul şi mi-a înfipt degetele în gît... Dar n-a izbutit... Nu izbuteşte... O, şi era groaznic cînd cădea el, zdrobit de neizbîndă... Mi-era aşa de milă de dînsul... Dar acum nici nu mai încearcă... desigur i se pare lui însuşi caraghios... I-e ruşine. Numai se zbate, ţipă şi plînge... O, e aşa de drăguţ...

Şi ochii ei se închiseră cu deliciu, înfăşurîndu-i imaginea în pleoape.

Artemie asculta îngrozit. Nu mai spunea nimic, nu mai mişca ; rămăsese cu suflarea reţinută. Stătea cuminte şi înfricoşat lîngă dînsa, ca un copil ce ascultă un basm teribil al doicii.

Iar în odaia asta mai spaţioasă şi luminată doar de un bec slab, obiectele, dilatate de imprecisul semi- obscurului, aveau înfăţişări ameninţătoare şi păreau că iau viaţă. Un polog din partea opusă părea că-şi ridică şi-şi înaintează tavanul ca pe-o falcă, iar perdelele atîrnate de dînsul adiau în închipuita mişcare. Claviatura unui pian rîdea de albeaţă pe întunericul abanosului rîsul nemişcat al morţilor.

Ea-i povestea înainte cu învolburări de veselie, cu înduioşări şi cu diezmerdări nenumărate în glas, cu *dragoste* nemărginită pentru Mina, deznădejdile lui. Cum a ghicit Ia înccput înşelarea şi sta încă la îndoială, cum se străduia să descopere adevărul întreg şi apoi prima lui mînie grozavă şi neputincioasă, pe urmă mîniile celelalte, şi mai obosite şi mai îndobitocî- toare, şi mai pe urmă de tot cum singur se ferea de orice nou prilej de descoperire, cum se amăgea singur adesea, găsind natural ceea ce 1-a scandalizat înainte, şi cum dintr-o dată, după iertări şi încuviinţări, cădea în genunchi, rugînd-o să înceteze pentru totdeauna. Acest „pentru totdeauna" era cuvîntul suprem, idealul insesizabil, mirajul către care se întindeau mînile cu extaz de fanatic.

Dar ea nu putea admite abdicarea lui. Ar fi vrut să-1 vadă înainte temut şi răzbunător... Şi nu ştia ce să mai

născocească pentru a aţîţa şi a întreţine flacăra acum muribundă a mîniei iui.

Ea vru să mai adauge, tîrîtă de pofta subită de a se mîndri faţă de un prieten al trecutului cu puterea ei. însă se opri brusc, vădit contrariată de limbuţia asta pe care nu şi-o cunoştea.

Cu sufletul în gît, Artemie începu să înţeleagă ceva spăimîntător. O uşă bubui departe, afară... uşa de la intrare. El tresări cu urechea ţintă în tăcerea amăgitoare şi începu să se ridice. O a doua uşă mai apropiată păru numai că scîrţîie, împinsă încet. Se repezi în sus... dar mîna ei îl ajunse şi-1 trase cu putere înapoi. Ochii, zbătîndu-se în cap ca două paseri speriate de moarte, întîlniră pe ai ei, limpezi, rîzători şi totuşi parcă rugători.

— Rămîi... n-are să te bănuiască pe tine... nu te poate bănui... Cerşea parcă.

El se smulse cu toată puterea şi ajunse din cîteva sărituri la uşa pe care se încurca s-o deschidă cît mai repede şi cît mai fără zgomot. Şi-n răstimpul acesta scurt, avu vreme s-o vadă în urmă-i ridicmdu-se de pe divan, înceată, albă şi mare, fixîndu-1 cu puterea neagră, fascinantă a celor doi ochi bulbucaţi exagerat de jignire şi voinţă.

T[7]ugi ca un zănatec de-a lungul odăilor şi coridoarelor lăturalnice, ascultînd îngrozit, în urmă, pasul uşor de fantomă dibuind cu ochii spăimîntaţi înain- tea-i cufundată în întuneric, bănuind la orice nou colţ, la orice nouă uşă apariţia subită a lui Mina.

Cînd răzbi afară, sub puntea de aur a căii lactee, ce se sprijinea de pe-un coperiş pe altul, căzu parcă în fluviul vieţii. Căci, deschizînd larg pieptul, porni cu paşi largi, respirînd adînc aerul demiasmat al străzii nocturne.

Mina îl găsi 111 ziua următoare făcîndu-şi bagajele la hotel. Deschise uşa dintr-o lovitură de pumn şi înaintă cu paşi mari, apăsaţi, spre dînsul. Artemie aştepta liniştit, cu ochii plecaţi, resemnat. Ce va fi să se întîmple, să se întîmple ! Mîna puternică a lui Mina îi apucă braţul, îl zgudui voinicește şi—1 trase spre sine, smulgîndu-1 din

mijlocul pachetelor şi a geamantanelor cu guri căscate. îl repezi cu forţa lui vestită în pieptu-i de fier şi—1 strînse acolo cu braţele lui voinice şi prieteneşti. îl sărută pe frunte, şi pe urmă, îndepărtîndu-1 brusc, ţinîndu-1 doar de-o mînă, îl mustră cu vocea înecată :

— M-ai trădat 1

Artemie se cutremură, aşteptînd fulgerătoarea urmare. De ce ar mai fi negat ? îi venea să plîngă şi să cadă în genunchi. Nu de frică. Vroia să-şi ceară întăi iertare şi pe urmă să plece capul sub urgia oricărei pedepse. Atît de blind şi atît de amar fusese tonul stinsei dojane.

— Lasă că n-ai venit de atîta timp... Dar cum ai putut să mă ocoleşti, cum ?

Abia acum Artemie ridica ocini lui mari spre dînsul. încă neîncrezători, dar în putere să-i înfrunte privirea. Şi atunci văzu bine ceea ce nu mai îndrăznea să nădăjduiască. Vra să zică, n-a apucat să-i destăi- iiuiască nimic. A fost poate o halucinaţie momentană ori un acces subit de isterie şi atît. Sau o izbucnire socotită, un joc rafinat şi primejdios. Doamne, cum putea să-i destăinuiască astfel de lucruri... şi Artemie surise de naivitatea lui. Dar acum pofta de a plînge la pieptul lui Mina crescu şi mai năvalnic. însă Mina nu înţălegea răgazul pentru duioşii.

— Haide numaidecît acasă I glăsui el poruncitor. Haide, închide repede şi haide...

Şi aci Artemie ciuli iarăşi o ureche. Dar Mina continuă :

— Haide... Doamne, ce stupid am fost... Ce-ai putut tu să crezi... Spune, ce-ai crezut ? Şi, fără a aştepta răspunsul : N-a fost nimic... o simplă neînţelegere pentru un lucru cu totul banal în fond... şi chiar în aparenţă... Dar nu ştii tu cum sunt eu... pornit... Şi pentru atîta lucru, Doamne... uite, aşa am ajuns să mă mînii... dacă nici pe tine nu te-am observat... eram orbit. Doamne, şi pentru ce Uite, nimica toată... Doamne, Doamne... A £

Aci Mina se închină. Artemie asculta îndurerat cum cuvintele i se îndoiau sub greutatea minciunii. Cine ştie, poate s-au împăcat, în sfîrşit ! Poate acel mult aşteptat

„pentru totdeauna" a fost în cele din urmă pronunţat de buzele ei.

Mergeau acum pe înţesatele străzi bucureştene, făcîndu-şi cu greu loc prin mulţime, coborînd de pe trotuar în faţa mişcătoarelor ziduri de trecători, răz- leţindu-se şi întîlnindu-se iarăşi. Mina sfredelea pă- reţii de lume, vîrîndu-şi umărul cu uşurinţă în compactul grupelor, şi umărul lui tăia tot ce întîlnea în cale. Capete nemulţumite se întorceau după dîn?ulj dar cineva pronunţa un nume, şi atunci capetele zîm- beau : „A, ăsta e l" Iar Artemie debarcat ţinea lungul şanţului, alerga uneori să-1 prindă în vreun luminiş, unde Mina, oprit o clipă, îl aştepta nerăbdător să şi-1 alăture. Şi Mina vorbea într-una, uneori peste capete, alteori singur, cînd Artemie, smuls de şuvoi, înota prin mijlocul străzii. Lumea privea uimită la chipul acesta frumos şi elegant, care înainta aşa de bărbă- teşte şi vorbea singur. Dar numaidecît venea o şoapta cine ştie de unde, fărămîndu-se în zeci de zîmbete pe buzele tuturor : „A, el..."

—Doamne, dar într-adevăr, asta nu mi s-a mai întîmplat niciodată... închipuieşte-ţi, să nu te recunosc pe tine... închipuieşte-ţi cît eram de orbit. Şi de ce crezi, dragul meu, de ce, de ce... uite, cînd ţi-aş spune... dar e aşa de neînsemnat...

Pînă acasă el nu găsi acel lucru aşa de neînsemnat care-1 orbise atîta.

Elena îi primi zîmbitoare, întinzîndu-le mîna molatec de pe canapeaua ei. Lui Artemie îi surîse doar în treacăt şi păru că nu-i arată prea multă luare- aminte. Dar pe Mina îl copleşea cu întrebările, îi răspundea cu voioşia rîsului, îi urmărea toate mişcările cu ochii împăienjeniţi de cea mai duioasă dragoste.

Primirea aceasta îi ferici pe amîndoi. Artemie înţelese că trecutul a fost uitat „pentru totdeauna", că ea a lăsat să-i scape în sfîrşit cuvîntul mîntuitor. Şi el însuşi se simţi în stare să ridice ochii spre prietenul cei mai bun. Iar Mina aproape aiura de fericire. El aducea necontenit vorba de pricina care-l făcuse să se poarte aşa de ciudat în ajun ;

acum izbutise să găsească „o pricină", dar mai tîrziu, aflînd alta mai potrivită, o spuse şi pe aceea.

— înţălegi, *mon cher,* un complex de împrejurări. Un complex...

El rămînea puţin melancolic la amintirea acelui complex, dar îndată *se* scutura ca de o preocupare fără noimă, privea rînd pe rînd la nevastă-sa şi la cel mai bun prieten, şi privirile se înflăcărau îndată de fericire intensă.

Seninul lor se pogora şi-n sufletul lui Artemie, unde se întrona de asemene. Căci acum lumina electrică nu mai avea aspectul acela. Iar bufetele deschise străluceau de porţelănăria veselă, care împroşca opulenţa cu un smoc neastîmpărat de raze, ce creşteau şi des- creşteau, se lungeau şi se trăgeau în sine pentru a saluta cu lumină căminul refăcut.

Dumnezeu se coborî printre ci şi se aşeză la masa aceasta.

Dar îndată, ca o pasăre cobitoare şi nocturnă, mîna Elenei se abătu pe genunchiul lui Artemie. Dumnezeu fugi. Mai rămăsese reflectat doar în ochiul lui Mina. Artemie îl văzu încă acolo, 111 ochii aceia muiaţi de fericirea bunătăţii şi a iertării, şi alungă pasărea iadului. Dar aceasta, sub forma unui picior cald şi nervos, i se aşeză din nou, de astă dată pe picior. El cătă îngrozit spre diavolul de-alături, care uzurpase neruşinat locul lui Dumnezeu. Dar privirea Elenei era scăldată într-o iubire fără seamăn şi se revărsa asupra lui Mina toată, izvor potopitor şi nesecat.

Mina se sculă să aducă — spse el — o surpriză mare. Şi cu el se duse orice urmă a lui Dumnezeu.

—Cum mai poţi îndrăzni...

— Niciodată nu mi-ai spus aşa, complicele meu scump, cel mai scump, rise ea cu veselie. Haide, spune înainte, să audă şi el... cît îi eşti de prieten...

—Ai gonit pe Dumnezeu, aiură el răguşit. Ha, ochiul tău de drac n-a fost în stare să-l vadă...

Apoi deodată îşi reveni şi începu s*o roage eu gkc plîngător... De ce să tulbure şi cel din urmă ochi de apă curată din fîntîna sufletului lui Mina : credinţa lui că Artemie nu ştie, nu bănuieşte, n-a înţeles nimic.

Ea asculta, şi pe buzele ei rîdea nebunia, în ochii ei luneca nebunia, pe faţa ei încondeia strîmbătura nebuniei. Şi groaza îl apucă puternic în gheare.

Dar lucirea nebuniei pluti numai o secundă pe faţa ei. Pe urmă seninul păru că se aşterne pe figura de porţelan, treptat, cu fiecare nou cuvînt al lui Artemie ; va potoli-o el în cele din urmă ? O, cum ar fugi acum, pe loc, din casa asta blestemată dacă nu l-ar ţinea singur ochiul acela de apă curată din sufletul înveninat al celui mai bun prieten I

Se auziră paşii lui Mina şi, din instinct, Artemie se ridică brusc de pe scaun, parcă să-i iasă întru întîm- pinare. Dar groaznica închipuire pe care se forţase s-o alunge se prefăcu în fapt. în acelaşi timp, cu iuţeală sclavă de umbră, ea făcuse aceeaşi mişcare. Mînile ei moi, de pe care mîneeile căzură, i se agăţară de gît ca un alb şi sinistru colan şi buzele ei se apropiară lacome de buzele lui :

Ah, Mina mai întîrzia încă ! El se smuci cu putere, ea îl scăpă, se clătină, dar înainte ca el să-şi stăpî- nească din nou mişcările, îl înlănţui iarăşi. Şi-i şopti rînjind : „Cel mai bun prieten". Atît. Şi pe figura ei rîdea cu hohote nebunia. Dar această luptă aprigă, disperată, corp la corp, nu dură decît iuţeala unui vis : o secundă, două, atît cît îi trebui lui Mina să reapară.

Cutia surprizei se rostogoli din mînile tremurătoare, şi cea mai cumplită surpriză îl păli fără milă, nimicitoare, în moalele tîmplei. Abia mai putu apuca canatul mişcător să nu se rostogolească şi el, şi, înnebunit, începu să muşte lemnul uşii. Ochii i se dădură peste cap şi-n toată înfăţişarea şi purtarea lui se schimonosea îngrozitor epilepsia.

Artemie nu mai putu suporta priveliştea.

— E o minciună, şuieră el rătăcitului din minţi. N-ai văzut c-a fost o mişcare potrivită, calculată ? Un joc de nebună.

îi spune astfel Artemie şi aproape plînge, iar Mina rage aşa de cumplit şi ochii îi licăresc aşa de groaznic, că parcă ar fi gata să-i sară din cap ; nici nu pricepi ce-l opreşte să înhaţe, să sfîşie, să sugrume.

Artemie n-ar putea spune cum s-a trezit în antreu, lîngă uşa colorată, cu săgeţi de fier. Un pas uşor de fantomă l-a ajuns din urmă şi un chip diafan şi dulce şi blînd îi rîde cu bunătate.

— Stîrv lustruit ! Şi Artemie, la rîndu-i, scăpat de tot din baierele minţii, scuipă drept în mijlocul chipului plin de bunătate îngerească.

Femeia în alb făcu atunci gestul lui Cristos. Umilită şi resemnată, şterse de pe obraz groaznica injurie cu zîmbetul celei mai sfîşietoare blîndeţi. Şi adăugă :

— De acum Dumnezeu poate să vină... Am rămas singuri... Şi pe şoptite : E rîndul lui acum...

Rîse pentru ultima oară.

Şi se topi tot aşa de nesimţit precum se ivise. în urma-i, portiera de pluş tremură uşor, ca apa lacurilor peste zîna adîncului.

Viaţa romaneasca, IAŞI, AN. XVII, NR. 10, OCTOMBRIE 1925, PP. 105—\17$_m$

TROIŢA

— Măi, dacă soarele apune încolo, noi trebuie s-o luăm încoace, grăi Pălălaie celorlalţi doi, şi cu toţi părăsiră urma lucitoare a săniei, apucînd-o spre dreapta prin zăpada crudă.

Apusul se stingea învineţind domol, şi din faţă, dinspre Nistru, îi primi un pui de vîntuleţ ce se stîr- nise pe nesimţite. Pălălaie le povestea înainte despre patimile Mîntuitorului ; ajunsese acum la grădina măslinilor. Tovarăşii de drum, cu armele în bandulieră, cu mîinile în buzunarele mantăilor, îl ascultau pe gînduri, mişcîndu-şi picioarele alene, mulţumiţi de calea ce-o străbăteau fără comenzi, de capul lor.

— Ce-o fi acum pe la noi 1 oftă Miercan. Ce mai fierbere şi ce mai cîntec 1

— în oraş, la Drăgăşani, au şi pornit cu colindul, gemu Mandin ţiganul şi, fără să mai asculte la ţîrcov- nicul, care dezvinovăţea pe Cristos în faţa Caiafei, începu cu vocea lui zbîrnîitoare :

Si te şcoala, fata mare, ***Şi-mi aprinde-o lu-u-mînare, Luminarea cea mai mare, Şi-o pune-n-n-irei-i-icoane...***

— Aşa se chită pe la voi, mă, de Ajun ? bufni în rîs Miercan.

— ...da' Petre se prefăcea că nu mai cunoaşte pe Dumnezeu... voi să profite de tăcerea ce urmă Pălă- laie, spre a-şi continua istorisirea.

— Cum vrei să ne cînte, mă modîrlane, izbucni abia acum Mandin cu indignare, aducîndu-şi aminte că acel care-1 întrerupsese nu era un gradat. Ce, ca la voi, ţărăneşte ? La noi e oraş...

Şi porni şi mai cu putere :

Trei icoane în casa mare, Trei icoane-e-n-n cass-sa mare...

— Se întunecă şi vîntul se înteţeşte, daţi drumu la picioare, băieţi, îi împăcă Pălălaie. Şi-şi grăbi şi el vocea după pasul gimnastic pe care-1 luaseră cîteşitrei. Da' Petre se prefăcea acum că nu mai cunoaşte pe Dumnezeu...

— Hm, va să zică Isus ghicise de-adevărat, se bucură Miercan de dibăcia dumnezeiească.

Iar Mandin cugetă :

— Dacă el, un sfînt, de trei ori s-a lepădat şi tot sfînt a rămas, poftim acum de te leapădă d-ai noştri şi treci la nemţi, că te-a mîncat gaia.

— Cin' te-a mîncat, măi Mandine ? întrebă a rîs Miercan.

— Şi i-a mai du-te dracului odată ! se înfurie iarăşi ţiganul.

De departe se porni un şuierat lung, dureros şi ascuţit ca gerul ce se lăsase.

— Auzi, ţigane, parc-ar fi bomba neamţului la Muncel, cu tragere lungă.

— De nu ne-am rătăci cumva, îngăimă Mandin.

— Ba tot ce se poate, întări Pălălaie. Dacă n-asculţi cînd se vorbeşte de cele sfinte.

Fluierul cerului se porni acum şi mai apropiat, şi mai ascuţit, şi mai lung, şi mai dureros.

— Auzi, ţigane, mai glumi iar Miercan. Xi-au dat de urmă vardiştii lui Dumnezeu. Parcă ar fi la tine, la Drăgăşani, cînd te repezeai peste garduri cu gîsea rumânului.

Cînd termină cel de lîngă dînşii, un alt gardist al lui Dumnezeu îşi încercă şi el fluierul în depărtări neştiute. Şi numaidecît apoi apa tuturor vînturilor se porni nemiloasă din fundurile Rusiei. Soldaţii îi luară firul în piept, înotînd vitejeşte prin valurile de crivăţ şi de negură.

— Ce te faci, Mandine ? întrebă nu fără oarecare nelinişte Miercan.

Ţiganul icni...

— D-apăi cred că nu mai avem mult pînă la To- hatin, îi asigură Pălălaie.

Şi îmbărbătaţi de vorbele dascălului, îşi simţiră cu toţi picioarele mai solide.

Zăpada nu era mare. Şi pe cer, repede-repede, stelele prinseră să strălucească de ger.

— Uite caru ! continuă Pălălaie. Tohatinul vine chiar sub el, niţel-niţel mai la dreapta...

— Auzi, Mandine, mai *hacana,* glumi iarăşi Miercan, găsind mult curaj în glumele lui.

Chiar şi lui Mandin ii plăceau acum, căci ele îi dădeau impresia că vîntul nu-i aşa de aspru şi noaptea nu-i aşa de neagră cum se lăsase. El chiar ar fi vrut să găsească un răspuns la fel de glumeţ şi se miră cum nu-1 găseşte şi acum aşa de uşor cum îl găsea de obicei la lumina zilei. Se hotărî însă ca la şotia cea nouă a lui Micrcan să izbucnească într-un hohoţ de rîs cum n-a mai rîs niciodată în viaţa lui. Chiar de l-ar face Miercan cum îi va veni la gură ! O glumă pe vremea asta afurisită face cît o odaie caldă.

In locul lui Miercan, a început însă Pălălaie, şi Mandin a tresărit :

— „Miluieşte-mă pe mine, păcătosul şi întunecatul, cel înfundat în păcate multe, care cu urîtele mele fapte am mîniat pe făcătorul meu. Sub acoperămîntul tău alerg. Maică a lui Dumnezeu"...

O trînibă de vînt risipi îndată vorbele dascălului, la care Miercan şi Mandin întinseseră cu evlavie urechea.

Mandin, crezînd că Miercan a mai spus vreo glumă, izbucni într-un hohot puternic de veselie.

— Da[5] ce ţi-e ţigane, te-ai luat la întrecere cu vîntul ? îi urlă Miercan la ureche.

Ţiganul tăcu deodată şi începu să tremure. Cînd crivăţul li se lăsă în spate, domolindu-şi mînia, Pălălaie reîncepu ca la comandă :

— „...sub acoperămîntul tău alerg, Maică a lui Dumnezeu, şi cu umilinţă îngenunchind mă rog ţie cu lacrămi, ca să îmblînzeşti pe feciorul tău..."

Pîraiele de vînt se puseră acum să curgă din toate părţile, inundînd cu desăvîrşire cîmpia. Şi cu toate se încurcau în pulpanele de manta ale celor trei voinici. Parcă se rupsese tavanul cerului, de se prăbuşise calabalîcul sfinţilor într-o larmă îngrozitoare. Surugii nevăzuţi dau chiot, dinţi de strigoaică scrîşneau în întunecime. Fundul cerului clocotea ca şi cum dracii şi-ar fi ales tocmai noaptea sfîntă să-şi sărbătorească nunta stăpînului lor.

Pălălaie făcu cruci largi cît ţinea pieptul, Miercan le făcea cu vîrful limbii, Mandin în fundul buzunarului. Pălălaie se ruga, dar nimeni nu înţelegea ce
spune, şi înaintau cu toţii abia răzbind tăria vîntului, îngheţaţi de groază. Vîntul parcă împrăştiase întune- recul ; zăpada pietrificată lumina, stelele sclipeau ca dinţii de lup.

Zăpada lumina de parcă era însăşi ziua, pe care noaptea n-o mai alunga la asfinţit, ci o prinsese în sfîrşit şi o călca acum în picioare, strivind-o sub greutatea întunerecului etern. Prin lumina ei învinsă, cele trei umbre îşi duceau spaima îngheţată în suflet spre cele şapte stele ale carului mare, căzut

cu oiştea în pămînt. Totul era căzut, răsturnat, dărăpănat, totul se dărăpăna încă. Lăzile sfinţilor căde au fără preget, spărgîndu-se una de alta cu zgomot nemaipomenit. Dracii cuceriseră cerul şi aruncau dc-acolo cu boarfe cu tot pe vechii stăpînitori. Dascălul Pălălaie privea încremenit carul ceresc rupt şi azvîrlit ca o biată vechitură, şi ochii îi lăcrămau. Printre lacrămi vedea cum toate stelele se desprind de pe boltă, gata să curgă ca o ploaie de pietricele. Iar Tohatinul era Şters de pe suprafaţa pămîntului. Şi toate celelalte sate, oraşe şi măriri ale lumii, căci noaptea de apoi venise : noaptea lui Lucifer ! Şi era tocmai noaptea Domnului. Şi el în zadar mai aluneca pe covorul dc ziuă, împietrită şi scîrţăietoare prin frigul fără margini. Capul îi îngheţase de parcă era al unui om de zăpadă. Poate că aşa se va preface lumea sub noua împărăţie a întunericului I

Iar el va tot merge astfel, cu cei doi tovarăşi, pînă cînd oştenii negri, îngeri ai noului dumnezeu, îi vor prinde şi-i vor întreba : „Ce faceţi ? Voi nu vă daţi cu noua împărăţie ?" I-auză-i cum forfotesc în văzduhul groaznic ! Ce te vei face atunci, Pălălaie dascăle ? Vei lăsa tu pe Cristos al tău, ca Petre, de teama frigării diavoleşti ?

Dascălul Pălălaie abia îşi mai trăgea picioarele, şi mîinile de mult nu mai făceau semnul crucii. îi venea sa se lase într-o rină, *să. se* prăbuşească; tot *era* îngheţat. Tot. Numai acolo, în piept, în partea stîngă, acolo mai simţea ceva cald şi luminos, ca luminiţa plăpîndă. cea dinţii lumînărică pe care o aprindea în bezna umedă a bisericii din Cermegeşti ia a doua cîn- tare a cucoşului. Nurnai apuca de-o aprindea, şi gata era şi popa ; apoi clopotele începeau să cînte, şi-ndată şi satul era ıı ı picioare... Unde eşti tu, părinte Elefte- rie, unde eşti tu, Cristoase, unde eşti tu, noapte sfîntă !...

Un plîns brusc şi nervos podidi ca pe-un copil pe dascălul Pălălaie. Vîntul îi îngheţă lacrămile pe obraz, dar de astă dată nu se înspăimîntă. El plîngea pe Cristosul acela blind şi trist pe care-1 slujise toată copilăria şi tinereţea, căci îl vedea legat în vîrful unui par, căruia oştenii întunericului îi dau foc la rădăcină, în închipuirea-i îngheţată alte imagini nu puteau să i se aprindă decît acele de foc şi flăcări...

Dascălului i se păru că se trezeşte ca dintr-un vis aievea, cum i se întîmpla adesea cînd se pomenea singur în biserica umedă din Cermegeşti, răsfoind în neştire ceasloavele, la lumina lumînărelii din mînă. începuse să aiureze de frig. Şi groaza cea adevărată îl apucă abia acum, cînd îşi dădu seama că nu-şi mai poate mişca picioarele, cînd îşi simţi creierul un bulgăre de gheaţă atît de tare, că scăpăra, ca şi cremenea, scîntei de aiurare. Aşa mor oamenii de ger, îşi aminti el c-a cetit cîndva într-o carte veche : visînd foc şi lumină. O sfîrşeală, fără chip de îndreptare, îl moleşea văzînd cu ochii. Aşa mor oamenii de frig : oboseala, sfîrşeala, visul de-a-n picioarele, plin de soare şi căldură, şi-apoi perina de gheaţă, patul nesfîrşit de zăpadă...

— ...Cu giulgiul alb l-au înfăşat...

Dascălul se pomeni cîntînd acum prohodul şi se înspăimîntă de moarte. Sfîrşeala îl făcu să se împleticească. Noroc că Miercan avea braţ puternic. Atît îi fu de ajuns, ca acesta să-l atingă, pentru ca Pălălaie să simtă numaidecît întărindu-i-se piciorul. Miercan era lingă el, şi dincolo, în stînga, Mandin. Şi era noaptea Crăciunului, iar izbînda dracilor, o prostie. Nu mai aveau să se ridice ei în vecii vecilor ca să dărîme tronul dumnezeiesc I Ce mare păcat să visezi astfel de bazaconii tocmai în noaptea cea mai sfîntă... Iar Tohatinul trebuie să fie se poate de aproape, acolo, sub carul mare, poate chiar îl arată cu oiştea şi de aceea s-a răsturnat astfel... Dar de ce-şi face cruce Miercan ? Pălălaie vrea să-şi întoarcă ochii spre Man- din, însă coardele gîtului sunt aşa de amorţite, că trebuie să-şi întoarcă tot trupul. Şi Manditi îşi face cruce... Iar Tohatinul nu se mai iveşte de loc... Şi aici trebuia să fie : de mult trebuiau să fi ajuns... De cînd rătăcesc, să nu fi găsit nici un alt sat, nici un cătun, nici o colibă !... Doar erau prin părţile aştia la fiecare kilometru... Şi vîntul bubuie ca la Mărăşeşti 1 Unde-s satele tale, Doamne ? Cînd le-a înghiţit întunericul ?

Şuieră aşa de grozav văzduhul, că dascălul s-a pus să şuiere şi el. S-a luat la întrecere cu toată larma vîntului. Şi urlă de parcă ar fi domnul sublocotenent sub focul artileriei :

„Nu-1 veţi doborî, Clinilor, nu-1 veţi doborî 1" Iar văzduhul rîde de neputinţa glasului lui, rîde cu hohote şi şuieră. Şi dascălul rîde la fel şi şuieră. Picioarele i se împleticesc. Miercan şi Man- din s-au lăsat mai la urmă şi-şi fac cruce şi boscorodesc şoapte fără înţeles...

S-au oprit deodată în faţa unei namile întunecate, ce-şi scoate trupul mătăhălos dintr-un vîrf de troian.

— Uite-1... învingătorul 1 bolboroseşte Pălălaie înfricoşat. Să nu-i cădeţi la picioare, fraţilor ! miorlăie el rugător şi cade zdrobit în puful movilei de zăpadă.

A căzut pe spate, şi ochii încă îi mai stau pe jumătate zgîrciţi. Ceva, cineva, ascuns în ultima picătură de căldură ce i-a mai rămas în trup, îi dă porunca, deşi abia mai poate prididi cu pleoapa enorma greutate ce s-a lăsat deasupra-i.

Prin zgîiala ochilor vede ca prin vis pe cei doi tovarăşi de drum. îi şi aude chiar : două vorbe care n-au nici un rost.

— Făclia aia, mă...

— Torţa ?

— E mă, e ! Torţa, ce dracu e !

Mandin i se pare cel mai curajos. El pomeneşte ceva şi de chibrituri.

— Am şi chibrituri, ţine tu mantaua... Vezi de te întoarce cu spatele încolo... De la Nistru bate...

Pleoapa lui Pălălaie n-a mai putut prididi. A închis sub greutatea capacului ei de fier pe Mandin înnebunit. Iar namila de întuneric care ţîşnise din vîrful troianului i s-a părut că s-a prăbuşit asupră-i.

— împărăţia întunericului şi-a îngheţului! a mai putut grăi pentru sine ce a mai rămas cuget în capul lui de gheaţă.

Pe urmă, o lumină vie s-a aprins în locul cugetului aceluia, parcă într-o peşteră de sloiuri, însă aşa de mică, aşa de mică, încît a început să se zgîrcească, pentru ca tot corpul să i se înfrupte din căldura ei de chibrit.

A crezut că s-a trezit pe lumea cealaltă ; pe lumea aceasta, însă, sub puterea noii stăpîniri. Cineva îl zguduise cu putere, apoi simţise o căldură vie dogo- rindu-i, întîi ca o părere, apoi din ce în ce mai stăruitor, obrazul drept.

A deschis ochii mari şi nu putea să creadă privirilor. Mandin, negru, cu ochi scăpărători de drac 1111-pieliţat, avea în mînă o torţă din care cădea[u] sfo- răind picuri de pucioasă. „A trecut la *ei,* la ceilalţi", a ghicit îndată Pălălaie. Şi ridicîndu-se puţin într-o rînă, să vadă de unde venea căldura cea mare, înţelese repede totul. Namila întunecată de care se speriase adineaori ardea cu spor de la rădăcină puţin mai sus. Vîlvătaia se zbătea furioasă cu sine însăşi şi, aprinsă Ia ioc potrivit, mînca fără preget cu limbile-î de balaur din uriaşul nemişcat de lemn. Vîntul o asmuţea îndărătnic şi, cum o vedea că se lasă spre dreapta sau spre stînga, cum îi cetluia de piciorul uriaşului capul cu guri nenumărate şi roşii.

— Uite c-a înviat Pălălaie 1 strigă Mandin cu veselie.

— Slavă Domnului! mormăi de după perdeaua grea de fum Miercan.

— Vin, mă teteo, de te mai dezmorţeşte colea olecuţă, că d-abia 1-aprinserăm.

Pălălaie nu-şi putea însă trage picioarele ; se făcuseră ţurloaie ca pe streşini. Noroc că-n piept şi-n braţ mai rămăsese puţină viaţă.

El tăcu şi căută nedumerit şi cu luare-aminte la ciuperca, parcă din lumea zmeilor, care ardea. „O troiţă !...", se lămuri şi-şi scuipă, cu gîndul, în piept. „Piei, drace 1", făcu privind înspăimîntat pe Mandin, care-şi stingea torţa în zăpadă.

Căci flacăra prinsese acum tărie ; limbile ei crescuseră ca visul şi se întreceau una pe alta biruitoare spre coviltirul de şindrilă. Cu toate că n-ajunseseră nici la jumătatea drumului, dogoarea era atît de puternică, încît Pălălaie îşi putu mişca şi piciorul drept.

— Dă-te la o parte, Pălălaie, că o să cază pe tine I zbieră Miercan din răsputeri pentru ca să răzbească vîntul.

Pălălaie se cutremură. Ardea chipul lui Dumnezeu ! însă pe el niciodată nu-l vor putea face să treacă de partea Diavolului 1 Se gîndi să fugă şi privi în noaptea albă : i se păru că vede vîntul fărămîndu-se în legioane dc draci, carc zburau pe caii lor negri deasupra lumii cucerite. Mai aproape, reflexul flăcărilor se zbătea domol şi prietenos pe covorul de zăpadă. Cînd îşi întoarse ochii spre foştii lui tovarăşi de drum, căci în cugetu-i *se* lepădase de dînşii, îi văzu cot la cot, închinîndu-se. Le urmări firul privirii.

Flacăra acum se ridicase zdravăn, mîngîind gleznele răstignitului şi luminîndu-i coapsele, şoldurile, pieptul, braţele pironite. Capul stătea încă înecat în fum. Nu era o simplă zugrăveală, ci un Cristos cît un stat de om, săpat cu meşteşug în lemn, aşa cum fiul lui Dumnezeu este închipuit pe toate crucile uriaşe din nelămuritele răspîntii ale Basarabiei.

— Ce aţi făcut, Clinilor ? strigă el, plîngînd pe jumătate. Ce aţi făcut, vînduţilor ?

Mandin şi Miercan îngenuncheaseră şi se închinau ; Pălălaie se repezi cu capul în zăpadă şi începu să-şi care omăt

pe cuşmă, văietîndu-se şi bălmăjind vorbe fără şir. Cînd se potoli, surprinse pe ceilalţi doi săru- tînd, la rîndu-le, zăpada. Şi figura, din crincenă, i se înduioşa îndată.

— Iertaţi-mă, fraţilor ! suspină. V-aţi întors întru Domnul, iertaţi-mă... dar prea mi s-a rupt inima, fraţilor, cînd l-am văzut, fraţilor, arzîndu-i picioarele... cum ardeau păgînii pe mucenici, fraţilor, în cartea popii Nae din Cermegeşti.

Mandin păru deodată că dă semne de neliniște şi întinse urechea spre depărtările negre, apoi sări repede în picioare. Pe faţă i se cetea o mare îngrijorare.

Pălălaie, fără să ia seama la dînsul, privea trupul sfînt şi i se părea că se zgxrceşte chinuit de flăcări. Şi lacrimi îi curgeau domoale, una după alta, necurmat, din ochii ce parcă se topeau de strălucirea focului.

—» Iartă~mă, Mandinc, iartă-mă, Miercane!... înţeleg, v-a fost frig ,si aţi yrut să yă încălziţi... înţeleg, înţeleg... a înţeles şi el şi vă iartă pentru atîta...

Miercan îşi ridică un genunchi, apoi, încet-încet, se înălţă şi el de-a binelea în picioare, cu ochii, cu urechile în nelămuritul nopţii. Şi ochii parcă îi creşteau şi se umflau.

— ...V-a iertat, vă spun eu... o să-i vedeţi faţa milostivă cînd o ieşi din fum... da' eu, fraţilor, credeam că v-aţi dat cu Dracu...

Ochii lui Mandin s-au bulbucat de asemeni şi sclipesc ca stelele cerului.

— Auzi ? şoptește el stins.

Iar Miercan aude şi tot mai stă la cumpănă.

— ...voi credeţi că Dracu a răzbit pe Dumnezeu ?... că l-a luat pe neaşteptate fiindcă... petrecea de Crăciun... Ehe... dar oştile unde le-aţi lăsat... oştile înger... eşti...

— Lupii I strigă Miercan, scos din sărite.

Pălălaie priveşte uimit la Miercan. Aproape că nici nu pricepe sensul cuvîntului strigat, şi totuşi l-a auzit minunat de bine. Dar cînd urechea-i se umple şi lui de urletul depărtat : „hu, huuu", atunci se luminează Sn sfîrşit. Şi surîde ou înţeles. Ştie el ce fel de lupi sunt aceia : Necuratul... Legioanele biruitoare...

„Hu... hu... huuuu..."
Miercan şi Mandin se zbat cu înfrigurare. Pregătesc armele, forfotesc grăbiţi în sacii cu cartuşe ; mîi- nile nu mai nimeresc ce s-apuce mai întîi. Mecanismul îngheţat ţăcăne. Unul a destupat o grenadă, altul scoate căciula focosului.
„Hu... hu... huuuu..."
— De ce rîzi, Doamne ? ! ţipă aiurit nebunul, care tocmai s-a ridicat din noua prosternare.
Flăcările mistuiesc vrednice jumătatea de jos a sfîn- tului trup ; limbile lor lămuresc acum din plin faţa Mîntuirorului, care într-adeyăr rîde în jocul de lumini, parcă un martir înlemnit de groază şi de durere. Cei doi soldaţi îşi fac cruce, nebunul s-a prăbuşit...

— Iartă-ne, Doamne... Iartă-ne, Dumnezeule, şopteşte Miercan rugător. Am greşit... îngheţul ne-a îndemnat... lămureşte el lemnului înviat de pe cruce.

Dar haita se apropie necontenit! „Hu... hu... huuuu..."

— ...Mandine, pun-te în spatele meu... aşa... pun-te bine... să nu te dezlipeşti, băiete... pînă... pîn\.. la urmă...

— Sfîntuleţule, nu ne lua zilele... gemu şi ţiganul.

Uriaşa faclă s-a încins cu desăvîrşire, para a răzbit prin şindrila acoperişului şi aruncă pînă-n mari depărtări scîntei şi tremurătoare preşuri de lumină ; piciorul prefăcut în jăratec pîrăie, troiţa se clatină.

— Nu mai rîde, sufleţelul meu, împăratul meu, durerea mea... bolboroseşte înnăbuşit nebunul, cu capul 111 omăt.

El ştie că se va petrece acum o mare minune în lupta dintre dracii prefăcuţi în lupi şi dumnezeul prefăcut în foc. Şi aşteaptă cu răsufletul reţinut.

Ceilalţi aşteaptă de asemeni, cu mîinile pe trăgaci, tăcuţi, înfioraţi, solemni. Iar tunetul vîntului parcă s-a potolit, căci tot văzduhul nu-i plin acum decît de clocotul haitei apropiate.

Şi Cristos s-a mărit cît întreaga troiţă ; cu păr vîlvoi de flăcări, cu braţe ameninţătoare de flăcări, groaznic la chip, asemeni unei vedenii apocaliptice, stă gata să se năruie ca o revărsare de jar peste turburătorii măririi lui singuratice.

în înălţimi, vîntul, amuţit un răstimp, s-a pornit metalic, asurzitor, ca trîmbiţa de apoi a dreptăţii.

Universul literar, Bucureşti, an. XI .II, nr. 3, 17 ianuarie pp, 3—5.

TABLOUL

Cum s-au întîmplat toate lucrurile acelea, aproape nici acum nu-mi dau seama. A fost un vîrtej ameţitor, de-o iuţeală fără de pereche, care mi-a luat de la început minţile, de atunci, de la primul gest, şi m-a dus apoi fără voie, cu mîinile înfăşurate, în farandola [6] nebună a unor zeităţi invizibile şi zmintite sau bete, aşa cum trebuie să fi fost săritoarele beţive în cortegiile dionisiace.

Invizibile ? Poate. însă întrevăzute în ceaţa de vis a gîndului meu turburat. Căci toate aveau picioare lungi şi

---

[6] ***Farandola,*** **dans provensal.**

subţiri, şi-n saltul nebun se zbăteau pe ele, ca-ŋ bătaia vîntului, uşoarele văluri prinse doar de-un umăr, descoperind goliciuni ameţitoare. Şi toate aveau părul negru, despletit, iar pielea le era de un alb sub care necontenit sîngele aprindea nori mici ca petala închisă a trandafirului. Toate, una după alta, nu erau decît una şi aceeaşi Ariana, aşa cum am descoperit-o într-o bună dimineaţă în biroul bărbatului ei, cotrobăind ceva prin cărţi, acoperită doar de-o cămăşuică prinsă de-un umăr şi sărind la zgomotul surprizei mele, ca o hamadriadă [2] surprinsă de satir [3].

—Te-am văzut, i-am spus apoi îndeseră, cînd am rămas un moment singuri, şi aş da tot avutul meu să revăd goliciunea aceea de dimineaţă, care mi-a oprit tot sîngele în loc.

Nu mi-a răspuns. Buzele i s-au încreţit şi toată faţa şi gîtul şi braţele s-au acoperit de roşul închis al trandafirului. Dar eu nu am descurajat:

—Eu nu vorbesc vorbe, am şuierat atunci, căci într-adevăr sîngele mi s-a oprit a doua oară în loc. Eu vorbesc... fapte...

Ochii i s-au aprins atunci, sclipiri de gheaţă, şi parcă i s-au micşorat. M-au măsurat cu atîta dispreţ adevărat, că singur am putut să măsor atunci distanţa care se-ntindea de la unul pînă la altul, şi a ieşit fără să zică un cuvînt. Numai ochii aceia parcă au exclamat : „Prieten !..." cu atît dezgust, că n-am putut să nu-l simt şi eu pe de-a-ntregul şi să nu-mi fie atîta scîrbă de mine. Şi de atunci n-a mai apărut niciodată singură, nici alături de bărbatu-său, ori de cîte ori am mai intrat în casa aceea, a bunului meu prieten Orghidan.

Dar strălucirea de trandafir alb, ale cărui petale se-nroşeau la adierea celui mai neînsemnat gînd, creştea în mine şi-mi umplea sufletul de-o lumină caldă crepusculară şi-mi îmbăta nările de parfumul puternic al grădinii după ploaie. Numai pe stradă o vedeam din cînd în cînd, învorvorîtă în vestmintele ei grave şi reci. Degeaba ; în dosul lor simţeam caldul culorilor vii şi-l simţeam atît de puternic, că mă feream să nu-mi dezvălui prea mult lăcomia ochilor, sau — Doamne, mai ales — ca gestul să n-o ia înaintea gîn- dului.

Mă apropiam de ea încet şi sfios şi umilit, dar eâ *ttoceâ in* aşa *fel* pe lingă mine, dusa de apa tulbure şi pestriţă a trecătorilor, că orice vorbă îmi murea în gît. Alteori se suia în trăsură, şi atunci pulpa i se dezgolea pînă sus, strînsă parcă în ciorapul negru, întins. Prin transparenţa aceea negurie vedeam minunea piciorului multiplicat, ce-mi sărea necontenit în gînd, în dansul nebun, fără popas — îmi apăsa creierul, îmi întuneca minţile. îmbinarea aceasta de negru şi de trandafiriu, de negru amestecat cu toată gama culorilor de trandafir era peste puterile mele. A doua oară, cînd piciorul acela, înălţîndu-se pe scara trăsurii, se dezgoli pînă la încheietură, gîndul mi se şi conturase în minte. Trebuia neapărat în după-amiaza următoare să obţin cu orice preţ o întrevedere cu doamna Orghidan :

„Nu puteţi, doamnă, să-mi interziceţi ca să mă explic. Nu vreau decît să vă sărut ciorapul de mătase neagră. încolo, nimic nu mai cer, doamnă I"

Martor mi-e Dumnezeu că eram în toate minţile cînd am luat această hotărîre, care mi s-a înfipt în creier ca o idee fixă. A doua zi după-amiază, la ora 4, cînd Orghidan era dus neapărat la Senat, stăteam înfipt înaintea doamnei Orghidan, ca şi ideea fixă din capul meu. Intrasem prin dos fără grijă, căci servitorii mă cunoşteau cu toţi şi nu găseau nimic nefiresc în apariţia mea pe orice scară sau sală s-ar fi întîmplat. De fapt, nu întîlnii nici un servitor, şi lucrul acesta mă convinse că eram în voia şi pe placul împrejurărilor ce sunt deasupra noastră şi care cu siguranţă ne cîrmuiesc toate acţiunile. Cum n-aş fi putut crede în destin, cînd mi se arăta de la început aşa de binevoitor ?

Am ciocănit deci uşor şi mi-a părut rău că n-am început să ciocănesc tare, pentru ca să iau lucrurile mai energic şi mai repede ; aşa, puteam deştepta bănuieli şi provoca întrebări. Cum se şi întîmplă, într-adevăr. Mă prefăcui însă că n-aud şi zdringami de mai multe ori clanţa de alamă. Dar, minune, uşa se deschise singură ; era neîncuiată şi cedase de la sine : destinul era deci alături, îl simţeam intrînd o dată cu iriiiic pe uşa larg deschisă, în privirea uimita a doamnei Orghidan, care

se ridicase pe jumătate pe canapeaua unde-şi făcea de obicei lunga siestă.

— A, dumneata eşti ?

Atît in-a întrebat, ş-apoi s-a întins cît era de înaltă, la loc, pe canapea. Totuşi, nu mi-a scăpat o vagă rotire de fulger a ochilor, ca şi cînd ar fi vrut la început să facă o altă mişcare şi pe urmă s-a răzgîndit. A socotit că afectata nepăsare ce-mi arăta acum era o armă mai potrivită contră-mi şi de aceea probabil s-a răzgîndit. Dar destinul cel bun era necontenit lingă mine ; îl auzeam rîzînd şi îndemnîndu-mă să dau buzna. Eu eram însă mai cuminte decît îngerul meu. Mă bucuram numai că sufletul ei stă deschis înaintea mea şi că-l văd ca printr-un capac de sticlă de la muzeu. Zadarnic ea-şi trase cu o mişcare leneşe cuvertura galbenă peste dînsa.

Sufletu-i se limpezea tot mai mult în ochii mei, cu tot galbenul şi cu toate desemnele acelea negre, curioase, ale cuverturii.

Afectai şi eu nepăsare şi firesc şi, încîlcindu-mi ochii în arabescurile covorului uriaş, întins pe părete deasupra divanului, cum ea nu scotea nici o vorbă, îi lămurii cu tonul cel mai natural din lume scopul vizitei mele :

— Am venit să te sărut pe ciorapul negru !

Şi silindu-mă să pun o regula în mersul fără înţeles al curbelor de pe covor, rîdeam în gînd de uimirea pe care trebuia să i-o provoace o explicare atît de absurdă şi de calmă.

Priveam pe covor şi totuşi n-o vedeam decît pe dînsa : la început o tresărire bruscă în luminile privirilor uimite; *O clipa,* mai apoi, un calm tot aşa de mare ca şi al meu ; dar atît de repede una după alta aceste schimbări, de parcă apa tălăzuită de aruncarea unui pietroi s-ar fi potolit subit, fără tranziţia aceea lentă a cercurilor de unde din ce în ce mai line, mai liniştite.

Şi aşteptam amîndoi, atît de calmi!...

Dar ea nu spunea nici un cuvînt, nu făcea nici o mişcare, nici măcar mîna n-o întindea spre clopoţelul de alarmă.

Şi atît de mare era tăcerea care se desfăcea din corpul ei, încît mă simţeam grozav de înfiorat şi nu îndrăzneam s-o

turbur cu nici un cuvînt, de parcă m-aş fi trezit singur într-o biserică uriaşă şi sonoră, în întuneric, şi aş fi păşit spăimîntat spre ieşire, de frică să nu se trezească sfinţii cei groaznici de pe păreţi.

Vai! aşa de puternică era tăcerea asta, că, spăimîntat, am ieşit din templul zeităţii cu ciorapi negri.

Am ieşit ruşinat şi am fugit pe săli şi pe scări şi ea desigur a rîs în urmă-mi şi vocea-i de cristal s-a făcut în mii de ecouri în templul tăcerii ei, ca şi cum toţi sfinţii din biserica depărtatei copilării s-ar fi prăpădit de rîs de spaima plăpîndă de icoane şi închipuiri.

Un an de zile am purtat în suflet culoarea fermecată. O simţeam crescînd şi aprinzîndu-se în lumini sau stingîndu-se în palori îmbătătoare. Unele se năşteau pe altele, nuanţe răsăreau din nuanţe, o mie de nuanţe dintr-una singură, ca ecoul rîsului în biserica plină de coloane, de galerii şi de firide. O lumină roză, acoperită de-un negru transparent, ca un aco- perământ de doliu sau ca un amurg, ca străluciul cărbunelui pe care se întindea gangrena cenuşii.

Astfel, şi cărbunele patimii mele oarbe orbea pe îndelete în tot acest timp, mocnea în cenuşă, ca mai apoi, după un an, să *izbucnească* în flăcări de voinţă şi de hotărîre.

Am pornit iarăşi spre casa blestemată. Trecuse un an întreg şi încă vreo cîteva săptămîni, iar în mîini aveam mănuşi, trei rîiîduri de mănuşi, care-mi deformau grozav mina, iar în picioare purtam şoşoni, trei numere mai mari decît mi-era măsura tălpii. Erau şoşonii bunicu-meu, şi ca să nu-mi iese din picioare, i-am pus peste ghete şi peste galoşi peste tot.

De ce m-arn echipat astfel ca un oplit[7] spartan sau, şi mai nimerit, ca un cavaler din timpul Războiului celor două *Roze* [2], n-aş fi putut răspunde de la început decît vag, foarte vag. Gîndul cel mare îmi su- rîsese el de mult în nopţi de insomnie, de dorinţă neîmplinită, de patimă, de gelozie şi de ură. Dar de ce tocmai acum, în noaptea asta, cu vînt mare,

---

[7] **Soldat pedestru.**

bubuitor şi cald, de se auzea [u] şi-n miez de noapte straşinile curgînd de zăpada topită, venise împlinirea lui ?

Poate pentru că de acasă nu putea să mă vadă nimeni, căci îmi învoisem servitorii la bal mascat. Era mare bal mascat, exact la crucişul dintre străzile cartierului meu şi-al lui. Mă gîndisem desigur şi la asta ; aşa împopoţonat cum eram, cu haine de apaş şi doar ochii sclipind în întunericul dintre bordul pălăriei pleoştite şi fularul cărămiziu ridicat pînă la rădăcina nasului, toată lumea m-ar fi luat drept un dansator întîrziat — pînă acolo — şi unul obosit înainte de vreme, de-acolo înainte.

Alături de mine mergea acelaşi destin binevoitor, şi acest lucru era explicaţia cea mare a hotărîrii mele subite. Am intrat amîndoi pe poarta larg deschisă, am ocolit amîndoi spre uşa de serviciu şi am încercat — sfătuindu-ne uşor, în limbajul gîndului — *passepartout* [3]-ul sistematic, lucrat de mult de un răposat meşter neamţ ; amîndoi invizibili şi amîndoi învăluiţi şi îmboldiţi de mîngîierile vîntului bubuitor şi cald. Uşa de serviciu a cedat repede, repede ; am încuiat-o la loc pe dinăuntru, pentru că *ţasse-partout*-ul era într-adevăr straşnic. Am intrat pe urmă în closet şi am ridicat cîrligele de la fereastră. Precauţiunea asta mi-a şoptit destinul s-o iau, căci în planurile mele de la început n-avea nici un rost, cum n-a avut nici la urmă. O siguranţă mai mult nu strica totuşi ! Pe urmă m-am aruncat zglobiu pe scară, eu şi cu Doamne- ajută, care mă îmboldea voios din urmă. Cum mă aşteptasem, casa era deşartă : servitorimea, desigur, ţopăia toată la marele bal mascat.

Mergeam cu pas sigur, stins de cauciucul şoşonului, spre uşa lui. O ştiam în capul coridorului. în dreptul odăii *ei* m-am oprit ca să sărut clanţa de aramă. Dar atunci m-am simţit încleştat între două braţe de fier, şi în ceafă, cu toată grosimea fularului, am simţit încălzindu-mă un răsuflu umed ca de vacă şi gîfîitor. Am auzit apoi surda ameninţare :

— Tîlharule, de data asta n-ai să-mi scapi !... Şi pe urmă, apropiindu-mi cu puteri teribile coatele pe la spate : Te aşteptam... te aşteptam de mult, canalie, şi iacă... d-asta am dat drumul la servitori.

Am îngheţat. Mă aştepta de mult ? De cînd ? De-un an ? Atunci destinul acela care mă-mpinsese încoace era înţeles cu el ! Căci acum, cînd îşi bătuse astfel joc de mine, nu mai putea fi nici o îndoială că într-adevăr mă însoţise încoace !

în braţele voinice care mă strîngeau tot mai dureros eram un sloi de gheaţă. Scîncii ca un copil, pe care mumă-sa îl prinde escaladînd în cămara cu dulceţuri :

— Dionisie !...

— **A...**

Atîta auzii. Ca un scrîşnet de uimire. Ca o uimire mai mare chiar decît a mea. Ce „aa sugrumat şi groaznic ! Ca o sforăială de strangulat! Pe urmă fusei întors de braţele puternice şi fularul îmi fu smuls de pe faţă. Se făcu lumină.

— Marius, tu ? *Şi tu* ? Dar ce cauţi, pentru numele lui Dumnezeu...

— Atunci, aşteptai pe altcineva ?

— Spune, spune, de ce ai venit în costumul ăsta şi de ce ai vrut să intri la Ariana ?

— Servitorii mei au plecat la bal mascat ca şi ai tăi, i-am răspuns. Şi mi-a venit atunci să mă maschez şi eu şi să merg la bal mascat.

— La un bal mascat unde se duc servitorii ?

— La un bal mascat unde se duc servitorii ! i-am răspuns ca un ecou. Nebunie subită de om singur 1 De om *singur !* am strigat rîzînd, dar privindu-1 ameninţător.

Dar îndată am scoborît vocea ca să-1 liniştesc. Aşa mi se dicta din fundul conştiinţei, unde bunul destin, pe care pe nedrept îl bănuisem o clipă, se aşezase comod ca pe un scaun şi-mi şuşotea să n-am nici o grijă. „Totul merge strună..." îmi şuşotea.

Am continuat deci pe tonul cel mai liniştit din lume :

— Cînd am ajuns la uşa balului, o ruşine fără de samăn m-a cuprins. Mi s-a părut că am fost descoperit prin transparenţa fularului, chiar am auzit un strigăt din fundul sălii, mi s-a părut că am fost strigat chiar de Ilina, servitoarea mea, care venea ţopăind spre mine... am fugit atunci înspăimîntat şi am pornit spre casă. Pe drum mi-am adus aminte de voi şi m-am gîndit să vă fac puţin sa rîdeţi De un an n-am mal călcat în casa voastră, şi apariţia aceasta a mea insolită, la o oră...

Uimirea Iui nu era însă potolită decît foarte puţin. Bine, aşa să fi fost I Dar pentru ce m-am oprit la uşa Arianei ?

— ...M-am oprit întîi la nevastă-ta..., continual liniştit, nelăsîndu-i timpul vreunei întrebări, deşi în momentul cînd am început aceste din urmă vorbe nu ştiam cîtuşi de puţin cum aveam să termin, jur pe toţi dumnezeii şi pe toţi dracii că

în toate momentele astea, atunci cînd pronunţam o vorbă, habar n-aveam de vorba ce trebuia să urmeze ! Ochii mi se opriseră pe mîna aceea osoasă, pe care o ţinea necontenit în buzunar : ...cum spun, dintr-un motiv, am socotit eu, destul de însemnat... Pentru ca apariţia mea să aibă un şi mai puternic efect I începînd cu tine, lucrurile s-ar fi demascat de la început şi gluma ar fi fost proastă... M-am aplecat să văd prin gaura cheii dacă e lumină...

Mi se părea că mîna lui pătrunsese şi mai adînc în buzunarul care se rotunji îngrijorător.

— Nu ţi se pare că gluma e cam nesărată ? răsună vocea lui uscată, la fel de uscată ca şi mîna aceea care se încleştase în buzunar. Şi că putea să-ţi fie fatală ?

Accentul acela grozav de sincer şi naiv al vocii mele de totdeauna cred că m-a salvat.

— Fatală ? de ce ? strigai. Mi-aş fi smuls fularul la timp în caz de pericol, ş-apoi n-aş fi împins eu lucrurile tocmai prea departe. Aşa, o simplă glumă 1 Iar că ar fi nesărată, nu m-am8gîndit de loc. De-un an de zile nu ne-am văzut decît foarte vag, de departe, pe stradă. Şi-n tot acest timp n-aţi avut grijă să vă abateţi cîţiva paşi ca să întrebaţi : Ce-o mai face vechiul nostru prieten ?... O mai fi trăind ? A murit ?... A înnebunit ?...

Spuneam toate aceste cuvinte cu o iuţeală fără seamăn, dam cu ele unele peste altele, aproape le ţipam, şi ochii mi se scurseseră pe ghemotocul mişcător ce-1 făcea pe pantalon forma degetelor din buzunar. Simţeam că mă înec şi nu mai găseam nici un cuvînt, cînd văzui deodată mîna în aer şi slobodă... da, da, mîna dreaptă, cu cealaltă făceau două. Simţii sîngele luînd iarăşi drumul prin vine şi cuvintele dădură din nou buzna în gît. Dar nu mai fu nevoie de ele. Căci mă pofti în odaia Arianei, scuzîndu-se şi pomenin- du-

8 în timpul Romei antice, gardian de noapte.

8 în antichitatea greco-romană, baghetă cu două aripioare, înconjurată de doi şerpi ; semn distinctiv al iui Hermes (Mercur), zeul comerţului.

mi de o mie şi una de necazuri ale lui. Ne aşezarăm faţă în faţă pe scaune ; Ariana plecase la ţară chiar în seara aceea.

Tot timpul cît îmi vorbi, eu privii la patul de lemn trandafiriu, de sub macatul roşu al căruia dantela spumoasă a cearceafului îşi lasă greu colţurile spre podele. închipuirea dădea la o parte macatul, şi-n albul de zăpadă vedeam tolănit corpul greu de marmură trandafirie. îl vedeam zvîrcolindu-se în aşteptarea dezlănţuirii cotidiane a patimei nerăbdătoare, ridicînd cu el omătul aşternutului ; îngropîndu-se în el c-an giulgiul fără margini al saţului nepotolit. Răspundeam cu zîmbete şi cu monosilabe de mirare, de uimire şi de întrebare convorbitorului meu, în vreme ce în gîndu-mi lua relief din ce în ce mai puternic, se solidifica tăios ca un cristal o singură idee : că niciodată nu-mi va fi dat să-mi îmbăt ochii dinaintea misterului acelui trandafiriu intens şi totuşi nedefinit, a acelui flux şi reflux de roşu, de galben şi de portocaliu, făcîndu-se şi desfăcîndu-se 111 ritm de clipe, venind şi fugind ca umbra şi ca lumina, alungîndu-se şi îngînîndu-se ca noaptea cu ziua, în întreită îmbinare şi totuşi într-o singură nuanţă infinită şi arzătoare, de care ochii acestui aprig vigil[1] se îmbată zilnic, lacom şi zgîrcit şi sălbatec. în fiecare zi martor minunii antice .· metamorfoza unui trandafir în corp şi sînge omenesc şi-a fiinţei omeneşti în floarea cea mai mîndrâ şi mai rîzătoare ; martor stupid, păzitor imbecil al unei comori pentru el inutilă. Şi totuşi acum nu mai ţine mîna-n buzunar, mîinile-i sunt libere şi gesticulează în aer zburdalnice ca nişte fluturi, bucuroase şi ele că pot sta o clipă departe de arma păzitoare. Şi-n casă nu e nimeni, e tăcere de moarte, şi-n sufletul lui Orghidan, de asemenea, nu e *nimeni*, a zburat şi cel din urmă pui de îndoială. Vorbeşte şi vorbeşte. Vorbele îi curg domoale, ca o apă pe care o vezi curgînd într-una, adîncă, grea, cu sforuri. E atît de grea, că mă înnăbuşe şi, instinctiv, ca pentru apărare, mîna mea apucă tremurătoare tăiuşul grozav din ruptura căptuşelii, χ

Mă ridic, prefăcîndu-mă scuturat de-o tusă bruscă, pe care vreau s-o scuip în găleata cu apă murdară din dosul lui... Mă opresc în spate-i, şi prin oglinda la- voarului văd mîna lui care se înfigea adineaori în buzunar, ca şi-n sufletul meu,

bătînd acum nepăsă- toare tamburul pe plușul micului birou trandafiriu de alături.

Ridic și lovesc : una, două, trei, patru... Cuțitașul intră foarte ușor, dar iese foarte greu, parcă inima lui, sau plămînii, sau splina, sau cine știe ce e de acolo, dinăuntru, se strînge să-1 oprească astupaș tăieturii omorîtoare. Și puterea asta de ventuză mă îngrozește. El și-a lăsat spatele pe spetează ; apoi a. căzut pe podele.

I-am văzut mîna desfăcîndu-se nătîng, ca o caracatiță, vrînd să se întindă pînă la buzunarul acela... degeaba, nu mai poate ajunge acolo I

— Nu te mai osteni degeaba, Orghidan, nu vezi că s-a zgîrcit ? Lasă-mă, amicul meu, să-ți scot cuțitul din spinare. Trebuie să te doară cumplit, dragul meu prieten I Iartă-mă, eu n-am vrut, dar trandafirul a fost mai tare, misterul, metamorfoza...

I-am smuls cuțitașul, și rana vicleană dedesubt a țîșnit spre mine ca un sifon cu sînge :

— Rana ta vrea să mă însemneze, Orghidan... Ține cu tine I Lasă, prietene, nu mai bolborosi și nu mai holba ochii rugători spre mine, nu vezi cum te doare, sărmanule... nu vezi cum te doare ?... haide, să sfîrșim odată ! De ce te uiți îngrozit cum îți caut inima ? Să sfîrșim odată, dragul meu, e prea cumplită durerea...

Cînd m-am ridicat de pe dînsul, mi se părea că mă ridic de pe o femeie, atît de mult îmi aprinsese simțurile roșul și caldul și zbaterea aceea ; din părete mă privea tulbure și crunt un alt Orghidan — sau poate același — ca și cum sufletul lui izbit de ultimul cuțit sărise din inimă și se proiectase pe pereți. Am răcnit o dată și-am aruncat briceagul infect cu plăsele de tinichea... m-am așternut la fugă cu șoșonii mei greoi și uriași, care lăsau urme false... M-am prăvălit pe scara care gemu sub furia șoanei mele. Mi s-a părut că toată geme, scîrțăie din încheieturi ; se mișcă și-n- dărătul meu, unde nu mai îndrăzneam să mă uit, mi s-a părut că s-a pornit un huruit grozav și uniform, de parcă toată casa ar fi fost o moară care se pune în mișcare, ca să mă prindă în angrenajul mașinăriilor

ei zdrobitoare. Cînd am atins, cu sufletul la gură, ultimele trepte, am auzit distinct sufletul celălalt, al lui Orghidan, desprinzîndu-se din cui şi rostogolin- du-se dintr-un colţ într-altul al ramei, cu zgomotul lui de tablou greu, pe scări, după mine. Cum am descuiat uşa şi cum am repezit-o înapoi cu atîta putere, de s-a clătinat în ţîţani, n-aş putea să preţuiesc în timp...

Am luat-o agale pe drumul răcoros al nopţii, sub clipirile înviorătoare ale Oionului[1] cu âtîţk óóŭMergeam în sens invers faţă de locuinţa mea şi tipă- ream urme mai adinei 111 zăpadă. Apoi m-am întors spre balul mascat. Acolo, la intrare, erau atîtea urme de paşi de toate chipurile şi mărimile, că, liniştit, în dosul unei trăsuri, mi-am desfăcut şoşonii şi i-am aruncat în canal. La fel am făcut şi cu mănuşile mari de deasupra. Şi-n sfîrşit, lăsînd înapoia-mi urme noi, am plecat spre casă cu tihnă în suflet, cu cîntecul straşinilor în ureche... Căci se topea zăpada şi topea orice urmă, chiar şi pe cele false... şi orice bănuieli.

Mi-am reamintit de poetul Ibycus [9] şi de corbii sau cucorii lui, şi am zîmbit în fundul inimii mele. Mi-am amintit apoi de tablourile acelea trădătoare din romanele cu patru mii de fascicule şi am zîmbit la fel. Şi am privit la soţia mea — la frumoasa mea soţie Ariana, pe care acelaşi destin bun, ce-mi condusese gîndul, paşii şi mîna cu atîta siguranţă în împrejurările trecute, mi-o adusese alături — şi am întrebat-o cu ochii: „Oare crezi că ai *să mă descoperi* cu mijloace aşa de copilăreşti ? Nu ştii că *El* îmi conduce gîndul, paşii şi mîna ?c<

---

[9] *Ibykos din Regitw* (secolul al VI-lea î.e.n.), poet liric grec, originar din sudul Italiei, care, după legendă, ar fi fost asasinat într-o pădure de niște tîlhari. Mai tîrziu, unul din ucigaşi exclamînd : „Iată cocorii lui Ibykos", singurii martori ai omo-<rului, s-a dat de gol o dată cu complicii săi.

[9] Marfă de duzină* 208

[9] în textul de bază : *din.*

Ea a pregătit odaia noastră nupţială chiar 111 fostul ei iatac, în camera asasinatului. Dar ce odaie a făcut acum ! Nici nu mai cunoşteai vechea încăpere a soţiei lui Orghidan ! Totul era în lemn de trandafir, dar tapetele noi aruncau acum văj>ăi şi palori trandafirii peste tot. Se poate închipui cit am contribuit şi eu la acest decor îmbătător ! Intrai parcă într-o seră de trandafiri, aşa te înşelau culorile, desemnurile de pe păreţi şi cuprinsul cadrelor. Iar în afară de esenţa de trandafir, nici un parfum nu mai avea îngăduinţă peste pragul acesta. într-un astfel de decor, Ariana părea mai mult ca orîcînd zîna rozelor. Doar părul negru-albăstrui mai distona puţin cu ideea pe care poate să şi-o facă cineva de zeiţa minunatei flori I Dar era de ajuns să-ţi aminteşti de trandafirii negri — acele raritäţi descoperite nu ştiu de ce învăţat, undeva, peste hotare şi mări —ca tocmai părul greu, negru bătînd în albăstrui, să-ţi întregească pînă la deplin înţelegerea celei mai frumoase flori de pe pă- mînt. încolo, era de ajuns ca să apeşi cu un deget pe pielea albă, strălucitoare, ca îndată să apară o petală albă-gălbuie care să se prefacă îndată apoi într-una de trandafir roşu-întunecat, ca vinurile acelea fără preţ, care te îmbată numai cu sîngele culorii! Căci aproape într-o continuă stare de beţie stăteam de faţă —■ Dumnezeule, *eu* de astă dată şi totdeauna de acum înainte I — la metamorfoza acestei nimfe în floare, petală cu petală, sărut cu sărut. Ea mă privea uneori uimită de extazul în care cădeam dinaintea divinului mister. Alteori o înspăimîntam. Dar îndată spaima i se risipea din ochi şi braţele ei mă strîngeau cu putere, recunoscătoare patimei fără margini ce se revărsa din inima-mi alcoolizată spre dînsa ! Oare îi dăduse vreodată Orghidan dovada unei iubiri atît de sălbatece ? Ştiam eu, singură va desprinde tabloul din cui, unicul obiect pe care cu încăpăţînare acerbă s-a luptat să-1 păstreze din toate lucrurile vechi în odaia trandafirului, şi-1 va arunca tocmai în fundul podulu.i.

Corbii lui Ibycus ! (Nu ştiu de ce prefer „corbii" cucoarelor din legendă I) Ea poate crede că tabloul mă va face să vorbesc odată, să-mi strig singur crima, ca acele roluri din tragediile proaste, sau că mă va sur prinde

vorbind cu tabloul mut, ca-η baladele clasice, sau, în sfîrşit,
că voi sări cu pumnalul sa« ι scor ocnu sfredelitori, bieţii ochi
pictaţi, puşi în aşa tei în ova-

Iul lor, ca să te urmărească oricum te-ai mişca 111 odaie.

Romantism explicabil şi iertat la o femeie cu o piele atît de catifelată, cu genunchii aşa de înalţi, cu coapse atît de moleşitoare, cu un căpşor al cărui contrast brusc între negrul pieptănăturii şi albul de lapte al feţii îţi taie în două lumina ochilor, a sufletului şi a gîndului şi te aruncă netrebnic şi neînsufleţit la picioarele de gazelă.

O, n-aduceam niciodată vorba despre *el*! Tabloul cu ochii neastîmpăraţi ar fi tresărit de bucurie, şi Orighidanul de vopseli ar fi strigat de biruinţă. Dar cu ochii îi spuneam orişice. Şi o vedeam cum înţelege încetul cu încetul şi cum îmi dă dreptate şi cum privirea ei nu mai cată după fiecare spasm, după fiecare îmbrăţişare — la început chiar după fiecare sărutare — la bălţata umbră a răposatului. încetul cu încetul, şi, scumpul meu prieten, îţi vei lua în curînd locul de onoare în podul încăpător, păstrător a toate ca sacul fără fund al tradiţiei. Şi acolo poţi să aştepţi pînă om veni să întredeschidem traista amintirilor !

Doamne, ce era să fac ! Fără să-mi dau seama, păşeam spre ea hotărît, ca să-i strig : „Ha! aruncă odată cîrpa asta încadrată ! Nu vezi că nu-ţi *mai* foloseşte la nimic ?" Doamne, apără ! Aşa aveam de gînd să-i strig, cuvînt cu cuvînt. Căci, intrînd nesimţit prin uşa crăpată, am surprins-o vorbind cu tabloul, *tare,* Dumnezeule — aşa cum gîndea ea să mă surprindă pe mine — şi plîngînd :

— încă puţin... îi spunea. Şi totul se va sfîrşi... în curînd !...

Ei nu! dar asta era foileton curat, fasciculă proastă !

Ea se-ntoarse şi mă privi lung şi speriată. îmi venea să rîd, îi dejucasem toate planurile. O femeie care vorbeşte tare cu tablourile de pe pereţi crede că mă va descoperi pe mine. Haida-de !

îi spuneam toate acestea cu violenţă şi negreşit cu ochii. Şi ea tremura zdrobită. Petalele roşii apărură în obraji, şi-n locul văduvei lui Orghidan apăru iar zîna trandafirilor. Ii spusei cu blîndeţe, de astă dată desigur cu voce tare :

—Ce sunt copilăriile astea, Ariana ? Ce spuneai acestui tablou ? Nu înţelegi că am şi eu un biet suflet, pentru a mă

cruţa de gînduri grele şi nepermise la adresa unui mort venerabil ? îţi spun astea pentru respectul lui şi pentru iubirea mea.

Pe cristalul ochilor i se zbiciră lacrămi. Mă-nfuriai.

—Pentru că văd că l-ai iubit şi-1 iubeşti încă pe el, numai pe el...

în sfîrşit, într-un chip sau într-altul, strigasem ce-aveam pe suflet!

—De ce te superi ? îmi şopti. în loc să mă ajuţi... Căci răzbunîndu-1 pe el, răzbun pe *soţ,* te răzbun pe tine contra uzurpatorului eventual...

—Să te ajut ?... Să mă lovesc ?... Pentru a răzbuna entităţi şi noţiuni ?

„... Pff... îmi bat joc de astfel de concepţii !...", bîi- guiam în mine, în vreme ce privirea mea, pătrunsă prin micul punct negru din mijlocul irisului, îi cerceta cu puteri de rază electrică cele mai mici ascunzişuri de pe retină.

—...Eu am rămas totdeauna alături de soţ, mă asigura ea, continuîndu-şi micul discurs, pentru că eu sunt una din puţinele de demult.

îmi venea să rîd cu poftă mare de această pretenţie absurdă. „Ei şi ? Dacă eşti una din cele de mult ?" închisei ochii şi auzul : aflasem tot ce trebuia să aflu. Va să zică, aşa avea să meargă răzbunarea : mă va aduce să-mi dau singur lovitura de graţie, după ce mă va fi. convins că... (habar n-am ce trebuia să mă convingă...) că *ideea* de soţ trebuie răzbunată... şi că pînă atunci mai e puţin. Cum a socotit ea ?... Ce-a vrut ea să înţeleagă ? Adică e uşor de văzut ce-a vrut ea să înţeleagă 1 Dar cum ? Prin ce mijloace, prin ce rafinament feminin...

îmi venea să rîd cu hohote şi să-i strig în faţă : Aşteaptă mult şi bine pînă o să mă convingi., cu ideea de soţ... auzi ? Ideea de soţ..."

Şi era cît p-aci să strig astfel dacă nu m-aş fi trezit brusc la un centimetru de cea mai înfiorătoare prăpastie. Ochii şi zîmbetul ei străluceau de răutate. Mi se părea că nici n-o mai cunosc. Cu astfel de laţuri viclean răsucite şi teoretice credea că mă va face să scap, în focul disputei, cuvîntul de care

tremur, al destăinuirii! Şi ce departe mă dusese vorba-i, şi ce adîncit mă trezii în iţele acestei încurcate şiretenii I Cînd isprăvi de spus, mi se păru o păienjeniţă obosită de prea multă muncă depusă în ziua aceea ; musca a fost prea grea şi a scăpat. Dar nu părea descurajată ; îşi strîngea răbdătoare pînzele zdrenţuite, pentru a le desfăşura din nou, ademenitoare şi cleioase. Acum începui să tremur de-adevărat.

Braţele ei mă cuprinseră îndată ca pe-o pradă şi căzui sub dulcea ei povară, în vreme ce peste umăru-i ochii-mi clipiră îngroziţi la rînjetul chipului din cui. îmi fu scîrbă de nemernicul tablou care rînjea la aesfrîul nevesti-sii numai pentru a-şi vedea răzbunarea împlinită.

Fusei gata să-i strig în urechea mică şi rozâ orbirea, dragostea asta stupidă pentru o pînză prost pictată, care-şi mai bate şi joc de amîndoi, pe deasupra. Dar mă cutremurai din npu la timp. Oh, tabloul ji femeia asta or să mă scoată din minţi!

Sub mîngăierile ei diavoleşti, devenii şi eu Ia fel de diabolic. îi jurai, cu un cinism care-mi readusese în suflet tot curajul, că o voi ajuta la răzbunare. Ea mă sărută cu un avînt şi cu o patimă fără pereche^ şi apoi, deodată, izbucni într-un plîns groaznic.

Şi printre lacrămi îmi destăinui lucruri de necrezut :

— Baîdovin 1-a ucis ! Acum pot să-ţi încredinţez totul...

Holbai nişte ochi de adevărată moluscă. Baîdovin, prietenul meu şi al lui Orghicîan ! ? !

—...el mă iubea încă de pe timpul cînd nu luasem pe Orghidan. Amîndoi s-au întîlnit, fatal... Şi de atunci am văzut în sufletele lor aceeaşi ură rece de oţel... Nu ştiu dacă ai văzut ura asta ? Eu am vă- zut-o de multe ori pe feţele omeneşti. Nu numai ochii, dar întreaga figură ia culoarea lividă a oţelului. E o culoare mată, cu sclipiri de gheaţă. Parcă mocneşte ceva acolo, în admc... şi se-nvineţeşte, se-nvineţeşte... O, e groaznic ! Am ales dintre amîndoi pe Orghidan, pentru că în ochii lui culoarea asta a fost mai *puţin* pronunţată.

Aci ea tăcu, lăsîndu-se pe aripa zîmbetului, in trecut...

—Eram curioasă să știu... dacă, lăsînd pe Baîdovin, culoarea din ochii lui putea deveni și mai groaznică ; dacă asprul acela metalic putea să se facă și mai aspru și mai metalic. Vai, așa a și fost! Pînă unde nu se poate ajunge pe această lume și unde se poate opri gama infinită a vibrațiilor care dau nuanțele ! Am iubit mult pe Orghidan, deși am înțăles că, alegînd pe Baldovin, în ochii soțului meu, dimpotrivă, culoarea oțelului s-ar fi stîns încetul cu încetul. Pe cînd, cum spun, întunerecul din sufletul lui Baldovin creștea de temut. Atît de mare era bezna din juru-i, că bojibăia ziua namiaza mare cînd eu eram de față : în *sfîrșit,* mă distrau mult, ce zic, mă desfătau grozav toate aerele, toate gesturile, toate stîngăciile lui... și-n ochi îi vedeam întipărindu-se tot mai adînc crima· Ce să-ți mai spun ? într-o noapte a alunecat spre

dormitorul meu... Orighidan a prins de veste, alarmat de violenţa apelurilor pe care le dădeam ııı noapte cu soneria... De atunci între ei prăpastia a rămas cu totul fără fund... De atunci îl aştepta în fiecare seară. Ştia că are să se întoarcă... Şi s-a întors... şi-a fost mai tare... parcă-1 văd muiat tot în oţel... Şi tăcu, ca să urmărească închipuirea fioroasă, turnată în metal, alunecînd în noaptea albastră, misterioasă ca umbra regelui shakespearean, apărînd dintre panourile zugrăvite cu lespezi de castel. Iar eu mi-adusei aminte de şoşonii mei strămoşeşti, de mănuşile uriaşe şi de briceagul cu prăsele de tinichea, furnizat de la un negustor de camelotă [1].

— De ce n-ai spus toate astea judecătorului ? o întrebai.

— Le-am spus. A cercetat. Urmele au fost însă dubioase. Nu s-au potrivit măsurile. Probabil se deghizase. A scăpat. Atunci m-am gîndit la o răzbunare mai puţin groaznică. Şi tu trebuie să-mi dai ajutorul ?

— Ce să fac ?

— Să-1 trimeţi... după Orghidan.

_ ?

— Cînd el va veni la mine, mîine noapte.

_ ?

— Sau dacă nu atunci, într-una din nopţile următoare. Mi-eşti soţ. Pentru tine nu există pedeapsă.

— De unde ştii că va veni ?

— I-am surîs.

— Aşa-i surîdeai şi înainte ?

— O, înainte de tot... la început.

— Şi asta ar fi pedeapsa cea uşoară ?

— Mi-ar fi plăcut mai mult să trăiască între gratii... toată viaţa intre gratii cie fier... Şi noi sa mergem să-1 vedem !

Privii triumfător la tablou. Omul din cui se uita acum la mine vădit încurcat. Zîmbetul îi încremenise pe buze şi părea că nici el nu mai ştie dacă trebuie să mai zîmbească sau să se îngrozească. A trebuit să fac sforţări mari ca să nu izbucnesc în veselie prostească şi trădătoare. Umerii mi-erau acum liberi de apăsarea ce-i strivea la cea mai mică mişcare. Pe faţa Arianei era lumină multă şi potol. Parcă se liberase şi ea de greutate mare. O clipă numai m-am îndoit de povestea ei, dar

întorcîndu-mi iarăşi ochii la mortul din cui, am făcut îndată asemănarea între uimirea lui de acum şi uimirea de atunci :

„Marius, tu ? Şi tu ?... dar ce cauţi, pentru numele lui Dumnezeu ?" Baldovin ! Sărmanule Baldovin ! Tu erai tîlharul aşteptat atunci.

Nu mă mai putui stăpîni, şi rîsei cu atîta putere în nasul tabloului, că Ariana tresări :

—De ce rîzi ? Ce găseşti de rîs ?...

Nu-i putui suporta privirea grea ce căzu asupră-mi.

—Pentru că, îi spusei îndată, cu ochii în pămînt, mă fac forte să răpun pe Baldovin *viu* şi înarmat, cum cu siguranţă se va găsi în noaptea aceea. Şi pe urmă voi chema pe judele instructor. La unu noaptea, înarmat, în casa noastră... îţi închipui ce dovadă de vinovăţie ne va furniza ?... Dar haide să ne sfătuim...

— Da, da, să ne sfătuim ! O, de-ai putea izbuti asta...

O 1 voi izbuti, desigur... Simţeam puterile înzecin- du-mi-se, căci eu eram acum *urmăritorul*...

Gîndul meu rîdea acum în hohote şi era de-o zburdălnicie fără seamăn. „Ha! Ha ! striga, cu toată puterea lui mută. Ha, ha ! ha ! corbii lui Ibycus... priveşte corbii lui Ibycus !" Şi arătam de sub masă cu degetul în tavan şi dam cu tifla închipuirii spre sărmanul mort...

Iar el, în lumina erescîndă a amurgului, învineţise de ciudă, iar ochii lucioşi, de ulei, se căscaseră în- tr-atît de uimire şi de necaz, că erau aidoma de mari şi de sticloşi cu cei din noaptea ceea. Şi nici un fior nu simţeam pe şira spinării.

O nedumerire se lăsă grea ca o părere de plumb în sufletul meu, şi privind cu scîrbă pictura din părete, întrebai pe Ariana :

— Bine, dacă el putea să urască mai mult, desigur că şi iubea mai mult. De ce nu l-ai ales pe el, pe Bal- dovin, şi-ai ales pe acest... ?

„...pe-acest otrep, această cîrpă de bucătărie", complectai în gînd, contemplîndu-i barba pătrată şi rară şi galbenă-fadă, de care cu drag l-aş fi luat să-l scutur puţin, ca pe-un popă beat.

Cînd pusei această întrebare era într-amurg. Poate în noaptea ce avea să urmeze venea Baldovin. Stăteam pe un fotoliu scund şi încăpător, cu un picior sub mine şi cu altul legănîndu-l, cît îmi îngăduia unghiul genunchiului, ca pe-un pendul. Ea stătea în pat, pe brînci, cu pumnii strînşi sub bărbie. Era mîncată de tot de întunerec şi nu i se vedea decît faţa şi ochii ; faţa părea că acum ia naştere din cununa părului, care se făcuse una cu întunerecul odăii.

O întrebasem nepăsător, jucîndu-mă cu piciorul şi privind pe deasupra-i, prin fereastra mare, larg deschisă, văpaia de aramă a lunii, ce inunda cerul din culisa răsăritului. Acolo, departe, dincolo de tremurarea asta roşiatecă, o stea se zbătea înfri oşată, de parcă noaptea ar fi arătat-o deodată goală vederii tuturor şi n-o lasă să *se* ascundă.

Am plecat îndată privirea sub puterea ochilor ce mă sfredeleau în negură. I-am văzut negri-aprinşi pe ovalul nehotărît de figură^ ca al apariţiilor supranaturale, cînd se plămădesc sub voinţa tulburătoare de morţi a magilor.

îmi răspundea înfiorător la întrebarea mea nesăbuită tăcerea de moarte. Viaţa era departe şi se auzea în huietul depărtat al trăsurilor. întorsei ochii a spaimă spre tabloul pe care înserarea îl descompusese. El exista însă în cele mai mici

amănunte pentru cugetul meu şi mă fixa cu aceeaşi ardoare, ca şi ochii care spuzeau din pat.

Mă simţii prins între aceste două stafii care creşteau spre mine. Puţin ^n-a trebuit să strig ; mîna s-a întins tremurătoare la butonul electric, şi lumină s-a făcut. I-am văzut la locul lor : o femeie şi un tablou, o biată pictură proastă. Vedeniile nopţii dispăruseră. Ariana mă privea nedumerită.

— Da — da, din cele ce mi-ai spus rezultă iubirea nemărginit a lui Baldovin. Ce te miră ? Unul care a ajuns pînă la omor, gîndeşte-te...

Ea încă mă privea neînţelegătoare.

— E un criminal, poate vrei să răspunzi ? Dar înainte de a fi, de a ajunge acolo ? Şi acum chiar ? Sau *acum*, cu atît mai mult. A ucis pentru tine, pentru tine a săvîrşit o măreaţă grozăvie !

Pm[r]ii pe furiş la tabloul căruia îi rîdeau ochii de viezure. Tresării speriat : vorbisem prea mult. Dar îmi adusei aminte că aveam tot dreptul să pretind soţiei mele ca să-mi lămurească şi cele mai din ascuns gînduri şi intenţii, fie c-au ţinut de[1] trecut, fie că privesc doar viitorul. Ş-apoi întorsătura cu Baldovin avea şi partea ei neplăcută ; într-adevăr, ce însemna acel : „Am ales pe Orghidan... pentru că în ochii lui culoarea geloziei a avut mai puţină tărie"... Dumnezeule, pe cine aveam în faţa mea ?

—Te-a iubit, te-a iubit mai mult decît Orghidan, continual, cu toată înverşunarea, ca să mă lămuresc. Dacă acela îşi apăra onoarea, acesta, în orice caz, îşi căuta iubirea... cu orice preţ, cu orice sacrificiu. As- cultă-mă pe mine : eu cred că el te-a iubit incomparabil mai mult. De ce nu i-ai răspuns la fel ?

Ea continuă încă o bună bucată de vreme să nu-mi răspundă, şi asta îmi zburli trăsăturile a spaimă. Coborîi toată figura de sub raza ochilor ei, liniştiţi şi scormonitori. Pe urmă, în sfîrşit, îmi răspunse :

— Foarte simplu, pentru că eu nu-1 iubeam de loc ; nu simţeam nimic pentru dînsul afară decît... în sfîrşit, pentru că mi-era nesuferit... Ab...

Acest „ah" nervos, care i se smulsese parcă singur din inimă, mă asigură mai mult decît orice cît de nesuferit, într-adevăr, trebuie să-i fi fost Baldovin !

— A... nu-1 iubeai ?...

La aceasta într-adevăr nu mă gîndiscm. într-adevăr, trebuia să iubească şi ea. Doamne, era aşa de simplu 1 Şi atunci, automat, în mintea mea se rotunji, sîngeroasă ca roşul soarelui în apusurile de iarnă, întrebarea cea nouă şi cea nemaipomenit de îmboldi- toare, care-mi aprinse vinele zvîcninde ale tîmplelor şi-mi umplu de tot capul de sînge :

— Dar eu... dar pe mine ?...

Tabloul rîdea ; mi se părea că-i văd vîrful dinţilor apărînd dintre cele două buze de ieftin carmin.

Dar ceea ce era mai teribil era că nici o groază nu mai întuneca acum lumina rece de iarnă ce mi se aprinsese sub frunte. Avusei totuşi stăpînirea de mine, să întreb pieziş...

— Ariana, dar dacă *eu* l-aş fi ucis ?... Admitem o ipoteză... dacă eu l-aş fi ucis, te-ai răzbuna tot astfel ?...

— Hm, ce idee !... îmi răspunse ea repede şi dădu din umeri, privind în altă parte, ca la auzul unei absurdităţi.

Orghidan se strîmba de rîs, deşi ţinea acum buzele strînse. Şi ochii parcă-i clipeau din cauza luminii ce-1 plesnea drept în ei ; clipeau de rîs...

„E-hei, boierule, i-am zis printre dinţi, aici se joacă o carte mare Γ'

Dar el rîdea înainte, sigur de favoarea norocului. Veselia aceasta de lucru mort îmi înţepa pînă la sînge amorul propriu.

— Ariana, o părere, o simplă presupunere... Aici ar fi dovada iubirii adevărate...

— Lasă-mă cu prostiile tale...

Atunci, cu zvîcneli mari de umbre întinse, cocorii lui Ibycus se lăsară pe aripile lor trădătoare. Ce-mi păsa acum de păsările acestea, cu ţipete lungi şi spe- riete, care-mi intrau şiraguri lungi drept în ochi, ca două suliţe sfîşietoare ? în mintea mea, dinaintea ochilor mei, reîncepea misterul anticei metamorfoze. Vedeam, petală cu petală, înnăscîndu-se trandafirul de foc. Acolo, în mijlocul acestor petale, erau staminele şi ovarele, era cheia misterului. Acolo, în necunoscutul acela parfumat vroiam să mă trezesc, să mă simt, să văd, să înţeleg.

—Ariana, eu l-am ucis !...

Am strigat cu atîta putere, că am îngălbenit singur de îndrăzneala mea. Picioarele mi s-au clătinat, mi s-au îndoit slabe şi moi şi sub ele s-a crăpat prăpastia cea grozavă, pe care abia de îndrăzneam numai s-o întrevăd pe atunci. Am închis ochii şi am aşteptat, livid şi tremurător ; în urechi vîjîia un vînt teribil. Mi s-a părut că e vîntul cel cald din noaptea aceea caldă şi şuierătoare, ca sîngele cînd gîlgîie. Nu vedeam ; dar simţeam privirile negre întcpîndu-mă ca acele. Ca la un cuvînt de blestem, floarea se preschimbase brusc, îşi revenise în om şi-n fiară. Şi acum mă adulmeca, rînjind de plăcere ; prada se arăta suculentă. Mă izbi în piept mînia. Cum, nu mai pot rîde ?... Cum, tremurătura asta de vechitură gelatinoasă trebuie să mă dea de gol mai rău decît o vorbă aruncată metalic, ca trîmbiţa în patru vînturi ?

— încerci un joc nrit, dragul meu, şi prost debitat ! *mă încurajează ea.*

Abia acum casc ochii mari ; pe-ai ei şi-i ţine pe florile tapetului din tavan sau îi plimbă pe cei doi şerpi, îmbinaţi în formă de caduceu ai micului candelabra electric.

— Te opresc să mai continui...

Astăzi tabloul parcă se uită la ea mai cu tristeţe. Nu-i plac, desigur, vorbele ei. Poate o vrea şi mai diplomată, şi mai perfidă. Dar ce are a face ? Eu sînt acum cu ochii deschişi şi o cuprind toată în cercul lor ; şi beţia parfumului ei îmi umple iarăşi tot pieptul ; în faţă fereastra e încă deschisă şi aduce, o dată cu zgomotele îndepărtate şi confuze, umezeala înviorătoare care dă şi mai multă tărie parfumului de trandafir.

în colţ e oglinda în care mă văd, tablou viu, plin de culoare şi de viaţă : sunt înalt, voinic şi frumos, ochii îmi scînteiază de văpaea patimei şi pieptul îrni clocoteşte de vigoare şi curaj, o, niciodată nu m-am văzut atît de mare, atît de frumos ! Iar în cui e atîrnat chipul hîd al mortăciunii !

— Ariana, din nefericire, este tristul adevăr. Eu, eu l-am lovit. îmi va fi cu neputinţă să lovesc în nenorocitul acela, care se va tîrî pînă la uşa ta în noaptea aceasta. îţi jur că eu, eu sunt vinovatul. Pentru ca te iubeam. Să vedem acum : tu poţi să răspunzi cu o iubire tot aşa de mare ca aceea care m-a condus pe calea atîtor fapte ? Să vedem, tu poţi să răspunzi cu iubirea tot aşa de mare a înţălegerii, a iertării, ce zic, a încuviinţării ?...

Aşa-i vorbesc, tare şi rar, răsunător şi privesc cu nepăsare la tabloul cadavrului, care mă încurajează : parcă aprobă din cap.

Dar Ariana, care mă ascultă înfiorată, se ridică şi părăseşte camera, furioasă...

— Chiar ştii, ai început să mă plictiseşti de tot cu toana asta care ţi-a năzărit în minte. Poţi vedea iubirea mea şi fără a o pune în cumpene aşa de absurde.

Şi iese trîntind uşa.

Dar eu trebuie, trebuie să-i spun adevărul, trebuie s-o conving de adevăr, ca să aflu la rîndu-mi adevărul.

Nu ştiu cum, dar în mintea asta smucită din ţintele aşezării ei, mă văd între gratii, în întunerec, iar dincolo, în lumina ferestrei, o văd pe ea, Doamne ! şi pe Baldovin, privindu-mă şi rîzînd. Mă cutremur. Şi totuşi e cu neputinţă. Pe Baldovin nu-l iubeşte, şi eu trebuie neapărat să aflu adevărul, fără de care o viaţă cu gratii sau fără gratii n-are nici o însemnătate.

Şi am pornit hotărît, după dînsa, pe lungile coridoare întunecate...

Gîndirea, **Bucureşti, an. VI, nr. 1, februarie 1926, pp. 14—**24.

LA „GRANDIFLORA*

în „grădină", adică în petecul de fîneaţă tunsă, cu trei pruni, din dosul cîrciumii, în chip de pavilion, prietinii sărbătoresc întoarcerea lui Manaru de la ţară.

„Ţara" asta nu-i departe ; nici măcar cinci kilometri nu-s pînă acolo, socotind din mijlocul orăşelului. Totuşi, pentru că drumul urcă şi coboară Dealul Oltului, se ridică iar pe Dealul Marcului şi se lasă ca să se suie din nou pînă la jumătate coasta pe Dealul Veraii, distanţa ce se pierde astfel, în văi şi în podgorii, pare vrednică de respect, mai ales pentru orăşenii care n-au vie. Iar viile din Dealul Verdii sunt întrevăzute de toţi printr-un înveliş de mister. Acolo, departe, ele toate trebuiesc să fie mari şi să dea un rod fără pereche.

Manaru a sosit pe seară şi fără nevastă. Şi-a schimbat hainele, apoi a aruncat o privire neliniştită în cuprinsul odăilor, de unde vagi luciri de obiecte îi rînjeau sarcastic prin întuneric, şi a plecat să ia masa în oraş. „Soţia mea a rămas la vie ; ştiţi, acuma strugurii dau în copt şi nu poţi avea încredere în nimeni... iar vierii sunt nişte hoţi !"

In grădina domnului Alexandru Cocoşel, la „Grandiflora", e deci sărbătoare mare. Paharele se ciocnesc des şi cuţitele pătrund tăioase în muşchiuleţele cu sînge, fumegînd pe talere de lemn.

— Alexandre, o momiţă !

— Un ardei verde, băiete !

Masa lor, aşezată sub prunul cel mai noduros şi mai falnic, e luminată de trei becuri, atîrnate printre ramuri, ca trei renclode neobişnuit de mari şi neobişnuit de coapte. E o „idee specială" a patronului, onoare rezervată „mesei banchetelor". Mai puţin favorizate, mesele celelalte se mulţumesc cu lumina ce se iroseşte spre colţuri, pînă la searbăd, din globul comun, înfipt într-un stîlp, la mijloc.

In restul grădinii, puţinii consumatori care au mai întîrziat sunt grăbiţi, cer plata nerăbdători, cu bătăi repezi de cuţit în pahare sau de inel în faianţa sonoră a farfuriilor. Ei îşi caută şi-şi prind unul altuia privirile, reped scurt bărbia spre prunul cu renclode electrice, surîa cu înţeles sau clipesc din ochiul stîng, apoi pornesc spre ieşire cu zor mare şi cu

scobitoarea între dinţi, ca dinaintea unei furtuni. Căci bateriile au început să se succeadă cu repeziciune crescîndă în jurul lui Manaru, şi agapele aceastea nocturne şi subite au radiaţiuni telepatomagnetice în orăşelul vestit în vii.

Totuşi, Manaru nu izbutea încă să se înveselească ; bănuiala pătrunsese în el ca un cuţit lung, la fel cu cele de care se servesc cîrnăţarii cînd taie şunca în felii. De ce tocmai un astfel de cuţit şi nu un altul i se împlîntase în suflet, nici el n-ar fi putut lămuri precis ; dar altă formă nu mai găsea uneltei care-1 sfredelea nemilos. Poate pentru că atunci cînd îi venise în minte „iaeea", tîrguia mezeluri de la cîrnăţăreasa cea noua, rotundă şi rumenă, ca şi marfa ei. O mîn- gîiase puţin pe mîna albă, punctată de pistrui mici şi cafenii; ea-i încuraja îndrăzneala, rîzînd cu mare poftă şi amenînţîndu-1 cu accentu-i unguresc :

— Bate borbat...

— Ehe, borbat! făcuse Manaru cu buze pline de dispreţ, ca şi cînd cuvîntul acesta „borbat" ar fi însemnat un lucru foarte netrebnic.

Şi gîndul că şi Ramură ar putea spune la fel, într-o împrejurare identică, doamnei Manaru îl făcuse să pălească. O nepotolită curiozitate îi prelungise totuşi îndrăzneala pînă pe sub bluza de stambă cu dungi verzi şi galbene şi degetele-i se înfipseră în sinii mari şi moi.

Iar femeia, cu care atunci vorbea a doua oară în viaţă, nu găsi altă împotrivire decît să-l apuce puţin mai tare de braţul iscoditor şi să rîdă şi mai zgomotos, speri.indu-l cu acelaşi accent stricat: „Vin muşterei!" Lui Manaru îi venise pofta s-o plesnească.

însă, iată, ea deveni deoda'tă lividă şi ochii-i părură că se închid ca de-o durere. Manaru înţelesese atunci că şi într-o cîrnăţărească mai există o rămăşiţă de pudoare. Dacă l-ar fi pălmuit, i-ar fi sărutat mîna pistruiată şi lucioasă ! Dar unguroaica a gemut un „ah" atît de lung şi-un „nu se poate" atît de zugru- mat şi de făgăduitor, că el şi-a smuls mîna cu cruzime din cărnuri şi-a pornit furios, trîntind uşa cu clopoţel.

„Asta e ! S-a terminat!... Ticălosul a îndrăznit!..."

Şi grăbea spre casă, cu pachetul în mîna întinsă mult înainte, cu buza de jos lăsată, dînd buzna peste trecători, răspunzînd monosilabic la saluturi şi urări.

...înconjurat de prietinii cei mai buni, luminat pe dinafară de lumina blondă a celor trei renclode şi pe dinăuntru de lumina tot aşa de vie şi tot aşa de blondă a repeţitelor pahare, Manaru îşi aminteşte cu fiori şi durere drumul acela orb şi tuzna aceea cîe salbatec în salonul în care Ramură, invitat la masă, îşi trăsese scaunul atît de aproape de doamna Manaru, că genunchii lor aproape se atingeau.

Cine ar fi putut spune ca nu se atinseseră cu un minut sau cu o clipă înainte ; că nu se atingeau tot astfel de doi ani, de cînd Ramură era invitat în orice *zi* de sărbătoare şi chiar în multe zile de lucru la masă... sau în alte zile de orice fel, cînd nu era invitat de loc, dar cînd Manaru trebuia să plece neapărat la vie, sau la Bucureşti, sau la Craiova, sau la Rîmnic ? *Ea* refuza mai totdeauna să-l însoţească în aceste călătorii, spre necazul lui de soţ năpăstuit, cînd „urca în deal", spre bucuria-i mare, cînd lua drumul departe. La întoarcere, raportul ce i-l da ea trebuia neapărat să se termine cu vechea poveste : „A fost şi Ramură pe aci... în sfîrşit: l-am determinat! Acuma ia pe Preoţeasca."

La început a fost Preoţeasca, mai pe urmă Geor- geasca şi mai pe urmă Rafaileasca... Acum, că s-a măritat şi Rafaileasca, oare cine ar mai putea fi pretextul lungilor convorbiri între patru ochi, pe jilţurile moi, de pluş roşu, ale salonului ?

— La ce tot gîndeşti, Manarule ? Ia mai slăbeşte-ne cu mutra asta acră.

■— Măi, dar pe Ramură nu-l văd. Se poate să nu fi auzit el de venirea ta ?

Manaru schimbă vorba domol şi, totuşi, ceilalţi parcă zîmbesc. Pe nesimţite el duce conversaţia spre alte limanuri, dar ceilalţi zîmbesc necontenit, zîmbesc şi paharele blonde, ce parcă-s pline cu lumină electrică, zîmbesc şi renclodele, care parcă-s pline cu vin... Totul scînteiază de zîmbet înţepător ca vinul şi ca electricitatea, o bătaie de joc generală, mută şi totuşi zgomotoasă în jurul unei babe oarbe din jocul copilăresc, ce se învîrteşte caraghioasă în beznă. înSUŞI Manaru a început sa zimbească, parcă să arate că şi ei îşi bate joc de toţi şi de toate. Asta, desigur, îl face şi mai caraghios în ochii celor care poate ştiu ceva, după cum se face caraghios în ochii săi proprii: cine-i poate spune, însă, că n-ar fi încă şi mai caraghios dacă n-ar zîmbi de loc... Nu ştie şi trebuie să rîdă prosteşte, ca baba-oarba cu mini dibuitoare.

Mesenii ţin dîrji, pe loc, vorba despre Ramură, desigur pentru că nu se poate să-i facă decît plăcere lui Manaru pomenindu-i de un prietin bun. Băiat fără pereche ! Şi un crai

! Aici i-a scăpat cuiva un „ssst" foarte uşor, parcă s-ar fi auzit vinul mustind. Şi Manaru, galben ca vinul şi ca electricitatea ce se reflectează pretutindene, nu ştie dacă trebuie sau nu să sară să ia de piept pe cel ce-a sîsîit. Nu ştie... Şi surîde prostește...

Discuţia s-a schimbat de tot cu venirea ultimelor surprize ale lui Alexandru ; nişte măruntaie renumite şi nestimate, specialitatea „Grandiflorei". Ele sunt primite cu îndelung murmur de admiraţie, iar în sufletul lui Manaru produc o jale de nespus ; el nu le va mai simţi gustul ca odinioară !... se vor îmbiba şi ele de amărăciunea-i nesfîrşită.

— Să mai „apreciem" puţin, nene Manarule ! Dar ce ai, frate, de stai aşa ursuz ?

Paharele se ciocnesc rîzînd cu scînteierea lor orbitoare, care mîngîia odinioară atît de dulce ochii conului Manaru. Unde gîndeşte ? Doar la via aceea îndepărtată, unde a lăsat în surghiun pe Frosica, vînătă de indignare.

— I-auzi ce josnicie... să mă bănuiască... şi cu cine ?... cu Ramură, cu cel mai bun, cel mai drăguţ amic !...

Drăguţ !?... Ah, asta e !... Ticălosul a ajuns departe !... Şi, totuşi, toată diplomaţia lui, toate rugăciunile, toate iertările anticipate, toate izbucnirile lui n-au *folosit* la *nimic i* Ul1 *SttOp (le imrtUfiSirC* JM răsărit dintre buzele strigător de roşii. Dar vinul se îndură în sfîrşit de vechiul lui prietin, îi insuflă îngăduitor mîntuitoarea întrebarea : dacă o fi aşa cum spune.., dacă e o nedemnă bănuială ? N-ai văzut cum plînge, cum se zbuciumă, cum se indignează ?...

Aş, vinul a greşit-o mai rău ! Oare unguroaica, luată de coade, n-ar fi răspuns la fel bărbatului ei ? De ce tocmai *atîta* zbucium, de ce *atîta* nobilă indignare ?... Cînd un simplu : *„Ici mai lasă-mă, frate, în pace* /", însoţit de un rîs cu multă poftă şi cîteva glume...

Lui Manaru îi vine să muşte paharul, ca să-şi în- [1] năbuşe strigătul. Pe limbă chiar simte praful zgrunţuros al sticlei pisate.

— Ei, Manarule, dar eşti chiar enervant de plictisitor...

— Păi c-aşa e, zău ! Parcă ai fi un cotoi afumat...

— Ia lasă-ne, nene, d-aia venirăm noi colea...

înainte Manaru era vestit pentru replicile sale, de aceea petrecerea fără dînsul nu avea nici un suflet. Acum zîmbi iarăşi prosteşte celor supăraţi de muţenia lui, înspăimîntîndu-se în adînc de această slăbiciune şi tăvălind prin toate cutele creierului cele două cuvinte, „cotoi afumat", pentru a le găsi vreun tîlc ironic sau indecent.

îi era cu neputinţă să spună vreo vorbă. Şi privea cu ochi tulburi, fără înţălegere, peste mesele celelalte ale grădinii părăsite de consumatori; în fund de tot chelnerii începuseră să aşeze peste ele scaunele, cu picioarele în sus. Pădurea de scaune creştea, venea spre el ; iar de sus, din lampionul central, părea să curgă un fel de apă gălbuie şi murdară care inunda totul în lumina ei puhavă. Manaru se înfioră, căci oricît se silea, nu mai putu descoperi nici un chelner printre scaunele întoarse. I se păru că de la sine se înmulţesc, dînd proporţii uriaşe periei năprasnice de ţepi. Globul din mijloc se stinse.

Atunci, deodată, în decorul acesta sinistrul, învăluit de semiîntuneric, apăru Ramură.

Stătu o clipă la îndoială în desişul de ţepligi. îl stînjenea parcă o presimţire. însă Bazil îl zări: — în sfîrşit, uite-1 ! îl primi un ropot violent de aplauze. Ramură înaintă stîngaci; se prefăcea că se fereşte de lumina renclodelor. Manaru părea că-1 înghite în ochii fixaţi asupră-i. înţelegea acum bine această cocleală, care-1 nedumerise şi înainte, fără să-i dea totuşi prea multă seamă. Dar ce se întîmplă mai la urmă puse capăt la toate : *prea* tîrziu se hotărî să descopere pe Manaru printre cei prezenţi. Şi atunci avu o izbucnire de bucurie *prea* puternică. Şi cu toate astea, era ceva măsurat şi cîntărit în această prea mare bucurie. Cu cîteva clipe, un moment poate mai din vreme, dacă ar fi ştiut să-şi joace surpriza, şi aşa întîrziată, totul încă ar fi rămas îndoielnic. însă Manaru a băgat bine de seamă : nemernicul 1-a observat mai înainte de-a exulta de fericire ; 1-a observat, şi ochii i-au alunecat îndată într-o parte... apoi deodată i-a rostogolit cu sila înapoi şi, cu ei speriaţi, bulbucaţi, a început să-1 aclame cum niciodată nu 1-

a mai aclamat, nici chiar cînd a venit de la Paris, după şase luni de călătorie.

Atunci în mintea lui Manaru, care vîntura aceste consideraţii în sferturi ele clipită, fulgeră o mare inspiraţie ; întîrzie şi el cîteva momente să întindă mîna spre mîna ce i se întinsese. Şi, Doamne ! — oricît de înşelător să fi fost reflexul renclodelor — pe obrazul lui Ramură se petrecu cu totul o altă mişcare decît un simplu joc de lumină. Iar ochii îi crescură deodată mari şi fricoşi.

Parcă înveselit de aceste neaşteptate descoperiri, Manaru s-a ridicat brusc, mecanic, şi peste masă a îmbrăţişat cu prea multă, grozav de multă efuziune pe vechiu-i amic ; iar acesta, uluit acum peste fire, dar păstrîndu-şi încă destul de bine cumpătul, s-a silit din toate puterile să fie Ia înălţimea cordialităţii cu care a fost întîmpinat.

în tot acest timp mesenii zîmbeau ; acelaşi surîs egal, corect, măsurat. Uneori zîmbetul lua culori de îndoială, alteori de spaimă, ca acea vagă penumbră piumburie a soarelui ascuns de-un nor prea străveziu. Dar toate aceste schimbări se petreceau cu iuţeli imperceptibil de repezi, şi zîmbetul comun rămînea la fel, egal, corect, măsurat, înfigmdu-şi tăiuşul în gîndul lui Manaru cu aceeaşi stăruinţă înceată şi sigură care-l făcea să geamă de usturime.

Iar Ramură se opintea în van să găsească în mintea pustie vorba ascuţită care să taie în două coarda întinsă prea din cale afară. El încremenise cu gura într-un rînjet prostesc, atît de plotron şi atît de caraghios, că-1 vedea reflectat în privirile compătimitoare ale celor de faţă. Se silea să-1 schimbe, izbutea poate pentru un moment, dar de la sine guira lua conturul aceleiaşi strîmbături de paralitic, care lămurea, mai bine decît orice, adevărul temut.

Rămăseseră acum numai ei doi, despărţiţi de masa cu pahare goale, cu sticle rstărunate, cu resturi de friptură, cu învelitoarea pătată, udă, umflată. Ramură s-ar fi scuzat, ca şi ceilalţi, care scoseseră, rînd pe rînd, ceasurile ; se îngroziseră de ceea ce descopereau sub capacele de aur şi porniseră unul după altul, minaţi parcă de-o grijă fără margini. Alte dăţi Manaru i-ar fi oprit cu protestări îndîrjite, ce nu admit replică,

dar acum le dăduse mîna la cea dintîi vorbă de scuză, împărţindu-le cu dărnicie largă nopţi bune, ca şi cînd, în graba lor subită, el şi-ar fi găsit mîn- tuirea sufletului, pe care-l muncea din nou crîncen o curiozitate şi mai arzătoare ca la început; găsise cheia adevărului, stratagema descoperirii !

In schimb, la mişcarea cea mai mică a lui Ramură, se frămînta nervos, curbîndu-şi spinarea ca un pisoc atent la agitaţiile prăzii ; din ochi i se vărsau efluvii de scînteioare, îngrozind pe celălalt, îmboldindu-l să plănuiască o ieşire bruscă şi dibace, şi totuşi risipin- du-i la cea dintăi înjghebare orice brumă de plan mai potrivit.

Iar prietinii cei buni, chiar şi cei mai anevoie la înţeles, pricepuseră şi ei greutatea împrejurării ; rînd pe rînd se ridicau serioşi şi păşeau grav spre ieşirea împodobită cu marea firmă a „Grandiflorei", pentru ca de-acolo, nevăzuţi de nimeni, să se arunce, ca la un consemn, printr-o spărtură de gard în oceanul de bălării al locului viran de alături şi, înotînd prin verdeaţa de doi metri, să ajungă, feriţi de uluci, lîngă masa de-abia părăsită. Se întîlniră cu toţii acolo, po- tolindu-şi surprizele cu şoapte şi rîsete înnăbuşite, în vreme ce peste gard, sub cele trei renclode, Manaru şi cu Ramură se cercetau încă tăcuţi, pipăindu-se ca două uriaşe insecte cu antenele privirilor.

Deodată Manaru dădu drum unui potop de su- dălmi groaznice, împroşcînd cu ele un chelnăr somnoros, ce se mistui îngrozit în pădurea de scaune din care ieşise. Şi rămaseră iarăşi singuri, faţă în faţă ; unul cu faţa cătrănită de necaz, de sprîncenele prea lungi şi de mustăţile negre, tăiate scurt şi aspru ; ce- lălat, cu ele galbene-roşioare pe figura fără pic de sînge şi zburlite într-o parte şi într-alta ca două pitulici muiate în vin.

— De la început trebuie să-ţi spun, Ramură, că nu mai e nevoie de nici o fereală. Ştiu tot...

— Ştii tot ?

— Da...

— Dar ce însemnează acest „tot" ? Ce anume ştii, măi Manarule ? (îi zicea şi el la fel cu Frosica, pe numele de

familie : „Manarule" ! Şi cînd te gîn- deşti că înainte de a se înzdrăveni prietenia asta în trei, îl striga — singurul în oraş — pe numele de botez : „Sava, Săvuţele dragă, Săvişor" şi cine ştie mai cum, numai „Manarule" nu !)

— Nu e nevoie să te mai ascunzi în dosul aerelor ăstora de nepricepere şi inocenţă rău simulate. Ea mi-a mărturisit !

Cuvintele lui Manaru ieşeau şuierate, sfîşiate, se trăgeau ca dintr-un plămîn de ofticos. Ochii lui priveau fără lucire şi se uitau pe deasupra capului neîncrezător din faţă, ca şi cînd nu mina lui Ramură l-ar fi interesat, nemaiavînd de scos din ea nici un adevăr ; adevărul era ştiut de mult şi întru tot; altceva părea să caute el a descifra în împletitura aceea de raze electrice şi întuneric de deasupra părului roşcovan şi încîrlionţat.

Dar ochiul cestuilalt încă aştepta fricos în colivia griiei, temător de viclenia celui ce deschisese larg uşuliţa.

Manaru însă vorbea înainte cu acel altcineva invizibil, imaterial, de deasupra lui Ramură, ca şi cînd ar fi tăinuit cu propriul lui spirit, proiectat acolo de reflexul dantelat şi ciuruit al prunelor luminoase, printre ramurile şi frunzele mişcătoare.

—Totul e sfîrşit... ţi-o las !... Eu... trebuie să renunţ la ea.

Ramură asculta cu ochii măriţi şi tăcea, necontenit îngrozit.

—E cel mai bun... şi singurul lucru de făcut... cum m-am sfătuit şi cu dînsa... rămîneţi...

Atunci capul lui Ramură se lăsă în jos, iar Cele două pitulici de sub nas îşi plecară cozile... El încruntă sprîcenele şi păru că priveşte adînc în farfuria pe care drojdia de cafea, scursă din ceaşca întoarsă pentru ghicit, desemna ceva cu chip de pasăre pe patru picioare. **O** clipă numai, coada ochiului drept **i** se mai ridică în sus, spre Manaru, dar cînd îl văzu pierdut în aceeaşi contemplare aeriană, absentă, se zgîi din nou în farfuria înnegrită.

El n-avea de unde să audă inima celuilalt, care bătea să se spargă de nerăbdare, deşi simţea dinainte că totul e pierdut; tăcerea asta, întîrzierea asta încurcată de-a protesta, muţenia asta înfiorătoare ! Rîsul acela aşa de puternic, răzbind dintre

dinţii aceia aşa de puternici ai lui Ramură ; de ce nu izbucneşte el acum, să spargă strînsoarea care înnăbuşe pe Manaru ?

„Ei, dar m-ai făcut să rîd, măi Manarule !"... „Cum ai ticluit-o tu !..." „Şmecher eşti, măi... şmecher, dar prost..." Sau altcum, la fel!...

Nimic însă... Tăcere, tăcere şi tăcere. în sfîrşit, primul şi singurul cuvînt uscat, vînăt, zugrumat. (Manaru avu lămurit această impresie, vînăt şi zugrumat, căci el *văzu* vorba pronunţată — de trei sunete numai — şi i se păru lungă şi cu limba scoasă, ca un spînzurat !)

— Fie...

Atît: „Fie !...", şi numai cu atît, cu această vocabulă atît de obişnuită, poarta groaznicului mister se deschide cu vuiet de fierotenie grea şi ruginită. Numai cu trei sunete, cu trei semne, să afli o tragedie aşa de îngrozitoare ! Asta îl scoase de tot din sărite. Ţişni în sus de pe scaun, şi masa, pe care o izbi în mişcare, se clătină şi se propti, cu farfurii, sticle, pahare şi lichid încă nezvîntat, în pieptul lui Ramură.

— Va să zică, e adevărat !...

Urletul acesta trebui să se fi auzit în tot orăşelul, atît de mare era tăcerea împrejmuitoare. Iar renclo- dele clipeau vesele. însa în dosul lui Manaru, îfl dosul gardului, se auzi o pîrîitură bruscă şi scurtă care semăna mai degrabă cu plesnetul unei capse de cartuş, continuîndu-se cu o alta lungă, ocolită, ca a copacului ce se fringe să cadă, sfîrşindu-se cu un bufnet scurt şi înfundat.

227!

Manaru, care întorsese capul repede de la primul zgomot, avu timp să vadă gardul pe o întindere de cîţiva coţi lăsîndu-se repede la pămînt, prefăcîndu-se în scînduri şi stacheţi[10] ;

---

[10] ***Stachet (leat),*** piesă de lemn folosită în lucrări de dul- gherie.

[10] „La rege" *şl* „la regină" (fr.).

[10] în* textul de baza : *întinse.

[10] ÎN MITOLOGIA FENICIANĂ, ZEU AL ATMOSFEREI.

***[10] „Nu spune nu...*" (fr.).**

apoi rîsete bizare, pe urmă mîni fantastice ieşiră de sub dărâmăturile de lemn, se agitară în sensuri felurite şi curioase, ca şi cînd braţe încarnate de stafii ar fi făcut semne magice ; căci numaidecît ulucile căzute începură să joace ca pornite pe dedesubt de-o apă şi capete şi trupuri se încherbară de sub ele, ţişnind brusc în sus şi zbughind-o, ferind de lumină, cu chipul întors spre bezna de cucute din care ieşiseră ca să intre iarăşi. Manaru păru nespus de contrariat de neprevăzuta întîmplare şi poate ar fi scuipat chiar din vîrful limbii un : „Piei, drace !" dacă încurcatul cel mai rău printre ţăndări, ca să iasă şi să-şi ascundă faţa mai cu zăbavă, n-ar fi adus prea mult la figură cu Marinciu, convivul de pînă acum jumătate de ceas.

— A fost Marinciu ! confirmă şi Ramură, care putu, 111 cele din urmă, să-şi păstreze zdravăn prezenţa de spirit, pentru ca să n-o ia îndată după turma de draci.

— Aşa e c-a fost el ?... Tîlharii, au ascultat tot... grăi îndurerat Manaru şi se lăsă zdrobit pe scaun.

Ramură văzu chiar o expresie atît de chinuită pe faţa lui, încît putu să remarce îndată cu cît mai teribil e pentru unele naturi vileagul, sincerul, necruţătorul vileag decît însuşi păcatul, oricît de vizibil, însă tăgăduit cu dîrjă încăpăţînate.

Manaru ridică, Clin căucul palmelor, chipul care părea desfigurat cu totul; mustăţile umezite se lăsaseră în ţurţuri mici, negri pe buza de deasupra, iar ochii i se obliciseră şi parcă se stinseseră de tot; în locul lui Manaru, Ramură avu impresia unei apa- riţiuni galbene, de dincolo de mări şi continente, o schimonositurâ omenească de pe malurile Huanheului ce ţi-ar răsări aşa, deodată, în noapte, căci un fior de moarte îi răci şira spinării şi-i îngheţă şalele într-atît, încît simţi că acum, să şi vrea, şi n-ar mai putea să fugă !

— Şi crezi că ei au plecat, crezi că nu forfotesc încă prin buruienile astea ? dădu Manaru din cap, înapoi, spre sălbăticia de bălării din spate-i.

Vocea lui se schimbase, de părea alta ; Ramură, cu tot înţelesul celor spuse, crezu că aude un idiom sinistru şi tot aşa de galben ca şi faţa din care izvora, îşi pipăi buzunarele inconştient, rcgretînd pe urmă cu toată sinceritatea că numise poltronerie obiceiul lui Marinciu de-a avea totdeauna „Browning"-ul cu el.

— Ei cred că sînt gelos ! Pff... ha, ha, ha...

Rîdea prea dezmăţat Manaru ! Şi ochii prea-i erau nesiguri ! Şi cele ce continua să spună [erau] atît de neaşteptate, că nu-ţi venea să crezi auzului.

— Parcă ale lor... şi toată lumea... şi parcă eu,., n-am, n-aş avea... (iarăşi hohote repezi şi dezordonate, că-ţi amintea de galopul unui cal deşelat) trecutul meu...

Şi întoarse capul, de tot acum, aruneînd priviri de sfidare spre valurile negre de buruieni înalte cît porumbul, uşor agitate de-un vîntişor ce prevestea dimineaţa...

— Ha, ha, ha, ho, ho, ho... asta-i viaţa, mă...

Şi păli cu atîta prietinească putere umărul lui Ramură, că i-1 paraliză complect ; drept răspuns, acesta zîmbi supus şi drăgăstos, atît de drăgăstos, că pituli- cele de pe buza-i tremurătoare părură c-au început deodată să cînte.

— Du-mă acas\ că sînt beat, gemu Manaru. Porniră. Ramură schimba necontenit şi neregulat
picioarele proptite oblic în pămmt, pentru a menţine cu toată siguranţa nestatornicul echilibru al grupului;
0 turburare mai înstmnată a cumpenei ar fi adus poate şi un dezechilibru 111 actualul sistem de cugetare al lui Manaru — Doamne păzeşte ! — cu cine ştie ce consecinţe !

In oraşul adormit sub pătura de întuneric, printre răguşitele şi frîntele începuturi de cîntec, vocea înşelatului chicotea :

— Aha, frumoasă-i viaţa, măăă ! Apoi, numaidecît* înfuriat la culme, zguduind cu toată puterea pe susţinător : Tu nu cînţi, bă, păcătosule ?

Şi îndată porniră 'amîndoi pe două voci cu totul felurite : *Drag mi-e să trăiesc pe Uimei Frică mi-e că mor ca-a mine, O-ooo-ooof...*

Manaru simţea pe cel de-alături cîrpă în mîna lui ;
1 se părea o păpuşoaică mişcătoare, plină de tărîţe şi cu păr de cîlţ, pe care ai putea s-o întorci cum vrei, să-i aduci piciorul la cap sau să-i îndoi capul pe spate pînă-η dreptul şezutului, s-o faci ghem la pămînt cu un picior pe după gît sau cu mînile înnodate la spate ca două capete de frînghie, în sfîrşit, numai bun de jucat sub tocuri pîn-a ieşi toată tărîţa şi toţi cîiţii dintr-însul.

Dar în urma lui, în tăcerea neclintită, sau de după gardurile pe care le întilneau în drum, i se părea că
se ridică ochii dracilor de adineauri*; atunci scotea* îndată degetele din carnea moale a lui Ramură, care rîdea cu lacrămi, potolindu-şi durerea în notele extrem de ascuţite ce pridideau în gîtlej.

— Zi, bă ! urla Manaru cu toată înverşunarea de care era în stare. Simţea astfel nevoia să-şi facă auzită, din ce în ce mai respicată, mai tare, nepăsarea tuturor zărilor înnegurate.

Cete de cîni, trezite din somn, îi acompaniau o bucată în lătrături furioase şi cu tremolo prelung de cobe, trăgînd a pustiu. Rareori se mişca vreun transparent la ferestrele rînduite ca nişte imobili străjeri ai uliţei. Pe cer, un nor mic,

cenuşiu, pe care parcă îl sufla cineva de la răsărit, matura ultimele stele.

Trec-cu neica-a-c-cîteodată...
Şi-L văzură lumea toată...

—Ho, ho, ho ! îl văzură lumea toată !... Asta-i tare bună... Vino să te pup, Ramură !

A doua zi, după-amiază, cînd Manaru reveni printre prieteni la cafeneaua lui Gusta ν din piaţă, o tăcere apăsătoare se întinse din masă în masă. Toţi ochii se întoarseră furiş spre chefliul din ajun. Era şi Ramură, dar el era adîncit în partida de şah pe care o începuse cu Mărunţache demult, alene şi distrat, şi care, de la apariţia lui Manaru în gura pieţei, îl interesa grozav.

Mărunţache, namila a cărei greutate a contribuit desigur cel mai mult la ruperea gardului aseară, îi da nemiloase lovituri de pantof pe sub masă, încurcîn- du-1 de tot în combinaţia lui savantă de regină, turlă şi cal. Ramură suferea dîrz, cu ochii zgîiaţi în luciul cutiei cadrilate de şah, pe care figurile multiplicate deodată îi păreau acum că dansează, singure ca pe un parchet de bal, un joc complicat, mişcîndu-se fiecare în sensurile stabilite de tradiţie, înconjurindu-se de la sine şi înaintînd tiptil prin încurcătura de probleme, surprinzîndu-se şi înlocuindu-se în hazul general al lacului strălucitor ca nişte homunculi zburdalnici şi savanţi. Se mişcau atît de frumos, atît de repede şi cu atîta precizie în noianul de linii (i se păreau toate figurile din geometrie aruncate pe tipsia lucioasă claie peste grămadă, drepte, strîmbe, încovoiate), că Ramură pierduse firul combinaţiei lui şi rămăsese cu gura întredeschisă şi cu ochii căscaţi la această eleganţă, în vreme ce urechile dibuiau ca două active microfoane, înghiţind îndată în pîlniile lor lacome cele mai subtile unde acustice ce s-ar fi emis pe-o rază de cîteva mese în juru-i ; în această încordare fără seamăn, cuvintele lui Manaru căzură pe timpanul întins la extrem ca pe-o tamburină un ciocan de tobă mare.

— Aha... aci erai, Ramură ? Nu te vedeam... Şi nemulţumit de remarca pe care acum *el* o făcea prea tîrziu : Te-ai ascuns în dosul pionilor ălora... (Aci se apropie de masa

lor). Uite ! strigă deodată. *Au roi!* şi *ă la reine !*[1] L-ai luat din amîndouă părţile... Mă- runţache, te-a luat dracu !

Ramură ridică ochii sfios spre bunul său prieten ; şi, culme, Manaru plecă pe-ai săi.

— Nu te înţăleg, ce vrei să zici ? spuse Ramură. Şahul îl vad eu bine... Dar *garde*

— Uite, dragă !... Nu te superi, Mărunţache, că-i arăt...

—Vai de mine ! *Ca la dumneavoastră acasă !* declară Mărunţache, iar pe sub masă piciorul lui se porni cu toată furia asupra pantalonilor lui Ramură.

Manaru se-ncruntă şi strînse buzele. Totuşi, indică din două încrucişări de deget sensul mişcărilor ce urma să facă Ramură. Apoi se-ntoarse spre mesele din jur şi observă cum la toţi, rînd pe rînd, ochii le săreau în lături, ca broaştele în iaz, la apropierea privirii lui scrutătoare şi cum toţi dădeau pe gît, dintr-o singura înghiţitură, zîmbetele de pe buze. Unii însă se înecară, şi zîmbetul le fu aruncat înapoi de beregată, rîs sadea, ferit sub capete plecate brusc sau răsucite repede într-o parte şi alta. Mîna lui Gură Zambiloiu, mai slab de înger dintre toţi, arătă ceva vag în largul pieţei, şi după ce se bălăbăni prin aer iară rost, se opri cu arătătorul întins !a doi cîni ce se dau peste cap şi se muşcau prietineşte în praful uliţei. Atunci Zambiloiu nu putu sa se mai ţină, se sparse parcă deodată într-un cutremur de răgete isterice şi se puse pe fuga înăuntrul cafenelei.

îl urmăriră huiduielile tuturor, care profitară astfel de prilej să-şi uşureze piepturile umflate ; rîdeau desigur — se pare acum — de rîsul nebunului de Zambiloiu. Şi toţi rîdeau zdravăn, nici unul nu se încurca. Iar Ramură îngălbenise de tot.

„Va să zică, a ajuns adevărat lucru public !" gîn- deşte Manaru, şi mînia îl cotropeşte. „Lucru public" ; asta e buba care-1 doare mai rău...' Pînă acum mai mergea : bănuială, nesiguranţă... Dar de aseară, toată lumea asta ştie precis, şi mîne va şti şi mai multă, şi poimîne va afla tot oraşul. Şi toţi vor glumi pe socoteala Frosicăi, toţi şi-o vor închipui greşind cu Ramură, toţi şi-o vor închipui greşind şi cu ei, greşind cu

tot orașul. Toți vor despuia-o în închipuire și-o vor vedea goală, în toate amănunțimile ei intime [1].

Manaru simte că se clatină. I-ar da desigur lui Ramură una în cap, și basta ! Dar vecie limpede că atît n-ar fi de ajuns. Cum ar putea da în cap acestui consens general de glumă, rîsete și priviri cu înțeles. Ar fi să dea cu un retevei în tăciuni, ca să-i prefacă în flacără. Privește lung la Ramură și-I simte atît de moale, atît de flasc, încît își închipuie că dacă l-ar trage de păr, apăsîndu-1 de umeri, gîtul i s-ar lungi ca o gumă de bragagerîe, desfăcîndu-se în ațe lungi, subțiri, cleioase. Cum a putut Frosica să se dea găîbănenu- șuilui ăstuia rotofei și scîrbos ? (Căci Ramură îi cetește gînd cu gînd în luminile ochilor și figura i se înnegrește necurmat, ceară necurată.) Dar Manaru simte acum și mai bine că trebuie să facă altceva decît o grozăvie, decît o ispravă crudă, care sfințește și înduioșează ; dimpotrivă, ceva simplu, glumeț, întoreînd ridicolul de la sine și aruncîndu-1 luminos ca un nimb în capul advers. Ideea de a-i da pe Frosica îi surîde mai mult ca orice. Să poftească să și-o ia i Și chiar trebuie s-o ia. Altfel... (Aci mintea lui începea din nou să se întunece. Dar jocul închipuirilor putea acum de minune să îmbrace haina cernită ; tragicul ar fi fost limpede, curat, cruțat de zgrunțurii deformatori ai ironiei insuportabile.) însă Ramură de bună seamă n-ar îndrăzni el să se împotrivească. Numai că povestea pare prea lungă ; cu divorț, cu bătaie de cap, cu cheltuieli. *Pînă atunci,* pînă atunci ce e de făcut, aceasta-i întrebarea !

Deodată Manaru se scutură ca de un vis rău ; în ochi îi clipește acum lumină, izbucnește în rîs vesel și pîlpîie din pleoapă.

— Voi nu știți unde mă duc acum ! strigă triumfător și pîlpîie și mai tare din pleoapă.

Și fără să adaoge altceva, pornește, traversează piața și, de departe, întoarce privirea rîzătoare înapoi ; e la distanță destul de măricică, dar pleoapa parcă tot se mai vede clipind. Apoi o ia în lungul străzii Traian. „Unde s-o fi ducînd ?" se privesc nedumeriți amicii.

Manaru s-a oprit la cîrnăţărie şi a deschis uşa cu clopoţel. în prăvălie nu-i nimeni, dar la băngămil clopotului perdeaua din fund s-a dat în lături. S-a dat prea tîrziu, căci din doi paşi Manaru a şi ajuns acolo ; cîrnăţăreasa albă şi cu pistrui mici şi cafenii i-a căzut drept în braţe.

— A, domnu Manaru...

El o strînge cu atîta putere, că grăsimea ei moale se revarsă pe de lături.

— Nu se poate... borbat... geme ea, fără să-şi poată opri un zîmbet.

Dar prin întredeschizătura perdelei, Manaru a văzut că patul e gol şi odaia e goală. Şi muşchii lui se încordează ca nişte macarale, ridicînd dintr-o singură sforţare pachetul de stambe scrobite şi de carne. înapoia lor, aripile perdelei se lasă şi sempreună ocrotitoare.

în noaptea fără lună şi posomorită, „Grandiflora" e deşartă. Numai în colţul tainic al mesei celei lungi, iniţiaţii întru secretul culinar al d-lui Alexandru Cocoşe! iau cina. Cele trei renclode strălucesc deasupra capetelor lor în prunul falnic, ca lumini cu înţeles esoteric.

Şi ceremonia se prelungeşte în tăcere-. întreruptă de izbucniri rare de veselie, de comenzi şi răspunsuri. Fuseseră sacrificaţi în ziua aceea cîţiva berbeci la hală, şi d. Alexandru Cocoşel adusese pentru vizitatorii săi aleşi tot ce găsise mai bun pe altarele sîngerînde.

— Băiete, încă un ardei verde !

— La mine mai pune două !

— Una la mine...

— Vezi ce faci cu sifoanele alea, nătărăule !

— Măi gogomane, ascultă colea ce-ţi vorbesc ! bubuie o voce tunătoare, acoperind totul.

— Vinee, domnule Mărunţache...

— Ce să vie, mă dobitocule ? I-ai spus lui Alexandru sa pună deoparte patru bucăţi pentru domnu Manaru ?

— Spus, de mult,'boierule.

— Te ia mama dracului dac-ai uitat ! Te face piftie Manaru...

Chelnerul aleargă fără să asculte mai departe, pentru ca să nu uite din nou.

—Mi se pare că se face lată, prevesti cineva. Cum e Manaru de amărît...

Veselia cea mare, deplină şi dezmăţată, părea că pîndeşte alături. Prezenţa ei tot mai cotropitoare se simţea prin zbucnete zgomotoase de rîs, care-şi repc- ţcau la intervale tot mai scurte apariţia. Afară de cele trei renclode, în grădina golită de septembrie, venit de curînd, nu mai strălucea decît bucătăria, al cărei duduit se auzea pînă aici. Privea la ceremonia din fund ca un Baal[1] cu doi ochi enormi, roşii şi fioroşi, iar pe gura deschisă într-o parte arunca limbi de lumini, ce se întindeau tremurătoare spre stînga, ca nişte aşternuturi de aur şi aramă.

Prin fişiile acestea aprinse, Ramură, veşnic cu ochii spre poartă, descoperi o umbră ce înainta tiptil.

—Manaru ! urlă el cu atîta bucurie, de parcă rostul ocultei întruniri ar fi fost atins şi apariţia invocată s-a făcut văzută în nori de catran şi flăcări. Manaru ! mai strigă el, cuprins de-o dragoste şi-o duioşie nemărginite. Ţi-am oprit şi ţie ; sînt delicioase.

Şi-i făcu loc pe scaunul lui, el trecînd pe scaunul rezervat lui Manaru. I

Dar Manaru nu se aşează. Nici nu luă în seamă pe cel care-l primea cu strigăte atît de cordiale. Faţa lui radia de-un surîs de nemaivăzută satisfacţie, iar ochii stinşi, şi parcă-η fundul capului, aveau luciri de scîn-^ tei în înveliş de cenuşe.

—Pînă acum am stat, fraţilor !

Şi rise cu atîta putere răutăcioasă, că se cutremură toată „Grandiflora", iar Ramură sări speriat de pe scaun, prefăcîndu-se că vrea să tragă mai lîngă dînsul o solniţă cu piper.

—C-aşa e ! Unde dracu fuseşi, măi ? Că te cău- tarăm tot tîrgul.

—Cu siguranţă, c-aţi trecut de-atîtea ori pe lîngă mine şi nu m-aţi simţit...

Şi rîse ciin nou. Se aşează la masă şi se descoperi. Măruntaiele jertfei apărură automat înainte-i. La mirosul lor, nările i se umflară ca de o fluiditate divină ; el ridică brusc paharul, din care sărira trei stropi, şi strigă :

— Trăiască viaţa, fraţilor !

Şi împiedicat de bucăţile dulci ce se topeau în gură, el povesti în cuvinte rupte de înghiţituri, silabic, însă picant, ca şi mîncarea ce o îngurgita găman, ce anume se ptrecuse în dosul perdelelor care despart mezelăria oraşului de alcovul mezelăresei. Mai ales făcu un haz nespus de consumatorii care zdrîngăneau uşa cu clopot la fiecare zece-douăzeci de minute, plecînd cu pofta de mîncare deschisă gata de abilitatea mînilor impure ale vînzătoarei, împărţind pentru soţii, părinţii şi copii bucata poate cea mai gustoasă a mesei lor din seara asta. Şi ideea asta îl umplea de plăcere diabolică.

Pe urmă, vreme de multe ciocnete şi pahare golite, cu atît de straşnică încăpăţînare şi atît de comică compătimire tot aduse vorba de cîrnăţarul Ianoş (mai mult pomenea de el decît de cîrnăţărească), că mesenii se uitară unul la altul înţălegători.

Şi atunci glasurile tuturor se prefăcură în vîrtejuri de rîs. Rîdeau acum cu toţii din adînc, şi atît din greu, că rîsul rău, schimbat repede în arpegii de răcnete, îi trăgea în jos de capetele uşurate de vin ca nişte balonaşe de la iarmaroc, pe care şi le întorceau de pe un obraz pe altul, gata să le tăvălească 111 mocirla albă a feţei de masa, udata de băutură şi patata de sosuri.

Dar cel mai zgomotos dintre toţi fu desigur Zam- biloiu, care se dumiri şi cel de pe urmă. Subţirel de tot, rî-sul îl îmbrînci în răzămătoare, apoi îl repezi dintr-o parte într-alta şi înapoi, pînă cînd izbuti chiar să-1 dea jos de pe scaunul ce căzu, vîrîndu-i-se printre picioare. El se împletici, îndoindu-se necontenit de mijloc, parcă ar fi făcut mătănii, şi-n cele din urma se propti într-o masă vecină, pe care mînile-i ieşite din

manşetele tari şi largi o apucară strîns, zgîlţîind-o, sub înverşunatu-i haz.
în faţa acestei năprazne, ceilalţi tăcură şi priviră pe sub sprincenele ridicate, cu ochii miraţi de copil, pe cel aproape leşinat de accesul isteric ; părea că viaţa iese afară dintr-însul gîlgîit cu gîlgîit de rîs. Şi-1 auziră bolborosind ceva ca un om în agonie.
Ce-o fi vrînd să spună ? Căci vădit se silea să spună ceva celorlalţi.
Se mai întremă şi putu în sfîrşit să-şi smulgă pîn- tecul din dunga mesei.
— N...c...va...a...gre...gre...dre...sa... bîigui el şi căzu din nou, zvîrcolindu-se pe tablaua lustruită ca pe jăratec.
Pe figurile comesenilor se aşternu acum îngrijorare : Ce 1-a apucat ? Manaru luase o stranie înfăţişare ; gura părea tot rîzătoare, însă contrasta înfiorător cu oţelul care scînteia în privirea-i ţintită drept asupra acelui zbuciumat de delir.
Zambiloiu izbuti în sfîrşit să articuleze, încercînd să-şi potrivească direcţia ochilor spre Manaru :
— Nu cum...va...ai...greşşş...it...a...dresa ?
Şi după această ispravă, se încovrigă acuma iarăşi în jurul lui însuşi.
— Ce a zis ? întrebă nervos Manaru, neştiind încă dacă trebuie să rîdă sau *ή îzb*ească.
— Ce-a zis ?
Ceilalţi meseni credeau că potrivesc :
— E... beat..:
— Parcă el ştie ce vorbeşte ?

—Zambilică, vino-ţi în fire.

Dar Zambilică se înstăpîneşte iar pe cuvînt. A aflat şi el o glumă şi ţine cu orice preţ s-o spună. Doar toată seara n-a făcut decît să rîdă de ale altora.

—Ia vezi, nu cumva ai greşit adresa ? putu, în sfîrşit, să îndrepte cuvîntul spre Manaru, aplecîndu-se parcă potrivindu-şi singur cu mîna membrele flexibile, înţepenindu-le să asigure cumpăneaia şubredului corp.

—Ce? !

Şi acest „ce" grozav, însoţit de-o lovitură şi mai grozavă în masă, alungă nu numai rîsul, dar şi orice picătură de sînge din obrazul lui Zambiloiu. Doar ochii îi mai rămăseseră lustruiţi de inerţia hazului.

Insă cum nici una din feţele la fel îngălbenite ca a lui Zambiloiu nu se aştepta, Manaru îşi reveni repede şi rîse în silă, fluierînd şi încercînd în zadar să pună un strai mai de lumină pe figura neagră-verzuie.

—Ia uitaţi-vă cum a rămas Zambilică ? Mimoza... şi-1 privi cu ochi atît de răi, că parcă auzeai şuietul fluidului urii... Vino-ncoa'mă Zambilică ! Şi întinse mîna pe deasupra mesei spre dînsul, cu trei degete împreunate, aşa cum faci cînd momeşti căţeluşii. Ia loc, măi Zambilică, nu vezi că te-ai pierdut tot ?...

Zambiloiu se apropie ascultător.

—Şezi !

Şi Zambiloiu şezu.

—Ce va să zică asta : „Ai greşit adresa ?" Ce-ai vrut să zici ? Hai, spune, ce adresă am greşit ? (Şi vocea îi creştea...) Şi unde e adresa cea bună ?...

Zambiloiu tremura. Ochii lui erau şterşi acum de orice înţelegere; buza de *jos* i se lăsase ca la un idiflt, şi atît de confuză îi era toată înfăţişarea, că părea să întrebe şi el : „Unde-i adresa cea bună ?"

— Unde ? răcni Manaru deodată şi făcu ca şl cum s-ar scula de pe scaun.

Zambiloiu rămase nemişcat. Numai ochii îi crescură de veselie, ca şi cînd strigătul celuilalt ar fi presărat în ei scînteierile nebuniei, iar buza i se lăsă şi mai mult în jos.

—Care adresă ? Nu pleci de-aci pînă nu-mi răspunzi ! ameninţă Manaru.

Abia acum Zambiloiu se dezmetici.

„Eşti idiot, eşti idiot ! începu el să-şi spuie în gînd, închinîndu-se cu închipuirea. Iar ai făcu t-o boacănă, iar ai făcut-o boacănă ! Nu puteai să taci ? Nu puteai să taci ? Nu vezi cît eşti de prost ?... Nu vezi ?..."

Adică repeta exact vorbele pe care foarte adesea le auzea din gura domnului Enache Zambiloiu, bătrînul, pe cînd trăia.

— Mă Zambilică, făcu Manaru, luîndu-1 cu cele trei degete de guşă ca pe un copil (şi aici se simţi rumoarea unei scurte mişcări împrejurul întregii mese). De ce te-ai pierdut, puiule ? Zici că, intrînd la cîrnă- ţărie, am pierdut adresa, nu ? Ei, unde trebuia să nimeresc, Zambilică ?

îi vorbea cu duhul blîndeţii, mîngîindu-1 cu mîna pe obrajii stafidii. Şi contactul mînii aceleia, pe care Zambiloiu o simţea grea ca fierul şi totuşi vibrînd de viaţă şi caldă, parcă ar fi avut inimă, ca o pasăre, îl făcu să bîiguie în complectă prostraţie :

—Asta s-a mai întîmplat şi la alţii...

—Ce s-a mai întîmplat, Zambilică ?

—Tot oraşul... toată lumea... la modă...

—Iar vorbeşti în ghicitori, Zambilică.

—Vremurile...

Se înecă cu totul şi rămase cu restul vorbelor în g?t, cu ochii holbaţi şi gura strîmbă. Deodată uitătura cî- nească, pe care o simţea apăsîndu-1 ca o povară de sute de kilograme, fulgeră.

„Sunt mort V mai putea gîndi Zambiloiu. Şi acest unic gînd fu singura dovadă a existenţii lui 111 clipele acelea.

Manaru însă se însenină ; oţelul din privirea-i călită deveni parcă mai maleabil, se lichefie :

— Tot oraşul, aşa e, Zambilică ? făcu el cu veselie, pricepător. Tot oraşul ! răcni apoi, de parcă ar fi vroit să domine cu vocea tot oraşul acesta cufundat 111 noapte şi 11

somn. Apoi scoborî, dulceag : Ei, şi adresa cea mai urgentă care e, Zambilică ?

Zambiloiu, căruia îi mai revenise puţină culoare în obraji, se făcu iar de ceară.

— Să ţi-o spun eu, Zambilică ?

Şi Zambilică înţelese şi el, o dată în viaţa lui, totul dinainte... Ochii lui zvîcniră în orbite. Şi sîngele i se întorcea în clocot, izbindu-i piepţii pe dinăuntru,

— Strada... bravo, Zambilică ! Colţ cu... ss... am înţeles... Ha, ha, ha... ah, ah, ah... este ?

Stătu puţin ca să-şi surîdă gîndului.

— Ei, ce zici ? continuă apoi, prefăcîndu-şi glasul în behăit de miel... Aşa e că acum am nimerit-o ?... Ho, ho, ho... Hi, hi, hi... Dă mina colea, Zambilică. Drept plată că mi-ai atras atenţia, iată, mîine cred c-ai să... Mine sunt la tine la masă ! Şi privindu-1 cu ochii fulgerători de la început, i se aplecă la ureche : Oare... cînd 01 bate la uşa ta... îmi deschizi... Nu ?.,. Aud ?...

Pe urmă, apucîndu-1 de braţe şi trăgîndu-1 la sine, peste masă, moale ca de cîrpă, îl sărută pe fruntea rece de mort.

— Ai zis o vorbă mare, Zambilică ; toate sunt cîr-*năţărese!*

Şi făcu, cu ochii de oţel, circuitul amenînţător al întregii mese. Ar fi vrut să vadă pe cel ce-ar fi avut ceva de zis împotrivă.

— Toate... cîrnăţărese ! mai răcni o dată, bă tind cu pumnul în gol.

Se aşează zgîlţîind puternic, sub căderea-i năpraz- nică, scaunul şi dădu de duşcă, fără sifon, trei pahare mari, unul după altul.

— Toarnă, Zambilică !... Tu ai vin bun ? Adică tu n-ai vie, păcătosule... Las', că-i bine. Mîne îţi trimet o damigeana de cel turbat... de-acum doi ani... o ai la nouă, cel mult zece !... Ori nu vrei s-a primeşti ? Şi zguduindu-1 cu mîna împlîntată în cutele hainei lărguţe, îi puse întrebarea definitivă : Bă, ascultă colea ! Tu nu înţelegi româneşte ? O primeşti, ori n-o primeşti ? Vorbeşte... că...

Glasul care răspunse păru al unui ofticos în ultimul grad :

—~ O primesc... tocmai bine... sunt singur...

— Minţi, Zambilică... N-am văzut eu pe madam Zambiloiu...

—Mîine trebuie să plece neapărat la socru-meu.

— Aş, pleacă poimîine, Zambilică... De atîta cinste mă bucur şi eu în casa ta... (Şi strîngîndu-i vîrful degetelor pînă la cea mai din urmă durere.) Aşa-i că mă bucur de atîta cinste, Zambilică ?... afară, mă rog, dacă trebuie neapărat să plece... iacă, am şi găsit cum să ne distrăm 111 lipsă-i : îţi clau lecţii de box !... Trăiască cîrnăţăresele !... Şi Manaru apăsă cacofonia cu plăcere răutăcioasă, privind iarăşi, biruitor, la toţi cei din juru-i, dintre care numai Ramură era neînsurat.

Dar ei rîdeau cu toţii, dînd clin umeri, ca şi cînd nu i-ar fi privit aşa ceva. Numai Zambiloiu vedea înfricoşat profilîndu-se aievea silueta mobilă П SOţid sale, surîzătoare şi fericită la auzul unei prietinii atît de neaşteptate şi de cordiale. O lăsase singură la masă şi fugise la chef în seara asta, după o ceartă violentă. Prea se interesa de Ramură cum se poartă în faţa lui Manaru. Dacă-1 priveşte drept în ochi ? Dacă rîde cu dinţii lui frumoşi ? Şi cîte altele. Şi mai ales o vorbă a ei îi ţiuia necontenit în auz, ca o musculiţă lipită în ceara urechii : „Părerea mea e c-a fost proastă ; ori- cît de bine e Ramură, tot mai bine e Manaru, incomparabil r

— Rîzi, Zambilică ! răcni Manaru, strîngîndu-1 cu căldură la piept. Rîzi, n-auzi ?

Şi Zambiloiu rise, ca să scape de strînsoare. Iar cele trei renclode luminară pînă tîrziu în noapte ceremonia... Manaru fu preocupat numai de Zambiloiu ; îi turna vin pe gît şi-1 strîngea în braţe cu pasiune. Iar Zambiloiu se împăca la gîndul că nevastă-sa găsea mai bine pe Manaru tocmai pentru a-1 linişti pe dînsul, care tuna şi fulgera contra lui Ramură în aprinsa discuţie avută.

Dinspre răsărit începură să curgă apele murdare ale dimineţii.

— Vine toamna, şopti cineva.

Şi la această \^este toţi se sculară să plece, de parca şoapta, pe care nu ştiau de pe ce buze venise, îi umpluse de-o neaşteptată îngrijorare.

Manaru nu slăbea de mijloc pe Zambiloiu. Acesta îl apucă tremurător de mină şi-i şopti rugător în ureche :

—Nu veni... te rog, nu veni...

Atît de rugător, că Manaru îl privi o clipă nedumerit ; şi la lumina palidă ca de candele a ochilor acelora măriţi parcă de-o durere fără seamăn, ochii de oţel se lăsară în jos.

Candelele luciră mai viu, dar privirea metalică se ridică din nou neînduplecată şi le stinse;

—Hm, dar eu... eu cum rămîn ?...

Şi după ce ochii i se mai coborîră o dată în pă- mînt, în vreme ce. Zambiloiu rămăsese cu gura căscată, şopti cu vocea scăzută, pe gînduri:

— De ce te temi... Doar vin ca oamenii cu gînd cinstit... Apoi crezu nimerit să-i lămurească : Am nevoie de prieteni... de prieteni mulţi şi buni... înţelegi... mă sufoc... în cele din urmă, ca să nu mai lungească explicaţiile, conchise categoric : îmi trebuie sfatul şi veselia voastră ! Altfel, se întîmplă lucru mare...

Zambiloiu se înfioră, iar Manaru, a cărui închipuire plana cu totul în altă parte, se scutură ca de un vis rău şi, cu puteri reînnoite de veselie, urlă răguşit de vin :

— Să ducem pe Zambiloiu acasă. Ura !

— Trăiască Zambiloiu !

— Uraa !

Şi porniră cîntînd :

Pe-al nostru steag e scris unire...

îl luase în braţe ca pe-un copil ; iar Zambiloiu, ca să se ţină bine, îl apucase cu mîna pe după gît, ru- gîndu-1 în ureche, cu căldura gurii aburite de duhoarea alcoolului :

— Nu veni, te rog... ce ţi-am făcut ? I

Şi mai pe urmă, necăjindu-se pînă la lacrimi pe propria lui prostie de-adineauri :

— Cum dracu căşunaşi, nenişorule, tocmai pe mine ?

Globul din mijloc se stinse şi rămaseră numai cele trei renclode misterioase din prunul cel mare ; atunci cerul se desluşi mai bine. Dreptunghiul Orionului se ridicase hăt binişor cu buzduganu-i de pe piept; iar cei doi cîni de vînătoare tocmai îşi scoteau boturile de după crestele coperişurilor, la răsărit.

— *Mi* se pare ca o sa fie o toamnă dulce şi lungă, îşi dădu cu părerea Năsturaş.

Dar vorba, care o porni astfel pe mersul vremii, fu schimbată o dată cu apariţia lui Manaru, la braţ cu Zambiloiu. De cloua săptămîni Manaru îl trăgea pretutindeni după sine, ca pe-un trofeu. Cînd Zambiloiu ridică pălăria să salute, toţi ochii se îndreptară ca de obicei stăruitor spre chelia-i strălucitoare, cercetîndu-i, mîngîitori şi prietin eşti, tîmplele.

El rîdea prosteşte cu gura, cu chelia, în care becurile tăiau muchii lucioase, cu toată înfăţişarea lui chi- Juga. Pîndi

pînă cînd Manaru se încurcă în iţele unor neaşteptate şi îndrăzneţe consideraţii asupra „căsniciei moderne" şi fugi. Tîrziu Manaru băgă de seamă dezertarea. Şi făcu spume de mînie.

—Mă duc să-1 aduc din pat ! răcni el cu hotărîtă străşnicie. II smulg de lîngă *Eliza* şi-l aduc !

Îi spusese pe nume doamnei Zambiloiu, şi amicii încuviinţară cu zîmbete şi clipiri. Iar Mărunţache se puse pe rîs. Kohotu-i greu cutremură noaptea.

— Mănărică, va să zică putem sa te felicităm în- trucît priveşte madam Zambiloiu, luă el pe urmă cuvîntul.

Tori ccilalţi îşi arătară dinţii.

— Ce vreţi sa ziceţi ? întrebă Manaru, cu un su rîs şăgalnic de prefăcută nevinovăţie. Nu va înţeleg...

Mesenii îşi arătară acum şi gingiile.

—E lasă, craiule ! făcură cîţiva.

Şi luat de şuvoaiele curiozităţii lor necontenit ofensive, Manaru căzu în plina indiscreţie ca un pietroi îa fund.

El dădu amănuntele cele mai picante cu putinţă şi discuta critic calităţile şi defectele intime ale Elizei, nu fără să protesteze împotriva celor prezenţi că-1 trag necontenit de limbă.

Dar observă de la un timp că atenţia generală se destrăma încetul cu încetul. Manaru vru s-o concentreze din nou asupra spuselor sale, împănînd evocarc-a *cu* cîteva boabe de piper. Degeaba ! Ascultătorii căs- cau, iar unul chiar îndemnă :

— Mai dă-o dracului!
— Va să zică, nu s-a schimbat ! adăugă un alrul.
— Exact aşa cum ne-a descris-o şi Silvestru.
— Ce Silvestru ? Dar Năsturaş, aici de faţă ?
— Şi Goruneanu.
— Şi Gorunescu... Ce-mi faci semn ? Ce te mai dai în lături...
— Ca să nu mai vorbim de Ramură, eternul crai...
— Bine, dar ea începuse într-un rînd cu toţi băcanii, ba chiar şi cu băieţii de prăvălie, aşa-zişii „funcţionari comerciali", de nu mă înşel taxa era două sute de lei.
— Eu nu i-am plătit nimic, se mîndri Ramură.
— Mănărelule, tu i-ai trimes o damigeană, aşa-i ? reluă Mărunţache. Hoţule î Şi cu cadoul de ne povestişi... cam scumpişor... tot ea ţi-a rămas datoare...
Manaru îngălbeni. Un necaz orb îl plesni peste ochi. Şi avu lămurit impresia doborîtului care încearcă să se ridice din băltoacă şi căruia prietinii cei mai buni, cei mai apropiaţi, toţi prietinii la un loc îi dau cu piciorul să-l trîntească înapoi. Mîndria înfrîntă îl frigea acum ca jarul, suflat de foaia mîniei. Cum stăteau astfel în jurul mesei, păreau, şi el şi ceilalţi, o ceată de dulăi duşmani în preludiul luptei — nimic altceva decît rînjete şi horcăieli. Manaru lămurea în sufletul lor, pretutindeni, aceiaşi ţipăt mut înfigîndu-i-se în auz : „Ai greşit adresa !", care se traducea de la sine în umilitoarea comparaţie : „Ce deosebire zdrobitoare între cîrnăţăresele tale şi izbînda lui Ramură, *eternul crai!"*
în ochii lui Manaru oţelul mai scînteie aspru de cîteva ori, apoi se schimbă iarăşi în lumină de triumf.
— Ce v-am spus eu ? Toate sunt cîrnăţărese ! strigă el şi izbucni în rîs. V-am spus, sau nu ? Rîse cu poftă mare, privindu-i pe rînd şi asigurîndu-i : De-acum ceva nou !

Iar ochii îi jucau necontenit în cap ca la viezure ; pripeau ca soarele verii înainte de ploaie, răsfrîngeau lăcomia marinarului poposit în bordel din lunga-i călătorie.

Frunţile soţilor coborau sub ochiul dezmăţat. Cu privirile plecate-n farfurii, zîmbeau fără vlagă, temători. Şi păreau că

aşteaptă cu gîtul strîns vorba cea nouă a lui Manaru ca pe-o sentinţă.

Numai Mărunţache, formidabil, rîdea din toată inima. Statura-i privilegiată îi asigura, cu dimensiunile neobişnuite şi-n raport invers cu numele, pacea domestică.

„Pe care ?" părea că spune Manaru, plescăind din buze şi privindu-i pe rînd.

Cei cu neveste mai urîte sau mai vitrege ele fire îşi mişcau mai în voie grumazul ; cei ce şi le ştiau sprinţare şi cu ochi fugăreţi rămăseseră cu el înţepenit, aşa cum fulgerul din ochii scrutători îi apucase.

Situaţia începea să devină penibilă. în obrajii loviţi prea pe neaşteptate se întorcea sîngele. Şi revolta se aprindea sub sprîncene, în tăişuri de sclipiri. Dar ea strălucea drrz cît timp ochii stau înfipţi în farfurie ; cum se ridicau la Manaru, culoarea li se muia, iar feţele se desfăceau în crestăturile rin jetului umilit, ca un rînd de cepe plesnite de un pumn viguros.

Atunci reapăru Zambiloiu.

întunecat şi hotărît, cu ochii zgîiţi asupra lui Manaru, el aluneca în noapte printre mesele posomorite, ca o umbră. într-atîta figura-i era descompusă, că nici nu-l recunoscură la început ; iar cînd apucă în lumină, se speriară de înfăţişarea-i sălbatecă. El se înţepeni drept în faţa lui Manaru, şi ochii îi ţîpiră de seîntei. Se sili din greu să-şi desfacă gura încleştată, şi fălcile articulară ameninţător :

— Domnule...

Şi atît. Falca de jos începu să-i tremure, iar obrajii se făcură pămîntii.

— Ce-i cu tine, Zambilică ? îl încurajă Manaru.

— Domnule î repetă cavernos Zambiloiu şi tăcu iar, făcînd sforţări să-şi aducă în gîtlej ameninţarea, somarea, sau, cine ştie, provocarea pe care o pregătise acasă sau pe drum.

— Eu credeam că te-ai culcat, Zambilică, încercă să-l împăciuiască Manaru, pus pe poznă. Doamna Eliza nu s-a culcat ? întrebă apoi de-a dreptul, pentru a tăia orice curaj în inima revoltatului.

Dar acesta nu se dădu bătut :

— Domnule, cu începere de mine, nu mai calci în casa mea...

Şi toate aceste cuvinte le pronunţă îmbrăcate de lio- tărîre nestrămutată. Pieptu-i era nespus de agitat, tră- dînd discuţia violentă avută puţin înainte cu doamna Zambiloiu.

— Păi de ce, mă Zambilică ?

— Domnule, cît a fost glumă a fost... oraşul a început să murmure...

— Acum, noaptea, băgaşi tu de seamă, Zambilică, asta, cînd doarme tot omul ?... De cînd tot murmură, Zambilică... De, nu ştii tu, lumea... parcă tu nu murmuri... Hai, ia un pahar de vin, colea... treci odată cînd îţi spun...

— Domnule ! Eu vorbesc serios ! Eu te-am primit în casa mea ca pe un prietin, şi dumneata ai încercat să intri în lipsa mea... în orele de birou...

— De cîte ori arn încercat, Zambilică ?

— Cum de cîte ?... Astăzi ! Şi totdeauna uşa-ţi va fi încuiată.

— E, atunci ia loc...

— Crezi că mă sperii ? Eu te vestesc prietineşte; de mîne... n-ai ce mai căuta...

— Adevărat !... De mîne n-am să mai vin, Zâmbi- lîcă... He ! eşti mulţumit acum ?... Hai, ia loc, şi hai noroc !

Figura lui Zambiloiu se destinse. Şi chiar toată persoana lui se destinse. Lung şi ciolănos, păru şi mai lung şi mai ciolănos.

—Va să zică, ne-am înţeles ! mai îndrugă el, surprins de repedea izbîndă.

— Bate mîna colea, Zambilică !

Zambiloiu privi la ceilalţi, dădu din umeri a : „Nu vedeţi cum îi ?[£<] şi începu să rîdă îngăduitor. Şi bătu mîna lui osoasă în palma întinsă şi răsunătoare a lui Manaru, care-1 apucă strîns şi-1 trase pe scaun.

Zambiloiu sorbi totuşi pe gînduri paharul rubiniu. Dacă nu-i decît tot o glumă de-ale lui ? N-are acum vreme de ceartă şi-ţi făgăduieşte orişice...

— Noroc, Zambilică î Paharele se apropie, si ne-astîmpăratele raze de rubin se împreună ; ai crc-de că ţîşnesc din mica explozie a ciocnetului.

Zambiloiu văzu pe feţele celelalte zîmbete fugare. „Va să zică, mă minte, gîndi el. Va să zică, îşi bate joc de mine !" Ochii îi scăpărară şi oasele capului îi intrară şi mai adînc, pe dedesubt, în pielea întinsă şi galbenă. Se sculă în picioare şi, tremurînd de furie, sparse paharul de masă :

— Domnule, eu nu glumesc de loc, înţelegi ?... Cu asta nu se glumeşte...

Vorbea pe nerăsuflate şi şuierat, şi cînd tăcu, falca de jos se porni iar să joace.

Săltîndu-se puţin şi doar apăsîndu-1 cu un deget pe umăr, Manaru îl aşează din nou pe scaun.

—Şezi, bă, jos... că te ia mama dracului ! Bea şi taci ! Cînd îţi spun că nu mai viu, nu mai viu !... Cînd ţi-am spus că viu, am venit... vorba mea e vorbă...

Rîsul lui Mărunţache se porni formidabil, zguduind masa ; ceilalţi rîdeau în silă. Zambiloiu privi uimit la ei şi nu mai ştiu ce să creadă. „De venit, nu mai vine, asta-i lucru hotărît ! Parcă, hm ! ce-1 opreşte să nu spună altfel ? Dar de ce nu vine ? De ce nu *mai* vine ? Să se fi speriat de ameninţare ?..." Zambiloiu îl privi pe sub gene şi-i cîntări structura de fier. „Haida-de... Şi nepăsarea cu care vorbeşte acum de cu totul alte lucruri. Bine, bine ! Hotărît că nu mai vine ! Dar de ce, de ce ?"

Un fel de umezeală rece îi cotropi încheieturile şi o durere grea i se lăsă în cap. Şi cu ideea următoare, o furie oarbă îi năvăli cu valuri de sînge în faţă :

—Şi... adică,., de ce ? întrebă el tare, cu ochii ar- zînd de friguri în ochii lui Manaru. De ce ziseşi dumneata aşa... că nu mai vii ?.,.

—Păi nu-mi spuseşi tu, mă... să nu...

—Bine, bine... dar aşa... ai zis aşa... ca şi cum...

—Ca şi cum ce ?

Zambiloiu se încurcă de tot. Masa păru că rîde singură, căci se zgîlţîia uşor de pîntecele umflate peste măsură de

veselie al înconjurătorilor. Pe buzele tuturor era un sîsîit de gîște, care, după sforţări disperate, plesni într-o ruptoare năpraznică de hohote. Iar la veselia ce se dezlănţui nebună luau parte şi paharele ciocnindu-se subţirel.

Zambiloiu îi privea grozav de holbat, ca şi cînd nu şi-ar fi crezut ochilor. Cînd ? Aceasta era întrebarea care i se plimba prin creier, ca un ac înghiţit prin stomah. Cînd ? Şi numaidecît pe ochi i se aşternu un luciu gros, sclipitor, şi boabe mari, împroşcînd raze de diamant, se lăsară în jos, pe rădăcina nasului. Se alergau una pe alta ca pe un şiret matännle cu cln- limbar, tot mai mari şi mai repezi.

Apoi dintr-o dată, cu o smucitură bruscă, o mîna nevăzută îl smulse de pe scaun. El se clătină de cîteva ori, se întoarse pe picioarele subţiri şi porni îmbrîncit de mîna nevăzută, ca un copil orbit de plîns.

In urma lui şi-a rîsului îngheţat se lăsă tăcere desăvîrşită. Se sculară să plece. Priveau pe furiş pe Manaru, care rămăsese visător, surîzînd la culoarea carafei. Şi ochii lui parcă erau acoperiţi de aceeaşi reţea lucioasă. Dar se scutură ca de frig şi, vîrîndu-şi mî- nile în buzunare, se ridică şi el. Din ochi îi dispăruse orice urmă de luciu şi culoarea metalului mat îşi făcu loc mai rece şi mai rea ca întotdeauna.

Porniră. La poartă, înainte de a se despărţi, rămaseră iarăşi cîtva pe gînduri, muţi, în noapte.

— Curios, făcu cineva. Adică el să nu fi aflat pînă acum nimic...

In iarna care urmă, lungă şi molîie, jilavă şi noroioasă, Manaru porni o adevărată vînătoare printre femeile prietinilor. Era de-ajuns să le vadă singure pe stradă, ca din cîţiva paşi să le ajungă şi să înceapă depănatul curtenitoarelor tirade, bălţate de spirite, cînd mai ieftine, cînd mai izbutite, după obraz. Desigur, nu se sfia să intre în vorbă chiar cînd doamna era însoţită de bărbat ; ba căuta să se întîmple astfel, pentru a risipi îngrijorarea stîrnită de glumele cu Zambiloiu. Atunci, de bună seamă, cuvîntul era măsurat, şi ideile pe care le emitea, cîntărite cu precizie de balanţă spiţerească, pompau departe peste subiecte pline de tot interesul, însă îndeajuns de

asigurătoare pentru deplina pace a căminului. Cu o abilitate pe care experienţa i-o făcu uimitoare, el aducea convorbirea de pe un tărîm pe altul ca apele unui rîu nărăvaş. Cînd bărbatul era de faţă, doamna Manaru era
terfelită în modul cel mai necruţător cu putinţă ; şi nu înceta filipica pînă cînd asistenţii nu interveneau în ajutorul celei absente. Cînd însă se găsea doar între patru ochi cu vreuna, atunci povestea se schimba.
Preamărea cu toată admiraţia de care era capabil pe nevastă-sa, ce ştiuse atîta vreme şi cu atîta tact să-şi acordeze inima în două strune ; şi nu înţelegea surghiunul pe care singură şi-1 prelungea acolo, la vie, cînd aici ar fi aşteptat-o aceeaşi libertate (Dumnezeu e martor î), pe care a ştiut totdeauna, tainic şi înţelegător, să i-o dăruiască ! (Doamna Manaru primise poruncă severă prin vier să nu cumva să se urnească spre oraş fără cuvînt- de îngăduire, că mare nefericire o aşteaptă.) Cu Ramură, în seara de la „Grandiflora", făcuse o şotie — cum de altfel a şi ieşit toată împrejurarea din noaptea aceea — tocmai pentru a-i pune în ochi, mai cu temei (ca să-i slujească şi lui cînd va fi însurat), prăpastia ce desparte vremurile de altădată „de vremurile ce-au început să scalde, cu binefăcătoarea lor civilizaţie, pînă şi bietul nostru orăşel".

Aci verva lui Manaru creştea amarnic în „saloanele" pe care le frecventa zilnic. Lua cu înflăcărare apărarea soţiei copile, care vine ca o „mieluşea curată" la pieptul bărbatului totdeauna mai în vîrstă, viţiat şi istovit de oraşele şi şcolile pe unde a umblat, care sînt mai mult şcolile vieţii şi ale desfrîului. „Nu ! Femeia trebuie să cunoască şi ea anii vîrstei celei mai frumoase. Iubească-şi soţul cît va pofti. Dar alături de el iubind pe copilul de aceeaşi vîrstă cu ea, zburdalnic şi naiv ca şi ea, sau pe cel ce a rămas cu inimă de copil, 111 sfîrşit, pe cel de al treilea, pe amicul casei, cum se spune, şi care se impune pe zi ce trece tot mai mult în lumea cultă, ca o necesitate socială. Dar poţi convinge pe vreunul din bărbaţii mucigăitei noastre urbe de acest lucru ? O, de ar şti ei că numai aşa vă pot apropia cu adevărat pe dumneavoastră, soţiile lor, că numai aşa vor putea goni ura şi prefăcătoria

dintre cele două sexe ! Răspundeţi dumneavoastră, aci de faţă, singurele în drept să răspundeţi, întîi ca femei pur şi simplu şi pe urmă ca femei culte ?"

Şi ele, care nu se ştie ce-ar fi făcut ca femei „pur şi simplu", se grăbeau să răspundă afirmativ ca femei „culte".

însă asiduitatea vizitelor lui în anume case, la ore cînd de obicei bărbaţii erau la cafenea sau cu ocupaţii, precum poate şi unele şoapte scăpate de ascultătoarele mai puţin culte produseră în mod firesc din partea soţilor ameninţaţi reacţiunea fatală. Cei mai revoltat dintre ei, inginerul Mişu Ignătescu, interzise formal lui Manaru, într-o seară la Gustav, la aperitive, să-i mai calce pragul. Dar ironiile lui Manaru, incomparabil mai şfichiuitoare ca răspunsurile lui Ignătescu, precum şi felurite gesturi cam nesărate din partea celui dintăi, ca de pildă ciocniri brusce pe trotuar, provenite de întoarceri neaşteptate, prea violente, ca firavul necăjit să nu dea trei paşi în lături cu un „pardon" cerut în bătaie de joc ; apoi chemarea care nu admitea zăbavă a chelnerului tocmai cînd Ignătescu, singur la o masă opusă celei a lui Manaru şi a numeroasei sale suite, bătea în farfurioară comanda sau poruncea zorit plata ; apoi oprirea deodată a muzicii la bal tocmai cînd surioara lui, venită dintr-un oraş vecin, făcuse primii paşi de dans ; apoi, pe lîngă multe altele, un cîntec în sfîrşit cu o strofă ad-hoc, făcînd aluzii prea spirituale ca să nu devină populară la nu de mult trecuta administrare a unor fonduri comunale concensionate inginerului printr-un contract foarte îngăduitor ; toate acestea izbutiră în cele din urmă să determine pe cel necăjit să facă singur precum zicea el „;*mea culpa*" şi să vie cu mîna întinsă la Manaru, asigurîndu-l că s-a lăsat influenţat de îndemnuri străine ; că „scrutîndu-şi conştiinţa", s-a convins că nu are dreptul să-i facă nici un „proces de intenţie" ; că „vagabondajul" lui Manaru prin domiciliile amicilor îl explică prin „necesitatea inexorabilă" de a-şi deschide sufletul asupra de curîndei lui amărăciuni conjugale ; „cui ? celor mai buni duhovnici : femeile" ; şi că a văzut, 111 sfîrşit, că datoria lui ca prietin şi a tuturor prietinilor, în aceste momente, departe de a-l alunga, dimpotrivă, trebuie sa fie a-l aduce în mijlocul familiilor, ca prin viaţa tihnită ce-o duc cu

femeile şi cu copiii şi prin bunele exemple sa-1 tragă la o parte din drumul pierzării. Iar în surdină, celorlalţi, Ignătescu le mai adăuga că opreliştea stîrneşte curiozitatea şi nesaţul şi că femeia, „fir-ar a dracului ea să fie, domnilor, s-o pui şi-n clopot de sticlă, dacă-i sămînţă rea, tot degeaba !"

Firește, neașteptata retractare produse consternare tocmai în rîndurile prietinilor celor mai buni ai lui Manaru şi celor mai des vizitaţi de el. Dar nici unul nu mai avu gustul să parcurgă curba descrisă de supăratul din ajun pentru a reveni ridicoli la punctul de unde trebuiau să pornească. Pe de altă parte, femeile asigurară 111 mod unanim că, în mijlocul lor, Manaru e de o cuviinţă exemplară, că nu arare este de o tristeţe care-ţi face milă şi că deprimarea lui merge pînă acolo, „încît uneori ochii i se umplu pînă şi de lacrămi".

— Un băiat atît de bine, atît de corect, cu trăsături atît de nobile, şi, de ce să 11-0 spun, un băiat atît de frumos !... Cc-a găsit idioata aceea de Frosica la rotofeiul de Ramură ?... Altfel, dragă Mişule, dacă şi-ar permite...

Cu aceste vorbe îşi termina de obicei doamna Ignătescu părerile ei asupra lui Manaru cînd „mai discuta" cu bărbatu-său sau în societate.

Şi-n vreme ce soţii surîdeau mulţumiţi, numai ele în de ele observau cu strîngeri nervoase în colţul gurii că ochii celei care a sfîrşit de apărat pe sărmanul năpăstuit planau încă deasupra convorbitorilor, se pierdeau ca într-o ceaţă depărtată, împăienjineau de parcă ar fi descoperit acolo ceva extrem de delicios.

lntr-o zi, după ce conduse pe Ignătescu Ia gară, Manaru se grăbi să sune la intrarea minunatei vile în stil românesc, pe care acela abia o clădise puţin timp după expirarea contractului cu primăria. Cinsti frumos, ca de obicei, pe ocheşica servitoare, ce grăbi să-i deschidă la dinainte convenitul semnal, dîndu-i bineţe cu ochii ei mari, recunoscători. Din salon, glasuri ajungeau lămurit pînă 111 antreul unde Manaru sfîr- şise tocmai de scos blana şi-şi potrivea cu mina părul negru, lucios, dinaintea cuierului cu oglindă.

Soneria răspunde de-a dreptul la bucătărie, iar sosirea lui fu anunţată ca şi pînă acum, de către servitoare, doamnei Ignătescu prin semne convenţionale ; altfel nu se explică frîntura imprudentă de conversaţie pe care Manaru o prinse distinct prin uşa puţin întredeschisă a salonului de primire :

— închipuieşte-şi, draga mea, venind încoa', nebunul ăla de Manaru m-a persecutat pînă-n poarta ta... Dar ce insistenţe !... Cuviincios, desigur, însă m-a- meţise...

Manaru, care, văzînd că sunt musafiri, o luase spre o uşă alăturată, cîrni acum spre salon. Cunoscuse glasul. Era într-adevăr al enormei doamne Mărun- ţache, singura din oraş pe care-şi impusese s-o respecte, nu atît din cauza dimensiunilor ei neobişnuite, ce păreau să aibă farmecul lor, cît a prietiniei cu Mă- runţache, cel cu haz mare şi veşnic cu asmuţarea pe buze cînd Manaru îi încredinţa la ureche ultimele succese şi recentele năzuinţi.

La vederea noului-venit, doamna Mărunţache avu un gest de spăimîntată surpriză ; Manaru nici măcar n-o zărise în ziua aceea, cum nu-ji amintea fi în- tîlnit de săptămîni întregi. Totuşi (pentru că din vorbele ei îşi văzu imaginea reflectată în dorinţele tuturor, ca într-o încăpere tapetată peste tot cu oglinzi), se prefăcu că n-a auzit nimic şi se purtă într-astfel încît lumină cu totul figura dolofană a statuiei de carne — mai ales că apariţia lui îndată după venirea ei îi întărea spusele — şi întunecă repede-repede chipul pe care n-ai fi ştiut deosebi albul de roz al doamnei Ignătescu, cuprins de mînia roşie-aurie a cîrlionţilor creţi şi zburdalnici, ca de para unui foc tainic şi de neînţeles.

Vizita se scurtă de la sine, şi el fu gata să conducă pe doamna Mărunţache acasă şi chiar să mai zăbovească acolo timpul cît fu nevoie să sădească în tîm- plele absentului Mărunţache micile excrescenţe, pe care acesta, sigur de sine, le căuta cu atîta ardoare pe frunţile celorlalţi.

Rămasă singură,· doamna Ignătescu fu zguduită de-un teribil acces de lacrimi cu trîmbe de furie, ce fu potolit instantaneu, ba chiar transformat într-un adevărat transport de bucurii divine cînd se pomeni cu Mişu Ignătescu năvălind pe

uşă, ca adus de vîr- tejurile crivăţului stîrnit pe neaşteptate afară. Ignătescu povesti că s-a întors de la staţia apropiată, cu trenul ce venea din contra, motivînd că uitase tocmai lucrul cel mai important întru reuşita scopului călătoriei sale. Ori, cu acest negîndit prilej, el arătă doamnei dovezile unei neţărmurite iubiri, aşa cum nu s-a mai întîmplat de cînd o luase. în tot timpul îi sărută mai ales încheieturile degetelor, şi din vorbele lui în- gînate, ca în delir, şi din faptele lui, cineva străin ar fi putut crede că e împins la aceste nebunii subite de-o frenetică recunoştinţă. O ridică în braţe, se îmbătă de aroma părului ei îmbibat cu esenţă de roze, o privi cu duioşie în ochii mari, necontenit schimbători între verde şi *căprior, şi ceti* âcolo cea mai limpede, cea mai naivă sinceritate. Pe urmă se despărţiră într-o mare efuziune de şăgalnicii şi noi dezmierdări, el ca să plece a doua oară la gară — de astă dată de-a bi- nele — ea să se aşeze la măsuţa ei trandafirie, ca să aştearnă pe-o foaie la fel de trandafirie cuvintele :

„Vino neapărat. Mişti întors inopinat ca să plece a doua oară liniştit şi definitiv. Amănunte îţi voi da personal. O să murim de rîs. Te aştept.[a]

Fără, desigur, nici o iscălitură.

O chiti, o puse în plic la fel şi, dînd-o servitoarei, i se păru, privinau-se fugar în oglindă, o petală smulsă din trupul ei, ca să fie purtată pe vînt... vorba cîn- tecului...

Şi într-o bună zi invidia femeiască plesni ca gheaţa în mai multe locuri, zgomotoasă, în cîteva din saloanele orăşelului, la mesele de pocher. Răsunară *violent* apostrofări, dezvăluiri senzaţionale, epitete tari, injurii. Dulci intonaţii de privighetoare se schimbară în rîs rău de huhurez sau în indignare de păun. Ieşiri precipitate uimiră servitoarele, uşi trîntite de mîni în- mănuşate cutremurară antreele.

A doua zi unii începură să rîdă, dar Manaru rîse mai tare şi le-ngheţă hohotul pe buze. Căci rîsul lui strîngea ca frigul şi era ascuţit ca sloiul de gheaţă. Năsturaş îl provocă în mod public să dezmintă calomniile ce circulau de la o vreme în jurul soţiei sale, „care, domnule, niciodată nu s-ar înjosi să

imite tîrî- turile altora". Şi apăsă pe „altora" cu un curaj care stîrni admiraţia auditorilor. Manaru, necontenit rî- zător, dezminţi cu plăcere :

— Ei iaca, am dezminţit, Năsturaş, acum cred că eşti mulţumit şi rămînem prieteni.

— Nu aşa, domnule, nu aşa ! spumegă de furie Năsturaş în faţa acestei seninătăţi. -

— Dar cum, Năsturaş...

—Cum dar cum ? Şi rămase el însuşi atît de mirat, că nu mai ştiu ce să mai spună.

Şi pentru că bolboroseala ce-i măcina gîml şi dm care ţîşneau silabe desperecheate şi stropi de scuipat tindea să transforme în comicărie eroica lui ieşire, izbuti să rostească de mîntuială :

— Pe cuvînt de onoare, domnule...

— Pe ce vrei, Năsturaş.

Hotărît lucru ! Era de-un cinism atît de feroce Manaru în răzbunarea lui pe întreaga lume, încît toţi conveniră că trebuie să se ia măsuri urgente.

—Pe prinsoare că nu e adevărat nici a mia parte din ce se spune, domnule ! însă nebunul trebuie legat ! Ne compromite familiile, ne demoralizează nevestele.

—S-a isprăvit ! Asta-i tactica lui, să ne zdruncine credinţa în femeile noastre.

—Să credem c-au fiert toate în acelaşi cazan de ciorbă cu nevastă-sa.

O conspiraţie avu loc în grădina „Grandiflora", lipsită de scaune şi mese în miezul unei nopţi călduţe de februar. După dezbateri extrem de însufleţite, în timpul cărora se respinse cu majoritate covîrşitoare propunerea tragerii la sorţi a celui care avea să aducă singur la îndeplinire mandatul conspiraţiei, se votă în unanimitate o bătaie, la care să ia parte toţi cei prezenţi, pînă la complecta scoatere din funcţiune a celui condamnat.

Livizi, cum le şade bine unor conspiratori, îşi dă^ dură mîinile cruciş, înfăşuraţi ca nişte miri romantici ai nopţii şi ai întunecimilor în beteala firavă a lunii.

Cineva scoase ceasul. Discutaseră cam mult. Era ora patru dimineaţă. Şi tuturor de faţă li se păru că aud patru lovituri grele, grave, sinistre, bătînd darabana destinului. Sentinţa era deci pecetluita de vrerea sorţii.

Porniră hotărîţi şi tăcuţi. Ţepile metalice ale bas- toanelor căzură surd pe pămîntul în ţel en it.

La poartă se opriră.

„Unde-o fi ? Unde-1 găsim ? Unde-1 pînaim ?..."
Zambiloiu, care mergea în frunte, fu oprit de tăria acestei probleme, aruncată din urmă ca o piatră în capu-i învolburat de dorul răzbunării. într-adevăr, unde-ar putea să fie ? Poate s-a retras din vreme şi s-a culcat, ca un om cuminte ! Păcat de bunătate de avînt ! Pînă mine le trece imbecililor ăstora... Aş, ce să se culce ? Manaru, pe luna asta ! Doamne fereşte ! Cine ştie cu nevasta cărui din dobitocii de faţă împarte acum dulceaţa aşternutului ! în orice caz, la el, la Zambiloiu, nu putea să fie... şi avu parcă un vag simţimînt de uşurare...
Rînji şi strigă cu vesela răutate :
— E, la care... o fi acuma ? (Era să zică „dintre noi", dar îi fu frică.)
însă siguranţa că la el nu mai poate fi îi schimbă repede ironia în durere. Şi i se păru bucuria lui dintâi un pumn de apă aruncată de la etaj şi îngheţînd la mijlocul drumului.
— Aşa-i, Zambilică, ai dreptate, pe la tine a trecut demult !
Atunci ochii lui scînteiară iarăşi răi şi începu deodată să fredoneze :

Unde-o fi,
Unde-o însera,
Pe-a cui tyînâ s-o culca...

Un freamăt trecu printre conspiratori la auzul groaznicelor versuri.
— Mi se pare, şopti Gorunescu, că-l văzui spre seară apucînd-o pe Tudor Vladimirescu.
— Cum ţi se pare ? tresări nervos Goruneanu.
— Adică, vorba ta, nu mi se pare de loc...
— Ţi s-a părut.
— Nu mi s-a părut de loc. Era pe strada ta şi da tîrcoale cam prin împrejurul tău.
— Pentru ce nu mi-ai spus pînă acum ?...
— M... mi-era greu... mă-nţelegi... însă, dacă nu mă înşel, parcă s-a ridicat puţin în vîrful picioarelor în faţa ferestrei, aia... luminată cu roşu...
— „Parcă, dacă nu mă-nşel... mi se pare" ! Să nu crezi că sunt d-ăia cărora să... pe care să... care să...

— Auzi acum şi p-ăsta... Eu spun ce văzui, băiete, şi zic... să-1 aşteptăm cum intri pe Tudor... asta e...
— Şi eu spun că e la nevastă-ta...
— Nu fi porc ! ι
— Porc eşti tu...
— Staţi, nu vă certaţi, interveni Ignătescu. Apoi, dac-o luaţi aşa... niciodată... uite d-asta şi-a bătut joc şi de unul şi de altul... pentru că am ascuns... Ascultaţi ce vă spun eu : Goruneanu... poate să aibă mai multă... dreptate...
— Adică vrei să spui că eu, întrerupse Gorunescu.
— Nu tu ! Goruneanu are dreptate. De cîteva zile dă necurmat tîrcoale pe Regina Maria...
— Trebuie să fii nebun şi tu... Păi cînd îl văzui eu pe Vladimirescu...
— L-oi fi văzut... Eu îl văzui pe Regina Maria, dinaintea porţii tale, şopocăind cu băieţaşul ăla care-1 ai în curte.
— Măi Ignătescule, ştiu, dragă, că ai interes ca să le cobori pe toate la nivelul... (şi bătîndu-se cu mîna peste gură) în sfîrşit, *nomina odiosa...* însă vezi şi tu... că...
O palmă puternică răsună deodată în tăcerea de- săvîrşită.
— Şi ce dai aşa, măi păcătosule ? răcni de astă dată Luncescu. Ce te mai fereşti în dosul palmelor ? A ajuns scandal public povestea cu nevastă-ta. De pse luni de cînd ţi-e musafirul cel mai credincios...
Bărbia lui Ignătescu începu să tremure. Palma lui descrise din nou, fulgerător, o frîntură cîe cerc spre

obrazul negru şi uscat al lui Luncescu. La jumătatea de drum, însă, se opri, împiedecată de brusca şi imperioasa nevoie a unei explicaţii.

—Ei, şi de ce crezi tu, măi dobitocule, că vine de atîta amar de vreme ? Să spun eu ! Pentru că întîm- pină rezistenţă, neghiobule ; pe cînd la tine şi-a făcut omul treaba demult, a scuipat şi a plecat... n-auzeai cum îşi bătea lumea joc de tine ?...

Luncescu se clatină, cît era de lung şi de subţire, ca un par desţepenit din strînsoarea voinică a pămîn- tului.

Şi micului discurs al lui Ignătescu îi urmă repede deschiderea ostilităţilor, care fu marcată printr-un ropot grăbit de palme, ca o ţăcăneală de mitralieră.

Pe urmă bastoanele intrară în funcţiune, şi tabăra sempărţi în două.

Numai Zambiloiu sta deoparte şi contempla trist împrejurarea : cu ce plăcere şi-ar fi întins şi el spinarea acestei ploi binefăcătoare dacă i-ar fi rămas numai o sămînţă de nădejde.

Lupta trezi resentimente vechi. Cuvinte, de luni întregi oprite în gît, îşi făcură loc mînioase. Bastoanele şuierau. Pumnii, bizar, cu cît deveneau mai grei, cu atît săreau mai agil. Gardistul speriat din somn începu să fluiere ; iar prepusul domnului Alexandru Co- coşel pentru a-i păzi grădina peste iarnă, cu ochii cîr- piţi şi îmbrăcat pe jumătate, începu să se văicărească milog :

— Aoleo, boierilor... cîrmiţi mai pe stradă, că-mi spargeţi geamurile !

O lovitură greşită îl reduse însă la tăcere.

Dar atunci un glas îngrozitor, pătrunzînd în noapte ca o voce supranaturală din scripturile sfinte, răgi un chiot prelung, uniplînd toată bolta cerului şi tot oraşul întunecat. Şi, ca la un semnal divin, taberele se despărţiră ; combatanţii înlemniră cu gesturile în aer.

Din neguri, în mantia-i de cauciuc, apăru silueta zveltă a lui Manaru.

— Ce dracu v-a apucat, dragii mei ?

El înaintă cu pasul lui larg, cu ochii rîzători în bătaia becului infirm al străzii, cu sufletul beat de cine ştie ce nou succes. Mîna lui despică grămada ca barda voievodului, şi de îndată se găsi tocmai în inima încăierării, unde degetele lui Gorunescu stăteau încă încurcate în chiotorile jiletcii lui Goruneanu ; dar el îi desfăcu pe loc cu tăiuşul braţului de fier.

— A, va să zică îi ţii parte ! strigă Gorunescu, zbătîndu-se furios să-şi apuce din nou prada.

însă cînd se trezi drept în gard, în loc să schiaune şi să amenințe, cum avea obiceiul, începu deodată să aplaude :

— Foarte bine ! Foarte bine ! De ce să nu-i ţii partea ? Te înţeleg, cavalerule ocrotitor... Bravo, te înţeleg, îţi dau dreptate şi te scuz.

Cuvintele acestea, ca şi teribilul rîs ce urmă al conspiratorilor plesniră ca plumbii cnutului în obrazul lui Goruneanu. într-adevăr, la fel cu toată lumea de faţă, pînă şi el observase că-ŋ descăierarea asta, lua- rea-aminte a lui Manaru se concentrase toată în jurul lui şi că, vădit lucru, îl părtinise mai mult sau mai puţin. Oare să fi fost cumva vreo răsplată ? Şi cînd, afară de întrebarea aceasta, scrisă cu litere de sînge, el nu mai văzu nimic altceva în golul minţii, ochii i se dădură peste cap şi, cu disperarea poltronului, degetele i se înfipseră în beregata protectorului.

Conspiratorii, cîştigaţi de interesul scenei şi liniştiţi de minune despre partea drumurilor bătute de Manaru în astă-noapte, se dădură liniştiţi de o parte şi de alta. Lupta fu desigur scurtă, şi Goruneanu adus repede cu mîinile la spate. Totuşi, Manaru se purtă neînchipuit de uman cu învinsul, ceea ce stîrni aclamaţiile vesele ale mulţimii, complect cucerite, ba chiar îl sărută pe frunte, asigurîndu-l şi pe viitor de neţărmurita lui prietinie. Şi atunci nebunia lui Goruneanu de asemeni nu mai cunoscu ţărmuri ; degetele lui se împlîntară crispîndu-se nervos în buzunarul de la spate şi, la lumina searbădă a felinarului municipal, tocul de piele de căprioară al revolverului îi răsări în stînga, cenuşiu şi gras ca un pitpalac, în vreme ce dreapta desfăcea febrilă încheietoarea de portofel. însă dreapta lui Manaru fu mai promptă, aşa că în secunda următoare asistenţa putu vedea

ţeava revolverului însuşi lucind în mîna lui Manaru, iar tocul dezumflat în aceea a lui Goruneanu.

— Frumos trofeu, declară Manaru, contemplîndu-L Apoi îl puse în buzunar : Să pofteşti mîne să-1 ridici de la domiciliul subsemnatului. Vezi ? Ar trebui să nu ţi-1 mai dau. Dar te iert ; mi-eşti scump şi te iubesc, Gorunule dragă ! (Şi-nainte ca el să se apere, îl sărută din nou.) Toţi sunteţi nişte suciţi ! continuă mustrător Manaru. Născociţi o grămadă de bazaconii şi pe urmă singuri nu ştiţi cum să vă scăpaţi de ele... Ascultaţi-mă pe mine : mîniaţi-vă pe fapte, nu pe vorbe...

Cuvintele acestea, spuse verde şi neted în noapte, cu timbru şi tîlc apostolic, avură adinei ecouri în •inimile de faţă. Nu mai trebui mult ca pacea şi armonia să se reîntoarcă, şi cu toţii porniră înfrăţiţi şi însufleţiţi.

în urma zgomotosului grup, dibuia ca un orb Zambiloiu. El doar era mîniat pe fapte, şi nu pe vorbe. Totuşi, marea veselie dinaintea lui strecura o rază de veselie şi în urmă : „Te pomeneşti c-o fi tot vorbe...
Parcă, he ! cine ce-a văzut ?,.."

Tot în piaţa oraşului, în dosul cafeului „Gustav", se află şi berăria-varicteu, cu titulatura curioasă „Hotel «Bucureşti»" (are camere numai pentru „artiste"), localul de iarnă al domnului Cocoşel. Casă străveche, lungăreaţă şi scundă, hotelul îşi sticleşte ochii roşii în nesfîrşitul nopţilor de iarnă şi pufăieşte fum pe coşuri, ca un tren gata de pornire. Aici samsarii statoresc ruptoarea vinurilor, aici se beau aldămaşele, aici se înteţesc chefurile hibernale, care pot dura cîte trei zile, cu nopţile lor. (După care, cînd descind pe pămîntul ce se învîrteşte cu ei de atîta drum, muşterii lui Alexandru declară că au călătorit cu *„transsiberianul".)* Un pian automat zdrăngăne cu înverşunare la fiecare nouă monedă împinsă în cutiuţă ; iar pe cîteva scaune, aliniate de părete, patru fete vopsite moţăie monoton şi bat toate o dată tactul cîntecelor mecanice, cu o viteză de parcă ar fi puse în legătură prin sîrme invizibile cu sipetul muzical. Sînt *artistele,*

care-şi aşteaptă rîndul. Deodată pianul tace şi începe brusc marşul vioarei, al cobzei şi al ţambalului ; ţiganii în negre- verzui („olive", cum spune vătaful lor) se în- covoaie mlădioşi pe instrumentele afumate şi salută obişnuiţii localului cu surîsuri largi, dez\ʳelind danturi albe şi puternice. După cîteva tacturi, marşul se transformă neapărat în vals. Şi iarăşi, după cîteva tacturi, se schimbă în altceva necunoscut, un fel de introducere bizară şi zgomotoasă, ai zice un început de jazz, dacă una din artiste, cea mai nouă venită, n-ar sări de la locu-i, de lîngă pianu-i automat, şi nu s-ar propti într-un picior, plimbînd pe celălalt în urmă cum ar da un animal diiitr-o coadă vîrtoasă, întinzîndu-se în chip de salut graţios peste rampa lăutarilor. Arcuşurile se grăbesc atunci să isprăvească introducerea^ ji chiar cele mînuite mai repede sfîrşesc înaintea celorlalte ; iar prea de tot rămasele în urmă întrerup cînte- cul pur şi simplu. Artista se aşează de astă dată solid pe amîndouă picioarele, îşi dă pieptul înainte şi porneşte cu acest energic :

Blc-riot s-a supărat, lm tam... tara, tam...

Publicul o priveşte cu ochi crunt, de judecător ; ce are a face Bleriot ? Asta-i poveste scoasă din lada de vechituri ! Dar ea surîde îngereşte uităturilor de lup, care-i înfulică picioarele lungi, mijlocul strîns, sînii prea tremurători. („Asta-i prospătură, nea Niculae !") Aşa i s-a spus de către cine a învăţat-o : să zîinbească într-una cît ţine „numărul". Şi ea zîmbeşte cu încăpă- ţînarc grozavilor ochi sticlind de parcă-s boabe de chiciură sub lună. în cele din urmă, tot îi topeşte, îi îmblînzeşte ; în orice caz, e bine făcută ! Aplauze pornesc răzleţe din colţuri — două-trei — şi mor. Succesul e hotărît. Cu farfurioara în mîna, se avîntă la chetă. Surîsul n-a părăsit-o, ba chiar a crescut, căci buzele înroşite pînă peste margini fac o pată roşie atît de mare pe faţa văruită, de parcă ar ţine o garoafă între dinţi.

Deodată, surîs, ochi dulci, garoafe dispar ; o mască sinistră, cu ochi mici şi răi, brăzdată de creţuri adinei, cu o gură exagerat de mare, de strîmbă şi de roşie, ca şi cum i-ar fi

smuls cineva limba, s-a aşezat pe chipul "zîmbitor. Se aude un „porcule.!" îndesat şi demn. Cineva, desigur, fusese obraznic pe sub masă : „Eu nu sunt *d-alea,* mojicilor !", şi cu privire de regină ofensată, ea lăsă în graba masa mojicilor, care se văd după haine cîte parale fac, căutînd parca aprobare departe de tot, în fundul sălii, unde grupul Manaru s-a prăpădit de rîs de la începutul cîntscvilui $i pînă acum. Şi zîmbetul, prins din veselia mesei înecate în fum de tutun, la început nehotărît, pîlpîie cu tot mai multă stăruinţă şi luminează iarăşi masca de var.

In timpul *intermezzo*-ului, adică al chetei, orchestra delectează pe auditori cu „naţionale". E rîndul chitaristului : ***...Toate lămpile s-au stins, Numai la fereastra ta Arde* LAMBA *ca o stea.***

Dar cheta se sfîrşeşte, cîntăreaţa s-a aşezat între Manaru şi Mărunţache. Ea chiăie ostentativ, cătînd mîndră la tovarăşele rămase la rînd, şi rîde grozav de zgomotos, căci glumele pe sub masă au început să-i facă plăcere. (Nu uită totuşi să mai arunce din cînd în cînd ochi plini de cel mai nemărginit dezgust spre masa mojicilor.) Iar cîntăreţele celelalte se peri ndează pe estradă în pîcla din ce în ce mai groasă. Miroase a vin proaspăt şi a rom. Apoi deodată mirosul pătrunzător al fripturii la grătar umple nările aţîţător. Cîntă acum artista a treia ; cîntă pe franţuzeşte — e fraţuzoaica localului.

NINON, NINON ! NE DIS PAS NON...[1]

Şi vocea ei plîngătoare se întinde spre masa boierilor ca o mustrare dureroasă. Lîngă Manaru, pînă ieri, era locul ei. Sub cununa părului oxigenat, ochii parcă-i lăcrimează în lumina clipicioasă, iar cutele pe care fardul topit de sudoare le dezvăluie nesimţit pe faţa puhavă par a fi urme de plîns. E tragică în disperarea cîntecului. însă deodată îşi revine şi, ca o franţuzoaică veritabilă ce se simte, îşi aruncă mîndră capul îndărăt. Cîntecul e altul : sprinten, săltăreţ. Piciorul îi bate nervos tactul ; apoi porneşte cu paşi mărunţi şi măsuraţi

înapoi, se opreşte bătînd pantofii, revine majestuos cu mîna Ia tîmplă, salutînd milita- reşte :

JE SUIS LA BELLE MARGOT[11], ÎM-TAM-IM TA-IM-TAM, TAM... *J'y* VIENS DE CHICAGO[12], ÎM-TAM-IM TAM...

Şi glasul ei devine din ce în ce mai eroic în învăl- măşagul de mirosuri şi de zgomote, în privirile de entuziasm timid ale practicanţilor de la judecătorie şi ale vînzătorilor din magazine, neînţelegători ai acestui jargon, pentru ei păsăresc, uimiţi de bravura ei galică, E un zbucium grozav în gîtlejul de contraltă cvadragenară al franţuzoaicei, naufragiată în umilul orăşel oltenesc. Vocea a început să-i gîlgîie falş, căci, ata- cînd refrenul, corul lui Manaru nu s-a grăbit, ca de obicei, s-o însoţească cu urlet tunător de bas, cu darabană bătută sgomotos în masă, cu clinchet de cuţit în pahare. Nu, Manaru, acest *gaillard*[13] înalt, subţire şi brun, vesel, vorbăreţ şi chefliu ca şi cel mai autentic marseiez, era aproape întors cu spatele spre estradă, gură în gură ca nou-venita. Toată masa părea că ascultă la glumele lor ; Ramură singur mai privea cu ochi focoşi la scena cea scundă, pe care acum se juca o puternică dramă. Insă „la belle Margot" nu putuse pune la inimă pe acest bucălat blond şi roşcovan ; vocea ei şuiera acum de gelozie şi de mîndrie înfrîntă ; o clipă şovăitoare, îşi reveni cu puteri înzecite. Aplauze răsunară în toate părţile ; chiar şi la masa boierească. Nu se duse la chetă. Cînd se făcu din nou tăcere, un bătrîn lung şi galben, cu faţa încreţită, se ridică în picioare şi trosni deasupra capului din trei degete.

---

[11] ***„S*nt frumoasa Margot"*** **(fr.),**

[12] ***„Şi vin, de la Chicago"*** **(fr.),**

[13] **voalam, neuunatic (tr.).**

— Un pol şi-o *robia !* declară el cu o voce de parcă ar fi vorbit printr-un butoi gol.
Porniră rîsete şi asmuţituri.
— Şezi jos, nea Niculae î
Dar nea Niculae tăie ceva cu arătătorul în aer şi se aşează grav la masă, trecîndu-şi printre două degete mustăţile umede şi parcă înverzite.
— Negostor, n-au zi ?
Şi făcu cu ochiul la sticla goală, plescăind dintr-un colţ de buze. Apoi fredonă :
***Marioară... dintre* monţl...-**
Pe urmă, înghiţind în sec, ca un fel de pauză, reîncepu acelaşi unic vers, încercîndu-1 pe mai multe tonuri.
Franţuzoaica se lăsă tristă pe scaun, singură la masă. Ea privea cu zîmbitoare melancolie îmbierile nenumăraţilor admiratori, făcute cu gesturi muteşti sau într-un idiom cu totul necunoscut filologilor francezi.
— *Que-ce-que-les vous, ma chere ?*
— *Y ai vous rhonneur, ma'm'aselle !* [14]
Dar ochii îi luceau într-atîta, că parcă stau sa podidească în lacrimi.
Ramură veni la dînsa. Ochii ei albaştri se umbriră. Consolarea acestui inoportun, pe care, hotărît, nu-1 putea suferi, o umilea şi o indigna, iar complimentele lui neghioabe, ca şi imprecaţiunile la adresa lui Manaru, că poate să neglijeze *„une colombe si blanche"* [15], o scoteau din sărite. Tocmai atunci Manaru întoarse privirile :
— *Venez ici tons Ies deux P* îi pofti el îndată.

---

[14] *Ce ai, scumpa mea ?*
Am onoarea, domnişoară! **(Fr. incorectă·)**
[15] **O** *porumbiţa atît de albă* **(fr.).**

Ramură avu o uşoară încruntătură fugară ; franţuzoaica păru că ezită ; cu totul altfel ar fi vrut să fie chemată.

—Iată, s-a întors iar la pupăza aceea ! strigă Ramură triumfător şi repetă pe franţuzeşte, pentru că *la belle Mar got* era nedumerită asupra cuvîntului „pupăză" (îl traduse cu *ţie*, ceea ce tot aduse un zîmbet pe figura amărîtă).

El era chiar gata să se aşeze din nou la acest zîmbet pe scaunul de pe care, urmînd mişcarea ei, tocmai se ridicase, însă franţuzoaica alunecă zglobie de lîngă dînsul şi se opri la stînga lui Manaru.

Ramură se luă după ea şi se aşeză alături. Noi comenzi răsunară. Margot nu asculta de loc ce-i spunea Ramură. Urechea ei dreaptă sta ţintită la şoaptele lui Manaru şi la chicotele coţofanei, atît de atentă, că luase şi puterea urechii stîngi. Aşa că Ramură trebuia să repete de trei şi de patru ori aceleaşi vorbe. Totuşi, el nu se da bătut : stăruia cu îndîrjire în propunerile lui :

Ne dis pas non, Ninon...

Franţuzoaica, distrată, părea să consimtă. Dar cînd el se grăbea, atunci, să precizeze termenul şi condiţiile, ea se ferea îngrozită :

— *Mais qiiest-ce que f ai dit, moi ? Cest toujours non...*

—*Vous avez consenti...*

— *Je n'y faisais pas attention.*[16]

Ramură spumega. El, care avea faima cuceritorului irezistibil, era compromis cu totul în faţa amicilor de la masă, căci cocota asta răspundea prea tare şoaptelor lui. Refuzul unei cîntăreţe, şii încă cvadragenare, îl scotea clin sărite. Şi doar despre dînsul se dusese vorba că nu lasă să treacă o artistă pe la localul de iarnă al lui Alexandru Cocoşel fără ca să nu treacă şi el pe la dînsa. Şi vorba se mai ducea că el nici nu plăteşte vreodată — privilegiu unic în acest orăşel de cînd există într-însul un *cafechantant.* Iar el auzise vorba asta şi părea că nu-i displace de loc. Ba dimpotrivă.

---

[16] — *Dar ce ţi-am spus eu f întotdeauna nu...*
— *Aţi consimţit...*
— *N-am dat nici o atenţie* (fr.).

El îşi răsucea colţul mustăţii roşcovane cu sălbă- tăcie, totuşi, pe figura contractată de supărare păstra necontenit un zîmbet pentru asistenţi şi-1 însoţea adesea de un clipit din ochi, cu înţeles, fără să observe că aceştia nu-1 luau în seamă, prinşi de vîrtejul rîsului zgomotos din jurul lui Manaru şi al pupezei. De la un timp chiar, Margot se-ntorsese aproape complect cu spatele la dînsul şi părea că ia parte directă la hazul general. însă Manaru, probabil din nebăgare de seamă sau pentru a-şi aşeza şi mai bine cotul pe masă, îi întoarse la rîndu-i tot spatele său voinic şi arcuit. Gestul acesta îndîrji cu desăvîrşire pe franţuzoaică. Ea reveni la Ramură, fără un pic de sînge în obraz, şi surise cu un rînjet zdrobit, care-i lungi buzele pînă-n sfîrcul urechilor galbene, ca de cadavru proaspăt.

— *Ah, dis-moi que' q'chose.*[17]. Pentru ce tăcut ?

Gura lui Ramură se întinse şi ea pînă la urechi şi părea că dacă ar fi avut loc, s-ar fi întins şi mai departe.

Tocmeala nu dură mult. Tratativele fură împuternicite prin strîngerea unui genunchi al ei între genunchii lui şi printr-o strîngere de braţ mai sus de cot.

Localul începuse să se golească. La masa mojicilor 0 violentă controversă se iscă între chelnări şi consumatori asupra numărului comenzilor, a preţului şi a calităţii consumaţiilor. Domnu Niculae, care stătuse, ca de obicei, singur tot timpul serii, vroi să plece.

— Ha, ha, domnu Niculae, ai luat faţa de masă după dumneata.

Domnu Niculae se uită cu ochii împăienjiniţi înapoi şi pe urmă fixă încruntat pe interpelator :

— N-am plecat de tot, strigă el sus şi tare, agiiîn- du-şi arătătorul în aer. Apoi, ridicîndu-1 brusc spre tavan, asigură : Un pol şi-o roblă i Pe urmă fredonă scurt:

***Marioară dintre* monţi...**

[17] *Spune-mi ceva* **(FR.).**

Şi porni în volte scurte, inegale şi în sensuri diferite, dar în aşa fel că ultimul sens fu de-a dreptul în uşa ce parcă-1 asipră ca o gură de întuneric.

Curenţi reci se strecurară şerpuitori prin spatele întîrziaţilor.

— Hai să mergem, şopti Ramură la urechea franţuzoaicei, înfrigurat şi tremurînd ca o piftie, aşa cum de obicei devenea înaintea femeilor în momente ho- tărîtoare.

Dar ea refuză să meargă de pe-acum. Cînd se va închide localul, da ! Atunci pleacă toate fetele. Acum s-ar supăra chiar patronul.

Ramură mai aşteptă puţin şi pe urmă deveni şi mai insistent. Ea trebui să cedeze, aruncînd o ultimă privire în ceafa lui Manaru. Dacă el vrea astfel !

Dar atunci se-ntoarse Manaru. Privi cu mirare la Ramură, apoi coborî ochii pe franţuzoaică.

—Margot ! strigă el. Tu erai aci, lingă mine, frumuseţe în declin ? îi spuse el, mîngîind-o pe guşa moale şi albă. Pe domnişoara Eleriot o cunoşti ?... Faceţi cunoştinţă, dragilc mele...

Ramură rîdea prostește şi pe nevăzute trăgea pe franţuzoaică de haine. Dar Margot se scutură deodată ca un curcan înfuriat :

—*Fiche-moî la paix !* [18]

Şi pentru că, de ciudă, el o ciupi cam adînc, ea izbucni într-un şir de blesteme franco-române, printre care nu uită să strecoare şi cîte-o trăsătură din portretul lui Ramură, aşa cum îl vedea acum, cu ochii holbaţi de furie. Impresiunile ei în faţa acestui portret, ce se reconstituia astfel bucată cu bucată, erau aşa de groaznice însă, că Ramură roşi, apoi îngălbeni. Mînia ei culmina într-un persiflaj de foburg la adresa neghioabelor *(„puisque fai entendu que vous etes'ci une sorte de don Juan"* [19]*)* care au putut să cedeze unui astfel de caltaboş. *„Pfui!...*[K]

---

[18] ***Lasâ-ma-n pace!*** **(FR.)**

[19] ***Pentru ca am auzit că dumneata eşti aici un fel de donjuan*** (fr.).

Şi scuipă cu atîta greaţă, că Ramură simţi cum stropii sar din podea în obrazul lui. Un hohot formidabil se dezlănţui la masă. Doar Manaru rîdea puţin cam încruntat şi foarte încurcat, neştiind dacă trebuie să se înveselească mai departe sau să se supere.

Atunci se întîmplă ceva cu totul neaşteptat. Ramură, roşu ca o sfeclă, ridică deodată palma lui grăsună deasupra franţuzoaicei ; Manaru i-o opri în cădere, şi amîndoi se priviră adînc — deşi un moment numai — foarte adînc şi răscolitor.

Dar Ramură se însenină cel dintîi.

—N-am ce-ţi face, rînji el, şi dinţii albi apărură mici, de şoarece, din dosul buzelor cărnoase. Eşti mai tare... Ai un succes... care mă dezarmează...

însă păli deodată, căci ochii lui Manaru recăpătară luciul acela groaznic de oţel.

Fu ca repedea sclipire a două tăiuşuri ce se ciocnesc. Pe urmă Ramură se grăbi să iasă. Manaru goli trei pahare pe nerăsuflate, cum făcea cînd era rău întărîtat, şi bătu cu pumnul în masă.

—Să ridicăm şedinţa ! strigă el sălbatec. Eu rămîn cu franţuştele ăstea, declară apoi, mîngîindu-le pe amîndouă sub bărbie şi privindu-le pe rînd cu un surîs larg, beţiv. Mergem cîteşitrei... facem figuri...

Şi plesni iarăşi cu pumnul în masă, de se cutremurară sticlele şi paharele.

Abia într-un tîrziu se trezi din mînie, singur în tot localul, cu fiecare din ele pe cîte un genunchi. Le ridică pe amîndouă cu cîte o mină, ca pe două pachete, şi porni pe uşa din fund, în vreme ce fetele chicoteau de spaimă şi admiraţie sub strînsoarea muşchilor de piatră.

După cîţiva paşi se opri.

—Nu ! strigă cît îl lua gura, frîngîndu-şi uitătura dură de statura arămie şi gheboasă a domnului Alexandru Cocoşel, care apăruse mic în prag, ca un cîne roşu cu cap de om... Nu aici !... La mine acasă, în patul conjugal...

Şi izbucni în rîs grozav dinaintea acestei idei năstruşnice. Iar fetele, lipite de pieptu-i, se priviră rî- zînd fugar, redeveniră apoi serioase şi-şi întoarseră spatele cu dispreţ.

Ieşiră.

în urmă-le, Alexandru Cocoşel îşi săltă ghebul şi-şi frecă mînile punctate de pistrui. în lumina roşie obosită a becurilor, părul lui roşu părea că luase foc. Se strecură printre mesele pe care le întrecea doar cu tidva şi începu să urle la slugi :

—Mai repede, că se face ziuă !

Apoi se îndreptă spre „casă", legănîndu-şi într-o parte şi într-alta capul, ce ieşea din cocoaşe ca dintr-o cutie.

în coloanele groase de praf, stîrnite de măturoaie, şi-n răceala aerului năvălit prin uşile larg deschise, domnul Alexandru îşi făcu şoptind socotelile. Capul i se legăna într-una automat, ca o jucărie curioasă, neobişnuit de mare.

Fetele plecară de la Manaru a doua zi, puţin înainte de ora prînzului, 111 văzul întregii lumi. Manaru le primise chiar în camera de culcare şi se trînti cu ele în cele două paturi conjugale, alipite unul de altul în mijlocul odăii. Toată noaptea se petrecu o orgie sinistră, cu ţipete şi chirăituri sălbatece, care trezi servitorii, îi aduse spăimîntaţi în antreu şi-i făcu să se privească buimaci de somn şi de neînţelegere. Pe urma unul descoperi un colţ al perdelei, şi ochiul îi scormoni în lumina mare dinăuntru. îşi perindară apoi rînd pe rînd văzul la colţul viclean, şi cum îl puneau acolo, ochiul şters al fiecăruia se-acoperea deodată de-un luciu sticlos. Începuse să se îndese unul într-altul şi să-şi dea brînci. Privirile lor luau acum înfăţişări turburi, mînile lor îndrăzneţe se zbăteau lacome şi ascuţite ca nişte cîrlige asupra fetei din casă, care abia îşi mai putea feri pieptul şi înnăbuşi chicotele, făcînd-o s-o ia la fugă în lungul sălii, urmată de aproape de suflarea caldă a rîndaşului. Pe urmă, în tăcerea nopţii, răsună puternic trîntitul unei uşi depărtate, zgomot care scoase din minţi pe Marin, baietanul argat trimes de la vie. îl făcu să-nlanţuie cu putere pe bucătăreasa llina, ţigancă cu părul pe trei sferturi argintiu, tra- gînd-o de la fereastra unde rămăsese zgîită, molfăind vorbe neînţelese din gingii şi făcîndu-şi cruce.

Dar peste cîtva timp, cîteşipatru erau iarăşi grămadă la pîndă. Una din artiste descoperi chiar ochiul iscoditor, pătrunzînd lucios şi împungă tor prin colţul perdelei, de parcă tocmai luciul lui mistuitor dăduse sfrcdel peteculuide geam. Ea se înspăimîntă şi ţipă atît de tare, că îndată cîrdul de servitori o luă la goană în lungul sălii colţurate, cu baba în urmă.

înăuntru tropotul neregulat veni ca un zgomot material, şi fetele se cutremurară, vîrîndu-se sperioase sub subţioarele lui Manaru. Dar el rîse nespus de voios de această întîmplare ; văzu ştafeta pornind cu precizie în zorii zilei spre Dealul Verdei, şi inima îi crescu de fericire.

Manaru trece zîmbitor prin lumea toată a orăşelului, multă şi bălţată, de duminecă. El ceteşte în mintea tuturor scena din noaptea trecută, amplificată. Nu ştie de ce sufletul îi rîde de fericire ; poate pentru că de acum nici un ochi nu-'l vai mai deşira cu compătimirea lui ! Ah, ochiul ăsta scormonitor al mulţimii cum taie şi cum sfîşie, cum doare ! Acum i-a înfrînt tăria, 1-a uluit, 1-a înfricoşat. E cu neputinţă să nu exulţi la priveliştea acestui ochi răpus, umilit, cu multiplele-i lumini frînte şi piezişe !

El îşi leagănă acum corpul înalt şi subţire într-un grup de prietini, care-1 tachinează cu glume proaste, îi priveşte cu indulgentă superioritate şi-n gîndu-i face socoteala de cîte ori avusese pe fiecare din nevestele lor. Şuvoaiele de burghezi.se desfac de grupul zgomotos al boierilor, ca apele încontinuu reînoite ale pîrăului de un pietroi colţuros. Se împreună apoi la un loc, după ce salută cu plecăciuni adinei şi zîmbesc, închizînd dintr-un ochi :

—Conu Iorgu Manaru...

—A dat iama prin femeile boierilor.

—Dec, dar lui Ramură n-are ce să-i facă.

—Nu ştiţi... *1-a poruncit sa se însoare cît îmi* curînd... altfel...

Manaru priveşte deasupra oraşului întreg, strîns în juru-i în ziua aceasta de sărbătoare, ca un stăpxnitor clientela ce i se închină. Tot ce adu^e a cît de puţină frumuseţe dintre femeile

acestea, care trec în foşnete de stofe şi-n legănări ritmice, el a cunoscut, a avut, a stăpînit. El ştie toate dedesubturile lor şi-i place să şi le amintească privind pe sub gene cum îşi plimbă în grup siluetele elegante în costumuri fumurii sau în tonuri stinse de iarnă, în saluturile exagerat de ceremonioase ale meşteşugăreselor, înzorzonate ţipător, comentînd, în şoapte respectuoase, numele animalelor în pielea cărora cocoanele s-au îmbrăcat.

Şi toată această perindare de tonuri şi culori, pătată de sîngele soarelui ce moare, i se pare un imens dans pe care concetăţenii i-1 oferă, nemernici şi temători.

în adîncurile bolţii, albastrul ia o culoare rece, metalică ; în apus au rămas doar nori lungi tăind cerul de la o margine la alta, şi sulemeniţi diferit, strigător şi încurcat. Ai zice gratii suspendate în infinit, pe care s-au cocoţat pasările măiastre ale amurgului ; un învălmăşag de aripi, care se zbat uşor, îşi potrivesc un loc mai bun, se înfrăţesc sub împăcarea somnului. Iar plumbul înserării le înfăşură în valurile uitării, pe nesimţite — ca o mînă duioasă de gospodină — tot mai mult...

Prietinii au plecat.

Manaru se simte mulţumit peste fire ; în gît îi izvorăşte parcă un gust dulce de licoare îmbătătoare. Şi-i simte parfumul răspîndindu-i-se prin toate membrele, umplîndu-i tot corpul. Amurgul, lumea aceasta care zîmbeşte, petrecerea din noaptea trecută, petrecerile din nopţile trecute, atîtea femei de tot felul : slabe, corpolente, blonde, oacheşe, înalte, mici, femei cu pielea albă ca laptele sau roză ca aurora, de un brun- sidefiu, mistuilldu-se îll invizibile flăcări violacee, subţiri şi reci ca vinele marmorei, sau de-un brun-arămiu, cald şi poftitor ca dulcea coloare a ciocolatei, cu feţe ovale sau prelungi, cu pieptănături linse sau zbur- lite ; cu ochiu sfărămături de oglinzi cereşti, verziu ca tremurul frunzei în soare sau fulgere negre, rostogo- lindu-se ca privirile de tigru în orbite şi apoi fixe şi pironitoarc, ca uitătura fascinantă a şarpelui... Toate, totul, întregul, nemărginitul strîns în două braţe omeneşti, în braţele lui ! Pînă acum era doar o singură

femeie, pe care şi-o amintea cu o neobişnuită claritate în cele mai ascunse amănunţimi ale corpului şi sufletului ; o vedea parca la picioare-i şi parcă o cerceta cu o lupă uriaşă şi atotcuprinzătoare, căci o vedea toată deodată, în toate ale ei... O vedea şi-i venea să rîdă... atîta ciudă, pentru atîta lucru... cînd braţele lui puteau cuprinde nemărginitul.

—N-aţi mai venit pe la noi, domnule, şi lucrul ăsta o să *te* coste amarnic î îl ameninţă în treacăt, din vîrful buzelor, silueta înaltă, învorvorită în blănuri, a doamnei ignătescu.

Ea se mai îndepărtă cîţiva paşi, apoi se întoarse, şi aproape de tot lingă dînsul, din fularul uriaş de castor, picură, iarăşi, în urechea lui, chemarea .sfielnică, tremurătoare :

— Mîne la cinci sînt singură...

Păru că ar mai vrea să spună ceva, dar vocea se opreşte de emoţie. Ea trecu, dar Manaru rămăsese înecat în atîta zbucium cît putu vedea doar printr-o ochire fugară în sufletu-i trecător. „Sărmănica, ea mă iubeşte încă !", şopti el înduioşat, aminitindu-şi vocea timidă şi moale, de parcă ar fi fost udă de lacrămi. Se va duce ! îşi strînse pumnii şi se întinse de umeri cu voluptate reţinută. „Ah, viaţa !K, făcu el şi aruncă din nou privirea de cuceritor peste mulţimea de capete, peste care forfota dihăniilor imateriale ale întunericului începuse sa se lase 111 haite mai compacte...

Atunci fu deodată o tăcere ; apoi trecu ca o rumoare ; orişicum, prin urechile lui Manaru a vibrat ca o rumoare. Lumea trotuarului parcă se despică în două, ca să facă loc unei părechi, ce înainta agale spre dînsul, răspunzînd cu simplitate şi binevoitor la neîncetatele saluturi. înainte de a-i zări bine prin negura crescîndă, îi ghici. Cum nu se gîndise niciodată la dînşii ?

Erau domnul şi doamna Moraru, sau cum li se spune în orăşel : Moraru şi Morărița. Se apropiară amîndoi cu acelaşi pas nezorit de nici cea mai mică grijă, legănaţi de acelaşi ritm de gînduri, zîmbind cu acelaşi zîmbet, care părea că se continuă de pe buzele unuia pe buzele celuilalt.

Manaru salută adînc.

Şi el n-avu ochi să vadă decît răspunsul Moră- riţei; o repede înclinare a capului, mai degrabă o simplă plecare a

pleoapelor pe faţa smeadă de întuneric, pe care totuşi o simţeai albă, strălucitoare în volbura blănilor şi a părului negru, scoţînd cîrlionţi ispititori de sub pălărioara ca o căciuliţă. Şi el observă bine ; nimic, nici o mişcare în întreaga-i făptură nu tocmai înaltă, nici măcar o uşoară mişcare a capului către bărbatul ei şi nici a acestuia către dînsa, nici mai apoi, cînd trecură de el, îndreptîndu-se în aburii întunecimii, mănunchi de suflete înfrăţite.

Manaru înţelese că ei nu aflaseră de loc sau ştiau prea puţin de cele ce se şopteau în oraş. Altfel, oricum, apariţia lui solitară, în noaptea ce umplea orăşelul cu salve surde de neguri, i-ar fi făcut să se cutremure, în orice caz, numai de oroare...

El rînji, puţin zgîriat în amorul propriu, dar în sufletu-i simţi că-şi face loc o vrajă nemaiîncercată, avu impresia că parcă i se topeşte ceva cald în adîncuri.

în urechi îi răsună vechea şi cunoscuta zicală în oraşul acesta : „Se iubesc ca Morarul cu Morăriţa"... Şi toată fiinţa lui se înfioră de grijă şi de bucurie, la răsunetul vag al acestui de demult ecou.

„Aici vom poposi puţin !",. rînji el din nou, încor- dînd privirile în noapte şi săgetîndu-le drept în spatele doamnei Moraru. I se păru atunci un lucru ciudat : i se păru, din cauza întunericului, pe care numai lumina stelelor îl mai trăsnea puţin, i se păru că sub puterea ochilor lui, care o ajungeau din spate, Mo- răriţa se oprise. I se vedeau desigur paşii mutîndu-se unul după celălalt, dar la oarecare distanţă, în negură, paşii aceştia păreau că se mişcă fără să înainteze şi silueta fină a Morăriţii se străduieşte zădarnic să iasă din magnetul puternic ce-o ţintuie.

Manaru avu exact această părere, pe care deseori ţi-o dă noaptea începînd sau depărtarea prea mare în zile de arşiţă. El îşi aminti de Mefisto oprind pe Margareta, la operă, cu gestul lui magic. Aruncă atunci privirea sus spre stele şi plimbă ochii siguri pe liniile frînte ale constelaţiilor, ca un vraci pe semnele bizare ale unei cărţi sibilice. I se păru că dincolo de noaptea aceasta este o lumină şi un foc neisprăvit,

care se întrezăreşte în ciurul întunericului prin lacrimile stelelor ; şi razele acestora se lungeau pînă la el în smocuri care-l încununau, iar unele îi pătrundeau drept în ochi, şi el avu atunci senzaţia unei contopiri cu infinitul, cu veşnicia, un moment de atîta mulţumire, de atîta încredere în sine şi atîta înţălegere a sensului lucrurilor, încît i se păru totul al tui, încît i se păru că, numai să vrea, şi totul i-ar cădea, ca la un semn, la picioare. Crescu atunci atît de uriaş în noapte, încît avu senzaţia că dacă ar fi întins mîna cu bastonul, ar fi stins stelele, ca un paracliser cu capacul prăjinei luminările bisericii după denie ; şi i se păru foarte curios acest lucru? cu atît mai mult cu cît azi toată ziulica nu pusese picătură de vin, rachiu sau bere pe limbă. Să fi rămas drojdia din ajun care-l lungea şi-l scurta astfel ?

Nu, era cu totul altceva ; Manaru simţi cu precizie, Era o dispoziţie cu totul particulară, licoarea aceea nouă, cu totul imaterială, care i se vărsa în gînd şi-n simţuri ca o inspiraţie... în seara aceasta era înzestrat cu puteri diabolice !

— Toate, toate, toate ! murmură el ca un descîn- tec, zdrobind în cuget un gînd nou, şovăielnic.

Şi îşi plăcu mult văzîndu-se cum boscorodeşte astfel nemişcat, învăluit în *par de s-sus*-ul pe care-l răsucise în juru-i ca pe o togă antică sau o pelerină medievală. *Crezu* acum că, sub magnetul privirii lui, Morarii se opriră, se-ntoarseră şi crescură, apropiindu-se de dînsul. Cînd ajunseră dinainte-i, ea îşi reiugie în ochii bărbatului privirea neliniştită de porumbiţă în faţa primelor semne ale vijeliei.

Mişcarea aceasta bucură la culme pe Manaru ; fluidul diabolic ajunsese la ţintă ; era începutul. Acum crezu de-a binelea în orice izbîndă. Iar piaţa se udă îndată de lumina felinarelor electrice, care izbucniră — şirag brusc — ca o confirmare.

Chiar în cea dintîi zi de lipsă a lui Moraru din oraş, Manaru se înfăţişa Morăriţei. El ştia, din lungul şir de îndrăzneli cu care dovedise pînă acum, că o femeie e pe jumătate cîştigată de curajul nemărginit al celui ce ştie să-l arate. Se întîmplă însă să nu nimerească drept în odaia în care

credea că va găsi pe stăpîna casei, şi asta îl făcu să se întoarcă tiptil în antreu şi să sune, ca orice vizitator. în alte împrejurări, Manaru ar fi dat buzna prin toate încăperile şi ar fi răsărit, ca un cavaler din legenda frumuseţii închise pe viaţă, în iatacul ferecat al zmeului. De astă dată picioarele îşi îndoiră puţin coardele lor de oţel şi vitejia ı se lăsă ceva mai jos *ăz* nivelul obişnuit, pe arcurile slăbite. Era de-ajuns să vezi numai cum stăteau aşezate jilţurile acelea bătrîneşti, cu spetează înaltă, înşirate de-a lungul zidului şi îmbrăcate în apărători albe de pînză, ca nişte bunicuţe umflate de crinoline, moţăind visul fără sfîrşit al trecutului, ca îndată să ţi se taie orice îndrăzneală. Şi asta încă n-ar fi fost nimic, dar uşa cea mare de la antreu pe care o găsise descuiată, ca şi cum în casa asta teama de neprevăzut n-ar tăinui în nici un ungher ! Ascultînd ţîrîitul stins al clopoţelului în depărtare, probabil în vreo sală din dos, Manaru se gîndi puţin uluit la în- dîrjirea pe care, cu un moment mai înainte, i-o in- suflase aceeaşi uşă deschisă şi la pasul viteaz cu care intrase, fără să bată, fără să cheme, la siguranţa cu care străbătuse camerele, de parcă ar fi mers la dînsul acasă, şi la credinţa nestrămutată c-o va găsi în a treia odaie din dreapta, colţul dintre stradă şi curte, unde le ştia de mult iatacul şi unde voinţa lui, de puterea căreia nu se mai îndoise de vreme îndelungată, îi poruncise din depărtare, prin uşi şi prin pereţi, să-l aştepte.

Acum însă se întîmpla ceva ce-i mărea şi mai mult nedumerirea : sunase de trei ori, aştcptînd cîte trei minute după fiecare împungere a butonului, şi nici un semn de viaţă din casa asta, care parcă era goală. Sună a patra oară, hotărît că, dacă nu va veni nimeni, să cotrobăiască iar odăile, încăpăţînat la culme să ajungă la un sfîrşit oarecare sau — Doamne ! — la un început î în orice caz, să nimicească orice gînd de opunere cît de neînsemnată cu îndrăzneala şi repezi- ciunea mişcărilor lui !

Ci iată că uşa cea mare se deschise în sfîrşit. Adică se crăpă atît cît ar lăsa să iasă un cap cu păr roşu, zburlit, şi o faţă rumenă şi aburită, pe care vreun glumeţ parcă lipise un gogojar. Gogoşarul făcu o mişcare de animal marin şi lăsă

să se vadă cele două găuri ale nărilor, care părură să adulmece pe cel venit. Manaru avu impresia că fu privit cu nările, căci alte urme de ochi nu se mai zăreau pe faţa aprinsă şi informă, şi asta-i tăie iarăşi curajul.

— Domnul e la Bucureşti ! auzi o voce surdă, care i se păru că vine de departe şi nu de sub gogoşarul ce se zbătu într-una cît ţinu vocea aceea, ca o echino- dermă pe nisip.

— Vreau să vorbesc cu cucoana...

— Cucoana... aici vocea ascunsă făcu o pauză mai lungă. Echinoderma se zvîrcoli dureros, de parcă ar fi fost presărată cu sare, şi iarăşi se auzi ca de sub apă : ...nu se poate... Domnul nu este aici...

Uşa pornise să se închidă peste strania apariţie, dar mîna puternică a lui Manaru apucă vînjos clanţa dinafară ; cîteva clipe uşa aceasta se zbătu între Manaru şi arătarea roşie, dar braţul lui fu desigur mai tare.

— Du-te de cheamă pe cucoană ! se răsti atît de puternic Manaru, că gogoşarul se făcu mic pe faţa rotundă, şi abia acum se deschiseră deasupra lui două crestături negre, lungi şi înguste, ca două urme de creion.

Apoi îndată capul se vîrî în burduful dedesubt, încotoşmănat în şaizeci de boarfe, şi toată această alcătuire diformă se porni brusc, în mişcare grăbită şi nemodificată, ca un ghem de petece împins cu piciorul. Drept la jumătatea antreului se opri :

— Cine sunteţi dumneavoastră ? se auzi vocea din stomah.

— Un domn...

Ghemul porni iarăşi. Dispăru prin uşile din fund şi reapăru după minute de aşteptare.

— Cum te cheamă ?

— Un domn, ţi-am spus ! urlă Manaru scos din fire. Am treabă cu stăpînu-tău sau cu stăpînă-ta...

Din ghemul de boarfe se desprinsese iarăşi ghemul mai mic al capului, apoi amîndouă se contopiră, şl arătarea se mistui din nou.

Şi iarăşi trecură minute.
Manaru se aşezase cu spatele spre fundul antreului. Era bine să nu fie văzut chiar de la început. De aceea nici nu întoarse faţa cînd se auzi uşa. Se prefăcu plin de luare-aminte pentru albumul de fotografii de pe masă, întorcînd cu mult interes paginile cartonate, în vreme ce urechea prindea cu atenţie de asasin pîş-pîşul pantofilor de pîslă pe covoraşele lungi, ca nişte poteci.
Manaru tresări cu prefăcută putere numai cînd simţi pe Morăriţa aproape de tot de dînsul. Atunci se înclină adînc, îi apucă mina albă, pe care o trase spre buze smulgînd-o, cu afectată delicateţe, pînă deasupra cotului, din mîneca largă a capotului cu desemne egiptene, şi braţul prea alb îl cutremură. Ridică îndrăzneţ ochii şi-i împlîntă în ochii Moră- riţei, care-1 cerceta severă şi neînţelegătoare :
— Ce doriţi, domnule ?...
...A, va să zică, nu „domnule Manaru" ?
— Nu mă mai cunoaşteţi, doamnă ?
— Ba, da ! Domnul Manaru !
— Chiar el, chiar el...
Ş-apoi tăcere, căci el dăduse acum drum sa vorbească ochilor, care scînteiau jucăuşi ca flăcările acelea infime pe metalul înroşit în spuză.
— Căutaţi pe bărbatul meu ?...
— Da... o afacere urgentă... unde aş putea să...
— ...să ?...
— ...discutăm...
— Să discutăm, dacă socotiţi că vă pot lămuri cu ceva, chiar aici, domnule...
Vocea ei, la început semeaţă, păru mai prietinească acum, şi faţa i se discordă ; Manaru o privi din nou pătrunzător, dar şovăi puţin, simţind că-i lipseşte cuvîntul din gît. Şi asta îl făcu să-şi strige singur în gînd cuvinte aspre şi insultătoare !
Pe figura ei se cumpănea încă mirarea cu bunăvoinţa. Birui cea din urmă. Clipa aceasta păru s-o fi aşteptat Manaru, căci abia acum îşi reveni. Şi ca să n-o strice de la început,

bătu puţin cîmpii departe. Ea-1 privea uimită şi se vedea din mobilitatea întregii figuri cum se sforţează să înţeleagă ceva.

Era frumoasă, grozav de frumoasă, asta e ! Părul negru — tăiat într-o parte de-o şuviţă argintie ca de-o cărare abia perceptibilă — cu vîrfurile încîr- lionţate în toate chipurile şi strîns în grabă într-un coc destrămat. Figura nepudrată păstra o albeaţă mai mată, mai intimă, iar umerii obrajilor luceau de la sine cu rozul lor aprins de cărbune. Gulerul capotului, cu desenuri vişinii, se închidea tocmai cînd începea şănţuleţul sînilor, tăind pe pieptul puternic un triunghi alb.

— Domnule, eu nu înţeleg de loc ce spuneţi dum-neavoastră...

— Doamnă, nu înţelegeţi că aiurez, că vă iubesc...

Ea făcu un pas înapoi, mai mult surprinsă, ca şi cînd convorbitorul ar fi înnebunit brusc dinaintea ei. Migdalele negre ale ochilor îşi întoarseră vîrful de inimioară şi mai mult spre tîmple, şi fruntea i se încreţi, iar toată faţa, cu triunghiul pieptului cu tot, se acoperi deodată de-o roşeaţă aprigă. Ea-1 măsură apoi de sus pînă jos, răsuflînd scurt şi şuierător, se-ntoarse spre fundul antreului, privindu-1 încă peste umăr, cu buzele schimonosite de tot dispreţul de care era în stare, şi porni cu pas de sus, rar şi apăsat.

însă în adîncul negru al privirilor acelora, Manaru, ochitor dibaci, prinse din zbor două unde că- prii de teamă — pvasul ei tocmai se grăbea cînd el o ajunse din urmă şi o apucă în laţul de oţel al braţelor, pe după mijloc.

Fu o luptă scurtă şi mută, o grindină violentă de săruturi pe ceafă, pe umerii care se dezgoleau şi se acopereau necontenit, unul după altul, în zbaterea eî înverşunată, pe părul al cărui coc se desfăcuse de tot. Ea începu să strige, dar din gîtul umflat de nebunia indignării nu porniră decît cîteva sunete aspre, guturale. El văzu în dreapta uşile larg deschise ale dormitorului, plin aproape tot de cele două paturi alăturate, cu tăbliile uriaşe, galbene-lucitoare ca lă- mîia ; dintr-o smucire îi întoarse faţa spre dînsul şi-i prinse buzele strînse între buzele lui, înnăbuşindu-i orice putinţă de strigăt şi împingînd-o încet, dar sigur, spre întinsoarea desăvîrşită a macaturilor roşii.

în prag ea-şi îndoi, îşi întrei forţele, fără izbîndă, şi acum, albă ca hîrtia, cu figura răvăşită de cutele groazei adînci, cu părul despletit, cu ochii măriţi de tot mai spăimîntată mirare, orbiţi de roua lacrămilor disperării, ceda milimetru cu milimetru spre marea de roş a macatului întins pînă la nemărginire.

Dar pe somiera ce se scufundă adînc, o luptă se încinse de astă dată crîncenă, necruţătoare. în cele din urmă, ea scăpă izbindu-1 cu un sfeşnic electric mobil, apucat de pe măsuţa de noapte, şi se năpusti prin uşa cu canaturile de părete, îneeîndu-se sub su- grumul înnebunitei respiraţii.

Manaru rămase întins într-o prostraţie desăvîrşită, scîrbit, descurajat, nu de lovitura care-1 pălise cu nădejde, dar de această îndîrjire furioasă, de care nu se mai împiedecase niciodată şi care îl neliniştea — lucru nespus de straniu — ca o grozavă presimţire. Nu i se părea de loc neexplicabilă, dar absolut de loc, încăpăţînata rezistenţă, şi totuşi liniştea creştea...

Un gol mare în cap, în pîntece şi în suflet îl ţinea încă printre cuverturile şi cerşafurile vrăşulite. Atunci urechea prinse un foşnet uşor, de fantomă, şi închise ochii, prefăcîndu-se ameţit de-a binelea. Desigur, intrigată de nemişcarea lui, ea se întoarse să vadă efectul loviturii ; clacă avea să se aplece asupra-i, să-i încerce bătaia inimii, o va apuca iarăşi, de astă dată cu toată furia deznădejdii, îi va sfîşia vestmintele, o va muşca, o va zgîria cu ghearele, cu dinţii...

Dar ea nu se grăbea de loc. O simţea nemişcată, fixîndu-1 dintr-un colţ ; crăpă puţin pleoapele şi-o văzu într-adevăr privindu-1 liniştită, superbă, frumoasă. El aştepta încă, doar o va păcăli în cele din urmă.

— Dacă nu pleci mai degrabă, voi chema slugile să te îmbrîncească.

El nu răspunse. Auzi atunci zgomotul uşor al pantofilor de casă depărtîndu-se. Era de tot sigur că se va opri după cîţiva paşi, ca şi întîi ; dar zgomotul acela continua să se audă la intervale sigure şi ho- tărîte. Acum se îndepărta prin antreu. Sări din pat şi se luă după dînsa. O găsi în mijlocul antreuiui,

aşteptîndu-l, căci gemătul somierei uşurate o prevenise. în mină avea un revolver foarte mare şi contrasta glumeţ cu mîna ei micuţă, dar în cutele feţei se desemna în linii tari accentul hotărîrii.

— Ei bine, chcamă-i ! spuse el. Voi rămîne necontenit în pat. îmi voi scoate haina, toate hainele, şi mă voi vîrî în aşternut. (începu să rîdă răutăcios.) Şi n-aveţi decît să mă daţi afară şi să aruncaţi hainele după mine ! Cred ca oraşul se va amuza mult de această împrejurare.

Aiura înainte, inventînd ameninţări de copil, şi le spunea hotărît, căci se simţea în stare să meargă chiar pînă acolo. Dar rîsul pe care ca i-l aruncă în faţă ca un stropşit de salivă îi dezbrăcă şi cel din urmă văl al curajului. Se simţi atît de mic atît de urît, atît dc slab, că picioarele i se tăiară. Se lăsă pe-un scaun.

— Iartă-mă ! bîigui. N-am ştiut ce fac. M-am purtat ca un rîndaş. Dar nu mai sînt de mult stă pin pe faptele mele...

Ea-l privea încruntată şi totuşi în ochii ei se vedea o picătură de înţelegere ; din instinct ea înţelegea totul şi-i primea vorbele care urmau, pentru oricine altul fără fir, neclintită, cu linişte şi — Doamne ! se înşela el ? — cu interes şi compătimire.

— Ha ! Ai putea să-mi spui dacă ea s-a... zbătut la fel... spune ? şi îndată, îndată plec...

Apoi deodată se ridică în picioare, clătinîndu-se, înălţîndu-se parcă şi scăzînd ca umbra agitată de o lampă zgîlţîită. Ochii îi scînteiau amenințător şi pumnii i se încleştară.

— ...toate femeile pe la care am trecut, şuiera el printre dinţi, mi-au dovedit că nu-i decît o glumă, o nebunie trecătoare. Mi-au limpezit sufletul de veninul roşu, şi iată, acum, mi l-ai turnat iarăşi înăuntru...

Figura i se strîmbase fără încetare de durere şi de nebunie ; apoi deodată creţurile acelea, întretăiate sinistru, începură să se descălcieze ; chipu-i luă acuma înfăţişarea blîndeţii.

— Spune, se rugă el milog, aşa-i că dacă nu eram astfel, violent... cum să spun, dacă m-aş fi purtat altfel... dacă... delicat... altă dată... mai tîrziu... tîrziu de tot...

I se păru că ea e gata să izbucnească iarăşi în rîsul falş şi batjocoritor şi parcă-i fu frică de ascuţimea rîsului aceluia, căci făcu o mişcare bruscă. Dar faţa ei rămase liniştită şi corpul parcă i se descleştă din atitudinea ţeapănă şi bravă. Ea-1 privea acum cu toată compătimirea, dar buzele îi rămîneau pecetluite.

— De ce nu răspunzi ?...

— E *de* prisos...

—...de prisos...

Ea nu mai zise nimic. El o privi încă neîncrezător, dar îl uimi siguranţa ce se cetea pe chipul ei; de bună seamă c-aşa trebuie să fie, se gîndi el, şi mai spuse stins :

— Bună seara ! deşi era la nămiazi.

Porni clătinîndu-se şi la uşă se odihni puţin, ră- zemat 111 minerul de alamă.

Şi înainte ca să dispară cu desăvîrşire, se întoarse, în acelaşi timp ameninţător şi rugător :

— Voi mai veni o dată... nu ştii ce mare nenorocire... se va întîmpla... dacă nu mă vei primi...

Crezînd c-o ameninţă pe dînsa, ridica din umeri, plictisită...

A doua zi Manaru se deşteptă cu durere mare 111tîmplă ; în cameră erau transparentele lăsate, întuneric şi frig. De cînd cu hoinărerile lui, servitorii ăştia îşi băteau joc ; făceau foc de mîntuială, cum de mîn- tuială le făceau pe toate. Dincolo de cuget, Manaru întrezări cum s-ar putea îndrepta aceste neorînduieli. Dar închise repede pleoapa gîndului, gonind cu scîrbă din lumina lui pe cea menită să-i readucă tihna că- minului.

întoarse butonul electric ; undele galbene umplură îndată odaia, şi el le văzu chiar izbindu-se de portretul Frosicăi ca razele răsăritului de o răzleaţă stîncă marină ; păreau că toate s~au adunat acolo, ca s-o facă să strălucească într-un nimb nesuferit.

Văzul lui se opri astfel fără vrere pe chipul celeî care, de şapte luni şi mai bine, îşi ispăşea exilul în dealul viilor. El îi cerceta acum mersul cutelor feţei arcuite cu rotunjită

măiestrie de fotograful „în culori" de la Viena — să vadă care din ele ar fi putut deveni accentul acela sever de energie şi scîrbă —
o! mai ales de "scîrbă — de pe figura sc^{3}v<2fă, din ajun, a Morăriţei.

Le luă pe rînd pe toate, şi toate, adîncite sau întinse, dau boiului zîmbitor expresii de plăcere, de extaz chiar, sau cel mai puţin de cochetărie, de închipuită pudicitate : „Ei lasă, lasă, ce faci ? Eşti nebun, vai, dar eşti scandalos !" Şi nimic mai departe. Puţină rezistenţă, o zbatere cu mişcări prefăcute, stîngace, dînd cîştig de teren tot mai mult lui Ramură, care înţelege că trebuie în orice caz săvîrşit acest ritual şi care se luptă alene, sigur de izbîndă.

Durerea din tîmplă apasă acum ca un vîrf de cuţit. Inima lui Manaru bate în ritmul, din ce în ce mai grăbit, al mişcărilor spurcate, pe care le vede cu închipuirea. Sare din pat, neputincios să mai reziste vedeniei. Pe înaltele-i picioare, trupul de oţel vibrează ca o lamă călită. Se repede la lavoar şi potoleşte jarul din piept cu pumnii plini de apa grea şi rece. Se îmbracă şi trage transparentul.

Ninge ; pe prichiciul din afară, rozetele de nea îşi tremură convulsiv picioruşele înflorate, parcă se înfricoşează şi ele de suflul aprig -al năvalei de deasupra. Sfinţii s-au pus să-şi scuture preşurile cu nădejde. Pe Manaru îl orbeşte puzderia de steluţe albe ; clipeşte, strînge ochii în pleoape, dar roiurile necurmate îl orbesc din nou. Şi simte în ochi o plăcere, o uşoară plăcere, care se întinde tot mai mult înăuntru, trezeşte începuturi de amintiri vagi, aşa cum tresar clapele pianului vechi sub slabe apăsări de fantomă în odaia neumblată a unui mort de mult.

Dar iată, apăsarea amintirii atinge acum o clapă al cărei vuiet, aspru şi dureros, îl cutremură de sus pînă-n picioare, îi clănţăne dinţii, îi zburleşte toţi nervii, parcă i-ar fi apăsat pe-o bubă. Primii fulgi de anul trecut ! Sărbătorirea apariţiei lor în trei : Fro- sica, Manaru, Ramură... Oare trecuseră atunci peste formalitatea luptei ?

Manaru iese în fugă, trîntind uşile ; şi afară îl în- tîmpină bucuriile celorlalţi şi ale vieţii. Zăpada a prins, şi fulgii rîd cu toţii de bucuria omenească.

Parcă-i un miraj multiplicat la infinit de dinţi rî- zători ; pretutindeni domneşte rîsul.

— Prinde ! Prinde ! Asta-i bună ! Cam tîrzie, dar e bună ! îşi dă cu părerea moş Mitrică Dranovete, misit, cotar şi la nevoie chiar misionar, scuturînd voios cizmele de pecingenea albă. Salut, boierule ! Să trăieşti şi la mulţi ani !

Şi el apucă răspunsul lui Manaru cu un surîs, din zbor, trecînd înainte, vesel că poate vesti şi altora părerea lui bună.

— S-a prins, se prinde !

Bietul moş Mitrică, el n-are poate lemne nici pentru o săptămînă, şi se bucură ca şi un copil ce-şi curăţă tărlia în şopru.

—S-a prins, se prinde !

Vor urma poate viforniţe, geruri peste fire, şi atunci desigur va blestema iarăşi „vremea asta afurisită, parcă-şi face de cap Dumnezeu !", cum zicea anul trecut, dar acum e fericit că zăpada e lipicioasă şi covorul alb se întinde cu sîrguinţă, astupînd urîţenia glodului.

Manaru simte şi el, curios ! parcă în afară de conştiinţa lui, undeva departe, în hău sau în vreme, mi- jeală de bucurie. Dar de acolo din depărtarea aceea, pînă în adevărata-i, imediata-i conştiinţă, e o distanţă de temut, un abis în care se întretaie şi scapără norii grei ai amărăciunilor, îndoielilor şi dezgusturilor. Albeaţa asta nesfîrşită, care altădată îi umplea sufletul de toate bucuriile căminului, de la focul din sobă pînă la albeaţa identică a Frosicăi goale în căldura de subterană adîncă a odăii de dormit; de astă dată i se pare stricată de ceva negru, distonant şi supărător — un punct inexistent şi totuşi persistînd să întunece vederea, ca acele neguri subite din colţul ochilor care te sperie pe neaşteptate, te fac să întorci brusc capul, pentru a nu surprinde nimic real, şi totuşi împăienjenind necontenit izvoraşul secat al lacrimilor, înceţoşeri nedefinite şi insesizabile, ca o veste a nevăzutului, ca o prevestire sinistră.

Piciorul lui Manaru despică acum pîrtii prin mahalalele depărtate, apoi coteşte spre Olt, prin ţarinile înzăpezite, în care talpa lasă urme pe covorul alb. Pe aici parcă n-a nins aşa ca în oraş şi, Doamne ! parcă nu mai ninge de loc. în văzduh

a rămas un fel de ful- guială neputincioasă şi leneşă ; ultimele steluţe de nea de-abia sosesc legănate şi batjocoritoare, ca acei soldaţi beţi şi nedisciplinaţi ce-ncheie totdeauna coloanele lungi, sure şi posomorite. E parcă un făcut, trebuiau să-i arate şi ele lui Manaru că totul nu-i decît un fel de glumă şi o bătaie de joc.

Miriştea înzăpezită, buburoşată de cuiburile negre ale porumbilor tăiaţi, se sfîrşeşte repfcde în poalele zăvoiului. Talpa lui Manaru stîrneşte acum foşnetul de metal subţiat al frunzelor căzute. Pe aici zăpada n-a prins decît insuleţe— insuleţe pe sub ochiurile mai largi dintre copacii trişti şi pudraţi. Cîte unul se deşteaptă din somnul hibernal, vede desigur că a încetat ninsoarea şi scutură cu dispreţ buleandra de gheţuşuri de pe umăr, care se năruie toată în capul musafirului nepoftit. însă Manaru răzbate îndată la capul podului, pe şleahul larg, stă în loc şi priveşte în urmă-i — mare ocol a făcut ! Apoi o ia tot înainte pe scîndu- relcle răsunătoare ale podului, dispuse în chip de trotuar.

Dedesubt Oltul curge, între două chenare înguste, argintii, de nea, în şuvoaie grele şi adinei : găurile învîrtitoare, ochi de bulboană, privesc lumea de deasupra cu hăinoşia întunecată a adîncului. Ochii aceia mulţi şi toţi se fixează asupra lui Manaru, de parcă divinitatea răului s-ar fi ridicat duşmănoasă şi pîn- ditoare la suprafaţă.-Sprîncene crunte de unde gălbui îi înconjoară în curgere necurmată şi-n vuiet fără oprire ; braţe de apă se desfac din trupul înmugurit de ochi şi alunecă lacome prin maluri ; apucă hrăpăreţe la subţioară ostroave întregi înrămate de zăpadă, şi se înfundă iarăşi în buzunarele mătcii, pier- zîndu-se în zăvoaiele depărtării.

Pretutindeni un zbucium necurmat de scăpare din sine şi pretutindeni o întoarcere ruşinoasă, infringere şi neputinţă.

Manaru retrăieşte lupta din ajun, şi abia aici, în mijlocul sănătăţii aspre a naturii, începe să se îndoiască. Hm... Oare să fie într-adevăr vreuna... Una singură...

Şi întrebarea asta neterminată îl luminează deodată. Rîde cu voioşie privind şuvoaiele groase şi galbene, dar ochii vuitorilor îi moaie puţin veselia. Se îndepărtează de albul

parapet metalic şi-o ia agale înapoi spre oraşul depărtat, ce-şi scoate cupolele şi vîrfurile ascuţite dintr-un nor despletit de ceaţă, de parcă ar fi luat foc din vale pe dedesubt.

Drumul se întinde negru şi ridicat, lasă burtă la mijloc şi urcă iarăşi spre oraş ; sub bolta de plopi centenari, hăt, la jumătate, i se năzăreşte în tulburul zilei o căruţă, înaintînd mică şi domoală ca o jucărie.

Scăpat de obsesia rîului, el rîde acum zgomotos. Se revede părăsind pe Morăriţa... îşi aduce aminte de toate vorbele, de scîncelile lui... Şi la fiecare, cîte-o nouă undă de ruşine îl loveşte în obraz. A putut el să se poarte atît de slab ! S-a făcut de rîs ! Totul trebuie îndreptat astfel ca ea să creadă într-o prefăcătorie a lui, un rol jucat în mai multe chipuri, cel lă~ crămos de la urmă fiind coarda de rezervă a canaliei care nu dă îndărăt dc la nimic...

Manaru era satisfăcut; el coborî costişa podului cu pas alene, cu faţa iluminată. Cuvîntul „canalie" 1-a înzdrăvenit complect.

în vale, între dinsul şi orăşel, ceaţa începuse să presare mici incendii, ca exploziile obuzelor pe cîmpul de război. Pe urmă, o fumăraie deasă contopi totul, parcă pămîntul întreg s-ar fi aprins. în dreapta şi-n siînga drumului, pînă cît mai ţinea ochiul, zarea se înecă în aburul de pîclă. Şi-n desimea lui inegală, fiinţele omeneşti luau dimensiuni de fantasme. Colea, aproape, în vale, păzitorii zarzavageriilor, strînşi la foc, unde parcă incendiul subteran răzbise prin crusta părtinitului, se vedeau ca o ceată măruntă de liliputani, iar dincolo, departe, lucru nemaipomenit, peste Olt, pe culme, prin fumul necontenit mai opac, un călăreţ părea tot atît de înalt cît dealul pe care-1 călca ; ai fi zis că dă de cer cu vîrful căciulii.

Manaru ridică din umeri neînţelegător ; i se părea că păşeşte într-o lume stranie, ireală. 1 se părea că străbate acum funduri de ocean. Tristeţea îl copleşi iarăşi. Se întreba din nou : E oare cu putinţă să existe înt)r-adevăr ceva întreg, în totul şi în totul întreg, neştirbit de vîrcolacul nici celei mai slabe umbre ?... Un suflet femeiesc ?

Şi privi în juru-i, aşteptînd răspunsul din nepătrunsul ceţii. Dar nu venea nici un zgomot, nici cel mai mic zgomot. Liliputanii se înecaseră de tot în negură, iar pe creasta dealului, trupul calului şi-al călăreţului dispăruseră, şi numai capul cu căciula lunecau deasupra abisului, ca o lună din închipuiri de troglodiţi, ca o arătare sinistră şi cobitoare.

Demult, de nu se mai ţine minte, pentru întîia oara acum Manaru îşi făcu semnul crucii.

Ca în toată iarna aceasta, nici acum zăpada nu se prinse de loc. Pe *străzile umede, noroiul* pkscăia sub tălpi, care-1 zvîrleau departe în şiroaie groase, păcurii. Doar dimineaţa pojghiţa gheţii de peste noapte mai ţinea împietrită această revărsare murdară de glod, care reîncepea o dată cu pasul *omenesc.* Puţin, după faptul zilei, urmele încălţămintei sentipăreau ca-n ceară ; erau urme de bocanci grei cu ştiftori, încru- cişîndu-se cu găurelele dispuse geometric lăsate de galoş, urme de talpă largă, bărbătească, distanţate la intervale rari, printre care peceţiie ascuţite ale paşilor femeieşti se legau în lanţ mărunt, ca un şir de rin- dunici; parcă le şi vedeai în mers zorit, abia ţinîn- du-se de călcătura destinsă şi apăsată a cizmei voiniceşti.

De cînd tot se ducea la piaţă dîs-de-vreme, Manaru prinsese toate aceste deosebiri, căci abia în zilele de tîrg mai putea avea prilejul să revadă pe Morăriţa.

La cea dintîi întîlnire, a salutat-o larg, ştrengăreşte, însă ea nu 1-a văzut, s-au poate s-a făcut preocupată de modul cum servitoarea trebuia să aşeze în coş, fără să le strice, cîteva bucheţele de ghiocei, rămăşiţă a zăpezii ce se luase. Manaru îşi făcu loc printre două vînzătoare şi se postă drept în faţa ei, în dosul linii lungi de ţărănci chincite cu picioarele sub şezut, eu braţele cruce în sinii cojoacelor, îmbrobodite şi cocoşate de frig, nemişcate dinaintea ştergarelor cu grămăjoare de bunătăţi, ca o galerie de idoli vechi de piatra înnegrită, în faţa cărora credincioşii se prosternă în mătănii asidui de cumpărători aprigi la tocmă, Şi Manaru zîmbeşte la priveliştea şiragului de idoli pro cupeţindu-şi singuri ofrandele ; apropierea asta barocă îi suflă iarăşi pe sub capacul ţestei un vînt de înviorare. Ar fi vrut sa fie peste tot o

răsturnare grozavă din vîrf pînă-n temelii, şi-şi dă seama că simte această nevoie acum mai mult ca niciodată, o simte în sînge şi în măruntaie, ca foamea şi ca setea, chinuitoare şi neo- goiată.

Şi iată că femeia asta neaşteptată se aşează de-a curmezişul prăbuşirii generale. Şi iată că îndată atunci el vedea lumea restabilită în temeliile pe care le ştia întâi şi pe care începuse să se înveţe a le socoti pe urmă învechite, bădărănesc ciopliteţ putrede, mincinoase.

încurcat în păienjenişul tuturor întrebărilor fără răspuns, ca un halucinat, el se învîrtc? în jurul Moră- riţei, apare io dosul vînzătoarei care o serveşte, se trezeşte cot la cot cu dîtăa, sare peste şiragul de idoli, în zarva de. mîrîieli şt protestări accrbc, pentru a-i fi necontenit în faţă sau alături. Vorba pe care ar voi să i-o spună se îngrămădeşte în gît, se preface în salivă, tot plimbînd-o cu limba de colo pînă colo. Şi tot nu începe să îndrăznească. îl apucă iarăşi necazul pe sine ; niciodată nu i s-a părut sie însuşi mai bleg ca acum. Şi simte din nou o plăcere neînfrîntă să-şi dea în gînd epitete caraghioase. Un singur lucru îl mai încurajează ; ea desigur *se preface* că nu-l vede şi nu pare de loc contrariată de ocolurile lui tot mai apropiate. în sfîrşit, a izbutit să se amestece într-o tocmă cu o vînzătoare mai încăpăţînată.. Dumnezeule, vocea ei e liniştită şi privirea-i limpede nu pare a mai păstra nici un necaz.

Dar, lucrul naibii ! Acum tocmai seninătatea asta îl încurcă ! Cuvintele îi fug din cap ca un stol de vrăbii la o apariţie neaşteptată. Se ţine astfel după dînsa, prostănac şi caraghios. în cele din urmă îşi aduce aminte comparaţia cu idolii şi i-o spune, întinzi ŋd cuprinzător mîna deasupra întregii pieţe. Ea zîmbeşte : va să zică, i-a plăcut. Şi i se ţine iarăşi îneîntat pas după pas. Dar, repede, repede, o îndoială îl pune din nou în cumpănă : dacă ea a zîmbit numai aşa, a bătaie de joc, pentru că el a glăsuit-o, floricica lui de imaginaţie, dintr-o dată, fără nici o legătură, ca pe ceva aflat *din* altă *pane, sau amintit dintr-o canc I* Tre* buia desigur să i-o spună încă de pe cînd se aflau 111marginea pieţei ; de acolo s-ar fi văzut mai bine jus- teţe-ai şi ar fi părut

într-adevăr o improvizaţie î Aici vînzăioarele stricascră şiragul şi-l ştirbise pe distanţe mari. Bl privi speriat peste întreg cuprinsul pieţei ; respiră uşurat. Comparaţia tot era bună, dar tristeţea nu-l părăsi, căci inspiraţia secase iarăşi, şi pe urmă grija de ce va fi zicînd dînsa de vorbele lui fără legătură şi de tîrcoalele necurmate reîncepu să-l neliniştească peste măsură. Vai ! Niciodată nu s-a gîndit ce-ar putea zice o femeie de stăruinţele sale. 'fotul era să nu se gîndească la nimic şi să dea buzna ! Şi acum, cînd doamna Moraru, mulţumită de cumpărături, îl salută fără nici un cuvînt, cu o scurtă şi severă înclinare a capului, care-l în cun oştii η ţa că ascultarea ce i-a acordat a luat sfîrşit, el rămase pe loc nemişcat, ca la o poruncă fără chip de răstălmăcire.

Şi-l trezi din starea asta de nemişcare zgomotul tîrgului, care începu de-abia de acum să-i pătrundă cu adevărat în urechi.

— Boierule, boierule, trei poli perechea...

— Aici la mine, boierule, le-am lăsat la doi cincizeci... ieri le-a ouat...

Iar cleştele grătarului cu mititei birui totul cu zgomotul infernal.

Arde şi frige
Şi n-are gură să strige,
Mitite-i-ii !

De cîteva ori s-a prezentat la Moraru cu planul unei ingenioase afaceri, care-l încerca de ani şi la roada căreia ar fi vrut să fie unic culegător. Lui Moraru i-a surîs ideea şi 1-a primit cu tot entuziasmul. Dar atunci casa i s-a părut goală de orice altă fiinţă, afară de bărbatul priceput în treburi de comcrţ fulgerător ji de misitie în mare. (Aflase el ceva ? Afecta liniştea şi ignoranţa pentru a arăta nepăsarea sau pentru a-şi bate joc ?)

într-o a doua zi, insă, după plecarea Morarului Ia Bucureşti, Manaru a sunat cu violenţă la intrarea asociatului ; chipurile, pentru tradiţionalele „hîrtii uitate pe birou", dar n-a venit nimeni să-i deschidă. A bătut stăruitor trotuarul din faţa casei, mai bine de un ceas, cu aer — ce i se părea văzut dinăuntru — de om de afaceri stînjenit şi contrariat în mersul vertiginos al operaţiilor de un lucru cu totul lipsit de importanţă, îşi exprimă chiar cu voce tare nedumerirea şi ciuda faţă de cîţiva prietini trecători, care nici gînd n-avu-seseră să-1 întrebe de rostul lui în faţa acestei porţi. Dar cît strigă de tare, nimeni nu veni să-i deschidă. Poarta de dreve era înlănţuită şi lăcătuită atît de strîns, că abia de făcea zgomot cînd o zguduiai cu toată puterea.

Din ziua aceea, nopţile ce urmară începură să-i fie grozav de chinuitoare ; spiritul Morăriţei îl vizita fără preget la fiecare jumătate sunătoare a pendulului, ca o fantomă rea. O vedea intrînd pe uşă, uşoară ca un vis, necontenit destrămmdu-se şi veşnic refăcîndu-se ca norul de ţigară. Apoi prindea din ce în ce mai multă consistenţă, o vedea aidoma, trup şi viaţă, privindu-1 lung şi languros. Capotul de casă i-e prins într-o cataramă de jartieră şi lasă să se vadă aproape toată pulpa tare, rotunzindu-se lunguieţ. Mîna lui se întinde tremurătoare şi ochii fixează fantoma, hipnotizînd-o, imobilizind-o. Nebunia curiozităţii îi dilată nările, ochii, sufletul întreg, îi scurtează respiraţia, făcînd-o gîffiitoare. în faldurile capotului albastru stă ascuns tot ce face gloria acestei femei ; o singură aruncătură de ochi, şi totul ar fi redus la obişnuitul profan şi impur. închipuirea lui Manaru atinge cu mîni tremurătoare marginea capotului, însă acesta ramîne nemişcat, ca faldurile de ceară ale veştmintelor de păpuşi. închipuirea lui înnebunită doboară atunci şi smulge ; dar vestmîntul apărător rămîne veşnic nemişcat, unul şi acelaşi cu misterul învestmîntat, ca îmbrăcămintea imaginilor din lentilele răsturnătoare. Şi atunci în sufletul lui sfîrîie şi mai arzător jăratecul poftei, peste care cade încontinuu picătura de păcură a imposibilităţii.

Şi timpul îl duce astfel în goana-i necurmată şi ne-cruţătoare ; lui i se pare că-1 duce învîrtindu-se ca un zănatec

în jurul său însuşi, fără spor şi fără preget. Ca pe unul din asteroizii aceia mărunţi şi sterpi în- vîrtindu-se în goană nebună şi de prisos în jurul lor şi-n jurul soarelui. Cînd îi veni întîi această idee, Manaru se cam înspăimîntă ; ea-i veni cu atîta intensitate şi—1 obsedă într-atît, încît îi aminti un fast prietin pe care-1 vizita la un ospiciu, învîrtindu-se fără să ameţească şi asigurîndu-1 că-i burghiu. Ş-apoi imaginea asteoroidului reveni din ce în ce mai des, mai sigură şi mai precisă, de parcă şi-ar fi arătat din ce în ce mai temeinic existenţa în obiectivul lunetei unui astronom descoperitor. Acasă, gîndindu-se la ea, pe stradă, la cafenea, la un prietin, într-una cu gîndul atras de magnetul puterii ei ascunse în misterul depărtării, el avea tot mai mult impresia că se răsuceşte deodată în juru-i ca un vîrtej şi astfel o ia razna de-a lungul străzilor, în neostoiat tîrcol pe lingă casa Morăriţei, ca pe lingă palatul din poveşti al soarelui.

Timpul îl ducea astfel în spirală din ce în ce mai strînsă spre monomanie, pînă cînd el se răzvrăti deodată. Primăvara venise de mult, sau, mai bine, acum era primăvară adevărată, adică nu acel sfîrşit de iarnă eare-i mănîncă primele luni cu murdăria şivoaielor şi-a noroaielor revărsate, cu zăpezile acelea apătoase, mari şi destrămate 111 bob, ca scamele de bumbac. Căzuse acum zâpada fiorilor, orbitor de albă, cît cuprindeai cu ochiul, sau uneori de culori diferite, tot aşa de orbitoare, de parcă pe-un cîmp de omăt te-ai fi uitat printr-un ciob de sticlă colorată.

Se pregătea deschiderea „Grandiflorei". Chiar se împărţise micile afişe boite în tot chipul, care anunţau marele eveniment: „în curînd deschiderea «Grandiflorei*, *grand cinema şi teatru de vară*, complect renovat, mititei, fleici, antricoatc şi tot felul de băuturi spirtoase vor sta la dispoziţia onor. P.T.T. public la orice ora din zi şi din noapte". Afişe ceva mai măricele dau şi unele amănunte asupra îmbunătăţirilor aduse de patron stabilimentului său estival. Se vedea într-însele pana încercată a d-lui Cocoşel, care mai ţinea şi corespondenţa evenimentelor din orăşel la ziarele bucureştene : „Răzoare de garoafe, mixandre, zambile, pansele şi zorele, ca şi tufişuri de trandafiri vor îmbălsăma aerul, dî.nd mirosului ales al fripturilor parfum de esenţe rare, iar onor. P.T.T. public consumator impresiunea edenului pe pămînt".

Anunţurile acestea cutremurară de sus pînă jos pe Manaru. „Grandiflora" ! Zeiţa nocturnă a atîtor chefuri şi-atîtor delicioase măruntaie de berbec sau de văcuţă fragedă ! De cînd nu mai pusese el strop de vin pe buze, de cînd nu-i mai umpluse nările mustul sfîrîitor al grătarului !

De cînd cu Morari ţa, sc înstrăinase încetul cu încetul de prietinii buni şi de chiulhanurile trecutului. Şi cum sc resimţea de această dezertare î Căzuse prada ideilor de nebun, ajunsese văduv de orice nădejdi, slăbise ca un ogar, şi-n sufletu-i se împîclea, tot mai stăruitor, nerăbdătoare şi halucinante nelinişti.

Reîntoarcerea la „Grandiflora" ! „*Uembarquernent pour «Gr an di flore» Г* [20] începu să strige chiar de-a doua zi, cuprins de o ciudată veselie subită, prietinilor care-1 întrebau de sănătate : „Fiţi pregătiţi, ca să nu vă găsească în voi cu duhul rău".

Rîdeau şi Mărunţache, şi Ignătescu, şi Goruneanu, şi Gorunescu, şi toţi ceilalţi, pînă şi Zambiloiu îşi întindea

---

[20] **ÎMBARCAREA PENTRU „GRANDIFLORA" ! (FR.)** *2<*H*

buzele într-o parte şi-ntr-alta, fără să le dezlipească, neştiutor dacă trebuie să se înveselească de-a binelea, sau să dea dracului „Grandiflora" asta, care-i adusese atîta necaz. („Cine dracu rn-a pus să mă nimeresc tocmai în seara *aia* acolo !")

Şi ei, cu toţii, se lăsaseră de drăcovenii. într-adevăr, „ce însemna «Grandiflora» fără Manaru !" îşi spuseseră chiar în ajun, privind cu melancolie afişele roşii, albastre şi verzi; şi ucelaşi lucru îl spuseră astăzi cu toată bucuria lui Manaru, cînd acesta înainta spre dînşii, fluturînd ca pe-un steguleţ vestea tipărită.

—Dar ce înseamnă Manaru fără „Grandiflora" ? le răspunse el, scuipînd cu dispreţ. Să vă spun eu : un biet păcătos şi un poltron... S-a dus cu bietul Manaru l E timpul să ne întremăm cu sîngele Domnului... la edenul lui Alexandru...

Vinul curgea gîrlă şi hohotele de veselie deveneau tot mai nestăpînite. Manaru plutea în plin romantism. Din grotescul petrecerii, ochii lui se ridicau adesea spre înălţimile cereşti. întunericul tocmai se spărsese în răsărit şi, prin spărtură, apa luminii gîlgîia potop, di- luînd cătrăneala de deasupra. Manaru părea că aude acel gîlgîit, căci sufletul lui se înfrăţea acum iarăşi cu toate, pătrundea în toate, înţelegea toate ; era ca în- tr-o stare de supraexistenţă, se simţea tronînd deasupra tuturora, în nori de extaz şi de fericire nemărginită.

Atunci îi picură în urechi cuvintele hotărîtoare : ;

— Eşti sigur că Moraru vine azi ?

— Da, da, hotărît.

— Atunci mergem amîndoi la gară...

Era o frîntură de conversaţie dintre Gorunescu *şi* Goruneanu din care pînă acum Manaru prinsese, fără voie, numai cuvinte răzleţe, „vagon", „cinci mii la chilă", „corpuri străine"...

I se păru că gîtul răsăritului s-a căscat acum de tot şi prin beregata străpunsă de cuţitul luminos al nevăzutului năvăleşte potop o zarişte roşie, diafană, umple totul de foc şi de-un fluid neînţeles şi dulceag, tot mai dulceag, care-1 îneacă. El priveşte vrăjit acolo, în spărtura de lumină, şi vede cum se furişează spre dînsul, în galop turbat, ca vîntul şi ca gîndul,

trei raze, trei păreri de raze, ca trei cai înaripaţi. îi ajung drept în minte şi iarăşi sunt atraşi înapoi în cer pe razele întinse, ca pe sîrme, acum mai mult de trei, o herghelie imensă, şi pe urmă vin din nou în aceeaşi goană şi-n aceeaşi strălucire de aur şi pietre scumpe. Nu-i încă soarele vrednic al zilelor de iunie, dar e soarele gîndului care-l dogoreşte acum, ca-ɳ nămiaz de vară.

Manaru se ridică, şi buzele lui rostesc parcă în somn : „Acum !"

E toată un vîrtej aprig şi o hotărîre nestrămutată mintea lui „acum". Se scoală, tremurînd din tot corpul, ca apucat de un frig năpraznic, şi porneşte printre mesele zburlite de scaune întoarse, ca printr-o turmă de arici fantastici, încremeniţi în somn. De sub prunul gîrbov, cu renclode electrice, prietinii îl strigă întrebător. Dar el s-a pierdut de tot.

— Lăsaţi omul să-şi facă nevoile ! spuse cineva.

Manaru grăbea acum pe asfaltul trotuarelor jilăvite de rouă şi i se părea că în înaintare corpul lui destramă palele de întuneric de cele de lumină. Ajunse la casa Morarilor cu ultima bineţe a cocoşilor. Dimineaţa era încă turbure, dar în văzduh pluteau fuJguiri de raze.

ZgîJţîi fără nădejde poarta de fier, se uită cu duşmănie la lacătul umflat ca un ghem, ce-l privea la rin- du-i sarcastic prin ochiul zgîit în toate chipurile aî cheii.

Ca unul care le socotise toate de mai înainte, el alunecă zorit de-a lungul grilajului argintat, cu suliţe galbene în vîrf, şi dădu alături, la Ristea dogarul. Ristea era, doar, omul lui. De i-ar fi ieşit cumva înainte, îl potolea din două vorbe. Poarta acestuia era scundă şi de lemn ; Manaru mai aruncă o ultimă privire în lungul străzii ce se încovoia într-o parte şi în alta şi apucă solid de vîrfurile a doi stacheţi, la distanţă potrivită. îl izbi atunci drept în urechi un pocnet puternic ca de beşică umflată, plesnită în palmă, urmat de-un horcăit lugubru de om părîod că se îneacă de mai multe ori, şi care, apoi, găsindu-şi un ton potrivit, se schimbă într-o aghioasă lungă şi tremurată de uşurare. Manaru clătină din cap cu de-plină ştiinţă ; Andrei vardistul îşi îndeplinea, ca de obicei,

conştiincios, veghea matinală pe cimentul cerdacului deschis al conului Iancu, avocatul.

Se avîntă. Poarta gemu şi se zbătu sub greutate. Dar el era acum deasupra, sprijinit voinicește în mușchii de oțel ; îşi petrecu picioarele dincolo, se legănă şi sări. Se pierdu repede printre turnuleţele patrate de doage înnegrite, dispuse simetric, ca nişte sonde mici. Se trezi într-o vraşilă de butoaie desfundate, rupte, înjumătăţite ; se împiedecă de cercuri de fier, care, apăsate de talpă, se ridicau de sub aşternutul de aşchii şi gunoi, viclene şi tăioase ca nişte fălci de curse, coperitc înadins. La urmă de tot fu simţit şi de javra curţii, ce-şi făcea somnul, pătrunsă de umezeala zorilor, sub o ruptură de hîrdău.

Manaru împinse un butoi lingă gardul cu sîrmâ ghimpată al Morarilor. Acum era sus, iar cinele rămăsese deodată uimit, aşteptînd cu ochii lui de fosfor ca mărăcinişul de metal să dea înapoi pe îndrăzneţ.

In Manaru era însă numai voinţă şi se simţea el însuşi făcut dintr-un metal mai brut şi mai dur decît al ţepilor zburlite pe fire. Cu siguranţă rece în mişcare, îndepărtă sîrmele rar, deschizmdu-şi loc destul printre ele, ceea ce aţîţa necazul tînguitor al dobitocului dedesubt. Se cocoţă maimuţește, încălecînd uluca, strîn- gînd din dinţi, cocoşindu-se, ferindu-se de ascuţişuri, zdrelindu-se, sfîşiindu-şi hainele ; o mişcare îi scăpă însă şi căzu destul de greu dincolo, de pavajul neted de piatră, tăiat în pătrăţele galbene. Dar era dincolo ! Stătea încă jos pe piatră şi rîdea. Simţea cum îi triumfă toată carnea dintr-însul, o dată cu durerea ce i se alina în trup.

Alături, javra lui Ristea se jelea amarnic, urlmd a mort; atunci se auzi şi hămăitul scurt şi gros al zăvo- dului Morarilor. Cînd Manaru se ridică, îi văzu capul enorm ieşind neîncrezător din cuşca lipită de gardul opus. El ezită un moment, îl crezu legat şi înaintă. Dar din cîteva salturi, zăvodul i se opri înainte, mîrîind amenințător şi ţintindu-1 cu ochii de flăcări.

Alături, căţeaua lui Ristea — nu putea fi decît o căţea, gîndea cu drept cuvînt Manaru — deşteptase toată mahalaua... O polifonie lugubră de lătrături, de schelălaituri, de vaiete infernale, adevărate ţipete canine, prelungi şi înfiorătoare, aprinsese de zgomot curţile vecine pe-o întindere respectabilă. Iar zăvodul fulgera doar cu ochii, tăcut şi groaznic. La cel mai mic semn şi mai apoi la mijeala oricărui gînd de înaintare, fălcile se deschideau şi se închideau într-un clămpănit sec şi metalic.

Manaru înţelese greutatea împrejurării ; era ameninţat să rămînă pînă *k deşteptam celor* din cad în această situaţie, destul de nepotrivită cu măreţia planului său ; dimensiunile cînelui erau într-adevăr cu totul şi cu totul ieşite din comun.

Audaces fortuna ![1] răsună, din înţelepciunea claselor de liceu ca din depărtarea secolelor, îu mintea lui, după cinci minute de nemişcată aşteptare, lungi cît cinci ceasuri ; o uşă scîrţîi undeva sus, apoi jos, la uşa ce răspundea în curte ; clampa începu să se agite.

Era chiar ghemul de petice de care dăduse întăi[3] cînd pătrunsese în casa aceasta. La bălţata-i apariţie; zăvodul se înverşună şi se năpusti la Manaru ; dar acesta răcni cu atîta putere şi atît de poruncitor, ca zăvodul se opri la mică distanţă, iar faţa servitoarei, abia ieşind din burduful de boarfe, prinse ochi.

—- Cheamă cînele ! tună iarăşi, poruncitor Manaru.

Femeia săvîrşi după poruncă ; zăvodul îi veni la picioare, se gudură, apoi se întoarse iarăşi mînios cînd Manaru îndrăzni, în cele din urma, să facă un pas. Servitoarea se dădu înapoi şi ochii i se deschiseră şi mai mult. Atunci Manaru se scotoci prin buzunare şi îndată flutură în aer cîteva bilete de banca albastre şi foşnitoare.

— Le vezi ? Sînt ale tale, o asigură el. Şi poftim, uite, îţi mai dau ! se grăbi să-i arate cît mai multa dărnicie, încredinţat că nu se mai găseşte vreun alt suflet prin curte căruia să-i păstreze tain. îţi dau cît vrei. Numai du-te şi vezi-ţi de treabă... şi lasă-mi uşa deschisă aici. Du-te la piaţă, şi pe urmă ai sa spui c-ai uitat-o deschisă. Nu sînt hoţ, n-am nici cuţit, n-

am nici pistol la mine. Vreau sa fac dragoste cu cocoana ; asta vreau î Doar nu s-o dărîma lumea...

Zăvodul tăcuse, părea că ascultă şi el, de vreme ce mîrîia tot mai fără convingere. Numai ochii ghemoto- cului de cîrpe se căscase de astădată enorm, ca sub puterea unor farmece teribile ji repe/j,

Vocea lui Manaru se tăie atunci şi păru că ia alt ron ; el scoase încă tot ce mai găsi prin buzunare şi, sugrumat de emoţia clipei hotărîtoare, dădu ultimele lovituri :

— O să închizi poarta, poftim... Şi cu asta nu poate să-ţi spună că te-ai înţeles cu mine... Şi uşa de aici o uiţi deschisă... Ce, nu ţi s-a mai întîmplat s-o uiţi deschisă ?... Cum ar putea să-ţi dea în gînd că ar veni cineva peste un gard cu atîţia ghimpi şi cu un aşa zăvod în curte dacă nu m-ai vedea ?... Ia banii şi nu fi proastă...

Femeia făcu o mişcare pe loc şi dispăru. Manaru şuieră o înjurătură de ciudă... Ah, în casa asta ferecată, pînă şi slugile sînt de fier !

Dar după o clipă, servitoarea apăru cu coşniţa la braţ ; cinele, care-şi încovoioase iarăşi autoritar şira spinării, se lăsă jos, gudurîndu-şi ciotul scurt.

Femeia îi făcu semn să intre.

Manaru îi aruncă banii în coşniţă... O mai întrebă s

— Ce face stăpîna ta ?

— Doarme, doarme, nu *îi* teme... Şi pînă acolo nu-i cheie...

Va să zică, şi-n casa asta coada dracului poate găsi o gaură pe unde să se strecoare ! Va să zică, nu-i chiar aşa de ermetic închis cuibul Morarilor î

Curios ! Un presentiment vag şi trecător, că şi sufletul Morăriţei ar putea să aibă vreo portiţă deschisă, îl întristă la început. Dar se miră singur de acest sini- ţimînt neaşteptat şi atît de absurd în împrejurarea în care se găsea. Iar cînd se află dinaintea canaturilor albe şi înalte ale uşii cu îngeraşi, ce varsă coşuri de flori roze, plutind pe nori albaştri-deschis, redeveni complect *eL* O dori ca şi pe celelalte, la fel de prefă- cută şi de perfidă. O dori uimită în faţa îndrăznelii lui, căzînd fulgerată de teamă şi de admiraţie ; o don stringînd de patimă,

cu gîndul gol de orice imagine a Morarului, dacă nu, cu imaginea unui Morar înşelat, ncpricepînd nimic, caraghios.

Şi inima lui îi bătea ca un pumn pe cînd gîndea astfel ; în vreme ce, totuşi, cu nespusă atenţie, examina clanţa uşii şi gaura cheii.

Cu mare migăială izbuti să clintească fără zgomot astupuşul încleiat de vopsea al broaştei ; cînd îl dădu într-o parte, cheia înfiptă pe dinăuntru îşi arătă căl- cîiaşul picnit de rugină, oprind orice vedere şi tăind nădejdea oricărei strategii.

Dar Manaru nu disperă. Era ca într-o inerţie de acţiune, aşa că ideile noi îi veneau în creier ca verigile unui lanţ învîrtit de scripet ; şi veneau de acolo, din fîntîna gîndului, prefăcute gata de fapt.

începu să bată uşor tăblia canatului, subţiindu-şi vocea :

—Cucoană ! Cuconiţă !...

Se auzi dinăuntru ceva, o mişcare a patului şi apoi un cuvînt neînţeles, bolborosit. Manaru îşi cîntări iarăşi mişcările şi începu : „Toc ! toc".

—Cucoană, cuconiţă !

Acum se auzi distinct:

— Tu eşti, Dumitro ?

— Eu, cuconiţă.

—Cine e ? Ce vrei, frate, ce te-a găsit ?... Hai, intră odată...

A, va să zică, uşa nu era încuiată ! Manaru o şi repezi în lături şi, pentru a nu da nici o secundă de reculegere celei culcate, nu mai stătu să contemple efectul negînditei lui apariţii. Dintr-o dublă săritură fu lîngă pat, şi în clipa următoare, bustul ce se ridicase instantaneu, într-o simplă cămaşă, al Morăriţei spăi- mîntate, se frînse sub greutatea vijelioasă a pietului său. Lupta corp la corp se încinse din nou şi deveni din ce în ce mai violentă din amîndouă părţile.

O greşală a ei, încercînd o mişcare disperată, fu pentru dînsul un punct cîştigat. Atunci ea gemu :

— Lasă-mă... nu acuma... acuma nu sc poate... Singură te voi chema...

Cînd se ridică triumfător, ea rămase. în aceeaşi poziţie lubrică, neruşinată. Părea că nu se mai sinchiseşte de nimic, şi chiar Manaru se miră de atîta nesimţire. Ea ţinea ochii

încleştaţi şi tremura. El o acoperi. Ea izbucni atunci într-un plîns fără lacrimi, un şir de vaiete lungi, zugrumate, care apoi încetară sau mai degrabă se-nnăbuşiră în gîtul ce sforăia sub apăsarea lor.

Manaru o mîngîie : nu va şti nimeni ! El a sărit prin dos şi nimeni nu l-a văzut. A pîndit numai ca servitoarea să plece în piaţă, aşa că nici ea nu ştie nimic. Cînd va fi să se ducă şi el mai tîrziu, căci acum putea bate la ochi, îi va deschide singură. în sfîrşit, nimeni nu ştie şi nu va şti nimic, afara de cîne, cu care a dus o luptă straşnică, grozavă, corp la corp.

— Aveţi un cîne, doamnă, scumpă doamnă, într-adevăr că vă seamănă... Haide, lasă, nu mai plînge, la toţi s-a înîmplat... şi mie... ia pipăie-mă... am nişte corniţe mici... înţelegi ? ma durea să ştiu că mai există cineva în orăşelul ăsta al nostru, lipsit de astfel de podoabă... Acum pot să dorm liniştit... Uite... Am să-mi chem nevasta... o iert... nu vezi... fapta durnitale de-acuma are o înaltă semnificaţie morală, aduci pacea în familii... Fiind cu toţii la fel, nu mai avem ce să invidiem...

El trăncănea înainte, jumătate glumeţ, jumătate serios. Glumea ca s-o îmbuneze pe ea şi s-o potolească, dar singur se minuna de cît adevăr cuprindeau spusele lui. Ea continua să plîngă. însă din ce în ce mai tăcut şi din ce în ce mai durerps. Nμ se mai împotrivi la nici una din mîngîierile lui, nici chiar cînd ele deve- niră dezgustător de îndrăzneţe. I se lăsa ca o cîrpă pe care poţi s-o întorci în toate chipurile. El înţelese că aceasta este începutul îmblînzirii. Plînge, dar se lasă !

Mine se va lăsa zîmbmd, iar poimîne, rîzînd cu hohot, în sufletul lui coborîse acum o pace fără seamăn, ca un răsărit întîrziat de lună pe întinderea de mult adormită. Şi îndată, imaginea Frosicăi îi apăru 111 minte. îl cuprinse un dor puternic de dînsa, o va chema ! Chiar o şi văzu în închipuire, apărînd dinainte-i înfricoşată şi tremurătoare. Păstră mai mult sub pleoapele închise această imagine, înfricoşată şi tremurătoare. Se închipui vorbindu-i cu voce grea, chemînd-o mai aproape, şi ea căscînd ochii mari — frumoşii ei ochi negri —- cînd, în locul loviturii, mîna lui se va lăsa mîngîietoare pe frunte-i... Dorul abia răsărit se preschimbă în dorinţă aprigă, arzătoare. Femeia de alături nu-i mai spunea nimic. Ce poate să spună o femeie mai mult decît alta ? Se ridică şi, politicos, o sărută pe frunte. O întrebă dacă trebuie să treacă în odaia cealaltă cît timp ea va chema servitoarea, ca el să poată ieşi, fără cumva s-o întîlnească. Dar Morăriţa nu-i răspunse nimic ; ea plîngea necontenit, din ce în ce mai aspru şi mai zugrumat. Se întoarse cu capul în perni şi acolo înnăbuşea sughiţele care-i cutremurau tot corpul.

Manaru ridică din umeri, salută respectuos, ieşi prin uşa cea mare de la stradă ; de ce n-ar fi rost văzut... de ce să nu se ştie de toţi că *totul e unul şi acelaşi ?*

înainte de a deschide uşa, se gîndea : „Cu cine m-01 întîlni ? De-ar fi Mărunţache, el e gura cea mai spartă..." Dar nu era nimeni... Numai în zare, deasupra caselor, pe profilul abia desemnat al dealului albastru, înecat în nelămuritul depărtării însorite, îi apăru deodată, mare cît luna la răsărit, chipul mustăcios şi crispat, cu căciula cît un turn de biserica, aî călăreţului decapitat. Manaru se opri cu ochii măriţi. Apoi rise vesel, şi vedenia dispăru. „Hm, ce-o vrea ăsta de-a început să se ţină după mine V\ glumi, fără a putea alunga din urechi gîlgîitul monoton al plîn- suîui Morăriţei. Dar îndată ridică din umeri ca dinaintea unei gîndiri absurde.

Fu o firavă şi trecătoare închipuire.

Manaru umblă prin toate părţile tîrgului, pretutindeni purtînd cu sine icoana Frosicăi ! Degeaba, nici una din oraşul ăsta nu face cît dînsa ! Chiar astăzi tri- mete docarul s-o aducă...

Numai la bărbier văzu în ce dezordine se află. Faţa galbenă, unsuroasă, ochii obosiţi, părul încîrlionţat în inele mărunte, lipite de sudoare, hainele boţite, cu urme de noroi uscat* Se duse acasă şi porunci să se ia aşternutul din biurou şi să se pregătească dormitorul, ca înainte. Spuse să i se scoată pijamaua şi papucii, de care nu se rnai servise de aproape un an. Dorea s-o primească pe Frosica echipat complect de casă. Iar vizitiul primi ordin să pună îndată caii şi să plece.

Pînă să se mai aerisească dormitorul, ieşi iar în oraş.

Locomotiva mai aruncă în aer trei ţipete scurte ; ajunsese în gară. Manaru se-nveseli şi mai mult ; începu să bată darabana în fierul înflorat al porţii şi, din gît, surd, aproape în gînd, imitînd trompeta, întonă marşul de bună venire.

Dar mîna îi rămase deodată suspendată ; i s-a părut, sau parcă s-a zguduit ceva în aer, încă o dată şi încă o dată... Dar de auzit n-a auzit nimic ; desigur, vreo părere ; halucinaţii ale spiritului obosit ! (Ca şi capul de pe cer, cu căciula ţurcănească.) Lasă numai, să treacă Moraru, numai o zdravănă strîngere de mină... Şi pe urmă se va întinde cît e de lung şi cît e de lat în somn adînc, potolit, în somn grozav de

IA |
aomc !...

Acolo, în piaţă, parcă e ceva ; lumea se agită. Iată-i, cu toţii se opresc în loc, se strigă, se adună şi pornesc în grupe, dînd din mini. Fluierături rupte şi repezi de alarmă... „Ce s~o fi întîmplat ? A-ha, trece Moraru ! E pe jos şi duce la subţioară pachetul de carton, *tîrguieli pentru ea*. Bată-te să te bată, Morarule *l"*

— Hai noroc, Morarule !
— Noroc, Manarule !
—■ Venişi ?
— Venii.
— De la Bucureşti ?
— De la Bucureşti.
-— Ce crezi ? Iese ? Ai pregătit terenul ?
— N-avea nici o grijă... numai un bob zăbavă...

Moraru se îndepărtează, zîmbind fericit ca întotdeauna. „E obosit, săracul, de-o noapte nedormită, şi totuşi ce fericit se îndreaptă spre căsuţa lui. Săracul, bietu Moraru... E timpul sa facem nani, boier Manarule..."
Manaru se întinde şi cască şi totuşi nu se grăbeşte să intre. Petrece cu ochii pe Moraru pînă coteşte în piaţă şi bate darabana pe gînduri în poartă* In gura pieţii apare acum moş Mitrică Dranovete ; Manaru bate înainte darabana ; se întrerupe să se întindă şi să caşte. Şi pe urmă iarăşi bate marşul de bună venire.,
— Să trăieşti, boier Manarule*
— Bună ziua, nea Mitrică.
— Ori auzişi ce se-ntîmplă ?
— N-auzii nimic, nea Mitrică.
— Păi, nevasta lui domnu Moraru.
— Ei, ce-i cu ea ?
— Se împuşcă adineaori.
— Ce spui dumneata ?
— Se împuşcă adineaori.». Ori glumiri, n-auzi§i ?
—* S-a împuşcat ?
—- Păi cum, săraca... trei gloanţe.
— Ce vorbeşti, domnule ?... Cînd, nea Mitrică ?
— (Jite acum, nu sunt nici cinci minute... Tocmai aştepta pe bărbatu-său de la Bucureşti, şi cînd fluiera trenul 111 gara, haid şi ea : pac, pac, pac, trei gloanţe... păi cum... Păi să trăieşti, cu bine... Dacă vrei, du-te şi dumneata d-o vezi.
Şi moş Mitrică trecu înainte, făcînd semnul crucii şi minunîndu-se :
^— ...Păi cum, trei gloanţe... Doamne păzeşte...
în piaţă fierberea creştea. Aşa ceva nu se mai întîm- plase de foarte multă vreme, dacă s-o fi întîmplat cumva vreodată aici în orăşel.
Manaru trecea palid de la un grup la altul. însă tot ce comentau oamenii ăştia strînşi în pîlcuri zgomotoase nu i se putea de loc lega 111 cap. Se pare că unul vorbea de ceva analog, petrecut mai demult, iar altul pomenea de-o oarecare teorie, presărată cu nume străine, răsunătoare. Mai încolo,

Zambiloiu se agăţă de el în treacăt, ca un bob de scai, rînjind cinic, cu o nuanţă de necaz în glas :

— Asta ţi-a scăpat, Manarule ! (Zambiloiu regreta sincer, într-adevăr, după cum sincer urmărise şi se bucurase de toate succesele lui Manaru, pe care le colporta prin ungherele tîrgului cu satisfacţie copilărească.) II goni cu o încruntătură de ochi. Şi întrebarea nemiloasă i se puse iarăşi în cuget ca o pasăre rea ce ţi se înfige în carne să n-o mai poţi smulge. Cum a avut puterea asta... Iar aripele grele şi negre se zbat zadarnic. Nimic, nici un răspuns. Să-i fi fost teamă de servitoare, să se fi temut că au simţit *vecinii* ? O, atît de mare *putere* pentru un atît dc neînsemnat lucru... Dar nenorocita, aparenţele se puteau ascunde... Dar nu începuse el s-o înveţe ce trebuie de făcut A auzit ea vreo vorbă din toate cclea ?,.;

Ea nu asculta decît plînsetul ei... bocetul ei de moarte... Se jelea singura...

Acum Manaru nu mai aude dccît vaietul acela fără sfîrşit de-acuin cîteva ceasuri. Ce monoton şi groaznic ! Şi uscat ! Un plîns uscat ! Parcă dăduse drum unui ocean ascuns, să curgă printr-o gaură de sfredel !

O moartă care plînge ! Căci nu se poate să nu fi fost moartă chiar din momentul cînd o răzbise cu puterea lui. într-adevăr, ce era părăsirea aceea de sine cînd se bucurase pentru a doua oară şi pentru a treia oară de trupul ei ? Avusese un cadavru ! Nu avusese nimic !... Nimic, nimic... şi cuvîntul acesta îi bate în ureche ca un dangăt interminabil de clopot crăpat. Fără urcuş, fără scoborîre... şi la intervale largi... trist şi vechi, şi pustiu... vechi de cînd cu lumea, nimic, nimic... De ce cînd cele trei fluierături... tocmai atunci... tocmai în clipele... nici măcar un minut, o secundă mai pe urma.

— Dar ce are Manaru ?

Mut şi palid, el trece ca o fantomă printre grupuri. Abia se opreşte lîngă unul şi îndată a şi pierit, ca să răsară într-altul, de parcă-i reflexul unei oglinzi pe care un mucalit o smuceşte de colo pînă colo. Nu, nici nu vede pe unde merge ; ei s-a răzleţit de tot de lumea înconjurătoare, el merge în gîndul lui turbat, ca leul în colivie. Cei care şi-1 mai aduc aminte îl revăd în noaptea aceea, la „Grandiflora", cu Ramură în faţă, sub lumina renelodelor. în cearcănul roş al ochilor seînteiază oţelul teribil. Da' ce 1-a găsit ?

— Regretă că i-a scăpat o frumuseţe, glumeşte unu)., dar toţi întorc capetele, de parcă a căzut pe neaşteptate ceva murdar între dînşii. Şi glumeţul retractează : Morănţa a fost o *femeie !* Pe onoare că nu mai înţeleg nimic !

Ramură apare de după colţul străzii. E, ca întotdeauna, pudrat şi elegant şi parcă aduce de departe mirosul acela aJ lui, de săpun, sau de om care a isprăvit să se spele. E schimbat la faţă ; şi-a ras mustăţile lui gal bene-roşioare, ca două pitulici muiate în vin ruginiu. îi stă desigur mai bine aşa, cu faţa grasă, rasă din proaspăt. Dar nimeni nu observă nimic. El e puţin înţepat de această nebăgare de seamă. Toţi par

preocupaţi, consternaţi, dau din mîini violent, toţi deodată. Ce dracu i-a apucat ?

— Dar ce s-a întîmplat, frate ?

—Uite, ăsta nu ştie !

—Cum, tu nu ştii, n-ai auzit ?

<— Nevasta lui Moraru...

— Morăriţa... de...

. — Ei, ce-i cu ea ? A fugit ?...

*— Şi-a tras trei gloanţe.

— A murit ?

— O, ho !

—Ce vorbiţi ? Păi de ce, domnule ?

Ramură respiră uşurat; acum putea şi el să-şi explice cum nu se observase tăierea mustăţii. Pe urmă dădu din umeri şi ridică ochii în sus. Era un albastru atît de dulce sub soarele acesta potolit, că simţi pacea iui îmbibîndu-i-se în suflet ca o tinctură în piele. El aspiră profund licoarea începutului de vară şi, la senzaţia lui plăcută, domoli cu greu o mulţumire ascunsă, care-i gîdila buzele. într-adevăr, pactiză el cu propria lui conştiinţă, [de] ce să nu dăm cărţile pe faţă ? Nenorociri de acestea rare mai vin din cînd în cînd să-ţi mai arate că viaţa de toate zilele, cu micile ei neajunsuri, nu-i chiar aşa de groaznică precum, iacă, se arată uneori. Poate fără întîmplarea asta, n-ar fi băgat de seamă cît de frumos e albastrul cerului astăzi, iar foamea care-1 devorează ar trece nepreţuită, ca o necesitate banală şi dobitocească. Biata Morăriţa ! A încercat într-un rînd să-i facă puţină curte, dar a văzut că-şi pierde vremea degeaba. Ispititoare femeie, cu adevărat! încolo, ce-1 priveşte pe el, ce poate să-1 privească ! Atît numai, păcat de ea3 era frumoasă...

Şi se uită întrebător la Manaru, care se apropie dus de neîncetatul cuvînt din minte. „Ce ne priveşte...^

Manaru s-a oprit la cîţiva paşi şi-1 ţinteşte cu ochii ficşi şi metalici, şi tace, şi e o ameninţare teribilă în tăcerea lui. Şi Ramură tace ; el ar vrea să-i spună glumeţ : „Ce-i măi, ce te uiţi aşa la mine, de parcă ai sta să mă mănînci ?* Dar nu ştie de ce, i-e cu neputinţă să-şi compună o figură glumeaţă, şi cuvintele i se topesc în gît.

în cele din urmă, în tăcerea ce se lăsase, vocea lui Manaru pronunţă clar şi cadenţat, ca orologiile turnurilor în nopţi :

— Morăriţa s-a împuşcat; ai auzit ?

— Da, am auzit, răspunse Ramură, fermdu-şi ochii de sub puterea ochilor lui Manaru.

El ar mai fi vrut să adauge : „Ei, şi ce ne priveşte ![Ci], insă, fără să-şi dea seama cum, începu să simtă deodată că este o legătură strînsă între el şi moartă, cu toate că n-ar fi putut spune care.

—Cu trei gloanţe de revolver.

— Cu trei gloanţe...

Manaru priveşte tulbure la cei din jur şi i se apropie de ureche :

—înţelegi atunci unde am fost de dimineaţă ?..·

— înţeleg, făcu Ramură maşinalicește, căscînd ochii mari, căci nu înţelegea nimic.

Manaru se apropie şi mai mult de dînsul, îi trecu mîna pe după gît şi-l scoase afară din grup. Părea foarte încurcat.

— Uite ce... te rog... dar smcer... Π ţinea de gît £>rietinește, ca şi cum i-ar fi vorbit de-un lucru fără însemnătate sau cel mult de-o afacere oarecare o»,spune-mi : *ea* s-a... împotrivit ?...

— Cine ?

Manaru ridică din umeri plictisit :

— Frosica ! spuse el cu un ton care adăuga de la sine : „Ce mai mă întrebi ?..."

Ramură îl cerceta lung şi timid. Şi nu ştia cum să înceapă. în orice caz, situaţia era caraghioasă, îi venea să zîmbească, dar pe creier i se aşezase zăbranicul unei presimţiri.

— Din două vorbe ! reteză scurt aerul Manaru.

Dacă i-ar spune că nu s-a apărat de loc, cum a fost într-adevăr, l-ar jigni, desigur. Şi nici nu l-ar crede». Afurisită împrejurare !

— De ce nu răspunzi ?

Se hotărî :

— Ce întrebare ? Desigur că s-a apărat... ca orice femeie..

— Va să zică, nu s-a apărat ?
— Ba s-a apărat, de, ce să zic...
— Mult, mult ?
Pauză de scurtă, dar adîncă gîndire, de ochi care se întrestrăpung pînă-n obscura vizuină a cugetului celui mai ascuns. E, cum ar putea să spună că s-a împotrivit aşa, de formă ?... O dată ce-a apucat-o pe calea asta ? în orice caz, asigurîndu-l mîndria lui nu poate fi dccît gîdilată... şi, fără îndoială, împăcată...
— Auzi ce te întreb !
— Mult, desigur...
— S-a zbătut, a strigat, a amenințat cu revolverul ?
Spune, ce stai ? răcni deodată Manaru, bătînd nervos din picior.
Ramură crezu că o ieşi *M* LVl'l*iscă J-ilf SCOM Rlfî* de-a dreptul din penibila încurcătură şi ar aducc la realitate pe nebun. încercă deci, fără a mai sta mult pe gînduri, dar glasul îi tremură :
— la lasă-mă în pace, măi. Ce tc-a găsit ? Astea sunt lucruri care nu se spun...
Făcuse' chiar mişcarea ele desprindere şi ochii lui fugiră după curaj, înapoi la grupul care-i privea nedumerit. Dar Manaru îl înşfacă numaidecît de braţ şi, dintr-o smuncitură, îl aduse cu nasul drept în nas.
—Ai să-mi răspunzi, aici, pe loc ! mîrîi el cu vocea scăzută. *Ea* de ce n-a tras ?...
— Foarte simplu : pentru că nu avea la îndemînă...
— De ce n-a tras pe urmă... pe urmă... rînji Manaru, arătîndu-şi colţii.
— Ce vrei să-ţi răspund ?... ridică diu umeri Ramură, şi ridicatul acesta diu umeri, de om gras şi satisfăcut, de don juan nepăsător şi fără răspundere, îi pecetlui osînda în ochii injectaţi ai celuilalt.
—Ah, ţi-ai ras şi mustăţile ! răgi el răguşit, ca şi cînd acest ultim amănunt ar fi fost hotărîtor.
Şi înainte ca Ramură sa se dezmeticească din stupoarea în care îl cufundase acest bizar dialog, mîna lui Manaru se

înfipse în gîtul alb şi gras. Se clătinară şi se rostogoliră. Ramură bolborosea ajutor, astupat, cu ochii holbaţi, care păreau să spună : „Am minţit, nu s-a apărat de loc !" Dar Manaru strîngea.

Ceilalţi se repeziră, îl apucară de subţiori, de mini ; era cu neputinţă să-l dezlipească de corpul de care se încleştase, iar braţele învinsului se bălăbăneau în aer. Şi ochii bulbucaţi dădeau afară lacrimi mari, rotunde, opale, de parcă Manaru strîngea de-o bcşică, pe care voia s-o stoarcă de ultimele picături.

— Puneţi mîna, domnilor, ce staţi ?

Strigau astfel cei mai din urmă. Căci era într-adevăr curios cum o grămada de oameni să nu poată sa-i despartă. Şi cu toate astea, cei mai apropiaţi îşi dau zadarnic silinţa. Toate braţele apucaseră şi trăgeau vînjos de braţele lui Manaru. Dar, Doamne, parcă nu puneau prea mult suflet. După cum nici cei din urmă nu puneau parca destul suflet în îndemnurile lor. Ei strigau, făceau gura mare şi gesturi largi, dar fiecare simţea că larma asta nu era decît de formă. Orăşenii ăştia tihniţi, excitaţi de cele trei gloanţe ale Morăriţei, vroiau în adîncul cugetului lor lucruri mari, evenimente catastrofale. însă laolaltă, în văzul şi auzul general, ei se agitau şi se indignau :

— Dar ce fu astăzi, domnule ?
— Puneţi mîna, *dom'lor,* acum stăm de filozofie ?
— L-a omorît ?
— Mai gata... şi uite, domnule, cum stau...

Erau într-una cei din urmă, care stau ca pe spini 5 ei vreau să se termine odată.

Şi, într-adevăr, se termină. Braţele lui Ramură se desfăcură cruce ; figura umflată şi învineţită holbase ochi mari de spaimă şi de întrebare : Cum, atîta lume în jur, şi totuşi să fie omorît aşa, pe încetul ?... Poate că era o înţelegere...

Manaru se ridică galben, zburlit...

— Ce, s-a terminat ? întrebă el uimit.

Şi se plecă iarăşi, punînd urechea pe pieptul întinsului la pămînt.

— Ei, asta-i bună... Puneţi mîna, domnilor... Ce staţi ca idioţii ?... Respiraţie artificială... şi în glasul lui era ca o ciudă pe imbecilii ăştia, care-1 lăsaseră să meargă aşa de departe. Singur îi luă mînile şi începu să le ridice şi să i îe lase în ritm, ca pe mînerele unei pompe.

•— Nu, figura asta era rezervată Frosicăi! se scuza el celor de faţă, pompînd zadarnic viaţă în trupul stins pentru totdeauna. Manaru mergea repede spre biroul poliţiei. Drumul duce pe şoseaua judeţeană, apoi coteşte spre biserică^ pe strada Sfîntul Ilie. El venea ca o vijelie, în pas gimnastic, cu capul gol — căci pălăria ii căzuse în luptă — cu părul vîlvoi. Lumea privea cu teamă această arătare grăbită, care creştea pas cu pas. dîrză şi ameninţătoare. Cravata într-o parte, hainele în dezordine, părul ridicat în coarne şi-n corniţe, răsucite de vînt, lovindu-se unele de altele, albul ochiului stricat de firişoare sîngeroase, călcătura solidă, din plin, făcînd să dîrdîie tarabele cu căciuli întinse pe şanuri şi stacheţii orizontali bătuţi cu cuie, încovoiaţi de greutatea cojoacelor atîrnate.

Cînd coti spre biserică, ţignalul energic al comisarului îl ajunse din urmă. Manaru văzu ţipetele ascuţite ale fluierului întrecîndu-1, ca două ascuţişuri de suliţi de-o parte şi de-alta. Şi îndată, din toate părţile, ţîşniră sunete ascuţite de ţignale. Păreau că se întretaie ca fulgerele, căutîndu-1 prin cotloane şi prin văzduh. Erau atît de prelungi şi de sfîşietoare ţipetele acestea, că Manaru simţi deodată vîntul hotărîrii care-1 ducea încoace răscolindu-se pe loc, de parcă şi-ar fi schimbat brusc cursul. Cum, să fie adevărat că de-acum, din clipa asta, nu se va mai mişca aşa cum va vroi el, că alţii vor hotărî de drumurile lui ? în inimă şi-n tot corpul i se făcu deodată gol; picioarele continuau totuşi să-1 ducă înainte. Şi aşa, fără să ştie singur cum, se trezi în grădina de cruci şi morminte a vechiului cimitir. N-a vrut să fugă, dar nici să se închine, cum a depus mai pe urmă la cercetări, neştiind ce altă explicaţie să dea acestei curioase abateri din drum. A vrut o clipă numai, o

ultimă clipă de libertate, în amintirea trecutului fericit şi zburdalnic, care acum se închidea cu lacăt greu — să revadă icoana aceea a iadului, ce-1 uimise atît în copilărie, zugrăvită cu puţină ştiinţă şi cu multă fantezie pe păretele bisericii, dedesubtul edenului, cu coline pînă la glezne şi cu copaci pieptănaţi regulat, pînă la genunchi, de unde Adam şi Eva erau îugariţi de paloşul Arhanghelului sub ochiul lui Dumnezeu, răzbătînd crunt şi fioros prin triunghiul infinitului. Cu zvîcneli repezi de inimă, socotind după ureche timpul cît îi mai rămînea din dreptul unde tropoteau acum cizmele greoaie ale agenţilor pînă la poarta cimitirului şi de acolo pînă în pridvorul, unde se găsea, al bisericii, el împărţi în intervale egale tot patratul ocupat de infern pe zid, începînd de la mîna ce cumpăneşte balanţa cu suflete şi pînă-n colţul opus, unde un Scaraoschi de culoarea castanei tronează, rîzînd de satisfacţie, pe falca de jos a unui monstru uriaş, cu gura ferăstruită şi cu ochi sîngeros, aducînd la seamăn cu capul de ştiucă.

Agenţii îl înconjoară tocmai la imaginea din mijloc — pe care o căuta şi care-1 tulbura odinioară mai mult, în copilăria depărtată, încropitidu-i sîngele şi făcîndit-1 să vîjîie — a unei femei, pe care doi draci o ţin chincită pe pirostii, astfel ca flăcările pedepsei să-i mîngîie, cu limbile lor arzătoare, izvorul de plăceri şi de vieţi, prihănitul izvor al vieţii.

Agenţii dau semne de nerăbdare ; văzînd ca zăboveşte, îl invită politicos. El trebuie să se urnească şi porneşte, ducînd cu sine, în creierul aprins, imaginea Frosicăi pe pirostiile infernului. Vai, dacă mai aştepta puţin, dacă mai avea cît de puţina răbdare, barem pînă după-masă ! Şi se închipuie aşteptînd-o în antreu, ducînd-o în culcuşul pregătit din nou, dezbră- cînd-o în mîngîieri şi cuvinte dulci şi obscene, ca pe-o multaşteptată amantă, şi zugrumînd-o în clipele plăcerii, încetul cu încctul, făcînd-o să expire în spasmul suprem. Dar nu e mulţumit nici de imaginea asta, şi închipuirea lui scormoneşte acum alte născociri mai groaznice, cu pirostii, cu

foc, cu cleşte înroşite, în vreme ce, înconjurat de agenţi, urca treptele şubrede ale secţiei de seînduri roase, cu noduri, ca bătăturile picioarelor bătrîneşti.

Şi îndată totul se şterge dinainte-i, totul se umple de văzduhul gol, şi pe geana orizontului apare capul tăiat şi fioros, plutind încet şi galben, ca un astru al iadului.

Viaţa românească, **Iaşi, an. XVIII, nr. 2—3, februarie-martie 1926, pp 252—291 ; nr. 4, aprilie 1926, pp. 5—29.**

CJRÎTUL

În noaptea aceea de drum-de-fier, cînd am pomif în sfîrşit din oraşul meu pierdut într-un colţ de hotare, n-am putut închide ochii, cu toate că aveam la cherem o canapea întreagă, cît era de lungă, şi cu toate că vagonul capitonat mă legăna lin şi îmbietor. In învîrtiturile roţilor, în clănţănitul lanţurilor, în răpăneala fierului pe fier, auzeam pri i fereastra lăsată necurmatul rotogol al unui chit de biruinţă. O, cum se rostogolea cîntecul acela pe şinele vîrtoase, cum era necontenit acelaşi, spăimmtător acelaşi, şi, totuşi, cum sufletul meu creştea necontenit !

Cînd s-a crăpat de ziuă, mi-am şi înfipt capul în jilăveala dimineţii, ca să prind din ceaţă primul turn al oraşului pe care nu-l mai văzusem. întii n-am zărit nimic ; apoi, la un ocol al drumului, mi-au răsărit departe turle şi acoperişuri răzleţe, ieşind dintr-un fund de vîîcea. Soarele era acum doar o biată fantomă translucidă — la care te put eai uita în voie — a soarelui adevărat. Pe acesta na l-am văzut în minunata lui strălucire decît mai tîrziu şi hăt, bine deasupra *mancclelor oWOnthluL A* ZÎMC!Ut diVdlU iii Vest" mint de foc, cu aripi de flăcări din crisalida-i transparentă, şi în locul unde mi se păruse că văd un oraş, a aprins coperişurile. Se părea că nebunia mon- şirului de fier, care mă ducea în pîntcc, mă purta în goană dezminţată în regiuni nebănuite, cu sori mulţi, sclipind presărat pe cîmpie, încercînd să răsară în jerbe de sisteme complicate, ca-η lumile surprinse de ochean. Doar cîte nu eram eu gata să văd în ţinutul ăsta miraculos, unde mă avîntam de bunăvoie !

Pe urmă toate au dispărut, cînd pămîntul s-a ridicat de spinare în sus, într-un rînd. Zarea s-a mai întunecat, şi

orizontul a început să se strîmtcze şi mai mult : s-au ivit începuturi de mahalale, o fabrică — de bună seamă — cu ferestre şi lumini multe, în- tîrziate ; apoi vagoane, şine ce se împreunau şi se despreunau, şiruri întregi de vagoane şi locomotive moarte, şi necontenit lumini searbăde în jilăveala zorilor, pîlpîind jalnic, învinse de ziuă, ca luminările în jurul raclei.

întîi, impresia aceasta lugubră îmi strînse sufletul, în care tot mai dăinuiau, neam de neam, ca-η butoaiele de mult golite, tereghia superstiţiilor, a semnelor şi a vedeniilor. Dar închipuirea-mi mobilă puse îndată în locul sumbrelor viziuni sfîrşituri de bal, lumini de petreceri monstre prinse de ziuă, lumină necurmată, beţie, fericire. Priveliştea ameţitoare mă făcea să închid ochii ; un felinar apropiat trecu pe lingă mine, şi sfredelitoarea lumină a arcului voltaic îmi pătrunse dureros pleoapa; şi vagonul întreg nu mai părea atunci decît un coşciug uriaş, purtat pe braţe de fier spre un cavou imens şi necunoscut.

Speriat, am despreunat larg genele şi am pipăit cu degetele tremurătoare scrisoarea de recomandaţie şi cele cîteva bancnote ce le aveam în buzunarul de Ia piept.
. Scrisoarea aceasta mi-a deschis într-adevăr uşa unui puternic al zilei. Mijloacele părinţilor erau prea slabe ca să nu trebuiască sa-mi găsesc şi un serviciu pe deasupra, pentru a urma cursurile universitare· Scrisoarea tatălui meu — cu ortografia pe care o ştiam şi de care mă înroşii grozav cînd rîndurile tremurate fură parcurse de ochii încruntaţi sub ochelari de aur ai alesului politic şi protectorului nostru — fu înlocuită de o carte de vizită a acestuia către secretarul general de la Finanţe. Afară, cartonaşul imprimat cu numele care însemna poruncă îmi aduse inima la loc ; nu atît prin cele trei rmduri aşternute în grabă cu creionul, ce-mi deschideau poarta sorţii, cît pentru acea lipsă complectă de apostrofe şi liniuţe şi mai ales pentru acel admirabil acord de singular cu plural, solecism care niciodată η-ar fi scăpat tatălui meu.

Şi totuşi scrisoarea aceasta mică şi cretină, pentru care aş fi fost trîntit la absolvenţa claselor primare, făcu minuni...

«

Am avut toata copilăria şi adolescenţa mea o groază teribilă de cuvîntul „pcrcepţie". Nu doară că tatăl meu ar fi rămas în urmă cu dările şi că, prin urmare, cum se spune, ne-ar fi bătut toba la cap, că aş fi văzut cu ochii plînşi umilinţa părinţilor mei, ruşinaţi şi fără putere, înaintea oamenilor legii, sco- ţîndu-ne dulapurile şi saltelele la mezat. Dacă tatăl meu n-a fost niciodată bogat, nici chiar aşa de sărac n-aş putea spune că a fost vreodată. Dar percepţia din orăşelul meu era o clădire lungă şi scundă, de pe care egrasia jupuise varul murdar şi umflat, lăsînd
să se vadă pc-alocuri cMmkk muceda, demn roju
de carne veche, stricată. Înăuntru niciodată nu pătrunsese vreo rază de soare — era o veşnică umbră umedă. Pe păreţi, dantela egrasiei avea tonuri din ce în ce mai înnegrite cu cît scoborai ochii spre podea ; erau parcă tapetaţi cu uriaşe hărţi hidrografice. Te în- frigura din cadrul lor umezeala unui întreg continent. Aproape de scînduri, mucigaiul vînăt mustea ; părea răspîntia tuturor furtunilor şi ploilor.

în încăperile acestea de peşteră lucrau oamenii fiscului. îi vedeam cu feţe chinuite de griji, cu încheieturi umflate de reumatisme, cu mişcări greoaie de mormoloci, cu ochi bulbucaţi pe deasupra ochelarilor. Pentru mine erau zeităţile peşterilor şi ale întunericului umed.

De aceea, cînd secretarul general al Ministerului de Finanţe îmi întinse un plic cu adresa circumscripţiei a XXIX-a de percepţie, un fior rece mi se răspîndî de-a lungul oaselor şi un gust rînced mi se puse în gît.

Văzui atunci *urî tul...*

— E' singurul loc liber pe care-1 mai aveam, îmi spuse pe-un ton cam înţepat domnul secretar, văzînd codeala mea, şi-mi întinse categoric mîna.

— O, vă mulţumesc, răspunsei timid, prefăcîn- du-mă într-adevăr mulţumit.

Şi o rază de nădejde lumină o fibră a cugetului meu ; în capitală, desigur, trebuie să fie cu totul altfel... pînă şi percepţiile... Iar în mintea mea răsări o clădire albă, uscată,

mai ales foarte uscată, într-un fund de curte, cu cîteva ronduri în faţă, care se umplu vara de zorele, de garoafe şi de pansele.

Pornii deci fără de răgaz şi simţii cum şoptea cineva în mine, cu răutăcioasă plăcere, că bucuria izbînzii viitoare va fi cu atît mai zdrobitoare cu cît drumul pînă la ea va fi mai lung şi va porni mai de jos. Pe sălile marii clădiri nu mă sfii să întreb pe un domn CU părul omăt cumt, cu haine înverzite, cu ochelari pe vîrful nasului, legaţi c-o sfoară neagră de nasturele unei veste prea groase pentru dulcea îngînare de vară şi toamnă de-afară :

— Domnule, un funcţionar din percepţie poate fi adus oricînd în minister ?

— Hai?

Bătrînul tresărise parcă muşcat de această întrebare. Mă privi înspăimîntat pe deasupra ovalelor de sticlă. Părea gata să-mi strige : „Nenorocitule, ce-ai spus ?"

îi lămurii întrebarea ; gradul de copist la percepţie este acelaşi cu cel de copist din minister ?

— A, ha ! păru că se dumireşte, dar ochii lui arătau aceeaşi groază amestecată cu compătimire. Da, da, fără îndoială...

Pe urmă, faţa i se umplu toată de răutate. Dădu din cap de mai multe ori şi rîse cu gura lui ştirbă, fă- cînd din mînă, a nimica toată : „Păi, e totuna..."

Şi plecă, abia mişcîndu-se, cu rîsul lui fonf şi groaznic.

Mi se păru atunci că nu-mi rîde el, bătrînul, ci bă- trîneţea dintr-însul. Era aşa de alb, atît de imaculat de alb, şi vocea îi fusese aşa de stinsă şi totuşi atît de aspră, şi hainele-i atît de verzi, că fiorul de umezeală
îmi făcu din nou circuitul oaselor.

*

Nu ştiţi ce e urîtul ? Eu l-am întrezărit întîi rînjin- du-mi din mucegaiul percepţiei orăşelului natal. El trona acolo, peste oamenii fiscului, şi tronează pretutindeni peste micii slujbaşi, ori unde-i umezeală, umilinţă şi groază. N-aş putea spune ce fel de figură arată şi nici dacă are sex. De altfel, toţi condamnaţii să-l slujească îl acceptă fără să-l înţeleagă, cea mai mare

parte nici *nu* ştiu că există, αμ de *gmnx* i-a pironit în somnul stăpînirii lui.

însă bucuria-i imensă e să supună tocmai pe cei hotărîţi cu orice preţ să-i scape ; dar şi acestora se arată numai în chip imprecis de vedenie. Iar în întrea- ga-i şi teribila lui alcătuire nu se înfăţişează decît în ultimul vis al răpuşilor de mizerie, de disperare, de neputinţă, bolnavilor şi neurastenicilor, cu o clipă înainte de-a se arunca sub roatele trenurilor sau din înălţimile etajelor.

Eu abia de l-am întrezărit aievea ; o ! întru început n-are nimic respingător sau înfricoşetor în figură., Dimpotrivă. Caracteristica lui grozavă e că rîde. Rîde cu hohote uneori sau abia rînjeşte, cu dinţi puternici sau ştirb ca bătrînul de adineaori... Te atinge numai în treacăt şi trece înainte, cu rîsul şi veselia lui, pe jos, în trăsură, în automobil... şi te lasă în urmă, cu scrîş- netul neputinţei şi cu pustiul...

Ai vrea să te duci cu el, să fii *în* el, *să fii el...* şi să te răsfrîngi asupra *altora.* Dar te respinge şi se îndepărtează, cu rîsul lui triumfător...

Grozava lui caracteristică e triumful...

Astfel trecea *el* şi-n această zi minunată de Bucureşti, cu soarele de toamnă la început. Trecea în hohot şi zgomot mare, în căleşti şi automobile... Era pretutindeni un triumf nemărginit !

Iar eu mă îndreptam spre percepţia circumscripţiei a XXIX-a. Şi tot ce era veselie şi rîs şi podoabe în lumea asta din juru-mi mergea *în sens invers..,* în fae- toane sau chiar pe jos.

Cu capul căzut în piept, gol de gînd, păşeam ca un automat spre percepţia circumscripţiei a XXIX-*ao«« ★

Domnul perceptor, loarcc gris jî iiegncios, *cu* ia la enorme şi nerase de ţepoşii peri albi, negri şi rari$_3$ mesteca în gol cînd mă privi cu ochii mici şi roşii prin ochelarii pe care-i potrivea cu însăşi spinarea nasului

Nu spunea nimic domnul perceptor, dar cu siguranţă că-ŋ necontenita mişcare a buzelor vinete, răsfrînte, mi-a şoptit sudălmi groaznice şi cînd şi-a luat, întrerupt din lucru, ochii de pe coloanele de cifre, şi tot timpul cît m-a ascultat, fără să-mi răspundă un cu- vîiit, şi mai pe urmă, cînd, după ce mi-a cercetat hîr- tnle, m-a dat cu un semn pe mîna subşefului, să mă „plaseze". Atunci şi-a lăsat iarăşi ochii pe registru, pentru a-i ridica îndată ameninţători, cînd a socotit că m-am întors cu spatele la dînsul, spre a urma pe ajutor.

M-am trezit la masă cu o fată mică şi măslinie poate, deşi mai tîrziu mi s-a părut vînătă, de-o vine- ţeală pălită, de cadavru vechi, injectat cu formol. Era slabă de tot, însă buzele-i erau groase şi răsfrînte ca ale domnului perceptor. De pe fruntea mică şi bombată porneau, pieptănate pe spate, fire groase şi aspre de cal. Avea un gît atît de subţire ieşind din şorţul negru, că acest soi de cap mic, ca o caricatură de chinez (Doamne, un chinez negru ca un african), părea înfipt ca într-o prăjină din gardul unui rege antropofag.

Astfel fu cînd ridică spre mine ochii fără pleoape şi rotunzi, de pasăre ; apoi mîna pipăi în colţul mesei, o mînă micuţă de copil, apucă repede ceva şi îndată, pe capul înfipt în ţeapă, apărură, uriaşe, lentilele de scafandru ale unor ochelari cu cîrlige de fier. Ochii mici şi rotunzi se măriră, se clătiră de-o parte şi de alta în cercul lentilelor şi se fixară asupra mea, umezi şi du- reroşi, de parcă mi-ar fi cerut iertare.

M-am cutremurat. Era şi ea o biată fată, la urm^i urmelor, şi nu merita un destin atît de vitreg ! M-am. cutremurat totdeauna dinaintea nedreptăţii firii acesteia, care ne ocirmuieşte de-acolo, din centrul mişcării veşnice, din nepătrunsul locaş al zeilor mari şi mici ! Unde sălăşluieşte desigur şi „urîtul", vrăjmaşul vieţii mele.

Trebuia să scriu la aceeaşi masă cu ea, faţă în faţă cu ea — o masă mare, dreptunghiulară, acoperită cu muşama neagră, lîngă care braţele unui scaun lătăreţ de scîndură păreau că mă aşteaptă de mult să mă cuprindă. Mila de arătarea-mi din faţă mă pătrunse pînă într-atîta, că nu putui

opri cîteva cuvinte de bună în- tîlnire. însă accentul, oh, accentul acela al vocii mele, parcă-1 aud şi acum ! El îmi luase înainte şi—1 auzeam cum complectează reţinuta mea politeţe : „Fie, domnişoară, mă resemnez să-ţi sufăr şi vecinătatea durni- tale... poate nu va ţine mult !" Cu neputinţă ca o fată atît de urîtă să nu întrezărească dincolo de cuvinte, în adîncul conştiinţei, compătimirea, mult mai$_t$ jignitoare şi mai repede de recunoscut decît chiar dezgustul.

Mi se păru că făcu o mişcare bruscă, parcă şi-ar fi dat capul înapoi. Covîrşit, plecai privirile. Doamne, dacă nu-i adresam nici un cuvînt, n-aş fi jignit-o mai rău ?

Sfios, înălţai spre dînsa doar pupila unui singur ochi. Şi cînd întîlnii ochelarii de scafandru, înapoia cărora ochii ei fugeau într-o parte şi într-alta, de parcă ar fi plutit în două borcănele cu apă, rămăsei împietrit. Urîtul era înaintea mea şi rîdea stăpînitorc Mă prinsese.

Gura capului înţepenit în par îşi prelungise colţurile pînă-n sfîrcul urechilor, care, Dumnezeule ! zvîcneau ca la animale. Prin crăpătura ei vînătă, dinţi scurţi, laţi şi distanţaţi sclipeau de albeaţă ; nasul se ridicase cu totul în sus, şi-n lumina ochilor mei nu rămăsese în locu-i decît un fel de cerc cu două nări, ca un rîtişor de purcel.

Pe urmă toată întruchiparea asta căzu pc-o parte$_9$ buzele se boţiră şi ochii de pasăre se clătiră brusc, descriind pe cîmpul lentilelor mişcări repezi, zbucnite. Zei nemuritori ! Capul de urangutan cocheta...

Am zîmbit cu milă şi cu dispreţ, dar urîtul n-a văzut sau s-a prefăcut că nu vede. Ochii lui licăreau cum trebuie să licărească ochii dracilor cînd îţi apar, aievea, noaptea. Jucau în orbite triumfători, şi cu cît le creştea strălucirea, cu atît mila şi dispreţul de pînă acuma începeau să se îngîne cu groază pe faţa mea, care oferea astfel deodată triplul aspect al acelor sinistre măşti de demult.

Pe urmă revolta-mi crescu fără margini cînd mica simiană schimbă o privire cu o altă funcţionară, ce stătea mai mult degeaba dinaintea unei măsuţe cu maşină de scris ; o femeie înăltuţă, slabă, suptă la faţă, cu nas coroiat, cu umerii

obrajilor puternic ieşiţi, ca la ofticoşi, de-o albeaţă de lapte, şi cu doi sini enormi, atît de enormi faţă de slăbiciunea ei, încît puteai crede că prisosul dintr-înşii îi dă acea înfăţişare lăptoasă, respingătoare.

Urîtul păru că spune tovarăşei de birou :

— E timid...

Iar faţa cea suptă încuviinţă...

Revolta mi se ridică tumultuoasă în coşul pieptului. Vroiam să fac ceva straşnic, un gest hotărît, ca bunăoară o trîntitură zgomotoasă a registrului ce mi se pusese dinainte sau o înţepenire mai temeinică în scaunul legănător şi seîrţîietor de sub mine. O astfel de mişcare bruscă, dinadins şi vizibil rea, era neîndoios că ar fi curmat de la început orice putinţă de îndrăzneală urîtului negru şi urîtului lăptos, din faţa şi din stînga mea. Maimuţa dinainte-mi păru că ghiceşte ce se petrece în gîndu-mi şi avu parcă o mişcare speriată, o lucire 111 ochi, de groază.

Atunci trebuia s-o sfredelesc cu ochii mei... în clipa aceea am avut în mînă izbînda şi viitorul meu. O clipă, o singură clipă de răutate, de cruzime, şi totul ar fi fost salvat...

Dar atît de caraghioasă era schimonositura aceea a chipului cu pretenţii omeneşti, că mila m-a doborît-o Mila, teribila mantie invizibilă pe care groaznica fantomă ţi-o aruncă pe cap, îţi întunecă vederile şi-ţi amoarte orice mugur de virilitate.

I-am spus o vorbă blîndă, o vorbă de nimic, da, îmi amintesc, i-am cerut oarecare deslușiri asupra modului cum trebuie să trec în registre (cu toate că era aşa de uşor de înţeles acest lucru). Şi ea s-a grăbit să-mi arate cu mare lux de amănunte şi a început, pe nesimţite, să mă descoase...

Cînd mi-am dat seama cît de departe am ajuns cu vorba (am surprins ochiul ei lucios şi scormonitor în gospodăria mică şi creştinească a mamei mele întotdeauna suferindă, în biroul vechi şi posomorit al întunecatului meu părinte, în curtea îngustă cu spuzenie de fraţi, de găini, de purcei, de cîini şi de pisici de-a valma), m-am cutremurat de moarte.

Am .început îndată să răspund pieziș și i-am aruncat o privire supărată. Pe urmă am tăcut încăpățînat.

Era prea tîrziu. Urîtul rîdea triumfător prin ochelarii cei groaznici, și rîtișorul se dilata și se contracta satisfăcut pe figura mică de omuleț ecuatorial. Rîdea mut și înainte, iar mie mi se părea că-mi rînjește verdele mucigai de pe păretele percepției din orășelul natal.

*

Pe senin, localul percepției fiscale a circumscripției a XXIX-a n-avea cîtuși de puțin înfățișarea jilavă a percepției din orășelu meu, Era o clădire veche, cu zi· duri groase și cu etaj. (La etaj locuiau domnul perceptor Vasilescu și cu nepoata. „Chiar domnișoara cu care scrii dumneata la masă e nepoata domnului perceptor m-a lămurit moș Mihalache, omul de serviciu ai instituției și toboșar la licitații.) Mi s-a părut curioasă lămurirea moșului, căci la etaj observasem la venire ferestrele cu glastre de mușcate și cu *brise-bise* curate de borangic.

Dar dacă localul începea să-mi inspire încredere cu zilele ce treceau, personalul, de la mătăhălosul domn Vasilescu și pînă la nepoata-i crescută de-abia cît un picior de-al lui, întregul personal, compus din doisprezece funcționari, bărbați și femei, părea din cale afară de curios. Era de neînțeles cum din tot Bucureștiul ăsta, cu femei atît de frumoase și cu bărbați așa de chipeși, se adunase tocmai la percepția circumscripției a XXIX-a figuri așa de ciudate, fiecare cu cîte-o me- tehnă și cu seamăn de animal.

într-un rînd, ridicînd ochii deasupra hîrtiilor mele, am descoperit acest lucru uimitor, privind mai atent la unul din ei. Speriat, am întors ochii la cel de alături, și acesta mi-a întărit și mai mult părerea. Și astfel, din masă în -masă, cap cu cap, am avut impresia lămurită că mă găsesc în mijlocul unei menajerii.

Mi-am amintit îndată de-o carte scumpă a copilăriei mele, *Le monde avant la creation de Vhomme* Ulti- mile file ale cărții acesteia, ca o adeverire a cuprinsului ei, erau umplute de ilustrații cu diferite fizionomii de capete

omeneşti, puse alături de capetele diverselor animale cu care semănau leit. Astfel erau acolo : o figură energică, bărboasă şi cu plete (îmi pare chiar a autorului), semănînd cu un leu, apoi alta cu un nas coroiat şi ascuţit, cu un ochi rotund mai mare şi cu altul mai mic, semănînd cu un papagal. Erau pe urmă altele (aproape toate speciile), puse alături de 0111,şiai fi putut jura că ficcare din indivizii arătaţi acolo au dăinuit vreme mai îndelungată, în generaţiile lor ancestrale, sub forma animalului respectiv. Tovarăşii mei de birou descindeau, deci, unul, hotărît, din cal (asemănarea lui cu preţiosul animal era cu mult mai izbitoare decît a exemplarului din cartea lui Flam- marion [21]), un altul era berbec sadea, un al treilea cameleon (un tînăr palid cu nas mare şi ochi rotunzi ca monedele, o figură translucidă de ceară albă). Aveam apoi un mops, un iepure (cînd sta în lumină) sau şobolan (cînd sta în umbră), în sfîrşit, unul cu lămurit aspect bovin (speţa totuşi n-aş fi putut-o preciza : bou, bivol sau bizon). Femeile erau : o raţă cu legănat greoi, un purcel şugubeţ, cu guiţat plăcut, şi un cocostîrc — doamna cea lăptoasă — cînd o priveai în profil, sau ştiucă, văzînd-o din faţă. Strămoşii tovarăşei mele de masă sălăşluiseră într-o formă superioară, poate urangutan, în orice caz maimuţă.

în schimb, domnul perceptor era mai greu de definit ; cu bucile acelea enorme ale feţei, cu bărbia revărsată şi presărată cu ţepi rari, cu nasul ridicîndu-se dintre ochii abia deschişi, pentru a se teşi mai jos, lă- bărţîndu-se, ca să se piardă în stufăria mustăţilor cărunte, cu ţeasta ascuţită şi coperită cu stuh aspru, ca o colibă de sălbatec, în sfîrşit cu trupul acela lung şi enorm, despărţindu-se în picioare ca în alte două trupuri, îţi făcea impresia unui exemplar de mult dispărut din arborul regnului sau poate o alcătuire monstruoasă, o bizarerie a creaţiei, o dublă reptilă, cu organele centrale comune şi cu cele periferice îndoite, în felul fraţilor siamezi, raportîndu-1 la genul omenesc. îţi inspira părerea aceasta cînd sta pe scaun cu picioarele întinse mult pe sub birou, pînă

[21] ***Lumea înainte de crearea omului*** (fr.).

aproape în masa vecină, sau cînd ploua şi era posomorit afară. Cînd se ridica în sus şi nu ploua afară, ai fi zis un proboscidian, tăiat în două mai incoa' de pîntec ; nasul teşit jos jurai că e o rădăcină de trompă, iar hainele cenuşii şi soioase şi pantalonii largi, cutaţi, cu tur de şalvari, îţi aminteau pielea crăpată în toate chipurile a elefantului.

Fără îndoială, ei nu puteau fi decît degeneraţii sub formă omenească ai unor neamuri care-şi avusese maximul lor de strălucire fizică şi poate chiar intelectuală pe vremurile străbunului respectiv din întinsul regn de vertebraţi, ce, rînd pe rînd, au stăpînit planeta.

în ziua cînd am făcut constatarea aceasta, abia revenit în odăiţa mea, m-am şi repezit la oglinda punctată de găurele transparente, pe unde vechimea mîncase aliajul dedesubt şi m-am contemplat îndelunge Am deschis şi un tratat mic de zoologie, căci cu mine adusesem, din provincia unde jurasem că n-am să mă mai întorc, pînă şi cărţile de liceu. M-am comparat cu multă luare-aminte cu fiecare din chipurile cărţii, plină de planşe şi ilustraţii. Bucuria mea creştea ne-contenit cu cît vedeam că nici pe departe nu aduceam cu vreunul din ele. Hotărît lucru, eram un om adevărat ! Hotărît lucru : neamul meu trecuse ţepede prin diferitele forme ancestrale, ca să se oprească şi să se dezvolte pînă la maximul puterii şi frumuseţii sale în forma aceasta : om. Poate nu eu eram exemplarul din vîrful culmei, dar în orice caz — şi cu atît mai bine — mă găseam în plină ascensiune.

Foarte mulţumit pentru neamul meu, îmi venea să strig de bucurie. Dacă întunecatul meu tată ar fi fost alături, l-aş fi sărutat — pentru întîia dată în viaţa mea de cînd mi-aduc aminte — şi cu multă tandreţe
mea.

Fericit, cu mintea plină de culmi uriaşe, de vîrfuri solitare, cu zăpezi eterne, cu sufletul plin de lumină, din ziua aceasta am păşit cu multă încredere prin odăile percepţiei fiscale a circumscripţiei a XXIX-a, iar pe mica schimonositurâ omenească, alături de care fusesem

condamnat să lucrez în birou, o priveam de atunci într-una cu semeţ aer de biruitor !

Aveam ore de lucru dimineaţa şi după-amiază. Cînd venea „vărsarea", şi se nimerise să vie tocmai acum, „biroul" se prelungea mult după 7 seara, şi uneori ţinea pînă la miezul nopţii. Atunci domnul şef se zăvorea în cabinetul lui cu subşeful şi cu subalternii mai mari, şi acolo aveau loc dezbateri nespus de violente. Cînd ieşeau cu toţii, păreau transfiguraţi, parcă scăpaţi de-a dreptul din peşterile strămoşeşti, şi ne măsurau — mai cu seamă pe mine — cu priviri oblice, bănuitoare. Iar după ce încasările erau predate Administraţiei financiare, după ce calculele şi verificările se ■închciaseră complect, eroii misterioasei operaţiuni fiscale terminau bilanţul cum trebuie, la domnul Nae „comersantul" — cum i se spunea — cu vin bun, din colţul cel mai apropiat.

în cele vreo trei-patru zile — unicile într-o lună — care urmau acestei epoci, se mai putea sta de vorbă cu domnul perceptor, ba chiar glumi. (Ca omul după muncă spetitoare, îmi explicam eu această voioşie bizară.) Altfel, era „turc", cum spunea singur. La 8 şi un minut dimineaţa, condica de prezenţă era ridicată ; la 3 şi un minut, după amiază, de-asemenea. Nu admitea nici o scuză şi se desfăta straşnic cînd funcţionarul întîrziat cu peste un minut rămînea încurcat în faţa „altarului" gol. „Altarul" era pupitrul de lîngă uşă, pe care stătea „sfînta evanghelie", adică registrul pre- 2enţelor, Denumirile acestea erau cunoscute personalului percepţiei circumscripţiei a XXIX-a din vremuri imemoriale, totuşi şi acum, cînd le pronunţa, întregul personal însoţea cuvintele de-un soi de surîs sec, ca o înghiţitura, foarte accentuată mai ales la domnul şef. Desfătarea dumnealui se mai învedera şi prin desfacerea bucilor obrazului de frunte şi apariţia între straturile de carne afumată a doi sîmburi de măslină. în limbagiul celor din birou, aceasta însemna că domnul şef „face ochi", glumă care se repeta de asemenea de zeci de ani, producînd aceeaşi satisfacţie şi aceeaşi ilaritate.

Cînd nu era de faţă nici domnul perceptor, nici ne· poata lui, „statul său major" denumea pe şef „tîlharul cel bătrîn". La rîndul lui, domnul Vasilescu, cînd lipsea vreunul mai de

seamă dintre sfetnicii săi, îl categorisea faţă de ceilalţi cu epitetul „pungaşul ăsta", apoi complecta, deschizînd o gură de cetaceu, spre care arăta cu degetul : „Să mă scuipaţi colea dacă nu l-oi băga eu p-ăsta în puşcărie". Pe feţele subalternilor apăreau atunci îndată vagi palori de culoarea pămîn- tului, de parcă s-ar fi îmbolnăvit cu toţii pe loc de ficat; însă îşi reveneau repede şi rînjeau atît de larg către şef, că acesta nu se putea opri să nu le spună : „Ei, ce vă chiorîţi atît la mine ? Credeţi că mă *spai* Pe urmă rîdeau cu toţii, şi o împăcare generală avea loc la comersantul din colţ. S-ar fi putut zice că glumele acestea vulgare, cu tîlhari, puşcărie, scuipat. şi spăiat, erau făcute anume ca să se spargă în prăvălia negustorului.

Totuşi, erau prea tari ca uneori o teamă vagă de un viitor şi mai teribil decît cel dominat de urît să nu-mi încropească simţirea. Gîndiţi-vă, o singură greşeală de calcul în scripte şi... Doamne fereşte ! Noroc că eram încă doar copist. Aveam toată vremea să scap din vizuina în care căzusem...

*

Toamna era încă frumoasă. Bruma da acoperişurilor aer de curăţenie şi eleganţă ; parcă toate ar fi fost de sticlă mată. Grădinile locuinţelor îşi arătau prin grilajurile de fier ultimile splendori; peste arbuştii mai plăpînzi se şi lăsase sacul călduros şi ocrotitor al grădinarilor. Contururile lucrurilor erau linii puternice ; din pictorul acela în culori vii, tălmeşuite şi jucăuşe în arşiţa verii, Dumnezeu dădea acum mai multă luare-aminte desemnului clar. Nu părăsise încă de tot culoarea, dar zi cu zi negrul cu albul triumfau asupra galbenului pămîntiu, unica pastă ce se mai îndărătnicea să mai persiste.

Reliefurile se accentuau.

Cu toată apropierea odăiţei mele băieţeşti de birou, pe scurta porţiune de drum străbătută de patru ori pe zi întîlneam într-una revărsarea lumii „celeilalte", a lumii din care trebuia neapărat să fac şi eu în curînd parte.

De unde ieşeau atîtea femei frumoase, necontenit altele ? Strada asta nu era locuită oare de aceiaşi oameni ? Se

schimbau aşa de repede, se premeneau necontenit, deveneau alţii dintr-o zi pe alta ? îţi venea să crezi în fantastic...

Era o lume care curgea veşnic, necontenit, nestatornic. Statornic nu era decît personalul cu tipar strămoşesc pe faţă a percepţiei circ. a XXIX-a... Asta la birou, iar acasă, proprietăreasa, o femeie enorm de grasă, cu patru caturi de guşi, cu pieptănătura şerpuită de nenumărate vine cărunte şi totuşi cu un trandafir învoit înfipt necontenit în cocul încolăcit după o modă de mult uitată.

Un pustiu groaznic în mijlocul acestei eterne prefaceri. Tot drumul meu, fie că ducea la birou, fie că-1 prelungeam în zile de sărbătoare pe străzi mai depărtate — uneori chiar mă hazardam pînă sub bolţile de tei ale Şoselei — nu era decît aceeaşi albie de nisip, peste care curgea vesel şi săltăreţ rîul vieţii „celeilalte" l

în viaţa aceea trebuia sa pătrund neapărat- Aceasta era unica „hotărîre" pe care o luam în fiecare dimineaţă, înainte de a mă da jos din pat. Obişnuisem să mă trezesc înainte de a se crăpa de ziuă, pentru ca să mi-o întăresc şi mai mult, sau, cînd mă trezeam uneori ceva mai tîrziu, pentru a controla dacă nu e cumva slăbită, dacă are nevoie de noi întăririL

Şi hotărîrea asta creştea.

O vedeam cum creşte din zi în zi, cum se ramifică şi se împleteşte, cum umple sufletul şi gîndul ca un copăcel un clopot de sticlă. O îngrijeam ca pe un oleandru, îi stropeam pămîntul din vadră, 11 rupeam frunzele uscate şi ramurile galbene. Şi aşteptam să-i dea florile, floare cu floare, un buchet de fapte care să-mi încunune începutul adevăratei vieţi, să gonească urîtul.

Planta asta, care se ramifica într-una şi lua propor- · ţii de copac mare, era secretul şi mîngîierea vieţii mele. La umbra ei trăiam o viaţă cu totul alta... O ! ce departe mă simţeam de percepţia circumscripţiei a XXIX-a, de odăiţa mea, de proprietăreasa obeză şi chiar de perina pe care mi se odihnea capul, cînd contemplam, de pe ea, acea minunată, ^aromitoare, magică plantă a spiritului meu. Cîte flori, cît de frumoase şi de mirositoare ! Pe crăngile ei începură de la un

timp să crească alte plante, şi mai fantastice şi mai ameţitoare ; şi apoi, din acestea, altele. Se altoiau una pe alta, crescînd, umplînd seninul, înălţmdu-mă în parfum nemaisimţit şi-n cîntec de pasări spre culmi nebănuite...

Pierzîndu-mă în visul matinal al acestui năprasnic copac de hotărîri şi visuri înfiorate, mtirziai în mai multe rînduri şi trebui să suport rînjeteîe celor cinci specii din biroul meu, precum şi glumele idioaie ale domnului perceptor, pe care, fără îndoială, fu de neapărată nevoie să le subliniez cu propriul meu surîs de admiraţie.

Cum mi se puse în vedere, însă, că dacă recidivele se înmulţesc, e cu putinţă ca salariul meu modest să fie influenţat în mod invers proporţional, trebui ca în unele dimineţi să mă arunc din fugă chiar de la jumătatea minunatului copac şi să mă îmbrac cu graba soldatului pe care-1 trezeşte trîmbiţa de atac, pentru a avea vreme să apuc condica.

Şi iată, nu peste mult, involuntar, mă trezii cocoţat pe ramurile gigantului arbor al imaginaţiei mele chiar în plină activitate de birou, pe cînd treceam în registre sau pregăteam corespondenţa, caligrafiind-o, după conceptele şefului. Lucrul ce mi se impunea în acest anost birou devenise aproape mecanic, aşa că nu pregetam să dau drumul imaginaţiei mele, aşa cum ai deschide unei păsări uşa coliviei. Şi îndată mă vedeam zburînd din creacă în creacă, din floare în floare, ciripind de beţia dimineţii, a văzduhului deschis...

Pînă fusei chemat de domnul şef. Lucru nespus de ciudat : domnul şef dădea din mîini şi se înverşuna la mine ca un 0111 fără măsură de necăjit. Şi cu toate astea, ochii domnului şef străluceau de bucurie şi de triumf.

— Cum ţi-ai permis să pui pe hîrtia asta, în loc de numele ministrului... să pui „indescifrabil" ? *Cin*' te-a învăţat ? *Cin* ?*

Erau nişte adrese ce se trimeteau, însoţite de copii după acte şi decizii ministeriale, unor contribuabili, încurcat răspuns al oficialităţii la nişte oferte tot aşa de *încurcate,* CU imobili, licitaţii, mai ştiu eu ce ? pentru a se curma, pe cît am înţeles, un proces cu taxarea greşită a unei succesiuni. Sau cam aşa ceva, însfîrşit, o grozăvie întreagă.

—Indescifrabil, ai ?... Domnul ministru indescifrabil... Dumneata ştii ce însemnează asta ? Imediata punere a dumitale în disponibilitate, ca să nu zic altfel... Şi culme, mai faci şi pe alţii să greşească...

Şi culme, vorba dumnealui, îmi trînti în nas o hîr- tie la fel cu a mea, lucrată de micul maimuţoi.

îmi fu ruşine să-i lămuresc că tocmai maimuţoiul mă încurcase. Căci în ajun arătasem nepoatei domnului perceptor una din hîrtii şi-o întrebasem ce nume arată semnătura încîlcită de-acolo, pe care trebuia s-o reproduc în copie, însoţită de tradiţionalul semn : (ss). Era destul de natural, cred, să recurg la cunoştinţele tovarăşei mele de birou, mai veche ca mine în slujbă cu doi ani.

— Ce-are a face ! se grăbise să-mi răspundă mai- muţoiul. Scrie şi dumneata „indescifrabil". Aşa se scrie de obicei cînd nu se înţelege prea bine iscălitura.

— Bine, domnişoară, ştiu eu asta... dar aici e vorba de- un ministru.

— N-are nici o importanţă... uite la mine...

Şi, răsfoind teancul de copii, scoase tocmai pe aceea pe care mi-o arăta acum indignat domnul perceptor.

— Poftim, de doi ani de cînd fac aşa...

Şi, liniştită, pusese dovada indiscutabilă la loc, printre hîrtii...

...Cu toate astea, un ultim pic de mîndrie mă împiedica să mărturisesc că a trebuit să mă adresez, unui biet căpşor de maimuţă spre a mă dumiri într-o chestie aşa de simplă. Şi pe urmă, cum aş fi putut răspunde acestui furibund, care urla acum la mine, cu ochii scoşi:

— Dumneata... care va să zică, îmi... îmi... îmi strici... care va să zică, funcţionarii... După care, potolind brusc vocea, tentat de-o supremă curiozitate, pentru a dezgoli complect, parcă, halul de degradare în care mă găseam : Dumneata, domnule, strigă, se vede că nici nu ştii cine-i ministru astăzi, mă rog...

îndrăznii să ripostez cu o îngăimare ininteligibilă, însoţită de-un chip special de-a clătina capul, gest care-η consensul general al vorbitorilor prin semne se traduce prin cuvintele : „Ce dracu, şi dumneata acum... prea mă crezi..."

Dar fie că domnul perceptor era needificat asupra acestui soi de limbaj, fie că (înspăimîntat de ce-ar mai fi putut urma) modul cum mă servii de el fu ori prea imperceptibil, ori prea vrednic de milă, domnia-sa nu se lăsă pînă nu mă îngenunche definitiv :

—Ia uite, domnule... nemaipomenit... Cine e, domnule, ministru de finanţe acum ?... Cum cheamă, domnule, pe actualul dumitale ministru ?... Dar e ne~ mai-po-me-nit...

Cine ştie... poate că aş fi putut să număr cîţiva miniştri. Dar cine anume să fi fost la Finanţe... De... ! mai înainte ştiam că fusese un ardelean, ba doi... iar acum, sub noul guvern... hm... mai încoa' ştiu bine că a avut loc o remaniere...

Deşi memoria mea lucra acum cu o înverşunare neobişnuită, tăcerea care se prelungea şi expresia de durere a feţei fură pentru domnul perceptor argumentul hotărîtor.

—Du-u-te, domnule ! îmi spuse atunci, clătinînd la rîndu-i din cap, desigur a pagubă, şi privindu-mă atît de compătimitor, că, fără să vreau, îmi fu şi mie milă de mine.

Căci în momentul acela pînă şi eu trebui să-i dau dreptate domnului şef. **„Păi** bîne, domnule, să nu ştii dumneata cum cheamă pe propriul tău ministru ?... Nici măcar atîta interes... Du-u-te, domn'e... du-u-te, domn'e..."

îmi făcea o nespusă plăcere şi, curios, simţeam ca un fel de uşurare să-mi spun astfel singur, cu acelaşi ton şi cu

aceeaşi mină pe care le avusese domnul şef cînd mă concediase : „Du-u-te, domn'e..."

Şi tată-meu, care-mi scrisese că dacă mă vor îndepărta din slujbă din vreo greşeală a mea, îmi taie şi pensioara şi nici acasă nu mă mai primeşte.

Nu, nu, trebuie să iau măsuri drastice cu mine. Trebuie să mă scutur o dată... Trebuie să fac orice, ceva... dar să fac...

deşi, slava Domnului! erau destul de aşezate, se îri- tîmpla să mă atingă cu mîna sau să-şi şteargă întregul şold de coapsa mea.

Roşeala îmi aprindea îndată atunci, viu, obrajii, şî sfiiciunea îmi punea nod în gît, dar astea păreau că îndîrjesc şi mai mult pe coana proprietăreasă22

Şi astfel, într-o bună zi, mi-am dat seama că mă găsesc în faţa „faptei".

Lucrul acesta m-a emoţionat profunde însă nu era timp de pierdut! Cu toate astea, înainte de-a schiţa primul gest... am meditat, desigur.

Dar ce deosebire între meditaţia de acum, rece, calmă, sumară, precisă, şi vaporosul copac de planuri şi de aranjamente suprapuse, ca podoabele bradului de sărbători. Cu ce nervi de oţel aruncam, vreasc nefolositor, orice complicaţie de scrupul, orice piedecă de conştiinţă ! Nu mă mai recunoşteam. Eram veritabilul cinic din romanele lui Balzac... Ce Balzac ? ! Eram autenticul fiu al trotuarului bucureştean! Socoteala era simplă şi înfiorător de precisă s înainte de toate, porţiunea din salariul meu rezervată chiriei

---

22

Într-una din seri, întreaga grămadă de carne, oase şi grăsime a proprietăresei se revărsă în patul meu, aşa cum trebuie să se reverse pe fundul furgonului, la abator, hrana pe-o zi a unui întreg regiment.

Gazda mea — de mult băgasem de seamă — mă primea cu zîmbet şi cochetării de mastodont. în găteala ei apăruseră mai multe panglicuţe ca de obicei, iar în cocul încolăcit ca acum treizeci de ani se răsfăţa, în locul trandafirului cu care o găsisem, un întreg buchet.

Ea se prefăcea că rămîne cu de lucru prin odaie la mine, şi nu arare, asezîndu-mi obiectele de pe măsuţă,

era asigurată. Fără îndoială, namila de •carne avea cel puţin atîta bu-n-simţ ca să înţeleagă de la sine lucrul.

Acesta era deci punctul de plecare. Din el pornea zigzagul scurt al unui viitor doar de trei linii. (Totul era atît de simplu, că se putea transpune grafic. Lungimea fiecărei linii însemna timpul necesar — după calculele mele, două, cel mult trei luni — pentru a pregăti modul de viaţă ce urma a *ii* parcurs de linia următoare.)

Ergo : neplata chiriei; [OC)]menajul în doi fără vreo contribuţie din parte-mi; °°°> — cînd tinereţea mea avea să devină complect indispensabilă nevricalelor cvadragenarei, părăsirea percepţiei (mai încape îndoială ?) şi luarea din scurt a studiilor. Iar la urmă : punctul de ajungere, apoteoza : licenţa în drept şi piciorul în dosul amatoarei de carne crudă. (îmi plăcea mult, la facerea acestor calcule, să-mi reamintesc calităţile juvenile ce ofeream în schimb ; credeam atunci că mă văd şi mai cinic decît mă închipuiam, deşi, poate, nu era decît nevoia conştiinţei ofensate de a valorifica preţul plănuitelor josniciri.)

Gîndul mergea şi mai departe chiar ; el compunea şi o scrisoare despotului autor al zilelor mele, cu arătarea demnă şi cuviincioasă, însă fermă, că mă pot dispensa pentru totdeauna de oblăduirea-i calică. Aceasta în urma ultimei lui scrisori, prin care eram ameninţat din nou cu tăierea micei pensioare de-acasă în cazul cînd — „e lucru notoriu în tîrg" (tîrgul meu de origină) — voi continua să ocolesc universitatea. (Dumnezeule, omul ăsta imposibil nu poate şti, şi cu siguranţă nu se va putea convinge niciodată, cum se încruntă domnul şef doar că-i pomeneşti de universitate şi cum îţi scoate ochii a doua zi, după ce de-abia ţi-a dat voie un ceas în ajun.) De altfel, în privinţa tatălui meu, mai rău, desigur, decît unul vitreg cînd era vorba să recunoască dreptul la libertate al vîrstei mele, gîndu-mi pregătea şi alte răzbunări, la fel de demne şi de cuviincioase. însă pentru că

gîndul, de-abia înmugurit, începea să crească deodată, zănatec, altoind din nou crengi sterpe pe cele trei braţe ale cumplitului zigzag, securea intră din nou in funcţiune.

De altminteri, orice prisos de imaginaţie căzu jertfă descătuşerii de urît ce avu loc în patul meu după căderea proprietăresei — mai degrabă după căderea mea — într-o seară din luna nouă şi cu crai nou apucînd pe cer. într-un noroc !

Căderea în purgatoriu : cum voi şti să suport scrîşnirea dinţilor şi tăiuşul flăcărilor, aşa voi putea să birui.

. . . . . € > » «

Şi mă purtai de minune.

• . . . . . β C

>)

Ce pot să mai spun ? Cît mai fură trei zile pînă la venirea cîştiului următor, coana Măndica, precum îi zicea, îşi reluă odaia ei de dormit. O revăzui de-abia în ziua plăţii : coana Măndica nu semăna nici pe departe cu cea de pînă acum. Parcă între noi nu fusese de cînd lumea nimic altceva decît un simplu contract verbal de locaţie.

— Cînd iei leafa *maica* ? Fă cum oi şti, şi mîine s-o aduci. Că (aici oftă o dată) dacă n-ar fi chiria asta, nu ştiu, zău, cum aş mai scoate-o la capăt(aici oftă de două ori).

A doua zi bătu discret la uşă.

— Intră !

Ea începu să deretice p-ici, pe-colea, ca-η primele zile ale construcţiei zigzagului meu de fier. Atunci, cu inima strînsă cît un pumn de copil, dădui lovitura supremă :

— Vrei chiria ?

— Da, maică, da... că dacă n-ar fi...

— Uite chiria ! strigai, apucînd-o deznădăjduit în braţe şi, cu sufletul pe buze, potopind-o de sărutări pe guşa cu patru caturi... Uite chiria...

Mă respinse dintr-un brînci, Şi ce-mi auziră urechile mele

Trebuie să fi fost galben ca un mort cînd îi dădui banii. Şi trebuie să fi tremurat ca o vargă cînd îi şuierai în ureche, împingînd-o afară :

— Aici nu mai calci decît în lipsa mea, cînd faci curăţenie...

Ea a ieşit pe uşă, dar a revenit la fereastra, pe care tocmai apucasem s-o deschid pentru a goni mirosul fad a apei cu miresme ieftine cu care-mi stropea odaia de-o lună încoace.

—...şi să ştii (ţinu să-mi strige cu orice preţ, în auzul vecinilor) ...oricînd poţi pleca... mie nu-mi trebuie chiriaşi d-ăştia... eu altfel de lume am apucat pînă acum... eu sunt femeie cinstită... eu nu sunt d-alea, ai înţăles ?... Plata pe două săptămîni înainte, şi paşuşul... scurt... Aha... cu mine nu merge...

Două luni după aceea ne-am perindat amîndoi prin cameră, ea ziua, eu noaptea. In cele din urmă a trebuit să-i bat la uşă, cu o cutioară de bomboane în mîna. I-am dăruit-o galant şi-a trebuit o desfăşurare metodică de curtoazie şi îndrăzneli ca s-o învinq din nou. Ce să spun ? Era pentru mine o nouă obişnuinţă, de care nu mai puteam să mă lipsesc... Ajunsesem, chipurile, să pierd iarăşi noapte cu noapte ca să văd cum creşte aievea copacul nemărginit al miragiilor în pustiu.

Iar seara, cînd fu să-şi uşureze şiretul fustei, dînd spaţiu liber maldărului de grăsime, mi-a pus din nou, ca un sclipiş de stilet între ochi, neînduplecatul imperativ :

— însă chiria trebuie plătită la fiecare cincispre- zcce ale lunii. Să ştii că nu mai admit întîrzieri.

înainte de a mă îngropa definitiv în mormîntul de cărnuri, îi văzui ochii cum se rostogoliră şireţi şi batjocoritori spre luminarea ce trebuia stinsă. Cum semă- nară în clipa aceea cu ai maimuţoiului de la percepţie !...

Ochii urîtuluL.

*

Potopul începuse de cinqi zile. Ploaia răpănea în ferestre cu atîta tărie şi atît de abundentă, că o vedeai găîeţi-găleţi

izbind geamurile, pentru a se scurge în şuvoaie murdare pe prichici, în jos. Pretutindeni răsuna zgomotul de cascadă, pretutindeni domnea întunericul. Corabia lui Noe aluneca tristă, cu odăile luminate în timpul zilei, pe oceanul mîniei dumnezeieştL

Din chiar dimineaţa de-a doua, umezeala străpunsese pereţii, şi acum creştea văzînd cu ochii spre tavan* Aproape de podea, culoarea verde a mucigaiului începea să arate rînjetul pustiului. Nava biblică semăna cu percepţia bătrînului meu orăşel. Animalele rumegau îngîndurate măruntele lor socoteli; capete aplecate pe registre păreau aplecate peste iesle. Tăcea», Şi eu tăceam, cu inima cît un ou de furnică, pe adresele mele monotone ca şi vaierul de-afară.

O frică de moarte îmi cucerea pe încetul mădularele, ca gangrena umezelii pereţii. Nici nu îndrăzneam să ridic ochii spre micul maimuţoi din faţă. Căci mai de dimineaţă, cînd îi ridicasem fără să gîndesc, un şir de dinţi mici şi ascuţiţi mi se deschisese răi în luminile privirii, şi doi ochi se lăbărţaseră teribil, clătmîn- du-se înlăuntrul ochelarilor uriaşi.

Aşteptam îngrozit.

Percepţia circumscripţiei a XXIX-a nu mai eausta. Prea era urîtă şi groaznică pentru a nu fi decît & imagine şi-un vis. Un vis urît, în pătueuî bătnnesc de-acasă înainte de a pleca spre oraşul *acela* mare şi îngrozitor. O, dacă mă voi deştepta, nu voi mai pleca, *nu* voi mai pleca...

Aşteptam îngrozit...

îndată, toată menajeria asta trebuia să necheze, să mugească, să behăie, să chclălăic. Maimuţoiul din faţă-mi să urle, şi trupul de plesiozaur al domnului şef, să plesnească din cele două cozi, prefăcute în picioare.

Doamne-Dumnezeule, unde m-ai adus ? Ah, iată ! A început purcelul... Mi se adresează mie, desigur. Mă prefac că n-aud. M-am adîncit cu totul în registre. Purcelul plecă supărat. Guiţăitul s-a transformat în grohăit :

— Da'ce, nu mai auzi ?

Şi atunci hohotul se ridică. E un iad întreg. Auzi cum plînge cornutul cel mare, cum se repede berbecul, cum măcăne raţa !...

Doamne, de ce nu i-am răspuns purcelului ? Trebuie să faci pe voie tuturor în lumea asta de vrăjitorii... Uite că se întoarce purcelul...

— Mie v-aţi adresat, madam Georgescu ?... Zău că nu v-am auzit... De-aţi şti cît de departe mă gîndeam...

Priveam drept în rîtişorul alb de purcel de lapte, fricos, să nu se amestece în vorbă maimuţoiul de alături.

— Da... v-am văzut eu că aveţi o natură de poet... glumi şăgalnic madam Georgescu, satisfăcută.

Iar menajeria, crezînd c-a făcut O glumă, se porni iarăşi să zguduie corabia. Se auziră paşii domnului perceptor. Madam *Georgescu* fugi *în* biroul ei de alături, cu uşile căscate. Nemişcare generală... Doar tălpile lătăreţe plesneau podelele roase, ca cozile de reptilă.» Afară bubuia urgia Domnului...

Ridicai doar un singur ochi de pe adrese. Pe domnul perceptor nu-1 vedem decît de la mijloc în jos. Picioarele lui groase, cît stîlpul de coloană, în pantaloni largi, cu turul jos, păreau acum trupuri de ceta- ceu, sfîrşite în vîrf uri de ghete fără talpă şi ascuţite ca aripioare din coada morunului... La mesele celelalte, capul de cocostîrc al doamnei Popescu părea că ciugule din maşina de scris ; capul de cal al ajutorului domnului perceptor chiar sforăia zdravăn, ca un armăsar în apropierea lupului (un tic care nu mai lăsa nici o îndoială asupra originei domnului subşef). Mopsul lucra cu giira deschisă, lăsînd să se vadă totdeauna şirul de dinţi dedesubt, iar iepurele mustăcea într-una. Prin uşile date de părete, simţeam pe ceilalţi, fiecare la masa lui, cu mutra lui, care mai izbitoare decît alta în asemănarea cu specimenul strămoşesc. închipuiţi-vă corabia lui Noe, cu exemplarele faunei terestre, pe care plesiozaurul, hărăzit să rămînă dincolo de bariera

veacurilor, o atacă, aruncă pe alesul lui Dumnezeu în valuri şi întoarce vremurile spre bezna începutului. Toate animalele tremură, chiar şi eu, unic exemplar al speciei mele, păstrat de uzurpător ca obiect de ironie.

Uriaşa formă şi-a oprit de mult carapacea lîngă masa mea. Pare că mă examinează cu atenţie. Literele şi ţifrele, deşi scrise de mine, îmi joacă pe dinainte. Abia se smulg din vîrful tocului şi încep să se învîr- teascăparcă, [ar fi] inelele fumului de ţigare, unele încet, altele repede, şi din ce în ce mai repede, în circumvolute de adevărat fior. Rămăşiţa izbînditoare a erei secundare ma fixeaza într-una. îmi închipui ochii aceia crăpaţi de straturile de grăsime, ca două botişoare de cîrtiţe ieşite la pîndă, seara, din dealul complicatelor galerii ale muşuroiului.

Vorbeşte. A spus ceva... Un cuvint... Mai multe.,. Spune încă... Nu pricep nimic... N-am auzit... dar a vorbit cu grai de duh sfînt...

Reptila cu duh sfînt!...

Dumnezeule, vorbeşte iarăşi, sau poate repetă t

— Ce pereche potrivită !...

Potrivită ? Pereche ? Adică eu... şi... şi... cu maimu- - ţoiul, nepoată-sa...

Tăcere ameninţătoare. Apoi îndată întreg biroul bubuie de rîs. O, nu e rîsul care ar trebui, rîsul a bătaie de joc, rîsul aprig şi sănătos, ca fierul înroşit, care să ucidă vătămătura din rădăcini. E rîsul acela josnic al birourilor, rîsul tîrîtor şi umilit, ipocrit şi forţat. Ascult cum îl întind cu toţii ca pe-un elastic, cum îl apucă unul de la altul, încurajîndu-se pe rînd. Me- nageria e în răget. Presimt pe cei din despărţiturile vecine înfundînd uşile ; rîsul creşte şi prinde putere tot mai mare, e asmuţitor ; simt toţi ochii îndreptaţi spre mine, simt pe vecina din faţă făcînd cochetării ae june cimpazeu, simt ochii de pasăre dîndu-se peste cap pe sub lupele uriaşe.

Ah, domnul şef dă semne de nerăbdare. Una din cozile de morun a plesnit din nou pe podeaua nevopsită, bulburoşată de noduri. Tăcerea s-a lăsat încordată. E parcă în clipa pronunţării unei sentinţe sumare de moarte solului care nu ştie răspunde graţiei suverane. Nu pot să mai îndur săgeţile fluide, care mă sfîrtică.

Ridic ochii înspăimîntat... şi văd atîtea capete de animale gata să mă sfîşie, să mă împungă ; plesiozau- rul e atît de uriaş, că ar putea să mă înghită dintr-o dată.

Zîmbesc... un zîmbet umilit, fără culoare. Trebuie să am exact expresia supusă şi slugarnică a cîinelui bătut.

Zîmbetul meu s-a desfăşurat ca un curcubeu deasupra talazurilor de ură ce curg din atîţia ochi. Un tumult de veselie îmi primeşte răspunsul.

Gura domnului perceptor se întinde de satisfacţie pînă sub urechi, ca o semilună răsturnată. Faţa maimuţoiului, pe care nu îndrăznesc să-1 privesc decît cu coada ochiului, e în extaz, un extaz care, prin ochelari, dinafară înăuntru, pare monstruos.

în sfîrşit: rumoarea s-a potolit.

Domnul şef se îndreaptă spre biroul său, cu siguranţa de călcătură a vrăşmaşului care şi-a lăsat în urmă victima nemişcată pentru totdeauna.

Nu mă uit la maimuţoi; mă simt capabil de gesturi nesocotite. Gem numai în adîncul sufletului.

Afară furtuna îmi ţine hangul. Pe geamuri, găleţile potopului se reped îndîrjite, pentru a se scurge necurmat pe sticlă, în pîraie murdare, pline de mîl. Corabia trosneşte din încheieturi şi pluteşte într-una pe marea urîtului. Nicăieri nici cea mai neînsemnată amurgire de înseninare pe cerul sur ca părul de lup.

II

De mult s-a împlinit anul de cînd am venit în Bucureşti. Ameninţarea tatălui meu s-a realizat: pensioara mi-a fost tăiată ; „... sunt informat, *domnule,* că nu te-ai prezentat nici la examenul din iunie, nici la cel din toamnă. Că nu te-ai prezentat în iunie, treacă-meargă, mi-am zis. E, l-o fi amînat şi el pentru la toamnă! Şi toamna, ia 2ilflic gazeta, cetește-o de sus pînă jos. Pînă văd publicaţia cu reuşiţii. Ia să văd, zic, procopseala lui fi-meu. Și cetesc tot nume de băieţi de treabă. Numele nemernicilor lipseau. Iar mai pe urmă aflu că nici n-ai dat pe-acolo. Crezi dumneata că eu n-am oamenii mei care să mă ţină în curent cu viaţa dumitale ? Ei bine, pentru haimanale n-am parale !"

Am crezut că-i vorba tot de-o simplă ameninţare. Dar de două luni văd că tata nu glumeşte...

Sunt grozav de strîmtorat: coana gazdă mîrîie. Iată însă un lucru neaşteptat: în această restrişte sufletească şi materială, zîmbetul cu care mă priveşte domnul -şef se coboară asupră-mi ca porumbelul mîn- tuirii. Domnul şef m-a anunţat c-a făcut raport de mărirea lefei, pe care însă nu l-a trimes încă.

Chiar ţine să-mi repete, două-trei zile mai apoi şi chiar peste o săptămînă de la facerea raportului,
că nu l-a trimes încă. Hm, ce aşteaptă domnul şef ?
*-

Domnişoara Vasilescu constata c-am slăbit mult în ultimul timp. într-adevăr, simt o oboseală care-mi sleieşte tot corpul. Menajul cu proprietăreasa, pe care, iată, sunt atîtea luni de cînd l-am inaugurat, nu merge de loc. Mă costă scump şi nu mănînc totdeauna după foamea mea. Am impresia că madam Frosa[23], care faţă de vecini se comportă acum ca o soţie în regulă, pune bani deoparte. Cum vine luna, îmi acaparează toată leafa ; abia îmi mai întoarce şi mie, după aprige discuţii, cîte un leu, doi, pentru covrigul matinal de la simigiul care-şi plimbă în fiecare dimineaţă bufetul ambulant prin biroul nostru.

Cu toată frenezia ei nocturnă, cu toată gelozia cir călitoare cu carc mă ameţeşte şi cu toată revărsarea sinilor, care, cînd e încorsetată, pare o enormă cocoaşă crescută în piept, a început să-mi displacă. Firele albe din păr i s-au înmulţit, căci devin pe zi ce trece vizibile ; picioarele îi sunt din cale afară de groase, şi dacă ele mai trezesc un interes tot mai slab în intimitate, cînd sunt încălţate şi lăsate vederilor din rochia pe care şi-a scurtat-o după cerinţele modei celei noi, par înfiorătoare. Moliciunea de puf a cărnii abundente, care la început părea un deliciu, mi se pare acum fadă şi chiar mă scîrbeşte.

---

[23] **Pînă aici personajul apare sub numele de Măndiea.**

Semn bun. încep să reacţionez. (Şi asta mă bucură din cale afară.) într-o noapte chiar i-am întors şi spatele tocmai cînd se pregătea să-mi servească mîngă- ierile ei anoste.

Zadarnic a protestat, s-a zbătut să mă atragă. Am izbit-o cu piciorul în pîntecul flasc atît de puternic, că a plecat, jurîndu-se pe ochii (pentru ea, cel mai teribil blestem) care-i lăcrămau că nu va mai intra niciodată în patul meu. Am pufnit de rîs. Nici nu-mi mai trebuie. Pur şi simplu îmi face greaţă. Reacţionez, reacţionez...

Căci zilele trecute am surprins, în sfîrşit, unicii sîni virginali din percepţia fiscală a circ. a XXIX-a. Mi-au rămas încă în ochi, mici şi tari ca două jumătăţi de portocală... I-am surprins cînd maimuţoiul s-a aplecat mai mult decît trebuia.

O, sînii aceia... am mai văfcut eu destui sîni, dar aşa de tari, că pînă şi raza ochiului să se frîngă într-inşii, de cînd sunt nu mi-â fost dat să văd! Cu adevărat că în ziua de azi trebuie să întorci ochii spre fetele pocite dacă ţi-i aminte să mai întîlneşti curăţenia feciorelnică de odinioară.

De altminteri, de cîteva zile mă uit şi nu-mi vine să cred. S-a mai îngrăşat oare, sau ochiul meu vede mai drept ?

Domnişoara Vasilescu nu mai e aceeaşi, dar aproape de loc nu mai e aceeaşi ! Pielea nu-i mai e nici vînătă, nici neagră, ea are acea arzătoare culoare închisă a sudului şi ochii nu-i mai par aşa de mici fără ochelari şi nici aşa de neobişnuit de mari prin ochelari. Iar ochelari cu cîrlige poartă numai la biurou ; pe stradă-şi pune ochelari frumoşi, fără ramă şi cu căluşul de aur. Am cercetat-o apoi pe furiş în mai multe rînduri, fără păreri dinainte plăsmuite : piciorul i-e mic, glezna subţire, iar pulpa destul de plină. Să vorbim drept: nu sunt astea atributele unui frumos picior ? Nasul nu-i aşa de turtit, e un fel de nas în vînt, ca al rusoaicelor, în orice caz, mai firesc decît enorma pătlăgea vînătă — formă şi culoare — de pe figura coanei Frosa.

★

Iar într-un rînd băgai de seamă că, în lipsa domnului şef, funcţionarii ceilalţi îndrăzneau să-l ia în vîrful şfichiului chiar faţă de mine. Desigur, nu întindeau gluma prea mult, căci nesiguranţa şi neîncrederea încă domneau între noi.

Crezui mai întîi într-o cursă. Dar ei prinseră şi mai mult curaj văzînd că nici nu iau apărarea şefului, nici nu mă grăbesc să-i dau raportul.

însa nimic nu scapă dintre dinţa mei. A&îâStâ ftl bucuria mea cea mai mare : puteam deci să-mi ascund plăcerea zeflemelei, pentru ca pe urmă s-o rod numai eu singur pe de-a-ntregul, ca pe un os tare un cîine încercat. Mă socoteam deci stăpîn pe cea mai mare înţelepciune. Şi priveam cu milă pe nenorociţii ce mi se dau pe mînă unul după altul, de dragul unei glume sau răutăţi naive, încurcîndu-se fiecare — cînd, speriat de propria-şi vorbă, vrea s-o dreagă — tot mai mult în lanţul pe care în orice moment l-aş fi putut strînge.

Bietele fiare ! Ei nu erau de fapt decît nişte simpli oameni. Vai, nişte bieţi sărmani oameni !

De unde putusem oare scoate asemănările acele bizare cu reminiscenţele de la cursul de istorie naturală ? Doamne, şi acum îmi vine să *rid* cînd îmi amintesc !...

Nu mai văd nici plesiozauri, nici balauri, nici balene, nici moluşte ori alte jivine marine ; nu mai văd în căpăţîna calului uitat dinaintea comerciantului din colţ, trăgînd singur hodoroaşca pentru a face loc tramvaiului, pe domnul Mache de la „casă" şi nici în profilul doamnei Popescu, cocostîrcul care ciugule în maşina de scris. Nenea Mache e nenea Mache, bă- trîior, morocănos şi gata să se ia la colţi cu depunătorii (înainte, cînd îl vedeam că-i ţine atîta amar de vreme la ghişeu, mi se părea că-şi răzbună pe stă- pînul hodoroaştei), însă bun de glume nevoie mare la cîteva pahare, iar madam Popescu e madam Popescu, femeie necăjită, turnînd la fiecare zece luni cîte-un nou copil, pe care-l lăptează singură.

Iar domnul şef, la urma urmei, are şi el o nepoată ! Ce e „urît" în stăruinţa lui de-a o căpătui cît mai bine... Uneori mi-e milă de el şi-mi pare rău că-mi bat joc de dînsul 111 ascunsul gîndului. El nu-i părintele fetei, ci numai un unchi, după tată, fără copii... Şi cîtă deosebire între el, unul, şi noi; tată- meu, care mă pedepseşte cu tăcere de aproape doi ani, eu, care mă încăpăţînez încă să nu-i cer iertare.

Iată, gîndul ăsta mă face să mă las încurcat în micile laţuri ce domnişoara Vasilcscu mi le întinde cu instinctul ei feminin, subtilă plasă de păianjen, pe care, la cea dintîi mişcare, aş preface-o în neant.

Nu mai ocolesc ca pînă acum, cu abile pretexte; invitaţia domnului perceptor de a lua masa din cînd în cînd la dînsul. (Namila de-acasă se bucură de economie ; cînd i-am făcut cunoscut că e şi o domnişoară Ia mijloc, a întors, plictisită, vorba.) Domnişoara Va- silescu — domnul perceptor e văduv — dovedeşte o rară gospodină. Grija de a mă îndopa cu mîncări peste mîncări, lista încărcată şi compusa· după cum crede ca mi-a ghicit preferinţele la început îmi place, pe urmă mă revoltă. Dar mă biruie aroma bucatelor şi buchetul vinului, pe care în circumscripţie, în afară de cei cu stare, numai perceptorul şi poate şi comisarul îl au aşa de bun.

Şi trebuie să simt atunci, alături de mine, dragostea fără prihană şi fără măsură ; ştiu că la un semn al meu ea s-ar preface într-o bucurie nemărginită, o adevărată beţie de fericire, un avînt de recunoştinţă care s-ar dilata pînă-n hotarele morţii, aşa cum acele stranii şi rătăcitoare steluţe aproape invizibile, electrizate de vecinătatea soarelui, îşi aruncă, într-o izbucnire de fericire, mii şi mii de kilometri în urma fantastica eflorescenţă de pară. Şi mai ştiu că dincolo de zidurile acestea tălăzuieşte oceanul groaznic al vieţii fără odihnă ; al nepătrunsului zilei de mîine, al rîsului spasmodic şi desfrînat, al ochiului, enormului ochi hain pîndind dintre straturi de fard, al răutăţii fără margini, ascunsă de trăsăturile frumuseţii nemărginite.

Doamne, unde-i atunci urîtul ? E lingă mine, la masă, sau acolo, în tumultul ce se aude greu ca huruitul de camioane sau strident ca ţipătul beşicilor de automobil ?

Domnul perceptor ne-a lăsat singuri... îmi simt mîna atinsă de o piele moale şi umedă... o cunosc şi mă cutremur... şi nu îndrăznesc să mi-o trag înapoi, căci afară e urletul prigoanei fără sfîrşit. Aşa trebuie să mugească, să bubuie, să ţipe vuiturile fără hodină ale iadului...

★

într-adevăr, acum mi-e cu neputinţă să ghicesc unde s-a ascuns jivina, de unde mă pîndeşte cu ochii ei de diavol împieliţat.

Strada noastră a trecut prin fiorii unei întîmplări puţin obişnuite. O doamnă a fugit de la bărbatul ei, din palatul de pe Calea Victoriei (cu nu-mi amintesc să-1 fi văzut, colegii de birou însă m-asigură că e ceva cu totul măreţ : „Sa vezi dumneata — îmi întăresc ei convingerea — afară ca afară, dar înăuntru ce trebuie să fie"), şi s-a refugiat la părinţii ei, la noi în mahala. Casa bătrînilor — ceva mai la vale de percepţie — e, cum îi şade şi bine, o casă bătrî- nească. Are porţi mari de fier, cu ostreţe dese, are coperiş de ardezie veche, pe care a crescut muşchi verde, însă pare o locuinţă de oameni straşnic de cuprinşi judecind după mărimea ei, după trăsurile de modă veche, cu cai de culoarea murei, ale stăpînului (despre care se spune că nu vrea să pună piciorul în automobil) şi după şiragul lung de trăsuri şi maşini elegante cîte trag la scara cu lei de piatră mucegăită şi cu felinare răsfrînte în trei braţe cînd sunt zile de primire.

Cum spun, fata oamenilor ăstora, pe care eu nu i-am văzut fiindcă de-abia dacă ies, a fugit de la bărbat şi s-a refugiat la dînşii. Poveste veche ! Poate din simple fasoane muiereşti, poate din vreo neînţelegere, poate din gelozie, cine ştie ! Soţul ei a rămas cu palatul lui măreţ, care pe dinafară o fi cum o fi, însă înăuntru ce trebuie să fie ! în sfîrşit, o daraveră boierească !

Noi, ceilalţi, umili funcţionari ai circ. a XXIX-a, poate nici n-am fi aflat de ea dacă bărbatul n-ar fi venit după-amiază, ca tot bărbatul, de sus sau de jos, să-şi ridice nevasta.

Şi-a oprit maşina mare şi albastră, ca haina marinarilor, dinaintea casei vechi, boiereşti ; iar maşinistul — cum se cuvenea faţă cu un boier ca dînsul — s-a coborît şi a sunat. Dar nimeni n-a venit să deschidă. (Mahalaua s-a strîns mai pe urmă, însă ea dovedea că ştie d-a fir-a-păr, încă de cu dimineaţă, toate mărunţişurile astea.)

Domnul a sărit atunci din maşină, s-a apropiat de poartă ; a zguduit, a bătut, a strigat. Degeaba !

A îndemnat pe maşinist să sară peste grilajul înalt de fier, şi maşinistul, îndemînat^c, s-a şi căţărat de lungile gratii ; într-o clipă a fost deasupra printre auritele săgeţi ascuţite. Cînd să coboare, cîini mari şi răi au sărit turbaţi la dînsul. încolo, ţipenie de om.

Mai chemînd pe unul, mai amenînţînd pe altul, maşinistul i-a domolit şi-a ajuns cu bine la portalul cu geamlîc cît un perete de odaie, cu lei şi cu felinare ; a sunat, a zguduit, a strigat ! Nimic. Nimic. Boierul i-a făcut semn să ocolească prin dos ; şi peste puţin iar s-au auzit boncănituri, zguduiri, strigăte, mîrîituri şi lătrături. Maşinistul a revenit, aînd din umeri.

Atunci s-a necăjit domnul, şi-a scos mănuşile şi a apucat voinicește drevele de fier. (Lumea se strînsese ca la urs, poliţia era toată în păr, dar cine îndrăznea să se amestece ; se spunea că oamenii ăştia stau cu vodă la masă şi chiar se trag din neamuri de voievozi.)
N-apucă boierul să atingă vîrfurile aurite, că din casa cea mută apare un slujitor. Boierul sare jos, înapoi, şi strigă, nepăsător de lumea strînsă, strigă în- năbuşit de mînia straşnică, boierească :
— Deschide !
Slujitorul parcă dă a rîde, însă cînd se apropie mai bine, îngălbeneşte.
— Pentru ce n-ai venit cînd am chemat ?
— Poruncă de la boierul !
— Deschide numaidecît î
— Nu putem ; poruncă de la boierul ! A spus că în lipsa dumnealor...
— Ce lipsă, măi tîlharule, ce tot îndrugi aci ?
— Aşa e porunca, boierule, au plecat de dimineaţă la moşie...
— Măi, să nu minţi, că... te... (Şi aici pesemne boierul închipui un chin din cele mai groaznice, cu care boierii căzneau înainte pe slujitorii păcătoşi, căci nu complectă ameninţarea, dar ochii lui lucirăde cea mai amarnică răutate.) Deschide, să vedem...
— Nu putem, boierule.
— înfaşcă-1 ! strigă la maşinist.
— Puteţi să mă şi legaţi, boierule, dar mai mult de odaia mea şi-a slugilor n-aveţi să vedeţi. E încuiat peste tot, şi cheile sunt la dumnealor. Iar dacă dumneavoastră tot nu vreţi să credeţi... mi-au poruncit... (Aci tăcu, întorcînd ochii spre comisar, iar ca la un semn, atunci, poliţia toată, care pe unde se găsi, făcu un pas înainte.)

Boierul măsură crunt pe comisar, îşi privi mănuşile, pe urmă lumea adunată şi mută, pe care de-abia acum păru că o observă.

— *La care* moşie au plecat ?

— N-a spus.

— Cum, imbecilule ! Scrisorile unde ţi-au lăsat să le trimeţi ?

— A poruncit să le opresc aci...

Boierul cel tînăr a şovăit. N-a mai spus un cuvînt, s-a urcat în maşina care s-a lăsat înspre dînsul, parcă să-1 primească mai bine.. Maşinistul a sărit peste poartă, şi maşina a pornit. Iar casa veche a rămas ' pustie cîteva zile, cu ferestrele oblonite de perdele grele.

Dar nu s-a împlinit săptămîna şi boierul cel tînăr -a revenit cu maşina lui albastră, care nu făcea nici cel mai mic zgomot, de parcă plutea. De astă dată maşina era prăfuită şi stropită de noroi uscat şi în faţă avea trei maşinişti. Cum au oprit, au sărit toţi trei peste poartă, au dispărut ıı ı dosul casei, s-au dat iar la iveală. Au vorbit cu boierul tînăr printre gratii şi apoi iar s-au dus şi iar s-au întors. Şi de cîte ori se întorceau, dau din umeri a pagubă. în cele din urmă, la un semn al boierului, au sărit înapoi, au intrat în maşină ; boierul a mai făcut un semn, şi maşina a pornit. Fără dînsul. El a luat-o pe jos. Iar cînd mulţimea s-a împrăştiat, a revenit şi a început să se plimbe agale prin faţa casei închisă de-a pururi pentru dînsul. Spun cei care l-au văzut în clipele acelea că era tare întunecat şi de multe ori picioarele o luau în zigzag pe trotuarul pe care-1 bătea în neştire.

Către seară tocmai ieşeam cu toţii de la serviciu ; a scos din buzunar un revolver mic şi turtit, uite, parcă-1 văd, şi acolo, la douăzeci de paşi de noi, s-a împuşcat în tîmplă.

Şi-a fost atunci vîlvă mare. Nu mai tăceau gazetele, şi lume din cele margini ale oraşului venea pîlcuri-pîlcuri, să vadă unde s-a petrecut întîmplarea.

Pe urmă, cînd s-a potolit tot focul...

Eu veneam iarăşi de la birou ; arunca soarele, apu- nînd, ca dintr-un aghiazmatar, numai boabe de rubin peste toţi şi peste toate ; m-a oprit, lingă poarta cu săgeţi, trompa unui automobil care trebuia să iasă. Am văzut atunci, pe pernele de piele verzuie, pe femeia aceea, care săvîrşise o viaţă omenească ; stătea nemişcată, cum stătuse poate şi *atunci* pe divanul ei moale, încărcat de preşuri şi perinuţe, căscînd de plictiseală că nu se mai termină o dată î

Sau cine ştie, poate atunci doar ochii de păcură străpunseseră perdelele grele cu razele de ură î Ce negru grozav şi scînteietor în ochii aceia î Ce minune de frumuseţe şi cîtă beţie de sine, cîtă fericire negrăită, cită izbîndă, cîtă mîndrie şi totuşi ce împăcată seninătate în chipul acela de Dumnezeu şi de Drac ! Eu n-am văzut, desigur, dar aşa trebuie să fie chipul eroului dus în triumf...

Doamne, cu cîtă bunăvoinţă m-a privit ; Doamne, cum m-au pătruns de sus pînă jos razele negre... A trecut împărţind acelaşi zîmbet de triumf şi aceeaşi neînţeleşi fiori asupra tuturor, boabe de soare negru, aşa cum soarele stropea *cu* sînge lumea asta fără înţeles.

Am auzit pe urmă că boierul care se împuşcase era plin de bogăţie şi de frumuseţe, nu mai găsea pereche (eu l-am văzut doar scurtat de-un cot şi gălbejit de moarte), că toţi se bucurau de vorba lui caldă şi prietenoasă, toţi se îndestulau din mărinimia lui, că era pretutindeni risipă de veselie şi de duh. Şi se mai şoptea chiar că o mărire din cele mai de sus i-era sortită pe curînd.

Dumnezeule, ce ochi negri, ce ochi stranii şi totuşi ce seninătate pe faţa aceea atît de oacheşe, care putea cuprinde astfel de ochi !...

Ha, ha, ha... ochii domnişoarei Vasilcscu, ochii maimuţoiului, zgîindu-se, parcă puşi pe grătar, în cercurile ochelarilor uriaşi. Ce prăpastie şi ce ruşinoasă apropiere !

Ochii aceia omorîtori... Dumnezeule, care-i urîtul, care-i adevăratul urît ?

Stau şi mă gîndesc şi s-a lăsat de mult seara. E un cer numai de stele, numai ochi de foc. In căutarea ţuguiului pe care-1 face acoperişul din faţă, Arcturus [1] în vîrful Boarului pare o picătură de sînge pe-un vîrf de gigantic pumnal cu prăsele bătute în bumbi de aur. Se zbate, parcă s-ar scurge în jos pe vestmîntul Fecioarei. Acolo, în dosul zidurilor, trebuie să clipească într-una Spicul[2] cel candid. între clădirile întunecate, centura Zodiacului va fi de-a pururi coperită pentru mine, şi niciodată Spicul Fecioarei nu-mi va mai arunca în ochi rîsu-i fraged şi alb ! Dar nu prea departe de acolo, un adevărat spic, o tulpiniţă cu foi lungi şi încovoiate, din care iese drept un spic propriu-zis, un fir galben de grîu. O visătoare nouă, o cometă, cu spicul de ioc din

\ [2] **STELE DINTRE CELE MAI LUMINOASE CLIN CONSTELAŢIA BOUARU- LUI ŞI a FECIOAREI.**

mîna îngerului nevăzut al Buneivestiri de mîine. Ce primăvară e în seara asta !

Un pumnal cu vîrf înroşit şi dedesubt o cometă ! O, cum aş vrea acum să mă las pradă groazei strămoşeşti, să presimt în faţa semnelor de foc spăimîn- tătorul cataclism ce se apropie ! Frica elementară şi firească ! Departe de urîtul insezisabil şi imprecis, măcinătoare lentă, stupidă groază modernă !

Ce negru de adîncă prăpastie în ochii aceia ! Ochi de întunerec, lucind mai luminos ca ochii cerului, aşa precum stele venite din alte universuri aruncă în urmă-le umbre de lumină. Care-i adevărata lumină şi care adevărata umbră...

Cum trebuie să rînjească urîtul din dosul giganticei nedumeriri ; parcă văd gura boierului tînăr des- cleştîndu-se vînătă şi arătînd dinţi galbeni în racla de argint...

*

Domnul perceptor m-a chemat în cabinetul său, să fim doar între patru ochi. Cutremurul mi-a străbătut atunci tot

corpul în zigzag de fulger. M-am gîndit : acum e ziua de apoi, ziua întrebării hotărîtoare, a „ultimatum"-ului. Şi îndată fulger şi cutremur s-au scurs şi s-au dus.

în clipa următoare mă simt cu totul stăpîn pe mine. Inima o simt ceva-ceva mai strînsă şi glandele salivare parcă mi-au secat. încolo, sunt tare, e un calm fără seamăn în mişcările mele, niciodată 11-am aşteptat atît de răbdător să-şi termine spusa cei care-mi vorbeşte.

Adevărul e că tot ce are să-mi încredinţeze domnul şef e frămîntat de mult şi chiar dospit. Surpriza nu mă mai poate lovi mişeleşte, şi aluatul ei nu mai are cuvînt să mai crească. îmi par atît de pregătit pentru cele ce au să urmeze, că mă simt ca borfaşul de profesie ce urcă plictisit estrada tribunalului şi pe care apărătorul din oficiu îl jenează.

Totuşi, domnul perceptor o începe de departe ; mă ia cu nişte registre. îmi vine să-1 întrerup : „Lasă, domnule şef, mai bine să sfîrşim odată ! Ştiu că *altfel* nu se poate, că n-aş mai putea rămîne aici ; şi mai ştiu cît e de greu să răzbesc în altă pare. Iar ca să mă gîndesc înapoi, acolo de unde am venit, nici vorbă nu poate fi..."

Astea toate să i le spun tare ; şi numai în minte-mi să păstrez pe amăgitorul „iar mai pe urmă om vedea noi ce-om face"... Căci rămînea într-adevăr acest „mai tîrziu" şi acest „om vedea".

Nu demult am auzit una bună. Nu altceva decît o frîntură de convorbire între doi oarecare, la o strîmtoare de trotuar.

—„E foc... dragul· meu... e foc de liîdă...

—Hm, dar e şi foc de bogată... Dacă ai bani, scumpul meu, poţi avea oricîte pe deasupra... Eu, să fiu în locul tău..."

Acest „eu, să fiu 111 locul tău", a avut răsunet profund în mine, a trezit multiple ecouri, care, re- petîndu-se de la sine, au stîrnit în adîncu-mi vuiet de nedescris, de parcă biata cutioară a craniului s-a prefăcut în pronaos de vastă catedrală. Căci am măsurat pe rînd pe cei doi vorbitori ; nu era nici o deosebire între dînşii, şi totuşi unul nu putea, aşa, cu una, cu

două, să treacă în locul celui dîntîi; iar hîzenia întrecea focul celei mai infernale închipuiri...

...Nu m-am întrebat niciodată dacă domnişoara Vasilescu are vreo zestre. Fără îndoială, însă, alături de ea voi mînca mai puţin caliceşte şi nu voi mai purta rufele cîrpite. Şi voi avea libertatea... Aici punctul se aşeza deasupra lui i. Ea trebuia să lucreze cît pentru doi la birou; de altfel „tata-unchiul" cum îi zicea domnişoara Vasilescu, va avea el grijă ca întrucît priveşte lucrul, să ni se simplifice în proporţie dreaptă cu mărirea salariului...

La acest gînd universitatea îmi răsărea greoaie şi masivă dinaintea ochilor, cu sălile ei sonore şi prăfuite, cu fetele ei frumoase şi multe, cu zgomotul discuţiilor prieteneşti şi al entuziasmelor naţionale, zilele de examen treceau solemne, începînd cu îngrijorătoare dimineţi şi sfîrşind cu seri triumfale, scăldate în blondă spumă de berc.

Iar urîtul aşteptînd acolo, între drevele de bronz ale patului conjugal, ca acel sultan nenorocos în cuşca hantătarului biruitor. Aştepta pocăit, învins şi, în sfîrşit, înşelat, căci la capătul minunatului film de închipuiri venea, înfăşurat în văluri de strălucire, sfîrşitul tuturor încercărilor, licenţa şi teribilul arhanghel din ziua judecăţii : „Vom vedea..."

Doară s-a dus vremea legămintelor pînă la moarte... sss... nici o vorbă mai mult...

Bietul maimuţoi, parcă-l văd cum se străduieşte să nu-mi iasă din vorbă, parcă văd cum mă aşteaptă în nopţi plînse şi nedormite... oh, figura aceea jlăvită de lăcrămi... O-ho, voi şti să tiranizez, căci pOfî 111muie veninul atîtor umilinţi şi atîtor nenorocuri... De altfel, voluptatea asta se satisface de la sine ; îţi trebuie numai subiectul, supusul. Eu mi l-am găsit ; în lipsă de altceva, e bun şi acesta... Şi, fie între noi, prefer să fiu tiranul unei maimuţe decît sclavul unui înger.

Afară de asta, maimuţa nu-i chiar o maimuţă... Iacă, am ieşit odată cu ea pe stradă ; şi ne-am în- vîrtit mult pe uliţele astea întortocheate ale oraşului ; enormul hohot pe care mă aşteptam să-1 aud clocotind de-a lungul strînselor vîlcele dintre înaltele case n-a răsunat de loc. Nici chiar nu s-au uitat la noi atîţia trecători cît pot curge într-o jumătate de zi pe albia atîtor străzi de seamă străbătute ; nu însemnează asta că păream o pereche destul de potrivită, vreau să spun normală, firească, vreau să spun că s-au mai văzut şi alte perechi la fel ?

Un miop numai şi-a vîrît capul în nasul nostru şi ne-a cercetat mirat, în fugă ; şi n-a rînjit, şi n-a zîmbit. Dimpotrivă, s-a îndreptat şi mai uimit decît a părut întru întîi...

...Revin, dintr-o singură scuturare a capului, de pe poteca încîlcită a ghidului. în faţa mea s-a înălţat pe cele două trunchiuri de mamifer marin enorma statură a domnului şef. Ochii i-au ieşit mki din ascunzişul creţurilor şi din stufăria sprîncenelor : „Măi băieţaş, măi, n-asculţi ce vorbesc *eu* ?" parcă îmi spun.

— Un' te gîndeşti, tinere ? Răspunde ce te întreb. N-ai scris dumneata colea ?

— Ba da, domnule şef...

—Atunci ? Păi asta-i grav de tot, domnule. No- roc ca nu S-a rătăcit vreun controlor pe-aci. Şi noroc că n-am apucat să liberăm chitanţa. Dumneata ştii (aci vocea domnului şef se rarefie, şi fiecare cuvînt fu pronunţat distinct şi apăsat) că o astfel de greşală atrage după sine parchet, instrucţie, procuror, substitut (domnul şef întrebuinţa mai multe expresii pentru aceeaşi noţiune, desigur pentru a sublinia şi mai viguros gravitatea greşelii)... şi, Doamne fereşte, mai cîte... însă îţi spun : eu nu-mi închipui decît că e o eroare la mijloc...

(Mic logos, care se termină abrupt şi categoric cu un unic : „Este ?")

Zadarnic dau să spun altceva.

— Mă rog, este, sau nu ? Atît !

Trebuie să-i răspund afirmativ, cu toate că ştiu bine că n-a fost nici o greşală. Am copiat identic. Cam repede, desigur, însă mi-aduc perfect aminte cu cîtă atenţie... nu, nu, n-a fost nici o greşeală. A, desigur... paginile de la început, pe care le-a umplut chiar domnul şef cu creionul, ca să-mi fie de îndrumare şi pe care eu n-am făcut decît să le acopăr cu cerneală... Da, da, acolo trebuie să fie buba. Să vedem, căci se cunoaşte... Acolo, desigur... Căci fluieram uşor de tot nişte arii de demult cînd înnegream îndrumările domnului şef. Copiam fără să compar cele două partizi între ele, căci doar ieşiseră de sub condeiul domnului şef. A-ha, să vedem pe hipopotam cînd o afla că el a greşit...

Totuşi, ca să pot căpăta îngăduinţa să mă explic, trebuie să răspund la categorica lui întrebare, pe care o repetă necontenit şi insistent tot printr-un : „Este", de astă dată de sigur cu accent pe prima silabă.

— Bun ! s-a terminat... s-a terminat... atît...

Aa, nu s-a terminat de loc.

— Nu s-a terminat, domnule şef !

—Cuu-um ?

Şi domnul şef se rostogoleşte asupră-mi cu o avalanşă de interjecţii, toate interjecţiile din carte, de parcă-1 pusese cineva să Ie spună pe de rost, ca la şcoală. Pe urmă, cînd graiul i se articulă, se de- părtă brusc de mine, pentru a-mi recapitula meritele sale mai de seamă de cînd a intrat în slujbă şi pînă în prezent. Pe măsura însemnătăţii lor, îi creştea indignarea în voce. încheierea fu un clocot.

— Şi-acum ? Cum ? Am greşit... *Eu* am greşit ? Domnule, dar dumneata ştii cît eşti de periculos ? îţi dai seama dumneata ce... ce... Domnule ? (Domnul şef se urneşte

$i începe să înainteze spre mine, de asta dată încet, enorm şi grav ca o locomotivă care tocmai se pune în mişcare.)

— Dom...

— Nici un domn'e. Este sau nu că ţi-am complectat doar trei pagini de la început ?... (Dinaintea colosului care se apropie nesimţit şi inexorabil, piciorul meu începe să pipăie, de la sine, îndărăt.) Mă rog ?... Răspunde la întrebare...

— Domnule şef, vedeţi... patru pagini aţi... cu creionul... nu trei... şi greşala c pe-a patra... nu gre- şala... cum să zic... se văd şi urmele creionului.

-s Aha L.

Explozia acestui „aha" e formidabilă. E inutil acel „ieşi !", ca şi acel „pe loc !" sau „numaidecît !", căci ea de la sine m-a aruncat la uşe ca pe o biată schijă.

Dar înainte de a apăsa minerul, domnul şef mă opreşte cu un „stai" răguşit, mai mult o horcăială. Nu l-aş asculta, dar mi se pare că s-a luat după mine... Mă întorc... Prin senine domnul şef îmi po- runceştc să mă apropii»..

îmi spune şuierat, bătîndu-se cu palma uşor pe beregată, ca să-i revie glasul :

—îmi pare rău de tinereţea du mi tale !... Şi apoi, cu totul fără tranziţie, iarăşi : La urma urmei, poate să fie şi vreo eroare... Da, da î se încredinţează sin gar domnul şef, dînd pentru sine, în mod aproximativ, din cap. O eroare, cu siguranţă î Altfel, cum ? Ca- re-ar fi interesul ?... Adică interes ar fi... dar prea ar fi complicat pentru mintea dumitale... însă... ce e dc făcut ?... Ce e de făcut ?

Şi priveşte rînd pe rînd la mine şi în gol, cu ochi neputincioşi în faţa ireparabilului ce se căscase, aşa de pe neaşteptate, dinainte-mi.

—Ce e de făcut ?

Foarte simplu, i-aş putea răspunde : o nimica toată de îndreptare cu cerneală roşie. Asta e un lucru tot aşa de

obișnuit și elementar pe cît de elementară și de obișnuită e greşeala de care domnul şef se închipuie atît de speriat.

El pare însă că de-abia poate întrezări soluţia de scăpare.

—Hm, să vedem, să vedem.... poţi să te duci... hm...

Hm, cît de copil trebuie să fi fost domnul şef la vîrsta mea ca să mă creadă cum mă crede. De-ar şti el cum îmi vine să rîd de greşala aceea, pe care o păstrez încă în registru ca pe un trofeu, şi de nedibăcia lui de a se preface, s-ar ruşina singur de atîta naivitate şi singur s-ar grăbi să îndrepte. Dar el mă socoteşte cu tot dinadinsul sub permanentă teroare, căci necontenit îmi spune : „Hm, nu văd interesul imediat... Ca să-ţi fi închipuit... nu-mi vine, nu pot crede..."

Domnul şef nu vrea să se lase de loc ; umflă cu foaia proporţiile bagatelei. De-ar şti el cît de inutilă e străduinţa asta pentru bietul lui scop... (căci încă mă încăpăţînez să întîrzii propunerea formală.)

—Bietul domnu şef !

Iar la nunta mea căzură toate stelele cerului. De sus apăsa lespedea neagră a norilor peste întunericul umed de toamnă, de puteai crede, în mijlocul fantomatecelor clădiri, că ai rătăcit printre coloanele de rocă ale unei grote marine.

în schimb, toată noaptea aceea a clocotit de automobile şi a fost străpunsă de faruri, pe cînd copita cailor scormonea seîntei din cremenea caldarîmului. Doar că botul maşinii întorcea la colţ, şi îndată strada era inundată de puterea reflectoarelor. O lumină ce se tîra pe jos, ca o pînză aşternută, se întretăia cu alta ce venea perpendicular şi umplea toată circumscripţia a XXIX-a de-o apă tulbure jucînd ca aburul. Iar peste tot, artificii plesneau în jerbe de stele căzătoare.

Am pătruns la braţ cu maimuţoiul în biserica plină de sfîrîitul şi mirosul de moarte al cerei, printre cele două ziduri de curioşi. în penumbra jucăuşe am cetit pe unele feţe rîsul abia reţinut, pe altele groaza nestă- pînită. Căsătoria unui om cu o maimuţă ! Mergeam sub imperiul acestei impresii, care de fapt nu era decît realitate goală, căci urîtul, o dată ce m-a împins aici, nu mai avea nici un interes să mai mă vrăjească. îmi desfăcea voalul de pe ochii orbiţi, cu cruzime. Şi doar ar fi putut să-1 lase acolo, pe frunte, voalul mîntuitor al îndobitocirii.

Cînd strania ceremonie începu, inimile amuţiră de spaimă, toate rîsetele îngheţară în beregăţi. Cîntecele răsunau lugubre sub bolţile vechi ; prin fumul gros vedeam toată lumea aceea ştergîndu-se de recea sudoare. Eram catalepticul care aude cu urechile lui galbene şi vede cu ochii lui ţepeni şi uscaţi propria-i înmormîntare. Cum, ăsta era un popă adevărat, care nu-şi smulgea patrafirul şi nu zvîrlea cartea din mînă, ca să nu mai slujească un astfel de blestem ? ! Îmi venea să-1 apuc de barbă şi să i-o smulg, strigîndu-i : „Ticălosule, destul cu gluma !" Barba-i era o improvizaţie, care cu siguranţă ar fi rămas în mîinile mele î Totul era o improvizaţie, o glumă macabră, pe care domnul şef o făcea

cu mine. Cu siguranţă că toate măştile astea or să se ridice, o să fie un rîs general, şi binefăcător, şi o veselie unanimă şi potolitoare !

Dar ceremonia înainta greu şi fumul luminărilor devenea tot mai înecăcios. Noaptea umedă şi grea deaf ară îl ţinea înăuntru, şi feţele toate păreau spectre prin perdeaua lui deasă. Farsa continuă.

Aşteptam să mă întrebe : „Consimţi să iei o maimuţă ?" Ca să-i pot rîde în nas : „Consimt !", ca pe urmă să strig îndată : „Hai, sfîrşiţi odată comedia asta, chiar şi pentru o glumă e prea de tot !"

Adevărat, o glumă aş putea face ! Să răspund popii un „nu" sonor, care, lovit de catapeteasmă, să plesnească în mii de ecouri. Să văd cum se roşeşte nasul popii, cum se deschid fălcile domnului şef, s-aud de-alături pe micul maimuţoi scoţînd un geamăt de uimire, ca acei pe care-i păleşte brusc boala copiilor. Să văd toată mulţimea aceasta care mă priveşte cu groază, agitîndu-se în talazuri de capete, îngrămădin- du-se, dînd buzna peste altar şi peste luminări, spre a se desfăta mai bine de privelişte. Şi pe urmă de tot, cînd vuietul s-ar preschimba în clocot infernal, să bufnesc în rîs :

„Ho, ho... ajunge... Consimt să iau o maimuţă ! *Căci aşa vreau eu !* Nu voi, nu domnule perceptor !"

Dar. preotul slujeşte cu gîndul cine ştie unde, cu glasul lui de vrăjitor : parcă ar cînta cu nasul, căci buzele nici nu le mişcă, şi versetele răzbesc pe nări. El nu mă întreabă nimic ; oare nu ţine de slujbă întrebarea, ori el, în înţelegere cu domnul şef, a lăsat-o deoparte ? Drace, ce atîta teamă din partea lor ? Nu văd cît de docil mă supun la toate ? N-ar fi decît o simplă glumă, atît, şi nimic mai mult, o simplă glumă nevinovată.

Nimic, λî-au apucat de mîini şi, strîns, mă învîrtesc acum în jurul mesei : „Isaia dănţuieşte !" Mai bine ar suna în seara asta : „Daniil dănţuieşte", căci el o ducea tihnit în peştera fiarelor.

Dansul lugubru se învîrteşte necontenit, şi de sus, din amvon, bomboane, cad cu zgomot de pietricele pe prund şi buchete de flori. Domni şi domnişoare, a căror găteală zadarnic încearcă să ascundă ţara străbună, braţ la braţ, împart cocarde. Nu ştiu dacă aţi văzut pe pereţii hanurilor ascunse în fundul văilor de munţi cadrele acelea cu bătrînească alegorie a nunţii unui vînător. Urşi, lupi, iepuri, vulpi, mistreţi cu colţul cît pumnalul, veveriţe cu coada cît un tîrn şi cîte alte fiare, braţ la braţ, îi formează cortegiul nupţial. E o biată, domoală şi naivă glumă bătrînească.

Insa la nunta mea văd aidoma tabloul acela, care mi-a uimit peste măsură anii de copil, demult, [cînd] nici nu învăţasem să cetesc...

Braţul maimuţoiului îmi înşfacă braţul şi mă trage... Unde ? Spre patul nupţial ? Nu încă ; mai e puţin pînă acolo, mai e ospăţul. Din urma ma împinge şuvoiul animalelor de tot soiul.

M-au scos afară în noaptea umedă ca gura dc peşteră marină. M-am dezmeticit, alături de maimuţoi.
pe pernele de piele ale unui prea elegant automobil. Gîndul îmi cîrmeşte puţin spre frumuseţea de vis, tre- cînd cu toată greutatea maşinii stacojii peste şanţul unde se scursese, din

tîmpla găurită, sîngele boierului cel tînăr. Şi-i revăd zîmbetul lăsîndu-sc ca un senin rece de lună pe sufletul meu...

Dar în urm a-ne s-a format alaiul antedeluvian, şi-n urlete, şi-n scbelălăituri, boturile maşinilor urnesc spre corabia strămoşului biblic.

*

Potopul ne pîndea sosirea să cadă. Cum pătrun- serăm înăuntru, începu.

In lumina orbitoare a becurilor, în număr îndoit pentru împrejurare, rîurile de umezeală îşi şi umbriră albiile pe păreţi. Afară nu urla vînt, nu gemea nici un copac sub apăsarea cumplită a vijeliei. Nu răzbătea nici un vaier, şi nimic tragic nu era în potopul de afară. Era doar ploaia aceea grea şi neagră, care doar mă aşteptase să intru în locaşul cel nou al vieţii. Şi- acum cădea monoton şi crincen, în huruit de darabană. Nici o modulaţie în cîntecu-i sinistru, fără avînt şi fără încetare, repeţirea încontinuă a aceloraşi două note seci, la fel cu cîntecele de petrecere sau de război ale sălbaticilor primitivi. Şi-n urletul acestei orchestre întristătoare pînă la ultima margine, înecînd cu totul ţipătul puţinelor viori dinăuntru, care zadarnic îşi mai încercau stridenţa, se sărbători adevărata nuntă.

Fu o beţie cruntă, grotescă, şugubeaţă. Ţopăiră cu toţii, schelălăiră, mugiră. îmi trecură pe dinainte în pas de defilare, rînjindu-mi cu dinţii lor albi şi ascuţiţi, cu caninii voinici şi încovoiaţi. Fu un vîrtej nemaivăzut; o junglă în plină petrecere ; sub bolţi şi ghir- lănzi de frunze (căci sala cea mare a percepţiei era numai o verdeaţă), în răpănitul amarnic al unei ploi ecuatoriale, toată fauna exotică şi domestică sări şi chirăi, ca toate lighioanele pămîntului.

Spectacolul era deopotrivă de temut şi de rîs.

Am sfîrşit deci prin a rîde şi eu cu toată pofta, şi nimic nu m-a mai întristat pînă la urmă. Nici măcar teama cu care mi se părea că rîd uneori (ne priveam astfel faţă-n faţă, eu şi

propria mea teamă, şi rîdeam pe întrecute) n-a izbutit să-mi strice dispoziţia.

Nici chiar în zori, cînd am părăsit sala de petrecere. (Pentru ca subalternii săi să chefuiască în voie, domnul şef avusese grija să potrivească nunta într-o duminecă, ajun de altă sărbătoare.) Atunci, de mîna cu micul maimuţoi, am urcat — minaţi de acelaşi instinct satanic spre etajul de sus — treptele scării două cîte două. în mintea-mi turburată de vin, spun drept că jucau în momentele acelea grădinile templului păgîn al Afroditei din Alexandria (nu ştiu unde mai citisem blestemăţia asta), cu aleile presărate de grupuri monstruoase, împerecheri în piatră de specii îngrozitor de diferite, centauri strivind sub pîntec fecioare despletite, arătări cu coarne şi picior de capră răpunînd nimfe cu sufletul pe buze, masculi de lebădă desfătînd zeiţe pe jumătate adormite.

Era dimineaţă de-a binelea cînd convivii întîrziaţi, împinşi de aburul din cap, mi-au bătut violent în uşă şi mi-au cerut, după bătrînescul obicei al suburbiilor, „steagul roş". Cînd, după zgomotoase şt nesfîrşite parlamentari, am izbutit să înţeleg^ obiectul doleanţelor lor şi am vrut să-1 transmit celei — cum se zice la percepţie — „în drept", biata mireasă căzuse pe neaşteptate într-un somn aşa de profund, că tot enormul scandal ce urmă apoi nu fu în stare s-o deştepte. Domnul şef, a cărui voce (avea într-însa ceva gros şi piţigăiat în acelaşi timp) păruse să conducă această stranie şi matinală expediţie, se grăbi acum să comande retragerea, dat fiindcă, argumentă el, astfel de obiceiuri sunt prea jignitoare pentru nişte obraze aşa de june şi „moderne" ca al meu şi al nepoatei sale. Degeaba ! Percepţia circumscripţiei a XXIX-a nu mai vrea să ştie de căpitan ; căci o dată cu personalul, ea întreagă trosnea din încheieturi, se cutremura de zgomotul dinăuntru şi duduia de ploaia de afară ce nu mai contenise, reclamînd cu orice preţ drapelul cel roş. I-am lăsat pe toţi să urle şi să

geamă — eram în- tr-adevăr nespus de jignit — pînă au amuţit cu percepţie cu tot. Căci, vai, să fi răscolit toată odaia nupţială, şi mi-ar fi fost cu neputinţă să le satisfac măcar cu o părere barbara şi necuviincioasa lor dorinţă.

*

A fost ca la trei luni după nuntă, cînd îmi veni ideea care mă înveseli într-atîta.

Căci nu mult după ce devenisem nepotul său, domnul şef mă chemă deoparte de ochii celorlalţi şi, cu aer de voivod ce-şi răsplăteşte sfetnicul, îmi încredinţă un chitanţier.

— Uite, îmi spuse, ţi-1 las cinci zile. „Aurora" (strada Aurorei) este a dumitale... Nimeni n-are voie să se amestece acolo... Baga de seama, să te ieresti de funcţionari şi mai cu seamă de avocaţi... ai vreo doi pe-acolo... Ăştia trebuie lăsaţi moale şi gură puţină cu ei... Ducă-se dracului ! Ai destui negustori cinstiţi acolo, de-ţi rup ei singuri chitanţa în faţă şi la cotor nu se uită să-i tragi şi de păr. Am să-ţi dau o listă de toţi; pe ei i-am şi vestit... am avut eu grijă din vreme. Ce te uiţi aşa la mine ? N-avea nici o teamă... Ei zic bogdaproste că plătesc ce plătesc... Că dacă ar fi să le-o fac, le trîntesc nişte biruri... Eşti copil, eşti copil... Nu te teme, acuma mi-eşti nepot, n-am să te bag în foc... Cu timpul o să-ţi mai arăt şi altele, mai grele de înţeles...

Aci domnul şef făcu mîinile pungă, părînd că pipăie în aer ceva rotund.

— Aşa lucrînd, continuă dînsul, cu multă luare- aminte şi fără lăcomie... se poate face ceva frumos... (Şi după o scurtă meditaţie.) Eu, drept să-ţi spun, n-aş da circumscripţia asta pe alta... Mă rog, s-a vorbit oare ceva despre ea ?... Ai auzit cumva ?... Şi-şi răspunse singur, făcînd semnul de protestare : Nu-u... Niciodată... Nu s-a pomenit... Căci asta e totul : cumpătarea...

Am ascultat cu ochi mari şi urechi lacome. Ciudat! Un simţimînt de uşurare îmi umplea, sau, mai just, îmi golea sufletul de atîta încărcare. Nu ştiu cum, dar mi se părea că m-

am lovit cu piciorul de ceva tare ; m-am aplecat uimit şi-am descoperit comoara zmeilor. Taina şi puterea untului ! Prima subterană din catacomba unui uriaş mister.

Am ieşit uluit, cu darul de hîrtie sub braţ. Şi cînd am închis uşa după mine, cu toate că dădeam într-o încăpere la fel de luminoasă ca şi aceea pe care o părăseam, parcă aş fi răzbit totuşi clin cea mai întunecată hrubă la soare, aşa clipeam ochii de orbit şi aşa m-am clătit pe picioarele luate parcă cie-o apă.

„Libertatea ! mi-am şoptit în cuget. Ai văzut-o ? Este ea... Şşiit... şsut..."

Şi parcă tot călcînd pe~o podea nesigură, mişcătoare, care-mi înşela călcătura la fiecare pas, m-am învîrtit beat de bucurie printre birourile văduvite de funcţionari (era o duminică, zi în care domnul şef nu pregeta să-şi pună la punct hîrtiile dragei lui meserii).

Atunci s-a închegat dinainte-mi o fantomă neaşteptată ; s-a desluşit deodată în vederea mea uimită, aşa cum se încheagă imaginea în tubul înnegrit al ocheanului, aşa cum trebuie să se fi închegat din umbrele amurgului drumeţilor spre Emmaus trupul Mîntuitoru- lui. A fost întîi o pîlpîială vagă, care a prins din ce în ce mai multă consistenţă în sufleţu-mi ce se clătea de uimire mai rău ca picioarele ; ocularul însă s-a mişcat de la sine şi imaginea a fost pusă la punct.

Da. în faţa mea stătea tatăl meu.

Era tatăl meu. Oare de ce atîta uimire ?

Pentru că şi pe figura lui cruntă, de om care păruse născut numai să se necăjească, iată acum se lăfăia alt simţimînt. Tatăl meu se mira — asta era ceva mult la dîhsul — ba chiar părea tot aşa de uimit ca şi mine.

—Te-ai însurat ?

—Da.

—Aş vrea să văd pe soţia ta...

Nimic mai firesc. Vrea să vadă pe soţia mea, pe soţia copilului său. Ce-am de nu mă mişc, parcă am prins rădăcini

în scîndură, ce-am de casc ochi atît de spăi- mîntaţi, de parcă aş fi acum cincisprezece ani, cînd răcnea de-mi bubuiau urechile : „Vreau să-ţi văd temele !" Doamne, ce am de tremur ?

—Vreau să văd pe soţia ta, repetă tata, dezarticu- lînd silabele, ca acum cinciprezece ani.

—Păi da !... îi răspund. Să mergem ! Da, să mergem...

Şi nu mă mişc de loc. Scîndurile lichefiate s-au închegat iarăşi şi mi-au înlemnit picioarele în materia lor uscată. Ce-am de tremur ?

— Să. mergem, spun din nou.

— Sus ? face tata semn cu degetul.

— Sus ! răspund.

— Mai stă cineva acolo ?

— Eu, ea şi unchi-său...

— Şi servitoare n-ai ?

— Am învoit-o aseară pînă mîine dimineaţă...

Probabil că văzînd numai cum dîrdîi, tata a început să dîrdîie la rîndu-i. Gura i s-a întredeschis într-o parte, ca acele ce li s-arată o spaimă neaşteptată, un pericol imanent...

— Acuma, în momentul acesta, cine se găseşte sus ?...

— Nevastă-mea...

— Nenorocitule, poartă ochelari de cei mari, bărbăteşti...

— Are şi alţii mai mici, răspund zugrumat. O... e o femeie... numai s-o vezi...

— Am văzut~o ! răcneşte aşa de puternic tata, că-mi îngheaţă în gît, cum ar îngheţa mercurul într-un termometru, tot şiroiul de vorbe convingătoare cu care vreau să-l împroşc. Cu toate astea, groaza lui e cu mult mai mare, ca şi cînd eu aş fi scos răcnetul lui. Ochii îi cresc, cresc necontenit, iau proporţiile ochelarilor celor mari ai nevestei mele. întîi se dă de mijloc înapoi şi întinde mîinile parcă s-ar feri. Şi rosteşte cu mare groază :

— Astea-s fermece... Şi apoi, numaidecît : Vai de păcatele tele !...

A deschis uşa.

— Tată, abia pot să îngăimez.
Dar el se scutură ca de un fior şi se retrage de-a-n- derătelea, ţinînd vîrtos mîna pe clanţă. Cu ochii aceia holbaţi îmi cercetează atent picioarele, mîinile, urechile.
La urechea dreaptă tresare, ca şi cînd ar fi răsărit deodată acolo o ureche de cine ştie ce animal.
Şi se retrage necontenit. Face semnul crucii şi piere.
— Tată ! strig cu atîta înverşunare, de-mi zbîrnîie coardele vocale după fiecare cuvînt, ca la un contrabas lovit. Tată, tată !
Şi mă năpustesc pe uşi, pe scări, în curte, afară în stradă.
Nimic. Tata pierise.
Iisus la Emmaus. Luneta şi-a schimbat brusc direcţia.
Imaginea a dispărut.
A fost o vedenie.
Rămîn nespus de nedumerit, cu capul gol în strada pustie de duminecă dimineaţă. Dacă a fost într-adevăr, unde a dispărut, căci mai e mult pînă la colţ... încolo e închis pretutindeni.
— Ce mai faci ? îmi miorlăie un glas mieros din spate. Mă întorc ca înţepat de colţii unui şarpe. Coana Frosa, proprietăreasa ! Toţi strigoii şi-au dat întîlnire azi-dimineaţă în preajmă-mi.
— Cum o du-uci... aşa ?...
(Lungea vocalele după obiceiul ei cînd vrea să-şi îndulcească vorba.) „Aşa" însemna „111 noua situaţie : însurat".
— Cum s-o duc ? Ca toată lumea...
— Să vă dea Dumnezeu noroc... e, nu m-aţi... invitat la nuntă... da' să vă dea Dumnezeu noroc...
— Da[5] dumneata cu-um o duci ? îmi schimonosii şi eu vocea, ca s-o imit, privind-o pe sub gene, satisfăcut dinainte pentru regretul pe carc-1 şi vedeam mijind pe figura cu caturi. Şi ce cauţi la ora asta pe stradă ? Parcă nu te ştiam aşa de bisericoasă...
— Ce biserică, maică ? Că mă jupoaie de vie... dacă n-o fi cafeaua gata şi smîntîna de-un deget... Că d-aia

zisei : n-o să-i placă, e laptele cam apătos, şi parcă-l văd că strîmbă din nas. Şi liiai drumul, femeie în fire ce mă găsesc, pînă la piaţă, să-i aduc lapte proaspăt şi gros...

—Cui, coană Froso ? Cui să nu-i placă ?

— Lui Georgică, maică, Georgica de s-a mutat la mine după ce-ai plecat dumneata... student şi fonçţio- nar... el e la *Comperative,* maică... E tînar şi drăguţ, tot ca dumneata. Adică de, ce să zic ? de drăguţ, n-o fi el *tocma-tocraz* ca ti... ca dumneata... dar e mai vioi, maică, şi are şi-o mustăcioară, de să-l mănînci...

— Da' leafa cît o are, coană Froso ? Nu cumva o are ceva-ceva mai mărişoară ca a mea ?

— Da' ştie-l norocu cît i-o fi ? Că doar arvuna pe luna dintîi am putut să i-o apuc... Degeaba m-am mutat iar în pătucul meu, degeaba i-am făcut larmă la fereastră... degeaba mai m-am făcut şi de rîs *la vecini şi la struţii,* degeaba... Că n-a ştiut multe şi-o dată şi-a făcut bagajul... om hotărît, maică, şi năpraznic... numai că l-a luat în mină şi s-a şi pornit spre poartă... De, spune şi dumneata... mă îndura inima să las să-mi scape aşa voinic ?

Cînd a dispărut şi această din urmă întruchipare a untului (aşa cum, în poveste, dracul iese ca să piară la fiecare răspîntie, tot sub altă piele, dinaintea voinicului pornit să-şi caute idealul), hotărîrca mea era luată, domnule procuror.

Da. Tatăl meu avea dreptate ! Fusesem fermecat. Ori, poate, la mesele acelea copioase, pregătite de micul maimuţoi, mi se dăduse să beau cine ştie ce buruiană otrăvitoare de simţuri !

Altfel cum aş fi putut să-mi leg viaţa de acest schelet, care se ridica atît de sinistru din patul meu, al nostru, din patul nunţii şi al căsniciei ? Căci nu e decît un schelet negricios ceea ce-mi rînjeşte într-una din maldărul de pcrini, un schelet ca acele găsite prin cimitirele dărăpănate ; pe oasele încă bine legate, resturi de zgîrciuri s-au mumificat,

acoperindu-le de un strat vînăt-picuriu şi uscat de moaşte, care nopţi întregi îţi tulbură visele în copilărie.

Da, fusesem vrăjit ! Cu descîntecele ei, zgripţu- roaica (sau mai degrabă zgripţuroiul cel mare, urîtul, de a cărui existenţă reală dincolo de hotarul celor văzute mi-era cu neputinţă să mai mă îndoiesc de-acum) mă înlănţuise zdravăn.

„Bun ! mi-am zis, cînd cele două braţe de mumie se întinseră şi de astă dată răşchirate spre mine. Bun !" Căci în ungherul minţii mele dăinuia, nepătruns mister, ca lespedea aproape dezlipită de cuiul harnic al puşcăriaşului, confidenţa domnului şef ; simţeam, dincolo de covîrşitoarea ei greutate, aerul nocturn şi curat al libertăţii.

„Bun." Şi din ziua următoare am luat în primire strada Aurorei. Am luat-o în primire ca, în deplină cunoştinţă de cauză şi cu sîrguincioasă răbdare, să adun datele şi notele cu care complectez aceste însemnări. (în voluminosul lor dosar veţi găsi, în copii extrem de fidele, care vă vor trimite direct la registrul sau chitanţierul respectiv sau la faptul acolo explicit arătat, toată ingeniozitatea unui mare bărbat de finanţe, pe lîngă care truda vistierilor trîmbiţaţi de istorie de a-şi scoate statul din impas e biată neputinţă sau adevărată şarlatanie ; în afară de mecanismul per- ceperei impozitului pe strada Aurorei, veţi găsi cele mai fine matrapazlîcuri, cele mai subtile mijloace şi cele mai nobile străduinţe ca destul de restrinsa noastră circumscripţie să dea, pe lîngă frumoase excedente în plină creştere, spre belşugul ţării, să dea, zic, şi o modestă, dar tot aşa de frumoasă cotă-parte zelosului încasator, spre folosul şi mulţumirea şi-a uneia şi-a celuilalt.)

O, departe de dumneavoastră gîndul, domnule procuror, că, aducînd aceste modeste documente şi pre- dîndu-vi-le, am năzuit cumva să-mi uşurez partea mea din vină, sau să cer să mi se înlăture povara ei de pe umăr.

Nu, căci vina mea există ; ea constă în diabolica voluptate ce-am simţit pe cînd îndeplineam pînă la extremul

punct practicele domnului şef, de a le gusta întreaga lor savoare, de a mă închipui însuşi domnul şef, de a rîde ca el, de a da ca el ochii peste cap cînd tocmeam cu contribuabilul preţul favoarei ce-mi cerea să-i acord.

Şi vă pot asigura că totdeauna am izbutit de minune.

Era însă şi este o altă ispită care m-a încercat şi mă încearcă grozav de crîncen, că nu-i pot rezista, orice-ar fi să se întîmple. E ideea cea veselă, ideea care mi-a venit pe neaşteptate, impunătoare şi irezistibilă, o dată cu chitanţierul ce mi-a încredinţat domnul şef — so- cru-meu, unchiul, cum mi se lămurise că-i de cuviinţă să-i spun. O nimica toată, veţi zice, o copilărie, o stupiditate ! Convin. Totuşi, o să conveniţi şi dumneavoastră că trebuie să fie o privelişte inedită, biruitoare, covîrşitoare, cum ar fi bunăoară un peisagiu dintr-o planetă îndepărtată celui dmtîi ochi înarmat cu telescopul distrugător de orice distanţă. Dar ascultaţi, ascultaţi, să vedeţi cît de caraghioasă este ideea asta, care mă determină să mă dau legat în mîinile dumneavoastră...

...Dacă aţi urmărit cu cît de puţină luare-aminte aceste însemnări modeste, aţi văzut cu ce metodă şi cu cîtă îndîrjire şi cu cîtă necruţare am fost urmărit, învins, dominat de acea iazmă negricioasă şi imaterială, cu putinţă însă de a se materializa în cele mai diverse chipuri de animale, dacă pot spune astfel, umanizate, pe care am denumit-o : urît. Ei bine, am răbdat destul! E rîndul meu acum să văd pe iubitul meu binefăcător, pe negriciosul de domnul şef, şi pe negricioasa mea soţie pomenindu-se amîndoi cu dumneavoastră, domnule procuror, pe uşă.

întrevedeţi acum, cred, farmecul acestei împrejurări. Orice pe lumea asta nu plăteşte o astfel de privelişte : să vezi pe domnul şef, pe iubitul domn şef Va- silescu, cum [i] se opreşte rîsul de toate zilele ca un os în gît şi cum cele două mărgele negre de sub sprîn- cenele stufoase se cască deodată, prefăcînd doi ochi mici de şoarec în ochi de elefant ; iar pe strania lui figură, ce n-am izbutit s-o plasez în întreg regnul animal, să vezi cum, una după alta, se sapă cutele stu- poarei

celei mai sublime : „Cum, frate, dar el nu şi-a dat seama că se nenoroceşte la fel ?"

Căci domnul şef, ca tot ce e urît, e incapabil să pre-ţuiască un gest de Samson.

Gîndirea, **BUCUREŞTI, AN. VI, NR. 6—8. IULIE-SEPTEMBRIC 1926, PP. 204—215 ; NR. 9—11, •OCTOMBRIC-DCCEMBRIE 1926, PP. 259—271.**

CUPRINS

gib. I. mihăescu 1
la „grandiflora" 1
mai mult ca niciodată,
indispoziţia cu *arc sc* dcjrcpta 40
inimă de pasăre care se zbate
fricoasă în mîfiâ care 17
— Loloi, Loloi, domnule Loloi... 48
nelegiuire. *Cal aule,* ţi-ai omorît
fata... 21
Cum poare să se seu turc pe haine
ji să se teama fc 22
Dănuţ şi se cutremură singur de
rcpcziciunca cu cm 23
— Ar fi fost o aventură nostima.
Dar păeaţ de docar. Aveam însă
ce povesti... 29

i s-a părut sau a văzut într-adevăr un vestmînr alb ferindu-se pe după un dos de copac. 42
— Şi d-asra rîzi dumneata ? 52
— A spus boierul că poţi să te duci, mojule..· 63
Cînd doamna Naicu primi telegrama, la început nu 88
\ 95
Simţi trupul muiat în sudoare fierbinte 51 în 102
— Fa lumină, Năstrapă ! 134

s'-o ducă *departe,* s-o piardă *în* frământarea spumelor 124
că pumnul lui vitejesc căzu în jos, fără putere.,. 150
şi nepotolite 51 în suflet îngăduitoare prietenie, 159
sticlă a vinului bătrîn, Iar fardul din ce în ce mai gros 162
cu toată înverşunarea de amor propriu rănit a necredincioasei. 164
Ea-1 privi pe sub sprîncenelc prea crud îmbinate dc 165

clipirile înviorătoare ale Oionului[1] cu âtîţk όώϊMergeam în sens invers faţă de locuinţa mea şi tipă- ream urme mai adinei 111 zăpadă. Apoi m-am întors spre balul mascat. Acolo, la intrare, erau atîtea urme de paşi de toate chipurile şi mărimile, că, liniştit, în dosul unei trăsuri, mi-am desfăcut şoşonii şi i-am aruncat în canal. La fel am făcut şi cu mănuşile mari de deasupra. Şi-n

sfîrşit, lăsînd înapoia-mi urme noi, am plecat spre casă cu tihnă în suflet, cu cîntecul straşinilor în ureche... Căci se topea zăpada şi topea orice urmă, chiar şi pe cele false... şi orice bănuieli. 202

Ei nu! dar asta era foileton curat, fasciculă proastă ! 204

se ridică ochii dracilor de adineauri*;* *atunci scotea* 228

dacă trebuie să rîdă sau *ή îzb*ească. 267

Parcă, he ! cine ce-a văzut ?,.." 262

— Nu ştiţi... 1-a poruncit sa se însoare cît îmi 273
— E *de* prisos... 284
o! mai ales de "scîrbă — de pe figura sc³v<2fă, din ajun, a Morăriţei. 285
aflat din altă pane, sau amintit dintr-o canc ´I Tre* 323
s'ă se vadă pc-alocuri cMmkk muceda, demn roju 321
Atunci trebuia s-o sfredelesc cu ochii mei... în clipa 328
Aşteptam îngrozit. 375

rîsului spasmodic şi desfrînat, al ochiului, enormului 353
Fu o beţie cruntă, grotescă, şugubeaţă. Ţopăiră cu 369

[3] *Veniţi aici amîndoi!* **(Fr.)**

[1] ***Soarta ajuta pe cei îndrăzneţi!*** **(LAT.)**

[1] ***Camille Flammariori*** **(18 42—1925), astronom francez, autor al unor LUCRĂRI DE POPULARIZARE ştiinţifica, printre carc SE NUMĂRĂ ŞI CARTEA CITATĂ.**

Fără milă, creangă cu creangă, ramură cu ramură, am tăiat cu securea sarcasmului împiestriţatul arbor al dorurilor şi gîndurilor mele. Văzusem acum : nu hotărîri îmi trebuiau... ci fapte, orice fel de fapte. Fapte !